

Florin BOTONOGU

- coordonator -

COMUNITĂȚI ASCUNSE
FERENTARI

Autori:

Florin BOTOLOGU (coordonator)

Simona Maria STĂNESCU

Victor NICOLĂESCU

Florina PRESADA

Cătălin BERESCU

Valeriu NICOLAE

Adrian Marcel IANCU

Gabriel OANCEA

Andreea Simona Marcela FAUR

Diana ȘERBAN

Daniela NICOLĂESCU

București, România

CNCSIS: cod 045/2006

Editor: Valeriu IOAN-FRANC

Redactor: Paula NEACȘU

Coperta: Nicolae LOGIN

Concepție grafică, machetare și tehnoredactare:
Luminița LOGIN

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Expert. Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este interzisă fără acordul prealabil al editorului, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN general: 978-973-618-279-2

Apărut 2011

Florin BOTOLOGU

- coordonator -

COMUNITĂȚI ASCUNSE FERENTARI

EDITURA
Expert

CUPRINS

DESPRE AUTORI.....	9
LISTĂ DE ABREVIERI	14
LISTĂ DE TABELE ȘI GRAFICE	15
INTRODUCERE	17
De ce comunități ascunse?	18
Metodologie.....	20
Structura cărții.....	21
Limitări.....	22
Bibliografie.....	23

Partea I

SPAȚIU ȘI EXCLUZIUNE	27
De ce este important spațiul în excluziunea socială?.....	27
Spațiu și etnicitate	29
Tipuri de comunități sărace în România	31
Definiția ghetoului.....	34
Ghetourile din România - motive de îngrijorare	35
Bibliografie.....	36
GHETOUL ȘI ZONA DE LOCUIRE DEFAVORIZATĂ (ZLD) ALEEA LIVEZILOR	38
Scurtă descriere urbanistică și arhitecturală	38
Istoria locuirii	42
Situația locuirii	44

Ce este un ghetou de romi în Europa, astăzi?	49
Concluzii	55
Bibliografie.....	57
BUNA GUVERNARE ȘI FERENTARI.....	58
Ce este un ghetou?	60
Este Ferentari un ghetou?	62
Organizarea socială, comunitatea și relația cu formalul politic și social	63
Actorii sociali.....	65
Analiza organizării sociale și legătura cu structurile formale (de putere și resurse, politice și sociale)	70
Performanța administrației publice din sectorul 5 în relația cu cetățenii	75
Stigmatul percepției asupra zonei ca fiind un ghetou.....	79
Concluzii generale	83
Recomandări de politică publică	86
Bibliografie.....	89
ADMINISTRAREA JUSTIȚIEI ÎN COMUNITĂȚI DE TIP GHETOU – CAZUL FERENTARI.....	93
Administrarea justiției în comunitățile defavorizate.....	97
Specificul zonelor tip ghetou și criminalitatea ridicată	99
Criminalitatea constatată înregistrată în statisticile poliției	100
Supravegherea în stare de libertate a persoanelor ce au săvârșit fapte penale - date statistice, programe de reinsertie socială și studii de caz	105
Concluzii și recomandări din punctul de vedere al serviciului de probațiune	119
Persoane condamnate în anul 2010, aflate în evidențele Administrației Naționale a Penitenciarelor și care au domiciliul în București.....	120

Persoane liberate în anul 2010, aflate în evidențele Administrației Naționale a Penitenciarelor și care au domiciliul în București	123
Studii de caz privind persoane domiciliat în sectorul 5, aflate în detenție	126
Percepția criminalității și sentimentul de teamă în comunitate	128
Concluzii	133
Bibliografie.....	135
TRAFIC ȘI CONSUM DE DROGURI – INTERVENȚII	
SPECIALIZATE ÎN ZONE DE RISC	137
Traficul de droguri în zonele de tip ghetou	139
Traficul ilicit de droguri la nivelul municipiului București.....	140
Consumul de droguri – amenințare la adresa comunității.....	144
Servicii de asistență medicală, psihologică și socială în comunitate. Centrul „Pericle” - studii de caz	147
Servicii furnizate persoanelor consumatoare de droguri.....	150
Percepția comunității privind traficul și consumul de droguri	165
Concluzii	166
Bibliografie.....	168
ȘCOALA ÎN GHETOU	171
Educația în România	171
Evaluarea la testele naționale.....	173
Educația în comunitățile de romi	174
Educația în sectorul 5	176
Date despre educație în zona Alea Livezilor	182
Concluzii	183
Bibliografie.....	185
ALEEA LIVEZILOR, FERENTARI – STRUCTURĂ	
OCUPAȚIONALĂ MARGINALIZATĂ.....	187
Abordare conceptuală	188
Romii din România.....	189

Cât de discriminați sunt romii din România?	190
Discriminarea și ocuparea forței de muncă	192
Ocuparea romilor.....	194
Ghetoul din Aleea Livezilor	195
Sprijinul instituțiilor	198
Concluzii	203
Bibliografie.....	204

Partea a II-a

FAȚA NEVĂZUTĂ A CRIMINALITĂȚII.....	211
Drogurile	211
Prostituția.....	213
Furturile	214
Violența	214
Închisoarea	215
ALTE ASPECTE SOCIALE IMPORTANTE	216
Educația.....	216
Sănătatea	219
Intervenții în Ferentari - Aleea Livezilor	220
Protecția copilului și asistență socială.....	221
ÎN LOC DE CONCLUZII.....	225
Este nevoie de o politică la nivel național pentru a adresa problema ghetourilor?.....	226
Priorități pentru viitor	227
Priorități pe termen scurt	227
Priorități pe termen mediu	228
Priorități pe termen lung.....	229
ANEXĂ.....	230

DESPRE AUTORI

Cătălin BERESCU este un arhitect preocupat de situația locuirii în condiții indecente și de discriminarea în domeniul locuirii. A realizat cercetări în mai multe țări europene și în România, programe de intervenție pentru comunități de romi, precum și o metodologie pentru îmbunătățirea locuirii sărace. Este, de asemenea, un entuziast al arhitecturii pe pământ.

Florin BOTONOGU (coordonator) are o experiență vastă în ceea ce privește situația grupurilor dezavantajate. A absolvit programul de master "Politici sociale europene" și deține o diplomă de studii postuniversitare în diplomație contemporană. Ariile sale de interes sunt problemele grupurilor vulnerabile, precum sărăcia, locuirea și excluziunea socială. A contribuit la o serie de studii legate de locuire, romi și discriminare. Experiențele sale profesionale sunt legate de sectorul administrației publice locale, sectorul ONG și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare România.

Andreea Simona Marcela FAUR este absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență Socială și este consilier de probațiune în cadrul Serviciului de Probațiune de pe lângă Tribunalul București.

Adrian Marcel IANCU este absolvent al Facultății de Drept din cadrul Universității din București, doctorand al Academiei de Poliție "Alexandru Ioan Cuza" București în domeniul „Ordine publică și siguranță națională”, ofițer specialist la Agenția Națională Antidrog și expert ONU. A urmat o specializare în drept penal și științe criminologice în cadrul Facultății de Drept „Jean Monnet des Sceaux” din Paris și un master în „Drept material comunitar”. De asemenea, a participat la numeroase proiecte, grupuri de lucru, seminarii

și conferințe internaționale vizând reabilitarea și reintegrarea delincvenților consumatori dependenți de droguri, munca în folosul comunității, traseul delincventului minor și tratamentul cvasicoercitiv ca alternativă la pedeapsa cu închisoarea pentru infractorii consumatori dependenți de droguri. A publicat în țară și străinătate, singur sau în coautorat, mai multe lucrări și peste treizeci de articole de specialitate, majoritatea vizând traficul și consumul de droguri și problematica asociată acestora.

Valeriu NICOLAE este în prezent consultant pentru un număr de organizații active în domeniul incluziunii sociale și al drepturilor omului. A publicat cărți și o serie de articole pe tema minorității rome, expunând în același timp, în cadrul unor conferințe internaționale, lucrări și studii despre drepturile omului, comunicare, schimbarea atitudinilor negative și incluziune socială prin sport. Pe lângă aceste activități, desfășoară sesiuni de training în cadrul unor seminarii pe teme precum diplomația publică și relațiile cu mass-media pentru mai multe ministere de externe și este moderator pentru Aspen Institute România.

Daniela NICOLĂESCU este doctor în sociologie, expert în domeniile justiție terapeutică pentru consumatorii dependenți de droguri, protecția drepturilor copilului și recuperarea copiilor abuzați, neglijăți, traficați. Articole relevante publicate: "Dimensiuni psihosociale ale violenței intrafamiliale", în Jurnalul practicilor pozitive comunitare, nr. 1-2/2003, București; "Prevenirea abandonului și reintegrarea familială a copiilor", în Revista de asistență socială, nr. 2/ 2003, București; "Servicii oferite copilului victimă a abuzului", în Revista de asistență socială, nr. 3-4/2003, București; "Beneficiile instanțelor privind drogurile", în Jurnalul practicilor pozitive comunitare, nr. 1-2/2009; "Intervenția în cazurile copiilor victime ale traficului de ființe umane", în Jurnalul practicilor pozitive comunitare, nr. 3-4/2009. Volume publicate: Justiția terapeutică (coautor), Editura Concordia,

Arad, Timișoara, 2006; Comunități terapeutice (coautor), Editura Civitas, București, 2008; Traficul de copii în lumea modernă (autor), Editura Expert, București, 2010.

Victor NICOLĂESCU, doctor în sociologie (2006), Universitatea din București.

În prezent este conferențiar universitar asociat al Universității "Petre Andrei" din Iași, Facultatea de Asistență Socială și Sociologie, și colaborează cu Universitatea din București, Facultatea de Istorie. A participat la numeroase proiecte naționale și internaționale pe teme privind prevenirea delincvenței juvenile și a consumului ilicit de droguri, respectarea drepturilor omului și în special drepturile copilului, economie socială și antreprenariat rural. Lucrări relevante publicate: Poliția comunitară (2002), coautor, Pavel Abraham, coordonator; Dicționar privind drogurile (2005), coautor, Pavel Abraham, coordonator; Cadrul juridico-mondial antidrog (2008), coautor; Familia tânără din România între tradiție și modernitate (2010), autor; Prevenirea delincvenței juvenile și consumului de droguri în județul Buzău (2010), coordonator; Reabilitarea integrată a consumatorilor de droguri ce au săvârșit fapte penale (2010), coordonator; Cele mai bune practici în sectorul economiei sociale în Grecia și în alte state ale Uniunii Europene (2010), coautor, Sorin Cace, coordonator.

Gabriel OANCEA este doctor în sociologie, absolvent al Facultății de Drept din Universitatea București. A publicat o serie de articole în cadrul Revistei de asistență socială („Strategies and Defense Mechanisms Adopted by Women Inmates Who Have Killed Their Intimate”, „Spre o evaluare a percepției judecătorilor cu privire la activitatea serviciilor de probațiune”) și al Revistei de psihologie („La délinquance juvénile comme phénomène social indésirable. Au-delà de la réalité statistique”).

Florina PRESADA a absolvit Facultatea de Științe Politice a Universității din București și cursurile de master în „Studii administrative și politici europene” ale Colegiului din Bruges, Belgia. S-a alăturat echipei CeRe în urmă cu patru ani, în calitate de coordonator de proiecte, acumulând experiență în domenii precum planificare strategică participativă, advocacy și facilitarea proceselor participative. Este coautor al publicațiilor CeRe de advocacy și participare publică și a fost trainer pe aceleași teme în numeroase ocazii. A coordonat proiectul Participarea tinerilor prin imagini, folosind PhotoVoice ca metodă de creștere a abilităților tinerilor romi de a lupta împotriva excluziunii sociale în trei comunități de romi din România, Slovacia și Ucraina.

Simona Maria STĂNESCU este cercetător științific III în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română, și doctorand în sociologie al Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București. Este autor și coautor a numeroase studii în țară și în străinătate. Domeniile de interes sunt: politică socială, statul bunăstării, sistemul de asistență socială din România, construcție instituțională și cadru legislativ în domeniul social, reglementări europene în domeniul social, ocuparea forței de muncă, drepturile omului, populația roma și economia socială. Din 2009, este redactor șef al revistei on-line Inovație socială, editată de ICCV. A coordonat echipe de experți naționali și internaționali în cercetări privind dezvoltarea socială, publicistica sociologică românească și economia socială. Printre volumele publicate, menționăm: Aderarea României la Uniunea Europeană: impactul asupra statului bunăstării românesc (coordonator, 2004), Enciclopedia dezvoltării sociale (co-coordonator, 2007), Politici de incluziune socială în perioada de criză economică (co-coordonator, 2010), Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată (co-coordonator, 2010).

Diana ȘERBAN este doctorand al Universității din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, șef serviciu Reducerea Cererii de Droguri, Agenția Națională Antidrog. În calitate de formator acreditat în adicții, prevenire și asistență în cazurile de trafic de ființe umane și în domeniul protecției copilului, psiholog clinician, psihoterapeut în supervizare și psihoterapie familială sistemică, a coordonat și a participat la implementarea a numeroase proiecte cu finanțare națională, comunitară și extracomunitară. Expert asociat la Catedra de asistență socială și psihologie, Universitatea „Petre Andrei” Iași (2006-2010), autor/coautor a numeroase studii științifice în domeniile menționate, articole științifice etc. Publicații relevante: Ghid de bune practici pentru asistarea copiilor victime ale traficului în scopul exploatării sexuale, Organizația „Salvați Copiii”, București, 2004 (versiuni în română și engleză); Ghid privind intervenția în cazurile de abuz asupra copilului, Organizația „Salvați Copiii”, Ediția a II-a, Timișoara, Editura Brumer, 2004.

LISTĂ DE ABREVIERI

ANP	Administrația Națională a Penitenciarilor
CPECA	Centrul de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog
ANR	Agencia Națională pentru Romi
DGASPC	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului
DGPMB	Direcția Generală de Poliție a Municipiului București
ICRAL	Întreprinderea de Construcții, Reparații și Administrare Locativă
INS	Institutul Național de Statistică
ISMB	Inspectoratul Școlar al Municipiului București
MECTS	Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului
PCRM	Policy Center for Roma and Minorities
PISA	Program pentru evaluarea internațională a elevilor
SUA	Statele Unite ale Americii
UE	Uniunea Europeană
ZLD	Zonă de locuire defavorizată

LISTĂ DE TABELE ȘI GRAFICE

Tabelul nr. 1:	Autoidentificarea versus heteroidentificarea romilor.....	32
Tabelul nr. 2:	Problemele locuințelor	46
Tabelul nr. 3:	Cine ar putea să ajute la rezolvarea problemelor?	71
Tabelul nr. 4:	Modelele administrării justiției	98
Tabelul nr. 5:	Numărul de infracțiuni și rata criminalității în București	101
Tabelul nr. 6:	Infracționalitatea pe sectoare.....	101
Tabelul nr. 7:	Numărul persoanelor cercetate în legătură cu numărul infracțiunilor constatate	102
Tabelul nr. 8:	Numărul de condamnați după gen și vârstă, pe sectoare, în 2010	120
Tabelul nr. 9:	Numărul de condamnați după starea civilă, pe sectoare, în 2010	121
Tabelul nr. 10:	Numărul de condamnați după starea de recidivă, pe sectoare, în 2010	121
Tabelul nr. 11:	Numărul de condamnați după educație, pe sectoare, în 2010.....	122
Tabelul nr. 12:	Numărul de condamnați după ocupație, pe sectoare, în 2010.....	123
Tabelul nr. 13:	Persoane liberate după gen și vârstă, pe sectoare, în 2010	123
Tabelul nr. 14:	Persoane liberate după starea civilă, pe sectoare, în 2010	124
Tabelul nr. 15:	Persoane liberate după starea de recidivă, pe sectoare, în 2010	124
Tabelul nr. 16:	Persoane liberate după educație, pe sectoare, în 2010	125
Tabelul nr. 17:	Persoane liberate după ocupație, pe sectoare, în 2010	125
Tabelul nr. 18:	Încrederea în instituțiile de ordine publică	129
Tabelul nr. 19:	Motive pentru depunerea plângerilor la poliție	130
Tabelul nr. 20:	Cauze care împiedică activitatea poliției	131
Tabelul nr. 21:	Victimele infracțiunilor în ultimul an	131
Tabelul nr. 22:	Siguranța în cartierul Ferentari	132
Tabelul nr. 23:	Numărul de persoane aflate în arest în penitenciarele din București pentru infracțiuni la regimul drogurilor	143
Tabelul nr. 24:	Grădinițele cu cel mai mare număr de copii romi.....	176
Tabelul nr. 25:	Numărul de romi din liceele sectorului 5	177
Tabelul nr. 26:	Școlile cu cel mai mare număr (oficial) de romi	177
Tabelul nr. 27:	Abandonul școlar în ultimii 4 ani	178

Tabelul nr. 28:	Promovabilitatea la examenul de capacitate, teze unice și evaluare națională	179
Tabelul nr. 29:	Numărul de profesori titulari și suplinitori	180
Tabelul nr. 30:	Numărul de cursanți la ADS și FR	180
Tabelul nr. 31:	Numărul de copii pentru ciclul primar.....	181
Tabelul nr. 32:	Numărul de copii pentru ciclul gimnazial	181
Tabelul nr. 33:	Numărul elevilor corijenți, repetenți și cu situația școlară neîncheiată.....	181
Tabelul nr. 34:	Abandonul școlar și promovabilitatea la testele naționale, la școlile cu cel mai mare număr de copii romi	182
Graficul nr. 1:	Dotările locuințelor.....	45
Graficul nr. 2:	Ponderea persoanelor care au depus plângere la poliție.....	129
Graficul nr. 3:	Percepția asupra activității poliției.....	130
Graficul nr. 4:	Beneficiari ai Centrului de Asistență Integrată în Adicții „Pericle”	148
Graficul nr. 5:	Motivul “ieșirilor” din tratament.....	148
Graficul nr. 6:	Sursa de referire a beneficiarilor în 2010.....	149
Graficul nr. 7:	Totalul beneficiarilor aflați în asistență integrată	149
Graficul nr. 8:	Ponderea drogurilor folosite	150
Graficul nr. 9:	Ponderea serviciilor oferite persoanelor consumatoare de droguri, aflate în evidența CAIA “Pericle”	151
Graficul nr. 10:	Distribuția beneficiarilor respondenți după variabila vârstă.....	153
Graficul nr. 11:	Distribuția beneficiarilor după variabila tip de tratament	153
Graficul nr. 12:	Distribuția beneficiarilor după variabila stare civilă	154
Graficul nr. 13:	Situația școlară a beneficiarilor înainte și după tratament	154
Graficul nr. 14:	Relația cu familia a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament.....	155
Graficul nr. 15:	Situația profesională a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament.....	156
Graficul nr. 16:	Formarea profesională a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament.....	156
Graficul nr. 17:	Situația medicală a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament.....	157
Graficul nr. 18:	Situația juridică a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament.....	157
Graficul nr. 19:	Autoevaluarea imaginii de sine și a eficienței interpersonale înainte și după intrarea în tratament	158

INTRODUCERE

A existat întotdeauna tendința majorității de a atribui un anumit teritoriu categoriilor indezirabile din societate, ca mijloc de a face diferența între „normalitate” și „anormalitate”, indiferent de principiul pe baza căruia acestea erau definite (religios, etnic, economic etc.). În spațiul românesc, prima atestare a aglomerărilor de săraci cerșetori (“calici”) datează din secolul al XVII-lea în orașele Iași, Roman și Câmpulung Muscel. În București sunt menționate o mahala, un puț și un pod (stradă) “ale calicilor” (Livadă-Cadeschi, 2002). Conform aceluiași studiu, interesul domnitorilor din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pentru cei săraci are drept motivație principală prezența lor supărătoare în spațiul public românesc. Apar deja suspiciuni legate de numărul mare de cerșetori apti de muncă și primele documente care interzic cerșetoria în locuri publice. Principalele instituții delegate să se ocupe de problemele săracilor sunt biserica și poliția. Implicarea acestora din urmă demonstrează percepția autorităților față de spațiul public, în care prezența săracilor era interzisă. O altă problemă era slaba angajare a săracilor în muncă, cel mai probabil datorată diferenței mici dintre veniturile obținute din cerșit sau din alte surse și salariul de muncitor necalificat.

Izolarea comunităților sărace față de restul societății prin ziduri sau prin bariere simbolice, pregătirea profesională scăzută, slaba participare pe piața muncii și dependența de sistemul de asistență socială sunt probleme cu care societatea românească contemporană se confruntă din nou. Modul în care măsurile de luptă contra sărăciei sunt formulate pe agenda publică și abordate de către autorități nu pare a se fi schimbat foarte mult.

Studiul propune o analiză a relației dintre excluziunea socială și spațiu, în context românesc. Cel mai relevant exemplu pentru modul în

care excluziunea socială și spațiul se influențează reciproc este ghetoul. Am ales să descriem unul dintre cele mai cunoscute ghetouri din București: cartierul Ferentari, zona Alea Livezilor. Motivele principale pentru care cercetăm acest ghetou sunt: faptul că zona prezintă multe dintre caracteristicile pe care literatura de specialitate le atribuie ghetourilor, faptul că, în conștiința publică, acest teritoriu este un ghetou, precum și faptul că fundația Policy Center for Roma and Minorities (PCRM) dezvoltă, începând cu anul 2010, proiecte adresate copiilor din această comunitate, având astfel privilegiul de a observa și de a lucra cu oamenii care locuiesc în ghetou.

Faptul că există zone locuite în majoritate de categorii defavorizate reprezintă un dezavantaj pentru întreaga comunitate locală, chiar dacă acest lucru este mai puțin recunoscut. Aceste spații nu sunt doar o simplă acumulare de mai multe tipuri de deprivare. Sunt sisteme paralele cu cel al majorității, cu o cultură și valori diferite, cu modalități proprii de a avansa pe scara socială și de a obține recunoaștere, de multe ori reprezintă un mediu favorabil dezvoltării infracționalității, toate acestea având drept cauză excluziunea, în primul rând, cea teritorială. Soluțiile nu sunt niciodată simple, mai ales într-o țară care se îndreaptă către un stat social minimal. Prima problemă pe care o avem acum în România nu este însă cea a soluțiilor, ci faptul că există un deficit de cunoaștere și recunoaștere publică a acestor zone. Nu a existat un interes deosebit nici al autorităților publice, nici al cercetătorilor pentru acest tip de comunitate (în care, de altfel, este dificil de intrat). Datele administrative despre aceste zone nu abundă, mulți dintre locuitori neavând acte de identitate sau acte de proprietate sau închiriere a locuințelor în care trăiesc.

De ce comunități ascunse?

Problema ghetourilor a început să devină vizibilă în spațiul public românesc în anul 2001, atunci când primarul din Piatra Neamț a propus scoaterea romilor din oraș și crearea unei comunități împrejmuite cu gard de sârmă ghimpată (numită chiar de el "ghetou"), aceasta fiind prezentată ca o măsură de îmbunătățire a situației lor. De atunci au existat multe inițiative de acest fel ale primarilor, care au corelat, în conștiința publică,

formarea ghetourilor cu acțiuni pozitive, precum dezvoltare, amenajare teritorială, ordine, curățenie, civilizație, urbanism sau amenajare a centrului istoric. De cele mai multe ori însă, rezultatul acestor acțiuni a fost mutarea unor comunități (de multe ori, de romi) în afara localității sau împrejmuirea locuințelor acestora cu ziduri sau garduri. Ambele măsuri denotă dorința autorităților locale de izolare și de „ascundere” a acestor comunități. Barierele pot fi naturale (un râu, un deal) sau construite.

Pe lângă izolarea lor fizică, problemele acestor comunități nu sunt vizibile nici pe agenda publică. Menționarea acestora este cel mai frecvent legată de infraționalitate și sărăcie. Chiar dacă aceste probleme sociale sunt de multe ori efecte directe ale creării și locuirii în ghetouri, întotdeauna pare că vina aparține în totalitate locuitorilor. Discuția publică, întreținută de autorități locale și de o parte dintre politicieni, nu este una despre cauze, ci despre consecințe. Dezbaterile serioase despre aceste comunități sunt foarte puține în România. Dramele personale, șansele de a ieși din sărăcie sau relația locuitorilor din ghetou cu instituțiile publice nu sunt de obicei mediatizate. Se creează astfel o imagine care blamează locuitorii acestor zone, fără a ține cont de influența pe care spațiul o are asupra locuitorilor sau în formarea viitoarelor generații de locuitori. Perpetuarea acestei imagini de indezirabilitate socială are efecte negative asupra ghetoului, dezvoltându-se astfel un cerc vicios care devine o piedică importantă în calea măsurilor de intervenție.

Titlul mai are și o altă semnificație, legată de dificultatea de a cerceta și de a descrie aceste zone. Ideea aplicării chestionarelor în manieră clasică, apelând la un operator de teren extern ghetoului, este, de obicei, foarte greu de folosit, din cauza reticenței locuitorilor și a posibilității de a nu obține răspunsuri care corespund realității. Din acest motiv, pentru chestionarele aplicate pentru acest studiu am folosit oameni cunoscuți de comunitate. Indiferent însă de dificultatea obținerii informațiilor, o vizită în astfel de comunități este suficientă pentru a constata eșecul abordărilor de până acum.

Metodologie

În cercetarea exploratorie a comunității din Ferentari-Aleea Livezilor ca studiu de caz, am abordat o metodologie complexă de cercetare, utilizând atât metode cantitative, cât și calitative.

De ce am ales studiul de caz? Pentru că cifrele din statisticile oficiale ne pot arăta doar o parte a realității, cea vizibilă pentru spațiul public și mai ales pentru autorități, dar explicația profundă a fenomenelor studiate nu poate fi dată exclusiv de cifre. De exemplu, explorând domeniul educației, am constatat că rezultatele școlare slabe ale copiilor care locuiesc în comunitate sunt motivate de către profesorii școlii din zonă preponderent prin incapacitatea elevilor. Ar fi prea simplist și relativ convenabil cognitiv să apelăm exclusiv la factori intrinseci, afirmând că toți copiii care locuiesc în ghetouri sunt slabi la învățătură, fără a lua în calcul factorii extrinseci, de genul condițiilor de locuit sau al posibilităților de petrecere a timpului liber.

Datorită complexității fenomenului urban studiat, s-a optat pentru culegerea datelor atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Categoriile de respondenți vizate au fost: liderii comunității, locuitorii cu experiență bogată de locuire în zonă, locuitori din zonele aflate imediat în vecinătate, reprezentanți ai administrației publice și cei ai ONG-urilor active în zonă.

Instrumentele de cercetare calitativă, atât ghidurile de interviu în profunzime, cât și ghidurile de focus grup, au acoperit domeniile: social (evoluția socială, istoricul zonei), condiții generale de locuire și elemente de urbanistică (istoricul așezării, cartografierea, relația cu cartierele învecinate), educație (acces, performanțe școlare, abandon, analfabetism), ocupare, sănătate, discriminare, migrație, bună guvernare și infracționalitate (droguri, prostituție).

A fost realizat un sondaj de dimensiuni reduse pe un lot de disponibilitate compus din locuitorii din Aleea Livezilor. Cercetarea s-a desfășurat în luna decembrie 2010 și a presupus aplicarea de către operatorii de teren a 240 de chestionare asupra locuitorilor din Aleea Livezilor. Cele 53 de întrebări ale chestionarului aplicat în această cercetare au un caracter

exploratoriu. Instrumentul de cercetare a fost construit astfel încât să fie capabil să redea o imagine cât mai fidelă a modului în care locuitorii acestei zone trăiesc și percep coordonatele vieții cotidiene. Principalele opt teme abordate în acest chestionar sunt: informații generale despre gospodărie, percepția asupra zonei, educația, sănătatea, locuirea, ocuparea, buna guvernare și siguranța cetățeanului. Sondajul de opinie a fost realizat pe un lot de disponibilitate, iar rezultatele nu sunt reprezentative statistic, ci au rolul de a oferi un decupaj de viață pentru comunitatea cercetată.

Structura cărții

Primul capitol subliniază importanța pe care o are spațiul în dezbaterile despre sărăcie și excluziune socială. În contextul globalizării și al capitalismului, această relație este cât se poate de evidentă. Indiferent că explicăm sărăcia din punct de vedere economic, politic, social sau cultural, dimensiunea spațială este prezentă. Evoluția economică la nivel mondial a produs schimbări rapide în politica socială în România, cu consecințe evidente la nivelul dezvoltării comunității locale. Pe fondul crizei economice, este de așteptat ca numărul săracilor să crească. Ei vor ajunge să locuiască în spații care, prin stigmatul pe care îl poartă, vor constitui o adevărată piedică pentru incluziunea socială a populației din aceste cartiere. Statisticile de până acum au arătat o rată a sărăciei de câteva ori mai mare în rândul populației de romi. Acest lucru demonstrează o relație strânsă a ghetoului românesc cu etnicitatea.

Al doilea capitol face o descriere urbanistică și arhitecturală a zonei, după care prezintă istoria și situația locuirii. Descrierea ghetoului din Aleea Livezilor este făcută în contextul zonelor de locuire defavorizată din România și al altor ghetouri (de romi) din Europa.

Urmează capitolul care analizează importanța bunei guvernări în crearea și gestionarea ghetoului. Influența principalilor actori asupra comunității și relațiile dintre această zonă și autoritățile locale sunt principalele teme abordate. În acest context, capitolul răspunde la întrebarea „*De ce Aleea Livezilor este ghetou?*”.

Următoarele două capitole se referă la administrarea justiției și traficul și consumul de droguri în cartierul Ferentari, înscriind-o, de asemenea, în teoriile despre ghetou. Capitolele legate de educație și ocupare schițează un portret sumar despre condițiile socioeconomice ale acestei comunități.

Partea a doua a cărții prezintă, într-un mod succint, alte aspecte din viața acestui ghetou, precum drogurile, prostituția, atitudinea profesorilor sau situația ajutoarelor primite de la stat.

Finalul cărții se concentrează nu neapărat asupra soluțiilor, cât asupra direcțiilor de analiză și intervenție care trebuie dezvoltate pentru a ajunge la o politică coerentă de dezvoltare a acestor comunități dezavantajate, în contextul promovării incluziunii sociale a locuitorilor din ghetou.

Limitări

Acesta este un studiu pilot asupra unui ghetou din România, perceput ca fiind ghetou de romi. Pentru o descriere cât mai completă, am optat pentru o abordare multidisciplinară. Subliniem însă o serie de limitări în realizarea acestui studiu:

1. Termenul de „ghetou” a fost folosit în diverse perioade și țări pentru a descrie realități mai mult sau mai puțin diferite. În România, el nu este folosit oficial în documente de politici publice. Există specialiști români în sărăcie și locuire care recunosc și descriu comunitățile de tip ghetou. Există și specialiști (în special în administrația publică) care se feresc să folosească acest termen. Nu există o înțelegere a ghetoului agreată de comun acord atât de către specialiști, cât și de către autorități, dar există o serie de caracteristici comune care îl disting de celelalte tipuri de locuire. Unul dintre scopurile acestui studiu este să genereze o discuție academică și la nivel administrativ asupra acestui termen și, implicit, asupra zonelor pentru care în prezent se folosesc diverși termeni, precum „zonă defavorizată” sau „zonă afectată de degradare fizică și excluziune socială”. În această lumină, surprindem princi-

palele caracteristici socioeconomice și diferențele față de alte zone de locuire.

2. Cercetarea este focalizată pe comunitatea din Aleea Livezilor, dar multe dintre caracteristicile acestei zone sunt valabile și pentru celelalte zone de ghetou din Ferentari (Amurgului, Iacob Andrei, Tunsu Petre, Zăbrăuțiului). Deși acestea pot fi considerate buzunare de sărăcie într-un cartier al Bucureștiului, stigma legată de ideea de ghetou este extinsă în conștiința publică asupra întregului cartier. Tocmai existența acestui termen în conștiința publică ne-a determinat să îl folosim în studiu, cu mențiunea că studiul analizează și în ce măsură caracteristicile zonei corespund cu caracteristicile ghetoului descrise în literatura de specialitate.
3. Există caracteristici specifice acestui ghetou. În primul rând, este situat în București, unde oferta de servicii este mai diversificată decât în alte orașe din România. Cel puțin teoretic, șansele de a găsi un loc de muncă sau de a alege o altă școală pentru copii sunt mai numeroase. Este un ghetou mixt din punct de vedere etnic, dar există și ghetouri formate în exclusivitate din romi. Ferentari este un loc recunoscut pentru traficul și consumul de droguri, lucru care nu este întâlnit la aceeași intensitate în alte locuri.

Florin BOTONOGU

Bibliografie

Livadă-Cadeschi, Ligia, coord., 2002, *Sărăcie și asistență socială în spațiul românesc (sec. XVIII-XX)*, Colegiul Noua Europă, București.

Partea I

SPAȚIU ȘI EXCLUZIUNE

Florin BOTONOGU

De ce este important spațiul în excluziunea socială?

În funcție de domeniul din perspectiva căruia analizăm sărăcia, cauzele și soluțiile sunt diferite. Dacă pentru economiști sărăcia este o problemă direct legată de piața muncii și de capital, sociologii o analizează ca o problemă legată de redistribuția resurselor și de relația cu societatea majoritară, în timp ce psihologii sociali aduc în discuție imaginea de sine și apartenența la grup, iar politicienii o consideră mai degrabă ca pe o relație de putere. Indiferent de perspectiva adoptată, există câțiva factori principali care influențează sărăcia. Jamie Gough (Gough și alții, 2006) argumentează că excluziunea socială ia naștere în cadrul relațiilor și influențelor reciproce între economie, politică, domeniul social și cultură. În mod similar, ceea ce contează în excluziunea socială sunt și relațiile dintre diferite niveluri teritoriale: global, regional, național și local. Formele de putere socială care stau la baza excluziunii (clasă, gen, rasă) sunt construite nu numai în cadrul domeniilor economic, social, politic sau cultural, ci și la nivel teritorial. Apartenența la un anumit spațiu (țară, oraș, cartier) și relația lui cu cele din jur influențează șansele individului de a depăși excluziunea socială.

Sărăcia, șomajul sau excluziunea nu sunt rezultatul eșecului unui anumit tip de economie, ci produsul unui întreg sistem - capitalismul. Spațiul este un element esențial pentru politicile antisărăcie din cauza dinamicii capitalismului, care caută în permanență forță de muncă ieftină, relații de muncă avantajoase, piețe de desfacere și condiții politice prielnice. Această mișcare continuă a capitalului creează și locuri înfloritoare, dar

lasă în urmă și comunități sărace. Țările devin la un moment dat atractive pentru investiții, dar oricând poate apărea o alta care oferă forță de muncă mai ieftină sau facilități fiscale mai atractive. Orașele cu potențial de dezvoltare, la rândul lor, creează pungi de sărăcie. Ele au atras întotdeauna populația săracă datorită oportunităților oferite, însă integrarea ei în acel spațiu nu este completă, casa pe care și-o poate permite este de obicei la periferie, în mahala, în condiții deseori inumane, acolo unde se naște în timp o cultură diferită, respinsă de populația majoritară. Astfel, avem cartiere "bune" și cartiere "rău famate". De obicei, sărăcia este asociată cu locurile "deviante", aflate în contrast cu cele "normale". Acest contrast a existat și există la toate nivelurile teritoriale: țările civilizate față de coloniile "barbare"; regiuni înfloritoare față de regiuni sărace; cartiere respectabile față de ghetouri.

În România, relațiile dintre dimensiunea globală, națională și locală, în contextul sărăciei, sunt din ce în ce mai evidente. Criza economică mondială a creat contextul favorabil unei dezbateri politice asupra tipului de stat al bunăstării. Aceasta s-a concretizat prin restricționarea accesului la o serie întreagă de ajutoare sociale (propunerea actuală prevede scăderea numărului acestora de la 54 la 9). Reducerile de salarii în rândul bugetarilor cu 25% nu fac decât să îngroașe rândurile muncitorilor care se situează sub pragul sărăciei. Autoritățile locale au, de asemenea, probleme cu plata ajutoarelor sociale care trebuie să se facă din bugetul local. În aceste condiții, este de așteptat ca numărul săracilor să crească și ca mulți dintre ei să ajungă în spațiile excluse, segregate (mahalale, ghetouri).

Un alt motiv pentru care spațiul este important este acela că nu numai săracii determină formarea unui spațiu defavorizat. Relația este valabilă și în sens invers. Odată ajuns în aceste cartiere, posibilitatea de a scăpa de sărăcie este tot mai mică, stigmatul asociat cu locuirea în aceste spații reprezentând principala cauză. Persoanele care locuiesc în ghetouri au acces limitat la diverse resurse (de la posibilitățile de transport la posibilitatea de a fi angajat cu forme legale). Investițiile în zonă sunt foarte reduse, chiar și accesul lor la instituțiile publice, educație sau sănătate este limitat.

Relația dintre autoritățile locale și comunitățile sărace are o dimensiune spațială care în România este preponderent conflictuală și încă insuficient explorată de cercetători. Fie că se află în centrul orașului, fie pe o bucată de pământ râvnită de o companie privată sau în gropile de gunoi, comunitățile sărace sunt în mod constant împinse spre periferii sau în afara orașelor. Excluziunea lor spațială este un pericol permanent, care poate compromite în mare măsură toate celelalte măsuri de integrare. Aceste puncte de sărăcie sunt o experiență nouă pentru autoritățile locale, mai ales după anul 2000. Modul în care ele au reacționat până acum nu s-a dovedit foarte eficient. De multe ori, la originea formării acestor zone stă fie intervenția directă a autorităților, fie neglijența lor. O parte dintre aceste comunități nu se află nici măcar în planurile urbanistice. Mulți dintre locuitori nu au acte de proprietate asupra terenului sau asupra casei în care locuiesc. Toate aceste aspecte nu fac decât să împiedice integrarea lor socială și accesul la resursele minimale necesare unui trai decent și în condiții de siguranță.

Spațiu și etnicitate

Discuția despre sărăcie în România este de multe ori centrată pe grupurile vulnerabile și mai puțin pe comunități teritoriale. În mentalul colectiv, zonele sărace sunt, de obicei, asociate cu romii. Se vorbește foarte mult și se studiază comunitățile de romi aflate în sărăcie, dar alăturarea dintre spațiu sărac și etnie nu este întotdeauna relevantă.

În primul rând, etnicizarea spațiilor sărăciei nu este justificată de realitatea din teren. Nici cifrele nu ajută, numărul săracilor din România fiind anul trecut mai mare de peste două ori decât estimările optimiste ale numărului total al romilor din România. Există comunități sărace segregate pe criteriul etnic și există comunități sărace cu o pondere semnificativă de romi. Lipsa datelor și numărul mic al cercetărilor asupra componenței etnice a acestor zone în România ne împiedică să avem o opinie clară, dar, spre deosebire de Statele Unite ale Americii, putem spune că multe dintre ghetourile din România, în special cele din mediul urban, nu sunt formate exclusiv pe baze etnice, ci au mai degrabă la bază un criteriu economic.

Loïc Wacquant aduce lămuriri asupra relației dintre segregare, sărăcie și etnie în cadrul ghetoului. Conform lui, sărăcia este o caracteristică

frecvență a ghetoului, dar gradul de deprivare variază mult în interiorul lui. Relația nu funcționează mereu în sens invers, nu toate comunitățile aflate în sărăcie pot fi calificate drept ghetouri. În mod similar, toate ghetourile sunt segregate, dar nu toate zonele segregate sunt ghetouri (de exemplu, cartierele bogate care se formează în jurul orașelor). Ghetoul și comunitățile etnice au funcții diferite. În timp ce comunitățile etnice sunt formate pe baza afilierii și solidarității între persoane de aceeași origine etnică, ghetoul se formează mai degrabă pe baza excluderii unor persoane din societate (Smelser, Baltes, 2004).

În România, un studiu apărut în 2004 (Stănculescu, Berevoescu, 2004) analizează compoziția etnică a zonelor de sărăcie pe baza autoidentificării etnice, a comportamentului demografic și a formelor de organizare a familiei. În cadrul eșantionului folosit, numai 17,3% dintre săracii din mediul urban și 18,9% dintre cei din mediul rural s-au autoidentificat ca romi. Fiind cunoscută tendința de subdeclarare, același studiu prezintă date culese din Recensământul populației și locuințelor, 2002. Conform acestuia, romii reprezintă:

- 32% dintre locuitorii zonelor sărace aflate în sate mari, dezvoltate;
- 6% dintre locuitorii zonelor industriale dezafectate;
- 26% dintre locuitorii zonelor sărace aflate în centre istorice;
- 11% din populația zonelor denumite ghetou;
- 38% din populația care trăiește pe lângă gropile de gunoi;
- 30% în zonele de tip semirural din apropierea gropilor de gunoi;
- 12% în zone de tip semirural.

În al doilea rând, intervenția în zonele de sărăcie nu trebuie făcută pe criterii etnice. Dacă zona este locuită predominant de romi, de multe ori există reticențe din partea autorităților locale (sunt numeroase exemplele de drumuri sau alte facilități care se termină exact la intrarea în "țigănie"), iar dacă nu, există pericolul creării unor dezechilibre în interiorul comunității.

În al treilea rând, există criterii/relații la fel de importante sau poate mai importante pentru intervenția în zonele sărace decât componența lor etnică. Apartenența lor la mediul urban sau rural, relația spațială cu

comunitatea majoritară, vechimea clădirilor și a instalațiilor sau resursele umane existente determină foarte mult cantitatea și tipul de investiții necesare. În plus, problemele socioeconomice cu care se confruntă locuitorii acestor zone sunt similare, indiferent de etnie. Pentru tipul de intervenție asupra clădirilor și infrastructurii, etnia este, de asemenea, puțin relevantă, cu excepția împărțirii spațiului din interiorul locuinței.

Wacquant numește ghetoul o “mașinărie de identitate colectivă” (“collective identity machine”) (Smelser, Baltes, 2004). În prima etapă, din cauza segregării spațiale, se adâncește prăpastia culturală între locuitorii ghetoului și populația majoritară până într-acolo încât comportamentul lor este perceput ca unul singular, specific. Apoi, din cauza imposibilității de a scăpa din această capcană spațială și instituțională, diferențele etnice sau religioase dintre locuitori încep să își piardă din importanță. Exemplele oferite de Wacquant în același articol sunt cel al diferențelor dintre evreii așkenazi și sefarzi în ghetourile din Europa, care s-au topit într-o identitate comună de “evrei”, și cel al diferențelor între mulatrii și americanii de origine africană din ghetourile din Statele Unite ale Americii, ghetouri considerate “de negri”. În mod similar, în ghetoul ales ca studiu de caz, există un mix etnic evident, cu o preponderență a romilor, există percepția de ghetou “de țigani”, dar s-a creat și identitatea de “ghetoist”, cu care sunt identificați în primul rând locuitorii din Alea Livezilor și alte zone similare, indiferent de etnie.

Tipuri de comunități sărace în România

Există multe tipuri de așezări sărace și destul de puține studii care le descriu în profunzime. Pe baza cercetărilor din teren, Manuela Stănculescu (Stănculescu, Berevoescu, 2004) identifică șapte tipuri de comunități sărace urbane:

- Zone de tip semirural - zone de case, aflate la periferie, de multe ori fără acces la utilități, unde stilul de viață e o combinație între stilul urban și cel rural.
- Comunitățile din jurul gropilor de gunoi - apărute după 1990, cu locuințe improvizate, construite în cel mai bun caz din chirpici. Locuitorii trăiesc de pe urma deșeurilor colectate din groapa de gunoi. Pericolele legate de sănătate sunt uriașe.

- Zone de tip “Cotorga” - o combinație între cele două zone menționate. Cotorga e un cartier vechi de case din Roșiorii de Vede, aflat în apropierea gropii de gunoi, în care s-au întors, după 1990, tinerii care și-au pierdut slujba. Din cauza lipsei educației și a calificării profesionale, singura soluție pentru aceștia este colectarea de deșeuri.
- Zone de tip “centru vechi” - case naționalizate, transformate în locuințe sociale, aflate de obicei într-o stare avansată de degradare. În ultimii ani s-a observat o tendință generală de mutare a populației sărace (în special a romilor) din centrul orașului.
- Zone de tip “ghetou” - foste cămine muncitorești sau de nefamiliști, cu statut legal neclar. Tipul acesta de zonă este descris în această lucrare.
- Zone industriale dezafectate - foste blocuri construite pentru muncitori. Pare specific orașelor mici care au depins de o singură întreprindere aflată în apropiere.
- Zonele de blocuri cu datorii mari la întreținere - fac parte din marile cartiere construite în perioada comunismului.

Revenind la subiectul preponderenței romilor în zonele sărace, studiul prezintă și o statistică pentru fiecare tip de zonă săracă:

Tabelul nr. 1: Autoidentificarea versus heteroidentificarea romilor

Tip zonă	Autoidentificare pondere romi	Heteroidentificare pondere romi
Zonă de tip semirural	11,9%	18,9%-21,3%
Zonă de tip Cotorga	30,2%	47,9%-53,8%
Gropi de gunoi	38,2%	60,7%-68,3%
Zone denumite ghetou	11,0%	17,5%-19,7%
Centru vechi	26,4%	41,9%-47,2%
Zone industriale dezafectate	5,6%	8,8% - 9,9%
Zone de blocuri cu datorii	0,6%	1,0%-1,1%

Aceiași autori descriu și diferite traiectorii de cădere în sărăcie, ajungând la concluzia că se cade mai greu în sărăcie dacă există o diversitate mare de resurse și o folosire strategică a acestora și dacă individul este plasat într-un mediu care, la rândul lui, dispune de resurse variate și în același timp disponibile pentru cei săraci.

O altă clasificare a tipurilor de comunități de romi, bazată pe criteriul spațial și pe cel al comportamentului rezidențial, este făcută de Cătălin Berescu și Mariana Celac (Berescu, Celac, Ciobanu, Manolache, 2006). Conform acesteia, există:

- comunități “de centru” - de obicei aflate în centrele istorice, familiile se află la cel puțin a doua generație de locuire urbană;
- comunități “de bloc” - sunt rezultatul unor politici administrative greșite, prin care locuitorii cu probleme sociale au fost grupați într-un loc; au apărut în urma repartițiilor, a relocării individuale sau evicțiunilor;
- comunități periurbane - cu o structură preponderent rurală, dar total dependente față de oraș; comunități clar limitate, cu o conștiință istorică puternică;
- comunități pararurale - rezultate prin cumpărare sau, mai rar, prin ocupare ilegală a unor case din zone cu populație în declin sau care a emigrat masiv (ex., satele părăsite de sași);
- comunități perirurale - se găsesc în continuarea unui sat, dar cu tip diferit de organizare spațială și a gospodăriei; au un puternic caracter etnic;
- comunități “autonome” - fac parte dintr-o unitate administrativ-teritorială, dar numai formal, practic sunt rupte fizic și comunitar de aceasta.

Descrierea făcută în aceste studii nu este exhaustivă. Clasificarea lor este necesară în determinarea tipurilor de nevoi și de priorități în intervenție, o dezvoltare sustenabilă putând fi atinsă doar după un proces detaliat de analiză și consultare cu comunitatea. De multe ori, intervenția

este simplistă, cei mai mulți dintre primari punând accentul doar pe construirea sau renovarea de locuințe.

Definiția ghetoului

Ghetoul este un tip de zonă de locuire a unor comunități marginale, care, deși există în realitate și în conștiința publică românească, este nerecunoscut ca problemă la nivel administrativ și puțin explorat de către cercetătorii români. Pentru cei mai mulți, ghetoul înseamnă droguri, prostituție, violență, criminalitate, romi, blocuri în stare foarte proastă și sărăcie, toate concentrate în același spațiu.

Ghetoul este o noțiune care și-a modificat semnificația de-a lungul timpului. Originea o găsim în limba italiană, “giudecca”, “borggetto” sau “gietto” fiind termenii folosiți pentru a desemna cartierele unde evreii erau obligați să locuiască. În Evul Mediu exista practica de a se atribui evreilor anumite cartiere, ca o formă de atragere a lor în oraș pentru a exercita funcții-cheie, precum cele de a împrumuta bani, de a colecta taxe sau de a face comerț cu țări îndepărtate. Treptat, între secolele al XIII-lea și al XVI-lea, privilegiul s-a transformat în constrângere (Smelser, Baltes, 2004). Conform lui Wacquant, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ghetoul desemna cartierele de evrei de pe coasta Atlanticului, fiind deosebit de termenul “slum”, care desemna o zonă de locuire defavorizată și patologie socială. Apoi a fost folosit pentru cartierele locuite de imigranții nou veniți, care formau clasa de jos a societății. Mai târziu, el a desemnat comunitățile de tip “slum” combinate cu locuire etnică, zone în care segregarea adăugată la starea proastă a locuințelor și aglomerarea au generat criminalitate, sărăcie și alte forme de patologie socială. Această formă a conceptului a fost validată științific de școala de la Chicago. După al Doilea Război Mondial, ghetoul desemna enclavele de americani de origine africană, după ce aceștia au migrat în centrele industriale din nordul Statelor Unite (“the dark ghetto”).

Cercetătorii Pásztor Gyöngyi și Péter László au definit ghetoul ca “un spațiu fizic și social închis, marginal, cel mai adesea urban, unde locuiesc într-o concentrație ridicată minorități etnice, rasiale sau sexuale, fiind constrânse de sărăcie și restricții sociale” (Zamfir, Stănescu, 2007). Spre

deosebire de termeni precum “slum” sau “shantytown”, ghetoul are o componentă etnică sau rasială specifică. În urma schimbărilor economice, mai ales în țările foste comuniste, termenul descrie “cartiere de blocuri comuniste, în special cele aflate la periferia orașelor, foarte sărace, deseori cu un specific rural, respectiv cartierele din orașele monoindustriale” (Zamfir, Stănescu, 2007).

Funcțiile ghetoului sunt sintetizate de Wacquant ca fiind, în esență, încă de la apariție, un instrument de exercitare a puterii de către populația majoritară, care are rolul de a limita teritorial și de a controla o anumită populație. Pentru cei din interior, el funcționează ca un mecanism de protecție și integrare, ajutându-i să evite contactul constant cu societatea majoritară și favorizând dezvoltarea unei comunități în interiorul unor limite fizice bine stabilite (Smelser, Baltes, 2004).

Percepția externă a ghetoului, mai ales în ce privește zona Ferentari, este aceea de zonă de “refugiu” pentru oamenii certați cu legea. Foarte puțini sunt dispuși să privească dincolo de aspectul criminalității și al sărăciei, această imagine fiind convenabilă pentru societatea majoritară pentru că nu implică, la prima vedere, niciun fel de responsabilitate față de aceste zone.

Ghetourile din România - motive de îngrijorare

Conform statisticilor Uniunii Europene (UE), România se află pe locul doi în ceea ce privește riscul de sărăcie și pe primul loc în ce privește riscul de sărăcie pentru populația de până la 17 ani¹. România are, de asemenea, cel mai mare procent de muncitori aflați sub pragul de sărăcie - 17%. În anul 2010, președintele Institutului Național de Statistică declara că numărul săracilor s-a ridicat la 4 milioane².

¹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-18012010-AP/EN/3-18012010-AP-EN.PDF.

² <http://www.romanalibera.ro/actualitate/eveniment/ins-unul-din-cinci-romani-este-sarac-199539.html>.

Același raport EUROSTAT relevă faptul că 79% dintre săracii din România nu au o cameră unde să facă baie sau duș în casă, iar 78% nu au o toaletă în casă, situându-ne iarăși pe primul loc în UE.

Conform unui raport recent de cercetare (ICCV, 2011), măsurile luate de guvern în ultima perioadă (tăierile din bugetul pensiilor, al sănătății și al asistenței sociale) creează premisele unui stat social minimal. În condițiile în care performanțele economice ale țării nu sunt remarcabile și pe fondul unuia dintre cei mai mari indici de inegalitate din UE, ne așteptăm la o creștere a numărului persoanelor aflate sub pragul de sărăcie. Acest lucru, combinat cu lipsa unor politici urbane incluzive (dovedită până acum), va duce inevitabil la formarea de noi zone asemănătoare ghetourilor.

Economia de piață funcționează după legi clare, care vizează în primul rând profitul. Locuirea în condiții de sărăcie și mai ales ghetourile nu reprezintă un eșec de tip economic, reprezintă, în primul rând, un eșec al întregii societăți. Redistribuția averii și asigurarea unor standarde minime reprezintă obligația statului. Crearea și susținerea unor punți de sărăcie dă prilejul formării unor fenomene sociale indezirabile, care nu îi afectează numai pe locuitorii acelei zone, ci ajung să afecteze întreaga societate. Ele devin centre de distribuire a drogurilor, unde criminalitatea organizată are prilejul să se dezvolte și unde drepturile fundamentale ale omului sunt încălcate. Zona nu trebuie judecată numai după cei care generează aceste fenomene, ci și după faptul că majoritatea ajung în aceste zone din cauza sărăciei și a excluziunii generate de societatea majoritară, care, prin aceste mecanisme, este responsabilă de aceste zone.

Bibliografie

- Berescu, C.; Celac, M.; Ciobanu, O.; Manolache, C., 2006, *Locuirea și sărăcia extremă. Cazul romilor*, Editura Universitară „Ion Mincu”, București.
- Preda, Marian (coord.), 2009, *Riscuri și inechități sociale în România*, Administrația Prezidențială, Comisia Prezidențială pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, București.

Stănculescu, M.S.; Berevoescu, I., 2004, *Sărac lipit, caut altă viață*, Editura Nemira, București.

Wacquant, L., 2003, "Ghetto", în *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, edited by Neil J. Smelser and Paul B. Baltes, London, Pergamon Press.

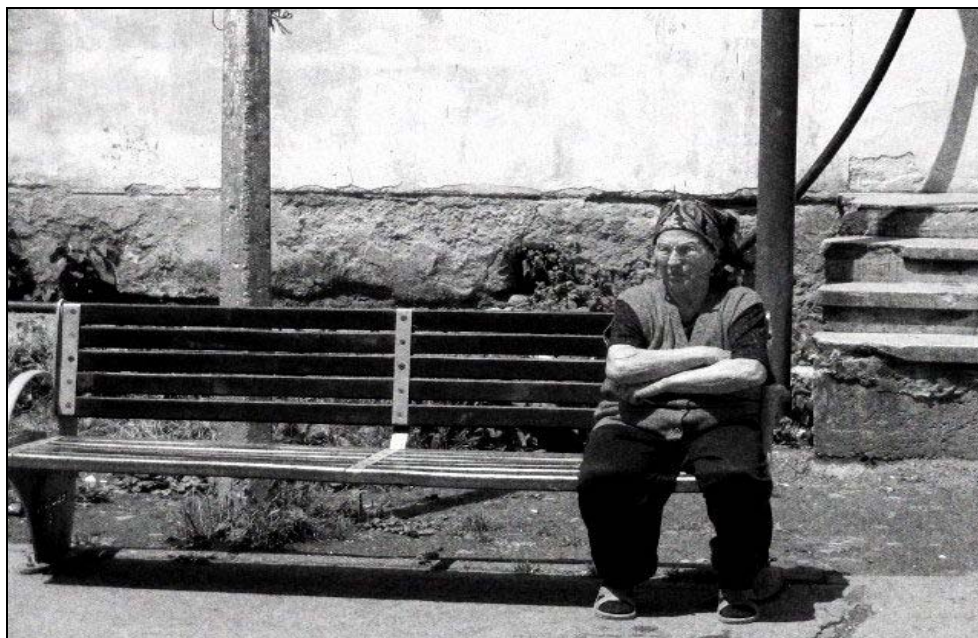
Zamfir, C. (coord.), 2011, *Raport social al ICCV România: răspunsuri la criză*, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, ICCV, București.

Zamfir, C.; Stănescu, M.S. (coord.), 2007, *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Editura Polirom, București.

Resurse internet

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-18012010-AP/EN/3-18012010-AP-EN.PDF

<http://www.romanialibera.ro/actualitate/eveniment/ins-unul-din-cinci-romani-este-sarac-199539.html>

GHETOUL ȘI ZONA DE LOCUIRE DEFAVORIZATĂ (ZLD) ALEEA LIVEZILOR

Cătălin BERESCU

Scurtă descriere urbanistică și arhitecturală

Aleea Livezilor este o zonă de tip microraión, dezvoltată adiacent Prelungirii Ferentari, în spatele unui prim rând de străzi scurte, tipice pentru mahalaua bucureșteană, cu locuințe joase și dense, amplasate pe loturi mici, tangentă la aceasta prin școala 136, având ca axă str. Vâltoarei și ca limite str. Tunsu Petre, str. Surianu, str. Livezilor și gardul depozitelor Întreprinderii Electromagnetica din strada Lacul Bucura. Zona este compusă pe principiile urbanismului liber, alea acoperind de fapt o arie pe care se găsesc 26 de blocuri, un parc și o școală în partea dreaptă a străzii Vâltoarei și 20 de blocuri și o grădiniță în partea stângă. Din punct de vedere administrativ, alea propriu-zisă numără 30 de blocuri, restul, deși fac parte din același ansamblu, aparținând de alte străzi. Fragmentarea spațială și administrativă poate fi explicată prin întreruperea procesului de modernizare socialistă care viza crearea unui cartier de blocuri care să elimine mai vechea formă de locuire de mahala și să servească drept cartier-dormitor industriei adiacente. Din punct de vedere urbanistic, întreg Ferentariul este o zonă de locuire incomplet modernizată, pe alocuri incomplet urbanizată, Aleea Livezilor și pandantul ei, Aleea Iacob Andrei, fiind situate dincolo de o zonă industrială, odinioară foarte activă, astăzi aproape integral abandonată.

Aleea Livezilor 2010 – foto Cristian Bohăniță

Fig. 1. Schema de planificare urbană a ansamblului rezidențial Ferentari (Silvia Costiuc – Cine sunt locuitorii Ferentariului? în studiul „ZLD SUD, Asociația Frontal”, 2011)

Dispariția industriei nu a fost acompaniată de programe de reabilitare urbană, dimpotrivă, căminele muncitorești au fost abandonate pentru o vreme, unii locuitori menționând chiar că au fost propuse spre demolare. Retragerea unei părți a muncitorilor a fost însoțită de ocupări ilegale ale apartamentelor, de obicei de către migranți rurali și de către tinere familii lipsite de locuință. În acest context, apare un model de dobândire a apartamentului care creează o cutumă, un sistem de drept informal, în care dreptul de ocupare aparține primului venit și în care acesta îl trece către următorul locatar contra unei sume de bani și în condiții stabilite de comun acord prin negociere directă. Autoritățile asistă la acest proces dintr-o poziție oarecum neutră, slabă, care este ilustrată perfect de fraza atribuită unui primar: „Găsește-ți apartament, că eu ți-l dau!”. Mecanismul presupunea inițial identificarea unui apartament neocupat, respectiv astăzi, identificarea unui apartament ocupat ilegal și din care locatarii sunt dispuși să plece contra unei plăți, urmată de depunerea unei cereri la primărie în vederea alocării locuinței respective și de evacuarea locatarului, de cele mai multe ori consensuală.

Fațada blocului 36 - foto Ana Dora Matei

Prezența unei zone de sărăcie atât de consistentă poate fi explicată din punct de vedere istoric prin migrarea de-a lungul secolelor a Mahalalei calicilor și a Țigăniei Mitropoliei, zone de sărăcie „extra-muros”, care au fost împinse către periferie în procesul de dezvoltare a orașului (Costiuc, 2011). Fenomenul excluziunii spațiale a săracilor și romilor este destul de comun în orașele românești, acesta putând fi regăsit nu numai în istoria lungă a formării unor zone urbane de sărăcie, dar și în istoria mai recentă a evacuărilor care acompaniază modernizările.

Zona este paradisul drogurilor din București și a căpătat renumele de ghetou de romi. În pofida stereotipului care lucrează cu ideea că toți locuitorii Ferentariului sunt romi, mixitatea etnică este destul de ridicată, rezidenții permanenți sunt în principal muncitori săraci și migranți rurali, iar violența, prostituția și drogurile sunt mai degrabă fenomene care vin dinspre exterior și se localizează ca epifenomen aparținând unor grupuri de crimă organizată care se teritorializează aici. Nu întâmplător, în zona caracterizată drept ghetou de către restul cartierului, peste jumătate dintre locuitori au declarat că sunt veniți aici după anul 2000.

După ce, la începutul anilor 2000, aleea Zăbrăuți a devenit celebră în lumea celor care fac programe de intervenție și a raportorilor internaționali, mai ales ca urmare a demisiei statului din rolul de furnizor de protecție socială (Rughiniș, 2005), se pare că a venit rândul Aleii Livezilor să fie cap

de afiș pentru presă și activiști. Vizitele televiziunilor internaționale și cele ale oficialităților europene pot deschide o nouă stagiune de programe de intervenție, deși deocamdată nu fac decât să întărească și mai mult percepțiile negative asociate marginalității. Atenția este atrasă aici în special de consumul de droguri și de spectaculoasa degradare a spațiului comun, cu fațade murdare, pline de rufe și antene de satelit, cu prezența masivă, constantă și apăsătoare a gunoiului și cu dispariția vegetației. Zona nu a fost niciodată foarte curată, dar mizeria pare să fie legată de apariția drogurilor, unii locuitori susținând că există o strânsă legătură între consumul și vânzarea de droguri și gunoi, în sensul în care distribuitorii și consumatorii preferă să păstreze gunoiul pentru a defini astfel o zonă de securitate pe care să o poată controla mai ușor. Existența gunoiului pare astfel să fie direct legată de o politică explicită de conservare a mizeriei, care creează o arie nefrecventabilă („no go area”) în care cultura drogurilor poate supraviețui.

Istoria locuirii

Dacă este să admitem ipoteza colegei noastre Silvia Costiuc cu privire la mișcarea istorică de translație a Mahalalei calicilor către sud, trebuie să privim evoluția sistemului de zone de locuire sărace ce se întinde din centrul istoric către periferie ca expresie a unei politici urbane cu o lungă continuitate, mai degrabă implicite decât explicite, aceasta făcând ca identificarea elementelor de discriminare să fie mai dificilă. Locuirea precară nu este rezultatul unor măsuri active de excludere, ci rezultă din abandon și dintr-o situație inițială substandard. În cazul mahalalei istorice, era vorba despre un teren mlăștinos, în cazul Aleii Livezilor, despre locuințe prefabricate de standard redus, subechipate și neîntreținute.

Din sondajul făcut de PCRM rezultă că locuitorii provin în principal din zonele învecinate (Rahova, Sebastian și Ferentari) și din zonele marginale ale Bucureștiului, existând și un procent uzual de imigranți veniți prin căsătorie sau la muncă. Principalele rațiuni care au dus la alegerea unei locuințe în zonă sunt legate de: posibilitățile reduse ale respondenților și prețul mai scăzut al caselor (49%), imposibilitatea identificării altor soluții mai bune (10,4%), dar și dorința de a locui cu

Situația locuirii

Starea fizică a blocurilor este inegală, de la un nivel submediu în subzona din spatele școlii către degradare avansată în cazul blocurilor 32, 33, 36 și 37 de pe Aleea Livezilor. Tipologia de locuire este clasică pentru locuirea săracă „de bloc”, cu o variație puternică a condițiilor de locuit atât între blocuri, cât și între apartamente, cu degradarea totală a spațiilor comune și retragerea în spațiul individual, cu o comunitate lipsită de coeziune și leadership. Ea se naște pe o locuire de standard redus, abandonată de administrație la începutul anilor '90, care ajunge să conțină o varietate greu de anticipat de situații de legalitate, de la ocupări abuzive administrate de mici grupuri mafioate la proprietăți vândute prin agenții imobiliare pe piața liberă. Și mixitatea etnică, și cea economică, dar și cea a nivelului educațional sunt semnificative, cifrele arătând, de exemplu, că gazele există în numai o șesime dintre gospodării, dar calculatorul cu internet în aproape 30% dintre acestea.

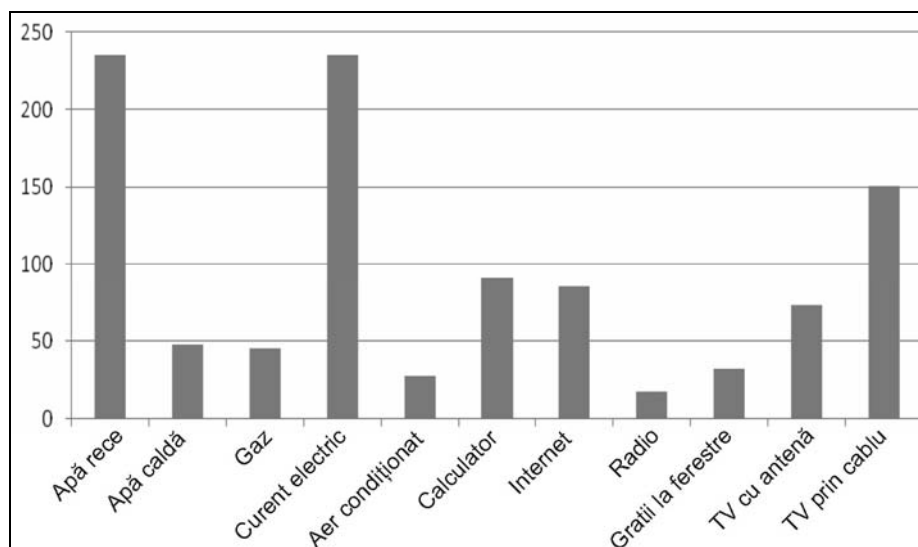
Percepția locuitorilor cu privire la starea locuinței arată că aceasta este foarte proastă pentru 24,6% din cazuri și proastă pentru 37,1%. Doar 36,7% din eșantion consideră că starea locuinței este bună. Explicațiile legate de starea bună a locuinței sunt asociate eforturilor proprii de a crea un minim de confort și prezenței unor utilități minimale (apă, curent electric etc.). Explicațiile asociate percepției locuinței ca fiind într-o stare proastă sau foarte proastă sunt în principal legate de problemele de igienă, de lipsa unor condiții decente de viață, de spațiul redus al locuinței, dar și de prezența igrasiei și a umezelii. Mai mult de jumătate dintre respondenți (57,5%) consideră că nu au probleme cu vecinii. Cele mai frecvente probleme cu vecinii sunt asociate consumului de droguri (12%) și nivelului ridicat al zgomotului (12%).

Există două tipuri de apartamente: garsoniere cu baie și bucătărie și apartamente cu două camere. Blocurile sunt realizate din panouri prefabricate mari, pe baza unor proiecte tip ale anilor '70, și cuprind apartamente cu două camere și garsoniere, grupate în bare cu câte două și trei scări, cu câteva blocuri cu o singură scară. Regimul de înălțime este uniform, St+P+4, subsolul tehnic având înălțimi între 1,60 și 2 m. Acoperirea este în terasă, insuficient izolată termic, dar cu hidroizolație în

stare relativ bună. Problemele principale sunt reprezentate de înghesuire 65%, șobolani și insecte parazite 64% și de murdărie 68%. O treime dintre locuitori admit că aruncă gunoiul direct pe geam, în vreme ce ceilalți îl duc lângă bloc. Locuințele sunt racordate la apă și curent electric, dar numai aproximativ 20% dintre locuințe au apă caldă.

Cele mai răspândite utilități sunt apa rece și curentul electric (98%). Alte valori ridicate le întâlnim pentru mașina de gătit (87,6%) și pentru televiziunea prin cablu (62,9%). Cele mai mici valori le întâlnim pentru aparatele radio, pentru aparatele de aer condiționat și pentru gratii. Cele mai multe gospodării se încălzesc cu reșou electric (41,2%) și cu aerotermă (40%), pentru încălzirea cu calorifer electric optând 19,2% dintre respondenți.

Graficul nr. 1: Dotările locuințelor

Principalele probleme pe care le au cu locuințele locuitorii zonei studiate sunt legate de prezența gunoiului și a mirosului degajat de acesta (84,2%). De asemenea, alte probleme importante se dovedesc a fi cele asociate prezenței murdăriei (68%), înghesuielii (65%), prezenței paraziților (64,2%) și instalațiilor defecte (61,7%).

Tabelul nr. 2: Problemele locuințelor

Ce probleme aveți cu locuința?	DA	NU	NS / NR
Înghesuială	65%	30,4%	4,6%
Lipsă de siguranță (nu este ușă, spargerii, vecini violenți)	23,3%	70,8%	5,9%
Murdărie (pereți, pardoseală, tavan)	68%	28,3%	3,7%
Instalații defecte (electric, apă, canal, gaz)	61,7%	34,2%	4,1%
Miros	84,2%	8,8%	7%
Paraziți (pureci, păduchi, gândaci)	64,2%	25,8%	10%

În categoria „alte probleme”, cele mai mari frecvențe le înregistrează cele legate de hidroizolația locuințelor (faptul că plouă în case și prezența igrasiei), cele datorate prezenței șobolanilor și lipsei luminii pe scară.

Blocurile sunt racordate la electricitate și apă, nu sunt prevăzute cu lift, iar încălzirea, care se făcea inițial în regim centralizat printr-un punct termic de cartier, este astăzi disponibilă doar pentru o parte dintre blocuri, în rest ea fiind individuală, mai ales electrică.

Blocul 36 – instalații interioare comune

Starea de degradare fizică a celor mai multe dintre blocurile din Aleea Livezilor este atât de avansată încât nu mai permite reparații în regim normal și face întreținerea imposibilă. Instalațiile electrice sunt pe alocuri la vedere, cu foarte multe contacte neprotejate și aflate în proximitatea circulațiilor și acceselor, putând fi atinse în orice moment de către un vizitator neprevenit. Subsolurile sunt inundate integral de foarte mulți ani și constituie o sursă majoră de mirosuri și pericol epidemiologic. Dată fiind vechimea structurii, cantitatea de apă și durata mare a prezenței acesteia în subsol, este foarte posibil ca structura de rezistență a imobilelor să fie grav afectată. Pe lângă efectul asupra structurii, trebuie menționat mirosul, igrasia, țânțarii și faptul că apartamentele de la parter au podelele umede în permanență.

Garsonieră la parter, blocul 36 – foto C. Bohăniță

Potrivit sondajului efectuat, 78% dintre gospodării au dificultăți la plata întreținerii, costurile utilităților neputând fi acoperite din veniturile curente. Există numeroase familii cu datorii insurmontabile. Locuitorii consideră că starea lor de sănătate este influențată în mare și foarte mare măsură de condițiile de locuire (78,7%) și de prezența gunoiului (94,2%).

Valoarea de piață a locuințelor este scăzută, costul unei garsoniere variind între 3000 și 14000 de euro, fiind însă destul de neclar câte din vânzări se fac în regim legal și câte prin înțelegere între părți. Diferența față de prețurile curente din București este foarte mare și poate fi lesne asociată stigmatului: pentru cei mai mulți dintre cumpărătorii din alte zone, Ferentariul este un ghetou, iar pentru cei din cartier, Aleea Livezilor este în mod cert un ghetou. Identificarea subzonei ca ghetou de către cei care locuiesc în zona de locuire defavorizată este de 92,9%.

Ce este un ghetou de romi în Europa, astăzi?

Atât în limbajul cotidian, cât și în literatura care face parte din aria cercetărilor sociale, termenul ghetou este folosit cu o oarecare naturalețe, cei care îl utilizează înțelegând prin el o zonă de locuire insalubă, improprie, degradată și/sau subutilată, cu limite fizice sau simbolice distincte, locuită de o populație săracă și minoritară în sensul cel mai larg al termenului, cu trăsă-

turi diferite de cele ale majorității, în principal, etnice și religioase (Paugam, 2005). Istoric vorbind, termenul a fost folosit pentru a denumi cartierele locuite de evrei, între felul în care funcționa *il ghetto* în Evul Mediu venețian și construcția zidurilor din Cracovia în 1942, existând o continuitate de atitudini, pe care astăzi le-am numi politici urbane, care s-au finalizat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial printr-o tragedie de proporții europene.

Ghetoul contemporan are însă un înțeles mai larg, fiind fidel și păstrând continuitatea semantică cu termenul original prin ideea de excludere. Pentru a lucra cu mai multă ușurință cu conceptul de discriminare în materie de locuire, vom da câteva exemple. Primul este cel al relocării taberelor de romi (refugiați bosniaci) din centrul Romei la 30 de kilometri depărtare, pe un teren lipsit de legături cu localitatea învecinată, înconjurat de un gard de sârmă ghimpată și păzit permanent de o mașină de poliție, cu un acces neamenajat din autostradă, fără legături cu transportul în comun, cu apă insuficientă etc. Așezarea poartă denumirea oficială de "Villaggio della solidarita" și este unul dintre cele mai clare exemple de ghetou contemporan. Al doilea caz este cel al unei comunități de romi de lângă Sofades (Grecia, regiunea Thesalia), beneficiari de fonduri europene, care, în numele conservării identității culturale, au fost mutați și ei într-o nouă așezare, de data asta corect realizată urbanistic și arhitectural, dar aflată la câțiva kilometri distanță, pe un câmp din apropiere. Mixitatea și așa redusă a comunității inițiale a fost transformată în caracter monoetnic, în ideea reproducerii unui model societal specific romilor, idee care, folosită pentru a manipula o comunitate săracă, needucată și exclusă pentru a o exclude definitiv din viața comună a localității, capătă o coloratură rasistă.

Din păcate, în așteptarea dezvoltării unei forme de autoorganizare etnică care să producă dezvoltare, numeroși activiști romi, în special din zona "naționalismului" rom, susțin acest fel de soluții. Ideea de agregare a unei comunități cu o puternică dimensiune identitară, legitimă în cazul în care aceasta este foarte coezivă și dispune de resurse (Sintești, Buzescu, Costești, Zanea etc.), nu are niciun fel de legătură cu actuala segregare și etnicizare a sărăciei care se petrece astăzi la adăpostul unor discursuri și cu ajutorul unor programe europene.

Al treilea exemplu este tot din Grecia, destul de departe de Trikala, dar și de orice altă așezare, unde s-a așezat un grup de romi beneficiari de credite pentru construcție de locuințe. Superba vedere la Olimp nu compensează lipsa accesului la școală, spital, iar standardizarea locuințelor, care au trebuit realizate după un proiect pentru a primi creditul, nu ajută nici ea la desenarea unui viitor posibil pentru cele aproximativ 50 de cutii albe răsfirate pe câmp. Evident că familiile nu au aceeași mărime, aceleași nevoi și nici același nivel economic, dar au ajuns la această soluție de locuire urmând un parcurs administrativ care nu le lăsa prea multe opțiuni și care nu ținea cont de nivelul foarte redus de cunoștințe pe care le aveau. Au ajuns deci pe singurul teren pe care și-l puteau permite și au făcut casele după un proiect pe care nu îl înțelegeau, pentru care nu au fost consultați și pentru care nu aveau alternativă. În fapt, sub aparența accesului la proprietate, a fost promovată o formă de locuire socială care limitează sever șansele de dezvoltare personală a celor care locuiesc acolo.

Am ales exemple în care avem de-a face cu forme de discriminare din ce în ce mai vagi, mai greu de identificat, care ilustrează în diferite grade conceptele juridice de discriminare directă și de discriminare indirectă. Ele sunt, în măsuri diferite, și exemple de ghetouri contemporane de romi. Aleea Livezilor este un caz cu un grad de complexitate ridicat, cu o dinamică accentuată și care conține o diversitate de situații ce nu ar trebui să ne împingă la simplificarea judecăților cu privire la zonă, în consecință nu ar trebui nici să permită dezvoltarea de stereotipuri care apoi stau la baza unor politici simpliste, nivelatoare, care nu țin seama de multiplele diferențe dintre comunități, de cele din interiorul comunităților, dintre indivizi, dintre momente, reducând de cele mai multe ori totul fie la un criteriu etnic („programe pentru romi”), fie la programe de investiții în infrastructură despre care se presupune că produc automat incluziune socială.

De cele mai multe ori, ghetoul, mai ales cel urban, este asociat cu violența, cu pericolul, cu ideea de acces dificil. În ghetou nu poți circula ca în orice altă parte a așezării, ai întotdeauna nevoie de un mediator, de o persoană care să facă trecerea de la ordinea fizică și simbolică a așezării normale la un teritoriu pe care se manifestă o autoritate particulară și locală, paralelă cu cea oficială și posibil violentă. În măsura în care violența produce

schimbări în modul de utilizare a spațiului, ea este o formă de discriminare, de data aceasta cu dublă față, ea acționând atât în interior, cât și în exterior.

Dacă ghetoul istoric este cel care concentrează o formă de alteritate (etnie, rasă, religie) și o formă de discriminare a locuirii (segregare), cu prezența mai puțin marcantă a sărăciei, cel contemporan acceptă, dar și concentrează forme diversificate de diferență, aduce în prim-plan excluziunea economică și adaugă noi forme de discriminare (expunere la condiții improprii de locuire, expunere la condiții de risc de mediu, evacuare forțată, refuzul accesului la unele servicii legat de domiciliu ("redlining") etc. Această formă de locuire urbană nu este tranzitorie și nu răspunde stimulilor generați de creșterea economică generală, zonele de sărăcie de acest tip având o remarcabilă stabilitate în timp (Bowles, 2006).

Principală zonă considerată de către locuitori a fi ghetou este Aleea Livezilor. Urmează apoi răspunsuri cu un grad mai ridicat de generalitate, ca „tot cartierul” și „Ferentari” și alte răspunsuri care însumează aproximativ 5% din total. Din totalul eșantionului, doar un singur respondent afirmă că nu trăiește în ghetou, iar 92,9% susțin că trăiesc în ghetou. Un foarte interesant proiect realizat de Asociația Komunitas în anul 2009 și care i-a implicat pe elevii școlii 136 a relevat o puternică percepție a acestora ca fiind locuitori ai unui spațiu în care există mult gunoi și droguri, dar și o nevoie de spații de joacă și spații verzi.

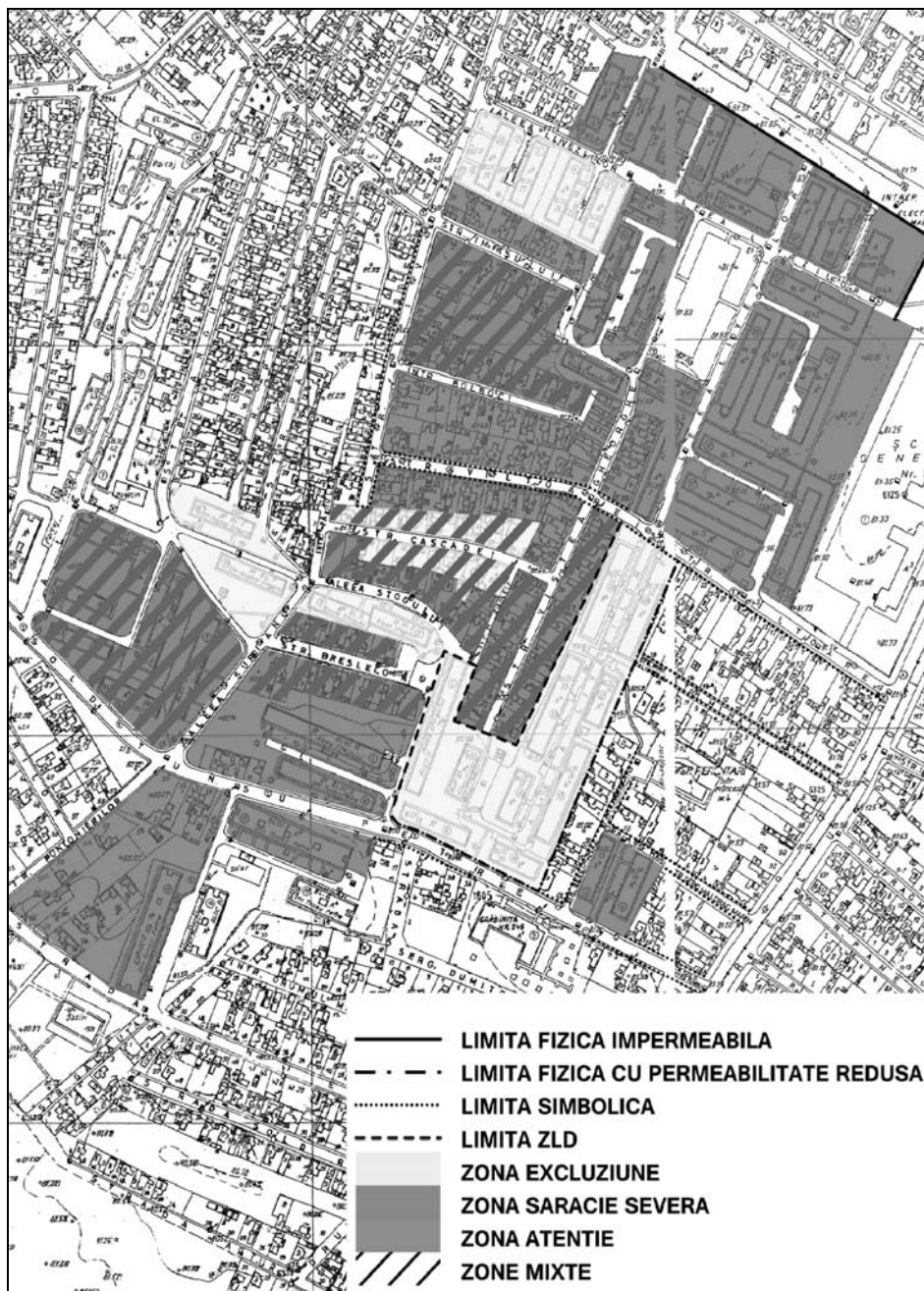

Fig. 3. Zona de locuire defavorizată Livezilor și ghetoul Aleea Livezilor

Vom folosi deci termenul ghetou pentru a denumi zona din Aleea Livezilor care este situată la stânga străzii Vâltoarei, venind din direcția străzi Prelungirea Ferentari, pe următoarele considerente: prezența semnificativă, probabil majoritară a romilor, prezența semnificativă a migranților din mediul periurban și rural cu educație redusă, rata mare a celor fără slujbe, prezența violenței și a consumului de droguri. Limbajul natural, care conține suprapuneri semantice pe care nu le putem evita, are o flexibilitate care ne poate induce în eroare cu privire la starea unei zone, fie prin uniformizare, fie prin simplificare, fie prin supralicitare. Pentru a evita aceasta, propunem un set de termeni și o definiție sumară care să ne ajute la o descriere mai exactă a situației din teren.

Primul este cel de zonă de locuire săracă și presupune prezența majoritară a unei locuiri substandard, o vizibilă subechipare edilitară, prezența minimală a echipamentelor publice și o stare modestă a infrastructurii. Ferentariul este o zonă care cuprinde mai multe mahalale, foste sate înglobate de-a lungul timpului în oraș, și parcelări din secolul al XX-lea care fac legătura între acestea. Ele sunt însoțite de intervenții urbanistice ale modernismului interbelic și de cele ale urbanismului socialist care fac notă contrastantă cu restul teritoriului. Mahalaua istorică dezvoltată de-a lungul Căii Ferentari poate fi considerată ca fiind o zonă de locuire săracă.

Zona de atenție figurată pe harta noastră corespunde unei locuiri sărace caracterizate de un grad destul de înalt de omogenitate și de un grad înalt de vulnerabilitate a gospodăriilor și infrastructurii. Aici avem de-a face cu o calitate scăzută a locuirii, mai puțin vizibilă la nivel fizic, caracterizată de o dinamică complexă, în care anumite gospodării reușesc să își îmbunătățească locuirea prin efort individual, în vreme ce majoritatea stagnează, iar altele se îndreaptă spre nivelul inferior.

La un nivel mai jos pe scara calității locuirii se află zonele de sărăcie severă, caracterizate de o marcantă precaritate a condițiilor, definită de: un nivel de înghesuire semnificativ (minim 3 persoane pe cameră), lipsa unor utilități, prezența unor pericole legate de locuire (surse de mirosuri, instalații improprii, lipsa unor mijloace de protecție adecvată la incendiu, cădere în gol, electrocutare etc.).

Cel mai scăzut nivel de locuire se găsește în zona de excluziune. Aici avem de-a face nu numai cu condiții proaste, dar și cu un foarte puternic stigmat, cu prezența insecurității locuirii și a violenței. Ca și în celelalte zone, situația locuirii nu este neapărat omogenă, multe gospodării făcând eforturi deosebite pentru a păstra un nivel decent de locuire.

Concluzii

Starea actuală a construcțiilor, afectate de o destul de avansată degradare fizică, cere cel puțin un program de reparații capitale. Date fiind

relativa vechime a construcțiilor, calitatea minimală a structurii și lungimea perioadei în care apa a fost permanent prezentă în subsol, nu ar fi deloc surprinzător ca o expertiză tehnică să concludă că este nevoie de demolarea unora dintre blocuri. Chiar dacă acestea ar fi încă stabile structural pentru o perioadă suficient de lungă pentru a justifica reabilitarea, ar trebui să se ia în calcul nu numai înlocuirea integrală a instalațiilor electrice, sanitare și de încălzire, dar și refacerea spațiilor comune și refașadarea.

Orice program punctual care, de exemplu, propune doar îmbunătățirea termoizolației sau refacerea hidroizolației, dar nu ia în calcul o intervenție la nivel de zonă, orice intervenție punctuală nesusținută de o politică coerentă de integrare socială și urbanistică nu pot produce efecte de îmbunătățire a locuirii, ci doar prelungesc o vizibilă agonie a unor clădiri insalubre și nesigure. Supraaglomerarea, caracteristică constitutivă a locuirii substandard, determinant major al locuirii indecente și una dintre cauzele degradării mediului locuirii, trebuie nu doar constatată, dar și adresată ca problemă de urgență.

Nu în ultimul rând, trebuie luată în considerare dificultatea pe care o are orice proiect care presupune o intervenție de natura unui ajutor social, în condițiile unui regim de proprietate preponderent privat sau mixt. În condițiile inexistenței unui cadru legislativ care să reglementeze astfel de intervenții, singurele programe care apar au o marcantă dimensiune electorală, sunt rapide, superficiale, scumpe și nu vizează rezolvarea problemelor, ci ameliorări de moment. Evacuarea „eroică” a gunoiului doar sub amenințarea răzmeriței sau în apropierea unor vizite oficiale, montarea de mobilier urban sau planurile de „îmbunătățire a eficienței termice” fără a înțelege de ce anume se produce și se depozitează gunoiul în zonă, așa cum se întâmplă acum, sau cum este folosit de fapt spațiul public sau care este perspectiva încălzirii unei garsoniere locuite de opt persoane sunt acțiuni care folosesc puținele resurse în mod inefficient.

Programele de intervenție în astfel de zone trebuie să pornească prin acțiuni de dezvoltare comunitară care urmăresc informarea locuitorilor și construirea capacității de consultare și dialog în rândul acestora. Participarea publică devine astfel posibilă pentru cei care locuiesc acolo și care pot aduce orice program în parametri realiști. Din păcate, accentul

cade de cele mai multe ori pe specialiști și pe furnizorii de servicii, firme specializate în rezolvarea diverselor probleme tehnice ori „sociale” (care țin de furnizarea de servicii de asistență socială). În această paradigmă, fondurile sunt mereu insuficiente și ajung în mai mare măsură la furnizori, prestatori, proiectanți și consultanți decât la beneficiari.

Bibliografie

- Bowles, Samuel; Durlauf, Steven; Hoff, Carla (ed.), 2006, *Poverty Traps*, Princeton University Press.
- Costiuc, Silvia, 2011, “Cine sunt locuitorii Ferentariului?” în studiul *Zone de locuire defavorizată în sudul Bucureștiului*, Asociația Frontal, București.
- Mihalache, Flavius; Botonogu, Florin; Stănescu, Simona Maria (coordonator), 2011, *Percepții și evaluări ale rezidenților asupra zonei Ferentari-Aleea Livezilor*, raport de cercetare nepublicat, Policy Center for Roma and Minorities.
- Paugam, Serge, 2005, *Les formes élémentaires de la pauvreté*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Rughiniș, Cosima, 2005, “Genre et citoyenneté: accès à l’électricité, droit au bail et démission de l’Etat”, în François Hainard et Christine Verschuur (coord.), *Mouvements de quartier et environnements urbains - La prise de pouvoir des femmes dans les pays du Sud et de l’Est*, Paris, Karthala.
- Wacquant, Loïc, 2008, *Urban Outcasts. A Compared Sociology of Advanced Marginality*, Polity Press, Cambridge.

BUNA GUVERNARE ȘI FERENTARI

Florina PRESADA

În cadrul cercetărilor despre zonele considerate ghetouri, atât în Statele Unite ale Americii (SUA), cât și în Europa, sunt discutate frecvent fenomenele prezente în interiorul acestor zone și mai puțin fenomenele care au creat ghetoul. De asemenea, chiar în cadrul acestor din urmă cercetări care încearcă să explice formarea zonelor ghetoizate, procesele ce duc la ghetoizare nu surprind neapărat și rolul guvernării locale, astfel că nu există încă dovedită o legătură directă între ghetoizare și performanța autorităților locale.

Din această perspectivă, studiul de față își propune cercetarea unora dintre factorii care influențează apariția fenomenului de ghetou, prin identificarea efectelor pe care guvernarea locală (bună sau mai puțin bună) le poate avea asupra comunității locale, în cazul nostru, cartierul Ferentari, situat în sectorul cinci al capitalei.

În acest sens, vor fi identificate raporturile regăsite între membrii comunității (așa cum sunt ele descrise de respondenții studiului), dar și raportul dintre mediul extern și comunitatea în sine și modul în care acestea întrețin starea actuală a cartierului Ferentari, considerat, în percepția publică, dar și a comunității locale, un „ghetou”.

Un alt punct de interes vor fi, pe de o parte, elementele specifice ghetoului, așa cum se regăsesc ele în spațiul studiat, atât în plan fizic sau empiric, cât și la nivel de percepție, iar pe de altă parte, vor fi analizate intervențiile administrației publice locale în aria cercetată.

În mass-media din România și mai ales din București, Ferentariul este locul tuturor relelor urbane: aici sunt traficanți de droguri, oameni care fură, care vandalizează locurile publice, care nu își duc copiii la școală, trăiesc în mizerie, oameni violenți, care nu plătesc pentru utilitățile publice folosite, o zonă locuită, așadar, de o populație nedorită și nedezirabilă.

Comentariile celor care aud asemenea știri se referă la zonă ca la un ghetou¹ și o compară cu alte zone percepute ca fiind similare - Rahova, Sălăjan, Pantelimon –, deși parcă niciuna nu este atât de rău văzută și temută ca Ferentariul.

Administrativ, Ferentari este o zonă din sectorul 5 al municipiului București. La nivelul guvernării capitalei, acest sector este considerat cel mai puțin performant dintre toate cele șase sectoare ale Bucureștiului. Din perspectiva bunei guvernări, administrația sectorului cinci nu este transparentă, nu informează, nu consultă, nu respectă nici măcar legea administrației publice locale și are o slabă performanță la capitolul servicii publice oferite, acestea fiind concluziile ultimelor studii în domeniu². Dacă ne uităm la această administrație prin prisma criteriilor unei bune guvernări, în mod sigur, ea s-ar încadra la opusul acesteia.

Guvernarea locală deficitară nu a avut însă un efect de ghetoizare în toate cartierele sectorului 5, care mai cuprinde și cartierele Cotroceni, 13 Septembrie, Dealul Spirii, Rahova (acesta din urmă prezintă elemente de ghetoizare, dar nici pe departe la fel de pregnant ca în cazul Ferentariului).

- Care este atunci legătura dintre guvernare și ghetoizare?

¹ Este exemplificator în acest sens fragmentul despre cartierul Ferentari de pe site-ul Wikipedia, unde acesta este descris ca Micul Bronx de București și este individualizat printre alte cartiere din București ca fiind „singura zonă din București care dispune de două secții de Poliție și două secții ale Jandarmeriei”, http://ro.wikipedia.org/wiki/Cartierul_Ferentari.

² „Drumul reprezentării politice – de la cetățean la consilier”, Asociația Birourilor de Consiliere pentru Cetățeni din România, Centrul de Resurse pentru Participare Publică, București, noiembrie 2010; „Raport de monitorizare a administrației publice locale în procesul dezvoltării urbane”, Active Watch – Agenția de Monitorizare a Presei, București, decembrie 2010.

și

- Prezintă cartierul Ferentari caracteristicile unui ghetou?

Administrația publică a sectorului 5 nu a investigat zona Ferentari și nu deține o situație oficială care să releve statusul cartierului; prin urmare, singura noastră sursă de informare a fost reprezentată de comunitate.

Cadrul propus pentru cercetare constă în identificarea elementelor specifice de ghetou, dar și a contextului în care acestea s-au dezvoltat și au dus mai departe la recunoașterea comună a cartierului ca spațiu „rău famat”, pentru a ne întoarce la zona guvernării locale și a determina legătura dintre starea de fapt a Ferentariului și performanțele instituțiilor publice la nivel local.

Pentru aceasta, am folosit chestionare aplicate în zona cercetată (câteva străzi din cartierul Ferentari unde fenomenul de „ghetoizare” este perceput ca fiind mai pregnant), focus grupuri cu cetățenii din aceste zone și metoda de cartare a percepției instituționale (*institutional perception mapping*). În sensul cercetării de față, instituțiile nu sunt numai acele structuri publice ce acționează în sensul îndeplinirii unor scopuri de politică publică, ci și acele modele și canale de interacțiune între diverșii actori sociali sau politici.

Ce este un ghetou?

Prima întrebare la care vom încerca să dăm un răspuns este dacă Ferentari prezintă elementele caracteristice unui ghetou și ce anume a generat percepția generală de ghetou.

Noțiunea de ghetou a făcut „carieră” mai ales în literatura americană, unde a fost abordată ca obiect de studiu de către sociologi și antropologi. S-au dezvoltat aici numeroase teorii legate de geneza ghetoului, văzut inițial ca enclavă a unor minorități rasiale sau etnice marginalizate, figura marcantă fiind „ghetoul negru” (ulterior, și ghetourile latino-americane).

În timp, ghetoul (de obicei *etnic*) a început să fie asociat unui teritoriu caracterizat de: existența predominantă a locuințelor sociale, sărăcie, o

populație cu acces redus la resurse și servicii, degradarea infrastructurii urbane, violență și criminalitate crescută (prezența găștilor, a clanurilor și a traficului de droguri), populație cu nivel scăzut de educație, o rată crescută a șomajului, fenomene de segregare etc. Totuși, este greu de spus dacă, în momentul în care observăm aceste fenomene în cadrul unui anumit teritoriu, putem vorbi despre ghetoizare. Cercetarea acestor zone, inclusiv a ghetourilor, nu a reușit până acum să dea o „rețetă standard” care să faciliteze diagnosticarea unei zone ca „ghetou”. În ultimii 20-30 de ani însă, atât în SUA, cât mai ales în Europa, s-au observat zone ghetoizate unde, de exemplu, criteriul etnic nu se mai aplică, chiar dacă celelalte fenomene sunt încă prezente.

La nivelul funcționării politice, unii teoreticieni ai organizării sociale de ghetou susțin că aceste zone sunt caracterizate, mai degrabă, de o dezordine socială, de inexistența unor rețele sociale (sau rețele sociale slabe) și de o slabă participare politică și implicare civică (Wilson, 1996). Nu este suficient, așadar, ca o anumită zonă din oraș să prezinte fenomenele de degradare și privare de mai sus, această stare trebuie completată de tabloul organizării sociale. Chiar și în acest caz însă, diagnosticarea unei zone ca ghetou, conform teoriei organizării sociale, s-ar putea să fie nejustificată. Există cercetări care arată că, de fapt, în ghetou pot exista și rețele sociale, și implicare civică (Whyte, 1943; Martinez, 2006; Cattacin, 2006 – *self regulated spaces of solidarity*), zona continuând însă să fie – cel puțin la nivelul percepției – un ghetou.

Ce rămâne, așadar, din definiția privind ghetooul? Rămân sărăcia, segregarea, ruptura de „majoritate”, atât din punct de vedere spațial, cât și social, și percepția asupra zonei și a fenomenelor de sărăcie și segregare, aceasta din urmă fiind de multe ori mai importantă în efectele pe care le produce decât ghetoizarea în sine (Wacquant, 2007). Definiția modernă a ghetooului pune accent pe marginalitate și segregare, atât din punct de vedere spațial, cât și social, și pe dihotomia minoritate-majoritate, minoritatea fiind aici reinterpretată, îndepărtându-se de dimensiunea etnicității. Chiar dacă în ghetou regăsim structuri sociale și forme de implicare civică, ceea ce contează este distanța și separarea acestor forme și structuri de cele acceptate social și formal. Nu este suficient ca locuitorii de

aici să găsească mijloacele de a se susține reciproc, de a se implica în viața propriei comunități, comunitatea de aici va rămâne ruptă și lipsită de mijloacele de a participa social și politic în mod formal. Rămâne o comunitate marginală, cu un sistem de organizare paralel, fără puncte de intrare în accesarea unor oportunități sociale și politice extinse și disponibile în societate (*mainstream*). Existența lor în sine sunt simptomul și consecința unor fenomene ce au generat ghetoul.

Literatura de specialitate oferă diverse definiții ale ghetoului, identificând multiple caracteristici ale comunității ghetoizate, fără a găsi în mod necesar o viziune universală asupra acestora. Am putea spune deci că, în funcție de comunitatea despre care vorbim, elementele care o definesc ca fiind o zonă de ghetou pot varia, astfel încât lipsa unuia nu înseamnă lipsa fenomenului în sine, ci manifestarea lui într-o formă specifică.

Este Ferentari un ghetou?

Pentru studiul de față, în sensul găsirii unei relații între guvernare și ghetoizare în Ferentari, ne vom concentra pe câteva elemente: organizarea socială a zonei, apropierea ei de sistemele sociale și politice formale și percepția asupra zonei, chiar dacă, în momentul de față, numai la un nivel exploratoriu și prin semne ușor de reperat la nivel vizual, în plan empiric¹. Ne uităm la organizarea socială pentru că ea corespunde unor anumite realități ce fac parte din descriptivul zonei ghetoizate - răspunde unor nevoi sociale și politice specifice în zona cercetată – și la relația acestor structuri și actori cu rețelele sau cu alte structuri formale. Ne întoarcem privirea apoi către percepția asupra zonei, deoarece ea generează efecte ce susțin organizarea socială din interiorul ghetoului și separarea de societatea majoritară. Stigmatul asociat cu zona percepută ca ghetou duce, la rândul lui, la segregare și marginalitate (Wacquant, 2007). Și, nu în

¹ După cum explicam, criteriul etnic pentru definirea unui ghetou nu este unul singular și ultim în a caracteriza o zonă, de aceea el nici nu a fost folosit în analiza de față. Pe de altă parte, există în momentul de față percepția publică generală că în Ferentari locuiesc „țigani”, ceea ce ar putea explica fenomenul de marginalizare și segregare a zonei (aspect relevant pentru zonă chiar și în lipsa unor date care să susțină această percepție).

Foto: Florin Botonogu

În cartierul Ferentari există și case tradiționale, și vile, și blocuri cu asociații de proprietari sau blocuri locuite exclusiv de chiriași. Putem observa și o zonă mixtă, cu spații unde se pot identifica fenomene ce se

regăsesc în definirea unui ghetou (șomaj, degradarea spațiului public, locuire precară, trafic de droguri) și altele unde astfel de fenomene nu se mai regăsesc. La distanță de câțiva metri, avem zone îngrijite de case cu curți bine întreținute și blocuri de locuințe sociale într-o stare avansată de degradare. Cele două lumi nu interacționează și nu par să se intersecteze, gardurile înalte ale curților stând mărturie a dorinței celor ce locuiesc aici de a se separa de spațiul exterior în care iau contur blocurile vechi.

Pe străzile Livezilor, Vâltoarei, Veseliei și Surianu se află blocurile de locuințe sociale construite în anii '70 pentru muncitorii aduși de prin țară pentru a lucra în numeroasele fabrici și uzine ale Bucureștiului. Odată cu revoluția din decembrie 1989, în urma unui proces care a durat câțiva ani, multe dintre aceste fabrici s-au închis sau au fost supuse unui proces cunoscut drept „privatizare”. Rezultatul final a fost același: oamenii care locuiau aici și-au pierdut locurile de muncă. Treptat, au părăsit zona, părăsind și locuințele de aici. Oamenii povestesc că locuințele rămase libere au fost ocupate de alți locuitori ai orașului, mai ales de către cei care nu își permiteau plata unei chirii.

Aceste străzi sunt azi caracterizate de condiții de locuire precară și spații publice neprietenoase pentru locuitorii săi, folosite de cele mai multe ori pentru a depozita gunoiul, deși nu aceasta a fost întotdeauna situația:

„A existat și un părculeț aici. Era mai bine în anii '80. Era curățenie, era apă caldă. Aleea Livezilor era o frumusețe” (locuitor mai vechi al zonei).

Chiar dacă despărțiți între ei de o rețea complexă de străzi, oamenii ce locuiesc în aceste blocuri, mai apropiate sau mai îndepărtate unele de altele, folosesc cuvântul „comunitate” atunci când vorbesc despre viața în cartierul lor și despre problemele cu care se confruntă.

Dacă planificarea urbană vede spațiul urban prin prisma limitelor sale fizice sau administrative, construcția spațiului urban implică operaționalizarea unor limite sociale și simbolice. Acestea din urmă ajung să creeze limitele - de fapt, „granițele” - sociale ce definesc un anumit spațiu. Așa se face că strada Vâltoarei este „hotar” în această comunitate. În sensul direcției de mers dinspre Prelungirea Ferentari, „pe stânga e ghetoul” (deși pe partea dreaptă a aceleiași străzi sunt blocuri la fel de vechi, dar nu la fel de

degradate). Astfel, ne este mult mai util să înțelegem preeminența acestor bariere sau delimitări sociale în analiza organizării sociale a comunității de aici decât să reușim să delimităm exact în teren „ghetoul”.

La rândul ei, comunitatea este o construcție atât spațială, cât și socială. Termenul are rolul de a desemna și delimita o realitate, pe de o parte, funcțională, asociată delimitărilor spațiale și, pe de altă parte, simbolică, dată de experiențele comune trăite în acest spațiu (Venkatesh, 1997). Experiențele comune din Ferentari descrise de cei intervievați fac apel la „probleme”. Astfel, în zonele delimitate de străzile de mai sus, regăsim anumite categorii de actori sociali și un anumit tip de interacțiune între aceștia, în scopul normării accesului la resurse și oportunități.

Actorii sociali

Enumerarea actorilor care au importanță pentru comunitate într-o anumită ordine nu este întâmplătoare. În zona cercetată, locuitorii i-au menționat întâi pe acei actori pe care îi consideră „importanți” pentru ei, cei mai apropiați de comunitatea lor: „drogații”, traficanții de droguri, poliția antidrog (*mascații*), „liderii din comunitate”, intermediarii de ajutor social și oamenii de legătură cu partidele politice în timpul campaniilor electorale.

Ultimii în listă sunt partidele politice, poliția comunitară, consilierii locali, primăria/primarul, senatorii și deputații aleși în aceste colegii electorale, situați în afara comunității, dar pe care o influențează.

Între aceste categorii de actori sociali, pe la jumătatea distanței dintre prima categorie de actori și ultimele, se situează școala și organizațiile neguvernamentale.

Prezența „**drogaților**” la loc de frunte printre actorii sociali este explicată prin faptul că viața comunității de aici este puternic influențată de existența traficului de droguri, mai ales începând cu 1994: „până atunci, aici nu existau droguri”.¹ Percepția unora dintre locuitori este că oamenii se droghează în proporție de 70%, cu consum printre toate categoriile de vârste: „și nepoți, și bunici, toți se droghează”.

Deși traficul și consumul de droguri îi influențează, spun ei, „negativ” (generează frică și nesiguranță, violență, „sunt un focar de infecție”), locuitorii cu care am vorbit aleg să evite traficul de droguri. Nu consideră că au puterea de a se opune traficantilor de droguri și evită să vorbească despre aceștia. Ei aleg să își ferească copiii de droguri și de drogați. Poate de aceea unii dintre cei mai apropiați actori de comunitate, după cei implicați în consum și trafic de droguri, sunt „**mascații**”. Deși „fac abuzuri uneori, întâi te saltă și abia apoi te iau la întrebări”, ei sunt necesari și sunt văzuți ca un actor pozitiv, necesar în acest caz pentru comunitate.

¹ De altfel, studiul „*Cartografierea socială a Bucureștiului 2010*”, Școala Națională de Științe Politice și Administrative, Facultatea de Științe Politice, Departamentul de Sociologie, menționează Ferentariul ca una din cele două mari zone de trafic de droguri din București.

„**Liderii din comunitate**” sunt acele persoane care încearcă „să facă ceva” pentru a îmbunătăți viața de aici. Dincolo de prezența drogurilor, traiul în această zonă este caracterizat de prezența gunoaielor, lipsa utilităților publice (apă, electricitate), infrastructură urbană degradată (de la locuințe, instalații și spații comune până la spații publice), lipsa spațiilor verzi, iluminatul public prost, acestea fiind aspecte care au strâns procentaje crescute în rândul problemelor pe care locuitorii le vor rezolvate în cartierul lor.

În acest context, unii dintre locuitori încearcă să remedieze aceste probleme: se organizează pentru a ține curățenie pe scara blocului, încearcă să se constituie în asociații de proprietari pentru a se racorda la utilități publice sau amenajează spațiul din jurul propriului bloc. Au fost văzute și cazuri în care două scări ale aceluiași bloc doreau să se separe ca să își poată „îmbunătăți” blocul (să facă gard, curățenie, să aibă utilități), însă, la ședința de bloc, cei care doreau să se separe au întâmpinat opoziția altor locatari care erau conștienți că intrarea în legalitate aduce cu sine plata utilităților, lucru imposibil pentru situația lor financiară.

Figura acestor lideri comunitari este însă singulară, sunt puțin numeroși, dar percepuți ca un actor pozitiv în comunitate. Oamenii consideră că este o relație cu un singur sens, aceștia fiind cei care merg către comunitate pentru a o organiza. Chestionați asupra posibilității de a rezolva singuri problemele din comunitate, aceștia au mărturisit că „până la urmă, nu putem să facem nimic singuri. Tot trebuie să ne aducă primăria tomberoane, și noi să ținem curățenie”.

O altă categorie de actori importantă în comunitatea de aici sunt intermediarii pentru obținerea ajutorului social, considerați și ei tot lideri în comunitate. Acești lideri sunt efectiv intermediari între cei care doresc accesarea ajutorului social oferit prin primărie și instituția în sine. Oamenii se duc la acești intermediari, care îi ajută „să facă dosarul”, contra unui procent din ajutorul social încasat. Sunt surse care spun că acel procent este împărțit între intermediari și funcționarii din primărie. De multe ori, oamenii apelează la intermediari deoarece nu au încredere că funcționarii din primărie le vor judeca în mod corect cererea (dosarul) de ajutor social. Unii dintre locuitori refuză să facă acest lucru (de multe ori, procentul

rămas din ajutorul social nu mai merită osteneala) și atunci nu beneficiază de niciun fel de asistență și ajutor public. De altfel, percepția oamenilor asupra corupției celor din primărie și a politicienilor este unanimă (focus grup bună guvernare): „am întrebat pe oamenii de la ADP când ne asfaltează și nouă strada și unul s-a uitat pe un tabel și mi-a zis că la ei figurează că s-a asfaltat acum câteva luni”.

Vorbind despre prezența aleșilor în rândul cetățenilor din Ferentari, oamenii au evocat momentele de campanie electorală, atât locale, cât și parlamentare, când candidații sunt prezenți în comunitate. Însă, adaugă ei, „numai la alegeri!”

Momentele electorale sunt foarte importante într-o comunitate, dar în zona cercetată din Ferentari ele au valențe particulare. Aici momentul campaniilor electorale este important prin prisma câștigurilor materiale pe care le poate aduce. „Vin unii într-o mașină mare, cu valize, și dau bani oamenilor pentru voturi. Unii votează cum li se spune căci îi mustră conștiința că au luat bani. Alții votează cum vor ei.” Această situație explică prezența în comunitatea Ferentari a oamenilor de legătură cu partidele politice, o altă categorie de actori menționată ca fiind importantă pentru comunitate. Oamenii apreciază relația cu ei ca fiind „pozitivă”. Practica aceasta, de plată contra votului, poate explica și procentajul crescut al celor care declară că se duc la vot (89,6% dintre respondenți).

O altă categorie de actori identificată de comunitate o constituie **partidele politice**; ele sunt prezente în comunitate doar cu ocazia alegerilor. Este o relație apreciată ca fiind negativă, dinspre partide către comunitate, numai în campania electorală. Oamenii își doresc ca partidele politice să fie mai apropiate de comunitate și mai accesibile. Până de curând, unul dintre partidele politice a avut un sediu la intersecția Calea Ferentari cu Veseliei, dar a fost desființat și acesta. Ei nu cunosc unde se află sediile sau birourile partidelor politice. Ei consideră că niciun partid nu e prezent în comunitate.

Oamenii au menționat ca un actor important pentru comunitate și pe **deputatul ales în colegiul 20**, din care face parte și aria cercetată. În campania din 2008, „ea a stat aproape tot timpul la Școala 136 și a făcut

multe lucruri bune și a promis și mai multe. De când a fost aleasă, nu a văzut-o nimeni.” Oamenii cred că deputata ar trebui să fie mai apropiată de ei și să-i ajute să-și rezolve problemele, mai ales că e din același partid ca primarul. Nu cunosc unde este cabinetul parlamentar al deputatului lor.

Tot în acest colegiu, oamenii sunt reprezentați la nivel național de către un senator și inițial nici nu și-au amintit de el. Oamenii nu știu cine este și nu au identificat nicio legătură între acest senator și comunitate.

Primăria este unul dintre actorii identificați ca fiind importanți pentru comunitate, însă situat în afara comunității, fiind chiar unul dintre cei mai îndepărtați actori de comunitate. În ceea ce privește relația cu primăria, în afară de primar, oamenii nu cunosc și nu pot să numească pe nimeni altcineva din cadrul instituției.

Un alt actor, situat tot în afara comunității, însă menționat, este **poliția comunitară**; comunitatea nu îi cunoaște pe polițiștii comunitari, nu știe cine sunt „sectoriștii”; oamenii își doresc ca „sectoriștii” să fie mai prezenți în comunitate, să îi informeze și să acționeze când e nevoie („să țină liniște, ordine”). În comunitate am întâlnit și oameni care sunt de părere că traficul de droguri are loc la „adăpostul” poliției comunitare. Instituțiile de asigurare a siguranței și ordinii publice nu se bucură de încredere aici. Astfel, valorile cele mai mari sunt înregistrate pentru categoria „am încredere în foarte mică măsură” (jandarmerie 43,3%; poliția de sector 46,6%; poliția comunitară 52,1%). Jandarmeria și poliția de sector înregistrează în dreptul categoriilor „în mare măsură” și „în foarte mare măsură” valori de aproximativ 20%, iar poliția comunitară doar de 12%.

Școala este un actor identificat ca fiind prioritar și foarte important pentru comunitate. Oamenii consideră că există o relație puternică cu aceasta, care însă merge aproape unilateral, dinspre comunitate înspre instituție. Ei consideră că școala, „deși accesibilă pentru comunitate, totuși nu se implică în comunitate”. Este o relație apreciată ca fiind „așa și așa”, pentru că școala ar putea fi mai prezentă în comunitate, prin programe în care să se refacă legăturile între structurile formale și oameni.

Organizațiile neguvernamentale sunt și ele un actor prezent în comunitate, plasat la jumătatea distanței dintre comunitate și cei mai

îndepărtați actori de comunitate, adică actorii publici și politici (însă mai departe decât traficanții de droguri). În comunitatea de aici există cel puțin patru organizații neguvernamentale, care au intervenții de tipuri diferite: o organizație se adresează consumatorilor de droguri injectabile și oferă seringi „la schimb”, o altă organizație lucrează cu copiii de la școala din apropiere, oferind activități de „educație urbană”, o alta a intervenit prin organizarea de activități sportive și recreative pentru tineri, iar recent, o altă organizație (PCRM) este prezentă în cadrul comunității prin înființarea la școala din cartier a unui club de educație alternativă, prin intermediul căruia oferă asistență școlară elevilor și părinților acestora. Aici mai sunt organizate și diverse activități extrașcolare, menite a aduce împreună copii și părinții din comunitate.

Percepția asupra ONG-urilor în comunitate este împărțită: unii au mărturisit că există un curent majoritar care consideră că acestea „iau bani pe spinarea lor”. Alții spun că au venit să îi ajute și au așteptarea ca ONG-urile să preia și să rezolve problemele din comunitate. Există și o altă categorie care crede că oamenii vor fi asistați de ONG-uri să își rezolve singuri problemele, dovedit de ponderea de 34,2% dintre cei intervievați care cred că ONG-urile ar putea să ajute la rezolvarea problemelor.

Analiza organizării sociale și legătura cu structurile formale (de putere și resurse, politice și sociale)

Din descrierea și analiza actorilor sociali din comunitatea din Ferentari, putem deja să probăm descriptivul de ghetou, cu structuri ce răspund unor nevoi particulare, și ruptura comunității Ferentari de structurile formale sau publice de putere și resurse.

Astfel, o primă caracteristică a actorilor sociali menționați mai sus apare ca fiind specifică comunității de aici. Aceasta o constituie rețeaua de structuri și indivizi cu rol de intermediere a informațiilor și a resurselor către comunitate din exterior și în interiorul comunității. Ea este consecința și simptomul eșecului comunității de aici de a accesa resurse și oportunități oferite de sistemul formal existent în societate. „Intermedierea” din

Ferentari vine să răspundă mai ales nevoii de informare, cel puțin când e vorba de acces la resursele publice (accesarea ajutorului social).

Structurile de intermediere întâlnite aici nu sunt echivalente cu structurile tradiționale de intermediere între comunitate și autoritățile publice locale. În mod normal, într-o societate considerată democratică, este de dorit ca aceste structuri de intermediere să existe, în sensul în care ele reprezintă interese legitime ale locuitorilor și lucrează pentru luarea în considerare a acestor interese de către autorități sau în sensul rezolvării unor probleme ale comunității.

Atât în cazul intermediarilor de ajutor social, cât și în cazul intermediarii plăților pentru voturi, avem de-a face cu o interfață „pervertită” de intermediere între sistemul formal de putere și comunitate. Ele sunt structuri de tip „mafioț”, de rețea, care, abuzând, pe de o parte, de inabilitatea locuitorilor de a se reprezenta în fața autorităților și, pe de altă parte, de ineficiența autorităților publice, se folosesc de aceștia pentru propriul profit. Ele sunt consecința relației eșuate dintre comunitate și autorități publice.

Lipsa de informare a comunității este confirmată de procentajul ridicat al celor care „nu cunosc/nu răspund” la întrebarea „Cine ar putea să ajute la rezolvarea problemelor?”, această categorie înregistrând valori mult mai ridicate decât ale celor care au putut totuși să dea un răspuns (o medie ce variază în jur de 50%, vezi tabelul de mai jos).

Tabelul nr. 3: Cine ar putea să ajute la rezolvarea problemelor?

	DA	NU	NC / NR
Primăria	41,7%	5,4%	52,9%
Toți locuitorii	37,1%	14,2%	48,7%
ONG-urile	34,2%	15,4%	50,4%
Școala	25,4%	35,4%	39,2%
Dumneavoastră	24,6%	33,3%	42,1%
Biserica	16,2%	42,5%	41,3%

Sursa: Sondaj PCRM, 2010, în zona Ferentari, Aleea Livezilor.

În cadrul mai multor discuții despre drepturile pe care le au în relația cu autoritățile publice, locuitorii din Ferentari implicați în cercetare nu au putut numi niciunul dintre aceste drepturi. Oamenii au mărturisit că „nu prea” se informează, „nu știu cum”, „nu au de unde”. În cazul în care au nevoie de o informație, se îndreaptă către liderii locali intermediari pentru ajutorul social. Nu știu că lista documentelor pentru obținerea ajutorului social este afișată la avizierul primăriei. Aceștia au evocat tentative eșuate de a interacționa cu autoritățile publice, fie inițiate de ei înșiși, fie de alții: „au încercat alți oameni și au zis că pentru noi nu există fonduri.” Când ajung la primărie și au întrebări, reclamă că sunt trimiși de la un ghișeu la altul. Nu știu că au dreptul să ceară și să primească informații de interes public (de fapt, nici nu știu ce înseamnă informația de interes public), nici că ședințele consiliului local sunt publice și că pot participa la ele.

Această inabilitate de a obține informații esențiale pentru a integra sistemele formale de informare și participare publică a dus la apariția acelor surse alternative de informare, de intermediere, locuitorii zonei devenind dependenți de acestea. Unul dintre efectele acestei situații este agravarea lipsei de interacțiune dintre comunitate și autoritățile publice locale, și aceasta pe fondul unei administrații publice locale închise și neperformante din perspectiva informării publice și a transparenței decizionale.

Un alt aspect ce caracterizează comunitatea din Ferentari și care confirmă ruptura acesteia de structurile publice sau formale de putere și acces la resurse este dorința sau tendința locuitorilor de aici de a-și rezolva singuri problemele, fără a mai recunoaște necesitatea intervenției autorităților publice responsabile. Ei își doresc alea lor, grupul lor, să se administreze singuri și sunt dispuși să se organizeze în patrule pentru păstrarea curățeniei. Un grup de locuitori din blocurile de pe strada Livezilor a reușit să angajeze (de fapt, să plătească din banii locatarilor, fără ca aceștia să fie constituiți într-o asociație ce dispune de un fond de administrare) o persoană care se ocupă de curățenia din bloc.

Cele de mai sus par a fi consecința distanței, a rupturii dintre autorități și comunitatea din Ferentari. Printre locuitori sunt exemple numeroase de tentative de a ajunge la autoritățile responsabile pentru rezolvarea problemelor, însă eșuate. Fie nu reușesc să intre în audiență, fie autoritățile nu reușesc după o primă încercare de rezolvare a problemei și apoi renunță („de exemplu, s-a adus un tomberon de gunoi acum 4 luni, însă oamenii l-au furat”), fie oamenii și-au pierdut încrederea în puterea și dorința autorităților de a le rezolva problemele. Rezultatul final este același: există tendința printre acești oameni de a se ajuta singuri, fără a mai face apel la resursele și autoritățile publice. Tocmai de aceea, participarea la viața comunității înregistrează valori relativ ridicate în dreptul categoriilor destinate ședințelor scării de bloc (50%) și consultării pentru decizii de bloc (55,8%). Tot un astfel de indicator poate fi considerat și comportamentul ce presupune păstrarea curată a scării blocului (79,2%). Rezolvarea problemelor merge astfel numai până la spațiul din imediata apropiere: aleea noastră, blocul nostru, scara noastră. Dacă luăm în calcul definiția organizării sociale ca măsura în care cetățenii organizați reușesc să dețină și să mențină controlul pentru realizarea unor scopuri comune (Wilson, 1996), atunci comunitatea de aici a eșuat. A eșuat pentru că oamenii nu reușesc să se organizeze și să-și rezolve acele probleme enumerate de ei și care îi definesc ca o comunitate (drogurile, gunoiul, lipsa locurilor de muncă etc.).

Pe de altă parte, tendința de a-și rezolva singuri problemele arată și întinderea spațiului în care se poate manifesta puterea de intervenție și de decizie a oamenilor de aici. Neavând acces la procesul formal de luare a deciziei publice privind comunitatea lor, în instanțe ca primărie și consiliu local, oamenii se limitează la acele instanțe în care își pot manifesta puterea de a decide. De aceea, comunitatea se restrânge la un singur bloc sau la o singură alee, deoarece doar aici ei pot participa ca grup și pot lua decizii împreună.

Un alt simptom al segregării comunității este și ruptura ei de rețelele sociale mai largi, fie ele formale sau informale, de întraajutorare. Ea dovedește totodată și fragmentarea existentă în interiorul comunității din Ferentari, comunitate de altfel definită prin prisma experienței problemelor

comune (așa cum Bourdieu considera această populație marginalizată ca fiind caracterizată de faptul că este „omogenă în deposeziune/deprivare”¹). Aici nu regăsim structurile paralele de solidaritate socială pe care le regăsim în ghetoul „cu tradiție”. În cazul în care ar avea o problemă, aproximativ 90% dintre respondenți consideră că cea mai bună soluție (uneori singura) este să se ajute singur. Situația descrisă coincide cu unul dintre simptomele hiperghetourilor postindustriale, caracterizate de lipsa unui spațiu-tampon, de retragere (*lack of a hinterland*, Wacquant, 2007), în cazul inaccesibilizării oportunităților oferite de societate (incluzând aici și piața forței de muncă). În ghetoul anilor '50 sau '60, în interiorul acestor enclave sociale, marginalizații găseau rețele sociale capabile să ofere ajutor în găsirea unui loc de muncă sau susținere financiară și materială până la găsirea următorului loc de muncă. Astăzi, în ghetoul modern, acest spațiu s-a destrămat.

Ca urmare a inaccesării piețelor formale de resurse și oportunități, crearea unei noi organizări sociale este însoțită de dezvoltarea în zonă a unei economii subterane (în afara traficului de droguri), ce permite locuitorilor de aici „să se descurce”. Aceasta este caracterizată de diverse „șmecherii” sau „învârteli” (interviuri cu câțiva locuitori), dar și de diverse alte activități ilegale: „dacă noi am trăi bine, nu ne-ar interesa furatul” (focus grup bună guvernare). Genul acesta de activități economice, întâlnite și documentate de numeroase cercetări în ghetou peste tot în lume, este consecința unei comunități care nu are acces la resursele oferite de piața formală a forței de muncă. Ea permite totuși supraviețuirea în acest context de deprivare. Nivelul și sursa veniturilor celor intervievați ne arată o comunitate săracă și vulnerabilă, expusă sărăciei.

Astfel, pentru jumătate din eșantion, principala sursă de venituri a familiei sunt banii din salarii. Ajutoarele de la stat și ajutorul de șomaj însumează 9,1%, iar banii primiți de la alți membri ai familiei reprezintă principala sursă de venituri pentru 8,3% din populația eșantionului. O pondere crescută (30%) o oferă persoanele care au alte surse principale de venituri. Aceste venituri nu au fost detaliate de către cei intervievați.

¹ „A population homogenous in its dispossession”, Bourdieu, (1993), citat în Wacquant 2007.

Chiar dacă jumătate dintre cei chestionați au ca principală sursă de venit salariul, distribuția populației în funcție de veniturile lunare oferă o imagine asupra dimensiunii sărăciei din această zonă. Astfel, 13,8% din populația eșantionului are venituri lunare sub 200 lei, 21,7% din eșantion are veniturile cuprinse între 200 și 500 lei, între 500 și 1000 lei câștigă lunar 34,6% din populația eșantionului, iar 29,6% dintre respondenți se caracterizează prin venituri lunare de peste 1000 lei. Totuși, o privire asupra procentajului cumulativ ne arată că 70% dintre respondenți au veniturile lunare sub 1000 lei. Majoritatea respondenților au declarat că aceste venituri nu le ajung pentru a acoperi cheltuielile elementare în gospodărie (hrană, cheltuieli de întreținere etc.).

Neaccesarea pieței formale a forței de muncă este dată în primul rând de nivelul pregătirii profesionale a celor care locuiesc în Ferentari. Analfabetismul se găsește în 10,4% dintre gospodăriile cuprinse în eșantionul cercetării. Aproximativ jumătate dintre respondenți nu au răspuns la întrebarea legată de numărul persoanelor calificate din gospodăria lor sau au declarat că nu au în gospodărie persoane care să aibă o calificare sau un serviciu stabil.

Performanța administrației publice din sectorul 5 în relația cu cetățenii

Accesul la informații de interes public, în România, este reglementat prin Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public care trasează o serie de obligații pentru orice instituție publică, deci, implicit, și pentru administrația publică locală. Alte obligații de informare a publicului sunt instituite prin Legea nr. 215/2001 a administrației publice locale și Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică. Astfel, o serie de informații ar trebui făcute publice din oficiu, iar orice alte informații ar trebui comunicate la cerere celor interesați. Informațiile ce ar trebui comunicate din oficiu ar trebui să fie la îndemâna oricărui cetățean, în practică acestea fiind disponibile de cele mai multe ori la avizierul primăriei sau pe website-ul acestei instituții. Legea nu restrânge canalele de comunicare folosite, astfel că instituțiile publice locale utilizează orice alte canale care li se par eficiente în efortul de informare publică. În

București, primăriile de sector folosesc și alte metode de informare, cum ar fi buletinele informative lunare ale primăriilor, prin care comunică informații despre deciziile publice luate și strategiile de dezvoltare ale sectorului, aviziere sau chioșcuri/centre de informare în cartiere, fluturași în cutiile poștale și diverse alte metode.

În ceea ce privește primăria sectorului cinci, o analiză a website-ului primăriei – modalitatea preponderentă de informare în mediul urban – arată lipsa informațiilor din oficiu la care ar fi trebuit să aibă acces orice cetățean. De pe site-ul primăriei sectorului cinci nu putem afla nici numele primarului, nici modul de organizare și funcționare al aparatului de specialitate al primarului, nici numele persoanei de contact pentru cetățeni atunci când au de formulat o sesizare și nici o serie de alte informații pe care instituția ar fi trebuit să le facă publice.

Totodată, primăria, în calitate de secretariat al consiliului local, aici ar fi trebuit să ofere informații legate de componența pe comisii a consiliului local, dar și date de contact ale acestora. De pe acest website nu putem afla decât cine sunt consilierii aleși și din ce partid fac parte. Nu sunt oferite informații despre comisiile de specialitate, date de contact, rapoarte de activitate ale consilierilor și, cel mai important, informații despre ședințele consiliului local. Aici nu există niciun fel de informații despre data la care au loc ședințele (obligație legală prin Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică), agenda acestora, procesele-verbale ale ședințelor. De asemenea, pe site nu este publicată nicio hotărâre adoptată de consiliul local al sectorului 5. Ședințele consiliului local sunt, conform legislației în vigoare, publice și ar trebui anunțate public cu cel puțin 3 zile înainte de a avea loc.

Singurele date disponibile pe site-ul primăriei sectorului cinci sunt: lista instituțiilor de învățământ din sector, informații despre eliberarea cărților de identitate, starea civilă, impozite și taxe, acte necesare pentru înregistrarea sau radierea mopederelor, acte necesare pentru dosarul de ajutor social și prestații sociale pentru persoane cu handicap (acestea din urmă, în subordinea consiliului local). Un singur punct de contact este oferit cetățenilor – o adresă, un număr de telefon, un număr de fax, fără a oferi numele niciunei persoane de contact.

Toate aceste informații au fost cerute primăriei printr-o adresă oficială, în cadrul cercetării de față, la care instituția avea obligația de a răspunde în termen de 30 de zile. Niciun răspuns oficial nu a fost oferit ca urmare a acestei cereri, nici în timpul, dar nici după scurgerea termenului legal. Această situație nu este singulară, lipsa de informații publice oferite din oficiu și mai ales lipsa de răspuns la cereri de informații de interes public fiind înregistrate de o serie de rapoarte care au evaluat, printre altele, și gradul de transparență al administrației publice locale din sectorul 5¹.

În ceea ce privește existența, la sediul primăriei, a unui avizier care să ofere informații publice despre instituție, aici regăsim o situație similară website-ului primăriei: nu există decât un singur avizier care conține informații despre prestațiile sociale.

Conform legislației în vigoare, primăriile și consiliile locale sunt obligate să asigure timp și spațiu cetățenilor pentru audiențe. În cadrul acestor audiențe, cetățenii au ocazia ca, împreună cu un funcționar public, un consilier al primarului sau un consilier local, să prezinte sau să informeze despre o situație problematică pentru ei și să ceară soluționarea acesteia.

În ceea ce privește accesul în audiență la serviciile și compartimentele de specialitate ale primăriei sectorului cinci, locuitorii din zona cercetată au declarat fie că li s-a refuzat accesul la cei responsabili de rezolvarea problemelor lor (de către cei de la intrarea în primărie), fie că nu li s-a răspuns solicitărilor de a merge în audiență.

În plus, sectorul cinci prezintă două probleme cu privire la acordarea de audiențe:

¹ „Drumul reprezentării politice – de la cetățean la consilier”, Asociația Birourilor de Consiliere pentru Cetățeni din România, Centrul de Resurse pentru Participare Publică, București, noiembrie 2010; „Raport de monitorizare a administrației publice locale în procesul dezvoltării urbane”, Active Watch – Agenția de Monitorizare a Presei, București, decembrie 2010.

- cetățenii nu au acces la datele de contact ale consilierilor lor locali ori la informații privind locul și calendarul organizării acestor audiențe;
- consilierii locali nu dispun de un spațiu oferit de primărie pentru organizarea acestor audiențe, presupunând că vreun cetățean a reușit să îi contacteze. Cei care oferă audiențe o fac la sediul partidului. Această situație se regăsește prezentată în rapoartele de monitorizare menționate anterior.

Cetățenii chestionați despre prezența consilierilor locali în cartierul lor susțin că nu știu cine sunt aceștia și că oricum „nu vine nimeni niciodată aici, nici de la consiliul local, nici de la primărie”.

În ultimii ani, o serie de investigații au măsurat gradul de satisfacție al locuitorilor din sectoarele Bucureștiului cu privire la administrația publică locală, ceea ce ne permite comparații între diferitele administrații și instituții publice de sector.

La întrebarea *„Cât de mulțumit sunteți de modul în care și-a exercitat până în prezent funcția de primar de sector?”* (notele sunt date de respondenții din sectoarele respective), primarul sectorului 5 înregistrează cea mai mică medie - pe o scală de la 1 la 10 - de 4,64 (similar cu rezultatele studiului din 2010, unde acesta înregistra cea mai scăzută medie dintre toți primarii de sectoare).¹

În cadrul unui alt studiu, la întrebarea *„Cât de mulțumit sunteți de primarul dvs. de sector?”*, respondenții sectorului 5 au avut o rată medie de „mulțumire” de 5,4 (cea mai scăzută dintre toate sectoarele).² De asemenea, intenția de mutare din propriul sector în alte sectoare din București este cea mai ridicată în sectorul 5.³

¹ *“Cartografierea socială a Bucureștiului 2011”, Școala Națională de Științe Politice și Administrative, Facultatea de Științe Politice, Catedra de Sociologie.*

² *“Democrația locală în București – Partea a 3a, Comparații, sectoarele 1...6,”* Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, martie-aprilie 2011.

³ *Idem.*

Stigmatul percepției asupra zonei ca fiind un ghetou

Cercetarea spațiului urban a dovedit că acesta este supus proceselor de ierarhizare socială. Cartierele, atât în SUA, cât și în Europa, au ajuns să concentreze categorii sociale cu trăsături similare, care nu țin numai de rasă și etnie, ci, din ce în ce mai mult, de statutul social și economic. Barierele sociale sunt instrumentele diferențierii sociale – ale diferenței de etnie, de statut social, economic sau profesional – prin care este normat accesul la resurse și oportunități. Tocmai de aceea spațiul urban a ajuns să reflecte spațiul social și, mai mult de atât, să reproducă inegalitățile existente la nivel social.

Această paradigmă se aplică și în zona Ferentari. În spatele delimitărilor sau barierelor sociale, operează cele simbolice sau culturale, create de actorii sociali pentru a distinge între categorii de indivizi, practici și spații. Astfel, unele spații devin „periculoase” sau „dezirabile” pentru că sunt locuite de o anumită categorie socială. Acest spațiu este reflectarea unor diviziuni existente la nivel cultural. Spațiul și existența mai multor comunități (case/blocuri), fragmentarea spațială și socială din Ferentari sunt produsul acestui proces de interacțiune între barierele sociale și, implicit, între cele simbolice sau culturale. Un taximetrist care ajunge în capătul străzii Vâltoarei nu va dori să întoarcă la stânga pentru a-și lăsa clientul și se pare că nici Salvarea nu este suficient de promptă în a da curs unei solicitări venite de la rezidenții de pe anumite străzi din cartier. La școala din cartier, unii dintre elevi sunt „ghetoști”.

Percepția negativă asupra zonei, existente la nivelul populației generale a Bucureștiului („În opinia dvs., care este cel mai rău cartier din București?” – Ferentari, loc I, cu 79% dintre răspunsuri) (SNSPA, 2011), face ca Ferentariul să fie un spațiu destinat celor ce nu își găsesc locul oriunde altundeva în oraș, aici poposind preponderent cei care nu reușesc să se adapteze, din diverse motive, la sistemul formal al pieței muncii. Istoria recentă a zonei cercetate ne arată anul 1990 ca moment de turnură pentru atragerea unui anumit tip de populație în cartier, unde „locuințele erau ale nimănui”, populație caracterizată prin lipsa mijloacelor economice, lucru demonstrat și de cercetarea cantitativă.

Din cele 233 de răspunsuri valide obținute la întrebarea referitoare la anul mutării în zonă, puțin peste jumătate au venit în perioada 2000-2010 (120 de respondenți). Pentru perioada cuprinsă între 1979 și 1989, înregistrăm 22 de cazuri, iar pentru 1990-1999 sunt numărate 91 de cazuri. Principalele zone de unde au venit cei care locuiesc în perimetrul ce face obiectul cercetării sunt în apropierea acestuia. Astfel, cartierele Rahova, Sebastian și Ferentari acoperă o pondere semnificativă a răspunsurilor, majoritatea respondenților provenind deci tot din zone considerate „marginale” (sunt zone învecinate Ferentariului) și cu o reputație proastă. Principalele rațiuni care au dus la alegerea unei locuințe în zonă sunt legate de posibilitățile financiare reduse ale respondenților și de prețul mai scăzut al caselor (49%) și de imposibilitatea identificării altor soluții mai bune (10,4%).

De altfel, categoria răspunsurilor referitoare la aprecierea zonei pentru „costurile mai scăzute ale vieții” reușește să adune un număr semnificativ de răspunsuri.

Percepția asupra zonei penetrează toate straturile sociale, ajungând până la funcționarii publici din instituțiile locale sau descentralizate: „la Agenția Municipală pentru Ocuparea Forței de Muncă de la sectorul cinci se poartă cu noi de parcă ne-am dus să furăm; nu-mi dă repartitie sau recomandare pentru loc de muncă”; „la primărie, te văd de unde vii, cum vorbești, că ai accent și nu te lasă să intri...” (focus grup bună guvernare).

Tot acest gen de percepție poate explica și absența aleșilor și a reprezentanților politici din comunitate, echivalentul unui *redlining*¹ politic. Consilierii locali, primarul, deputata și senatorul – toți aleși ca reprezentanți inclusiv ai acestei comunități – nu sunt prezenți în niciun fel în zona Ferentari, nici prin cabinete parlamentare, dar nici prin alte canale pe

¹ *Redlining-ul este o practică discriminatorie în furnizarea de servicii pe baza unor criterii ce țin de originea etnică, rasă sau adresa de domiciliu; a fost observată și studiată prima dată în comunitățile de culoare, segregate, din interiorul orașelor americane: furnizorii de servicii financiare, de exemplu, nu acordau împrumuturi persoanelor care proveneau din aceste comunități. Numele de redlining (trasarea unei linii roșii – tradus cuvânt cu cuvânt) provine de la faptul că acești furnizori delimitau printr-o linie roșie pe hartă zonele în care nu doreau să furnizeze servicii (de unde puteau proveni potențialii clienți).*

care le au la îndemână. Cabinetele acestora sunt situate în zone centrale ale oraşului şi ale sectorului: deputatul ales aici are cabinet pe bulevardul Regina Elisabeta, iar senatorul pe strada Izvor (ambele locaţii în sectorul cinci, însă la extremitatea opusă cartierului Ferentari).

În lipsa informaţiilor şi datelor oficiale, o comparaţie între furnizarea de servicii publice şi investiţii în diferitele cartiere ale sectorului cinci poate fi probată doar prin *observaţie*. Astfel, problemele care ţin de ineficienţa sau inexistenţa acestor servicii (salubritate, iluminat public, urbanism, siguranţă publică) sunt observate a fi mult mai accentuate în zonele Ferentari şi Rahova. Au existat tentative de a le rezolva din partea autorităţilor publice locale, însă doar punctual şi sporadic, ceea ce a dus la eşec: „mi-a adus băncuţe la scară, dar nu au luat gunoiul!” *Redlining*-ul politic, generat de stigmatul zonei, pare să se fi tradus în *redlining* la nivelul *serviciilor publice* furnizate şi la nivelul *investiţiilor publice* realizate. Astfel, investiţiile publice, cel puţin la nivel de infrastructură, sunt minime în acest cartier prin comparaţie cu restul sectorului şi au condus, ulterior, la livrarea deficitară a serviciilor de salubritate, iluminat, reabilitarea locuinţelor şi a spaţiilor publice sau a serviciilor de siguranţă publică.

Din acest motiv, ceea ce a adus zona Ferentari în percepţia oamenilor ca fiind un ghetou se referă, în primul rând, la aspectele ce ţin de spaţiul public construit, de ceea ce este vizibil într-un oraş. În Ferentari, spaţiul public este de obicei abandonat, devenind al nimănui, nici măcar al autorităţilor publice responsabile de întreţinerea sa. În acest spaţiu, caracterizat de abandon, a apărut şi popularea cu o categorie socială marginală, ceea ce a generat şi întărit percepţia asupra zonei ca ghetou, care, la rândul său, a dus la segregarea şi ruptura comunităţii de sistemele formale sociale şi de decizie politică şi publică. Studii recente citate anterior în cercetarea de faţă¹ arată că zona este percepută ca una dintre zonele unde se desfăşoară preponderent traficul de droguri din oraş şi prezintă o rată crescută a infracţionalităţii.

¹ „Cartografierea socială a Bucureştiului 2010”, Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative, Facultatea de Ştiinţe Politice, Departamentul de Sociologie.

În prezent, spațiile publice din cartier – spațiile dintre blocuri, parcurile, parcărilor – au devenit depozite de gunoaie. Graffiti-ul este omniprezent pe zidurile blocurilor din zonă. Spațiile sunt acele construcții care și-au pierdut calitatea de „loc”, nu mai au sens, ele și-au pierdut funcționalitatea, un simptom caracteristic ghetoului modern. Iată de ce, dincolo de rezolvarea problemelor majore ale acestor spații, gunoiul și drogurile, oamenii își doresc o sală de sport, spații verzi, parcuri, spații pentru socializare. Acesta este semnul dorinței de investiție a spațiului cu funcționalități, cu sens. Există tentative din partea locuitorilor de a-și apropria spațiul și de a-i da un sens: o grădiniță de flori în fața ferestrei de la parter, vopsirea pereților blocului.

Întrebați fiind „ce vă place la zona în care trăiți?”, peste trei sferturi dintre respondenții sondajului PCRM au răspuns: „nu îmi place nimic”.

O altă caracteristică a spațiului din Ferentari analizat este nesiguranța resimțită de locuitori. Majoritatea respondenților consideră că trăiesc într-un cartier nesigur. Astfel, consideră respondenții, atât ei, cât și cunoscuții lor pot fi cu ușurință victima unei infracțiuni. Aproximativ 43% dintre respondenți consideră că nu se pot deplasa în siguranță singuri ziua prin cartier și 64% cred că noaptea este periculoasă o deplasare prin cartier.

Acest gen de spațiu urban nu se regăsește în alte zone ale sectorului cinci, cum sunt zonele Cotroceni, Dealul Spirii, 13 Septembrie sau Sebastian. Ele nu au fost retrogradate social de către actorii urbani din interiorul orașului, astfel încât comunitățile de aici au atras alte categorii sociale decât Ferentariul. Ei au avut ocazia și posibilitatea de a accesa structurile furnizoare de resurse și oportunități. Dacă cei din Ferentari au fost și sunt „*deprivați de toate atuurile/calitățile necesare participării în diversele jocuri sociale*” („deprived of all the assets necessary to participate in the various social games”) (Bourdieu, 1993, în Wacquant, 2007), nu același lucru se poate spune despre celelalte comunități din sectorul cinci.

Stigmatul teritorial se resimte cel mai bine la nivelul comunității locale din Ferentari, oamenii fiind „supărați” că, în mass-media și în opinia publică, Ferentari înseamnă un loc rău famat, cu reputație proastă, „supărare” menționată cu fiecare ocazie întâlnită. „Nu suntem toți la fel”

este o altă afirmație des întâlnită aici. Din discuțiile cu locuitorii, transpare rușinea de a locui aici și faptul că spațiul „Ferentari” nu se regăsește în identitatea asumată la nivel individual (Petonnet, 1982, în Wacquant, 2007), un bun indicator al retrogradării zonei. Oamenii nu vor să fie asociați cu o zonă văzută atât de prost în ochii celor din afara comunității lor. Cei care reușesc, se mută de aici, începând prin a-și muta copiii la o altă școală. Între motivele cele mai des invocate pentru situația în care copiii de pe aceste străzi nu învață la școala nr. 136 sunt menționate dorința părinților de a merge la o altă școală și sărăcia cartierului.

Rușinea de a locui în Ferentari se regăsește și în percepția asupra propriului cartier și reiese din rezultatele înregistrate la exercițiul de autopoziționare a propriului cartier între celelalte cartiere din București: pe o scală de la 1 la 10, unde 1 este cel mai prost cartier, iar 10 cel care reprezintă cea mai bună zonă de locuit, Ferentari este pe ultimul loc, cu cea mai mică medie dintre toate cartierele (media 5)¹. Deși acest rezultat poate fi interpretat pur și simplu drept consecința proastei administrații a sectorului 5, celelalte cartiere din sectorul 5 nu au înregistrat medii suficiente care să le aducă în acest clasament, Ferentari fiind singurul cartier din sectorul 5 în acest clasament!

Concluzii generale

Capitolul de față a adus date care poziționează Ferentariul în zona fenomenului de ghetou, așa cum este el descris în literatura de specialitate.

Spațiul public este degradat atât la nivel de infrastructură, cât și la nivel de simbolistică, de funcționalitate în plan social. Bunul comun a devenit un instrument pentru perpetuarea practicilor din sfera criminalității (uz de droguri, trafic de droguri). Astfel, spațiul public devine un simbol al unei stări sociale precare, abandonat, preluat de găștile locale, un spațiu nedezirabil, în care locuitorii din cartier pot depozita gunoiul menajer fără a primi sancțiuni în plan legal sau social. Pierderea acestui spațiu este admisă cu resemnare în conștiința comună.

¹ *Idem.*

Străzile murdare, clădirile care stau să se dărâme, gunoiul de pe străzi, pereții umpluți cu graffiti, locuințele sociale abandonate, toate au devenit mărci recunoscute ale unui spațiu urban ghetoizat.

Comunitatea prezintă un nivel de educație mediu spre primar, un număr infim dintre respondenți având studii superioare. Veniturile sunt și ele scăzute, sub 1000 RON lunar pe familie. Accesul la resurse sau servicii sociale este scăzut tocmai din cauza statusului pe care îl dețin membrii comunității (raportat la percepția publică). Sărăcia se pedepsește sau se "recompensează" în plan social tot prin sărăcie.

Relațiile comunității cu exteriorul sunt în principal caracterizate de segregare și sunt însoțite de o suferință comună raportată la statusul social stigmatizat care planează asupra lor. În percepția publică, Ferentariul este deja denumit ca fiind un ghetou, iar comunitatea devine tot mai marginalizată în raport cu mediul social extern.

Membrii comunității percep zona ca fiind nedezirabilă, se tem pentru siguranța lor, dar își doresc depășirea acestui status, care se transferă și asupra lor, ca indivizi.

Totuși, în comunitate se produc diverse asocieri care aduc oamenii împreună în încercarea de a accesa acele resurse sau servicii ce le-ar putea aduce bunăstarea individuală. Au fost enumerate anterior numeroase semnale prin care comunitatea transmite că ea este cea care își dorește o comunicare mai bună cu autoritățile publice, ea este cea care conștientizează nevoia de schimbare prin implicare.

Autoritatea publică locală are în continuare o abordare standard, fără a răspunde unor nevoi specifice identificate în comunitate, cu intervenții sporadice, superficiale, ineficiente pe termen mediu și lung. Percepția acestora este resimțită în comunitate ca una negativă, discriminatorie, manifestată fie prin dezinteres, fie prin dispreț.

Analiza organizării sociale a zonei cercetate din Ferentari ne arată o comunitate definită mai degrabă prin prisma problemelor cu care locuitorii se confruntă aici. Aceste probleme sunt generate în primul rând de sărăcie (rezultatul lipsei educației și a calificărilor profesionale ale celor de aici, ceea ce duce la venituri scăzute și slujbe instabile) și de ruptura de

structurile formale de luare a deciziei publice și de acces la resurse. Așa se explică existența unor structuri de intermediere a informației și resurselor în comunitate, traficul de droguri și economia subterană, „la negru”. Dorința de implicare a locuitorilor în rezolvarea problemelor din comunitate este determinată de proximitatea problemelor ce trebuie rezolvate, iar pe de altă parte, observăm dorința și tendința oamenilor de a-și rezolva singuri problemele, fără a mai face apel la structurile formale de decizie publică (determinate de încrederea scăzută în autoritățile publice și factorii politici). Se mai observă și lipsa unui sistem organizat de solidaritate socială, chiar în lipsa neaccesării celui public. Avem de-a face, în această comunitate constituită prin prisma problemelor comune ale locuitorilor de aici, cu o organizare socială fragmentată și marcată de rezolvarea problemelor imediate, atât din punctul de vedere al urgențelor acestora, cât și al proximității lor față de individul care le trăiește.

Ceea ce se întâmplă în Ferentari vine pe fondul unei administrații publice în general închise și neperformante, atât din punctul de vedere al informării publice, cât și al unei proaste administrări (gunoaiele, drogurile, spațiile publice abandonate fiind mărturia acesteia). Nu au fost văzute eforturi, de-a lungul anilor, din partea administrației publice locale de a interveni în mod special pentru a rezolva problemele cele mai grave de aici. Aceasta a încercat să rezolve probleme sporadic și punctual, fără a interveni pentru a schimba tabloul general în care funcționează comunitatea din Ferentari. A fost tratat ca orice alt cartier din sectorul cinci (cu excepția perioadelor electorale).

Zona cercetată din Ferentari ne dezvăluie o organizare socială ce răspunde fenomenelor de ghetou, însă elocventă pentru studiul de față este ruptura de structurile formale sociale, politice și economice. Stigmatul asociat cu zona a generat spațiul propice dezvoltării acestor fenomene care l-au adus în zona percepției de „rău famat” și, în timp, de ghetou. Organizarea socială paralelă, desprinsă de structurile formale, îi reîntărește poziția marginală în oraș și nu se conectează la structurile formale, deoarece nu are abilitatea să o facă. Este un cerc vicios care se autoperpetuează. Străzile din Ferentari rămân spațiul privilegiat al unei clase sociale marginale. Autoritățile locale nu au tratat aceste nevoi

speciale, ci le-au ignorat, ba chiar le-au întărit (prin percepția și comportamentul funcționarilor și aleșilor locali asupra zonei).

Recomandări de politică publică

Discuția despre ghetou și *guvernare* apare în mod tradițional în contextul elaborării și implementării unor politici publice în zonele percepute ca ghetou. De obicei, se cercetează un aspect al zonei de intervenție, apoi se fac recomandări de politică publică, fie pentru a stopa și preveni apariția unui fenomen, fie pentru a explica eșecul unei politici publice și a remedia efectele într-o zonă percepută ca ghetoizată. Nicio politică publică nu pare să țină cont de un diagnostic exhaustiv. Puține sunt exemplele de intervenție publică reușită în ghetou, istoria lor fiind însoțită de procese ample de încercări și ajustări. De la abordarea de politici singulare, pe domeniu (ajutor pentru educație, chirii ieftine subvenționate, formare profesională, asistență socială) s-a trecut treptat la o abordare integrată. Totodată, procesul de planificare a intervenției publice în ghetou a început să includă și participarea locuitorilor, printre mijloacele utilizate pentru a asigura reușita și sustenabilitatea intervenției (începând cu programul din anii '60, „Model Cities Program”, în cadrul „War on Poverty” din SUA și terminând cu programele de regenerare urbană din ultimii 20 de ani din Danemarca)¹.

Puține intervenții publice țin cont în schimb de organizarea socială existentă în ghetou. Acesta ar putea fi primul lucru la care experții în politici publice și urbanisții se uită, aici putându-se observa căror nevoi și lipsuri ghetoul a încercat să le răspundă și în ce fel. Analiza organizării sociale ne-ar putea răspunde atât întrebărilor ce țin de zonele și domeniile de intervenție publică în ghetou, cât și celor legate de soluția de politică publică ce urmează a fi aleasă. De asemenea, zona ghetoizată și-a format propriul sistem de răspuns la ruptura de politicile publice și sistemul social care funcționează în cadrul „majorității”. Organizarea socială arată unde s-a

¹ http://www.kvarterloeft.dk/uk_version/uk_main.htm – site al Secretariatului Național pentru Regenerare Urbană din Danemarca.

produs ruptura de acestea și cum a răspuns comunitatea locală acestei rupturi.

În ceea ce privește zona Aleea Livezilor, este necesar ca autoritățile publice locale și alte instituții descentralizate să își adapteze și multiplice eforturile pentru comunitatea de aici. Neadaptarea efortului de intervenție, același la nivelul întregului sector cinci, a contribuit, în timp, la ghetoizarea zonei, deoarece el nu a răspuns aceluiași nevoi. Nu se poate aplica același tratament tuturor comunităților din sectorul cinci; în politica publică eficientă se caută identificarea în mod cât mai precis a nevoii – ceea ce nu s-a întâmplat pentru Ferentari - și apoi se caută cea mai bună soluție pentru fiecare nevoie identificată, în scopul unei intervenții adaptate. În Ferentari, ca în toate zonele ce prezintă semne de ghetoizare, sunt necesare programe speciale, ample, coordonate și integrate.

În urma analizei organizării sociale din Aleea Livezilor, reiese că este necesar ca, înainte de toate, administrația publică a sectorului cinci să-și re Creeze legăturile cu comunitatea. Dată fiind ruptura comunității de aici, marginalitatea ei, generată mai ales de lipsa informării publice, participarea publică ar trebui să fie un scop în sine. Participarea publică presupune în primul rând informare, ceea ce lipsește cu precădere aici. De aceea, informarea și participarea publică în această zonă ar trebui să constituie fundamentul oricărei intervenții publice. Participarea publică, reclădirea legăturilor cu autoritățile publice ar constitui primul punct de legătură cu sistemele formale. Este și cel mai legitim efort dintre toate cele posibile, pentru că la acest nivel se regăsesc structurile de decizie publică, alese direct de cetățeni.

Locuitorii zonei trebuie implicați în primul rând în decizia publică asupra programelor speciale pentru zonă; acestea ar putea să le aloc o parte din responsabilitatea elaborării și implementării lor (mai ales în scopul valorizării cetățenilor de aici, dacă nu măcar în scopul de a avea decizii cât mai bune și un grad de aplicare a deciziilor cât mai ridicat) și apoi i-ar putea antrena efectiv în acțiuni implementate în zonă.

Un alt tip de intervenție în astfel de zone ține de modificarea spațiului public, așa cum a fost de altfel solicitat chiar de către cei ce locuiesc aici,

prin crearea de spații verzi, spații comune deschise, largi și prietenoase, cu iluminat public eficient. Studii ale unor proiecte de regenerare urbană reușite – mai ales în Danemarca¹ – arată că modificarea spațiului în sensul accesibilizării lui către locuitori duce la descreșterea traficului de droguri și a infracționalității în aceste spații.

Totodată, și eforturile ONG-urilor ce sunt prezente în cartier ar trebui să se axeze mai mult pe informare și participare publică, pe organizarea oamenilor, astfel încât cei de aici să ajungă să facă legătura cu autoritățile publice și alte sisteme publice, formale sau sociale, de decizie și furnizoare de oportunități. Până în prezent, intervențiile organizațiilor neguvernamentale în zonă au fost punctuale, încercând să adreseze câte una dintre problemele prezente aici, de cele mai multe ori „immediate”, perpetuând situația existentă. Ele au tratat un simptom, și nu cauza. Este nevoie însă de o intervenție integrată și coordonată, mai ales la nivelul acestor actori sociali.

Trebuie reclădite legăturile între locuitorii din Ferentari și restul orașului, cu scopul de a modifica în sens pozitiv percepția orașului despre acest cartier.

Soluțiile pentru „buna guvernare” vin chiar de la locuitori: „Să fie un om de legătură între primărie, consiliu local și comunitate”. Acest principiu trebuie să stea la baza programelor construite special pentru cartierul Ferentari. Toate programele pentru zonă ar trebui elaborate și realizate în cadrul unor structuri integrate, „de cartier”, în care să fie incluși, în primul rând, locuitorii și apoi cei din instituțiile responsabile de rezolvarea diverselor probleme ale zonei: atât reprezentanți de la Agenția Municipală a Ocupării Forțelor de Muncă, de la Consiliul Local, de la Administrația Drumurilor și Parcurilor, de la Direcția de Urbanism din Primărie, de la Poliția Comunitară și de la Poliția Antidrog și Direcția de Sănătate Publică a Municipiului București, cât și din partea ONG-urilor, pentru intervenții coordonate și integrate. Tentativele anterioare de intervenție în zonă – atât ale organizațiilor neguvernamentale, cât și ale autorităților publice locale – au eșuat pentru că au încercat să rezolve punctual o problemă prezentă în

¹ *Idem.*

zonă doar încercând să trateze efectul, fără a trata cauza ei. De exemplu, nu putem asigura furnizarea unor utilități publice înainte de a asigura oamenilor posibilitatea de a plăti pentru ele sau să ne închipuim că ridicarea regulată a gunoiului în lipsa furnizării unui număr adecvat de tomberoane sau a unor spații adecvate de depozitare a acestuia va rezolva problema gunoiului în zonă.

Bibliografie

- Bonney, Norman, 1975, „Work and Ghetto Culture”, în *The British Journal of Sociology*, Vol. 26, No. 4, December, pp. 435-447, The London School of Economics and Political Science, Blackwell Publishing.
- Bourdieu, Pierre et al., 1993, “Effets de lieux”, în *La misère du monde*, Paris, Points/Editions du Seuil or “Effects of Place”, în *The weight of the world: social suffering in contemporary society*, 1999, Cambridge, Polity Press, Stanford, Stanford University Press.
- Bruch, E. Elizabeth (University of Michigan); Mare, Robert D. (University of California – California Center for Population Research, Los Angeles), 2008, “Segregation Processes”, *Online Working Paper Series*, January.
- Cattacin, Sandro, 2006, “Why Not «Ghettos»? The Governance of Migration in the Splintering City”, *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*, School of International Migration and Ethnic Relations, Malmö University.
- <http://www.yale.edu/polisci/conferences/2011-02-23-TShelby.pdf>
- Joseph, Lauren (Stony Brook University), 2008, „Finding Space Beyond Variables: An Analytical Review of Urban Space and Social Inequalities”, în *Spaces for Difference: An Interdisciplinary Journal*, Vol. 1, No. 2, pp. 29-50, Department of Education, UC Santa Barbara”.

- Martinez, Cid, 2006, "Challenging the Sociological Notion of the «Ghetto»: A Case Study of South Los Angeles", în *ISSC Fellows Working Papers*, Institute for the Study of Social Change, UC Berkeley, March.
- Mihalache, Flavius; Botonogu, Florin; Stănescu, Simona Maria (coordonator), 2011, *Percepții și evaluări ale rezidenților asupra zonei Ferentari- Aleea Livezilor*, raport de cercetare nepublicat, Policy Center for Roma and Minorities.
- Preda, Marian (coordonator), 2009, *Riscuri și inechități sociale în România*, Administrația Prezidențială, Comisia Prezidențială pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice, Septembrie, București.
- Shelby, Tommie (Harvard University), 2011, "Justice, Self-Respect, and the Culture of Poverty", paper in the *Political Theory Workshop* - Yale University, February.
- Sobin, Dennis P., 1972, "Why Increase Citizen Participation among Ghetto Residents?" în *Journal of Black Studies*, Vol. 2, No. 3, March, pp. 359-370.
- Stansbury, Jeffrey D. (University of California, Los Angeles), 2008, "Organized Workers and the Making of Los Angeles, 1890-1915", în *ISSR Working Paper Series*, Institute for Social Science Research, UC Los Angeles, ProQuest LLC.
- Tomlinson, Mark, "Lifestyle and Social Class", în *European Sociological Review*, Vol. 19, No. 1, pp. 97-111.
- Venkatesh, Sudhir Alladi (Harvard University), 1997, "The Social Organization of Street Gang Activity in an Urban Ghetto", în *The American Journal of Sociology*, Vol. 103, No. 1, July, pp. 82-111, The University of Chicago Press.
- Wacquant, Loïc, 2004, "Decivilizing and Demonizing: The Social and Symbolic Remaking of the Black Ghetto and Elias in the Dark Ghetto", în Steven Loyal and Stephen Quilley (eds.), *The*

Sociology of Norbert Elias, Cambridge University Press, pp. 95-121.

Wacquant, Loïc, 2007, "Territorial Stigmatization in the Age of Advanced Marginality", în *Thesis Eleven*, No. 91, November, pp. 66-77, SAGE Publications (Los Angeles, London, New Delhi and Singapore).

Whyte, William Foote, 1943, *Street Corner Society. The Social Structure of an Italian Slum*, 4th Edition, The University of Chicago Press, 1993.

Wilson, Robert A. (University of Delaware), 1971, "Anomie in the Ghetto: A Study of Neighborhood Type, Race, and Anomie", în the *American Journal of Sociology*, Vol. 77, No. 1, July, The University of Chicago Press, pp. 66-88.

Wilson, William Julius, 1996, *When Work Disappears: The World of the New Urban Poor*, First Vintage Books Edition (paperback), Random House.

*** Active Watch – Agenția de Monitorizare a Presei, București, *Raport de monitorizare a administrației publice locale în procesul dezvoltării urbane*, decembrie 2010.

*** Asociația Birourilor de Consiliere pentru Cetățeni din România, Centrul de Resurse pentru Participare Publică, București, *Drumul reprezentării politice – de la cetățean la consilier*, noiembrie 2010.

*** *Cartografierea socială a Bucureștiului 2010*, Școala Națională de Științe Politice și Administrative, Facultatea de Științe Politice, Departamentul de Sociologie.

*** *Cartografierea socială a Bucureștiului 2011*, Școala Națională de Științe Politice și Administrative, Facultatea de Științe Politice, Catedra de Sociologie.

*** *Democrația locală în București – Partea a 2-a: Cercetare pe sectoare, Sectorul 1*, Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, martie 2011.

- *** *Democrația locală în București – Partea a 2-a: Cercetare pe sectoare, Sectorul 2, Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, martie 2011.*
- *** *Democrația locală în București – Partea a 2-a: Cercetare pe sectoare, Sectorul 3, Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, martie 2011.*
- *** *Democrația locală în București – Partea a 2-a: Cercetare pe sectoare, Sectorul 4, Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, martie 2011.*
- *** *Democrația locală în București – Partea a 2-a: Cercetare pe sectoare, Sectorul 5, Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, martie 2011.*
- *** *Democrația locală în București – Partea a 2-a: Cercetare pe sectoare, Sectorul 6, Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, aprilie 2011.*
- *** *Democrația locală în București – Partea a 3-a, Comparații, sectoarele 1...6, Compania de Cercetare Socială și Branding pentru Asociația Pro Democrația, București, martie-aprilie 2011.*
- *** *Ethnocultural Diversity Resource Centre, King Baudouin Foundation, 2007, Governance in Multiethnic Communities. Conditions, Instruments, Best Practices, Ways to Achieve and Measure Good Governance at the Local Level.*
- *** *“Sectorul neguvernamental și sfera publică”, în Mihaela Lambru și Ancuța Vameșu (coordonatori), 2010, România 2010 – sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, p. 95-129.*

Resurse internet

http://www.kvarterloeft.dk/uk_version/uk_main.htm – site al Secretariatului Național pentru Regenerare Urbană din Danemarca.

ADMINISTRAREA JUSTIȚIEI ÎN COMUNITĂȚI DE TIP GHETOU – CAZUL FERENTARI –

Victor NICOLĂESCU, Adrian Marcel IANCU,

Gabriel OANCEA, Andreea Simona Marcela FAUR

Este demonstrat științific faptul că sărăcia antrenează criminalitate și violență (Valdez, Kaplan, Curtis Jr., 2007), în special în zonele defavorizate de tip ghetou, iar din cauza sărăciei, resursele educaționale sunt limitate, ceea ce are drept consecință lipsa de calificare și, implicit, dificultatea de a găsi un loc de muncă. Prin urmare, persoanele din aceste zone se confruntă cu probabilitatea crescută de a se refugia în consumul de alcool și droguri, pasul următor fiind comiterea de agresiuni sau infracțiuni cu violență, pentru a-și putea asigura mijloacele de subzistență, pe de o parte, dar și ca o modalitate de protest față de inechitățile sociale, pe de altă parte, antrenând un răspuns în aceeași manieră din partea forțelor de aplicare a legii.

Astfel, în SUA, studiile efectuate (cf. Berrien și Winship (2002); Meares (2009); Tyler și Hou (2002) și Fagan și Malkin (2003)) au identificat o „criză de legitimitate” în relațiile dintre persoanele de culoare, tribunal, poliție și sistemul penal de justiție. Numărul disproporționat al afroamericanelor aflați în arest sau închisoare (conform statisticilor, unul din patru negri a făcut închisoare) și incidentele vizând brutalități ale poliției sau practici judiciare abuzive în cadrul comunităților populației de culoare reprezintă o problemă a societății contemporane. Aplicarea excesivă a unor

măsuri represive și sancțiuni privative de libertate persoanelor ce se află într-o situație socioeconomică recunoscută ca fiind precară nu constituie o soluție pentru rezolvarea problemelor comunităților în care trăiesc. În cazul comunităților cu risc ridicat de excluziune socială, se evidențiază cazuri mai numeroase de discriminare în aplicarea legii, în absența unor măsuri diversificate de recuperare și reintegrare în stare de libertate a celor ce înregistrează comportamente agresive sau încalcă actele normative cu caracter penal. Analiza de față propune identificarea contextului criminogen în comunitatea Ferentari, inclusă în aria administrativă a sectorului 5, pornind de la unele particularități înregistrate și în alte arii urbane unde fenomenul ghetoizării indică perturbații în aplicarea legii, dar și reacții extrem de violente în cazul unor acțiuni represive ale poliției (a se vedea revoltele din Los Angeles din 1992, violențele din Franța din 2010 și, mai recent, acțiunile stradale din Marea Britanie din august 2011).

Cazuri de discriminare în aplicarea legii

Aceste practici abuzive ale poliției și instanțelor au creat, din cauza pedepselor asimetrice aplicate în funcție de culoarea pielii, un mare resentiment în cadrul comunității afroamericane, fiind elocventă în acest sens comparația între cazurile Tyrone Brown și John Wood. Tyrone Brown, un tânăr afroamerican, este condamnat la închisoare pe viață, în timp ce John Wood, un alb, este liber, deși a comis mai multe infracțiuni grave. Brown a fost implicat la vârsta de 17 ani în furtul sumei de 2 dolari și a primit o pedeapsă de 10 ani – probațiune. Întrucât a violat regulile probațiunii, fiind testat pozitiv la marijuana, probațiunea i-a fost revocată și a fost condamnat la închisoare pe viață. Wood a ucis un om neînarmat și a primit o pedeapsă de 10 ani – probațiune. Deși a violat termenii probațiunii, fiind testat pozitiv la cocaină, probațiunea nu i-a fost revocată. Mai mult, cu toate că acesta a violat în repetate rânduri și alte condiții ale probațiunii, pedeapsa aplicată inițial i-a fost ridicată înainte de expirarea celor 10 ani.

Sursa datelor: Valdez, Kaplan, Curtis Jr., 2007.

Conexiunea dintre consumul de substanțe și infracțiunile cu violență implică relații complexe între o serie de variabile individuale și comunitare. Dintre variabilele comunitare, sărăcia (Valdez, Kaplan, Curtis Jr., 2007) și

mai ales concentrarea acesteia în anumite zone au un rol important în ceea ce privește relațiile individului cu societatea, atașamentul acestuia față de societate, consumul de droguri și infracțiunile cu violență, anumite zone urbane, cum ar fi ghetourile, având o adevărată cultură a violenței.

Cu toate acestea, asocierea consumului de droguri și a infracțiunilor cu violență la nivel individual, situațional și comunitar este mult mai complexă. Deși asocierea consumului de alcool cu infracțiunile cu violență are o istorie destul de lungă, abia în ultimii ani cercetările științifice au încercat să stabilească dimensiunea acestei relații. Studiile efectuate (Parker, Cartmill, 1998; Weiner și alții 2001) au demonstrat că alcoolul determină un comportament agresiv sau violent, în timp ce consumul de droguri determină un comportament mai puțin violent (Fagan, 1990; Miczek, De Bold, Haney, Tidey, Vivian, Weertz, 1994). De aceea, putem spune că infracțiunile cu violență variază nu în funcție de tipul de substanță consumată, ci în funcție de trăsăturile mediului urban în care individul a crescut sau locuiește, în sprijinul acestei afirmații venind și statisticile polițienești ce arată diferențe semnificative ale criminalității între diferite arii metropolitane. Cu cât zona respectivă este mai săracă cu atât este mai ridicat nivelul infracțiunilor cu violență. Chiar dacă consumul de alcool sau droguri are o strânsă legătură cu criminalitatea, caracteristicile sociale ale individului și sărăcia înregistrată la nivel comunitar sunt lianți acestei legături, exemplificativ, în acest sens, fiind ghetoul american:

Contextul ghetoului în SUA

Conform unui studiu efectuat în 24 de arii urbane din SUA (Valdez, Kaplan, Curtis Jr., 2007) privind criminalitatea asociată consumului de alcool și droguri, doar o treime dintre delincvenții arestați au fost acuzați de infracțiuni cu violență. Din punct de vedere al naționalității acestora, 19% erau hispanoamericani, 23% euroamericani și 58% afroamericani. Modelul de delinvent este relativ tânăr, cu grad redus de școlaritate, vârsta medie sub 30 de ani, majoritatea (56%) nefinalizându-și studiile liceale. În ceea ce privește starea civilă, majoritatea (56%) sunt celibatari, 30% căsătoriți și 14% divorțați sau separați. 63% dintre subiecți au fost testați pozitiv la testul de urină pentru diferite tipuri de droguri: 45% cocaină, 26% marijuana, 7% opiacee și un mic procent pentru alte șapte tipuri de droguri.

Cât privește procentul școlarizării (absolvirea liceului), trebuie remarcat faptul că majoritatea orașelor incluse în studiu se situează între 13 și 17%, iar din punct de vedere al lipsei unui loc de muncă, între 10 și 13%.

Studiul efectuat, prin concluziile sale, vine să combată teoria conform căreia există o cultură indigenă a violenței în ghettouri și barrios.¹

Chiar dacă adevărul este inconvenabil, rata criminalității din SUA nu explică creșterea bruscă și dramatică a încarcerării masive a populației afroamericane în ultimii 30 de ani. Deși rata criminalității a fost fluctuantă și chiar a scăzut, rata detenției a crescut constant (Chambliss, 1994), principala consecință a acestei creșteri fiind “Războiul împotriva drogurilor” (Michelle, 2010), infracțiunile la regimul drogurilor ducând la o creștere cu aproape două treimi a populației carcerale din închisorile federale și cu mai mult de 50% a celei din închisorile de stat.

Victimele colaterale ale acestui “război” au fost din rândul populației de culoare – arestate în masă pentru infracțiuni minore conexe la regimul drogurilor. În anul 2005, de exemplu, patru din cinci persoane erau arestate pentru posesie de droguri, una singură fiind pentru vânzare, majoritatea persoanelor din închisorile statale neavând un istoric de violență sau să fi fost implicate în activități de comercializare a drogurilor. De fapt, în perioada anilor '90 – perioada celei mai dramatice expansiuni a războiului drogurilor – aproape 80% din creșterea privind arestările pentru droguri a fost pentru posesie de marijuana, un drog considerat mai puțin nociv decât alcoolul sau tutunul.

De exemplu, populația penitenciară în SUA a crescut cu 167% între 1980 și 1992 (Chambliss, 1994), minoritățile, îndeosebi tinerii afroamericani și latinos arestați în mod disproporționat fiind condamnați la închisoare. În anul 1991 (Maurer, 1992), persoanele de gen masculin, afroamericane, cu vârste cuprinse între 15 și 34 de ani reprezentau o pondere de 14% din totalul populației și peste 40% din populația carcerală (în Washington D.C. și Baltimore între 40 și 50% dintre persoanele afroamericane cu vârste între 18 și 35 de ani se aflau în închisoare, arest, în probațiune sau urmăriți pentru infracțiuni (Miller, 1992)).

Cu toate că albi consumă mai mult droguri decât negrii și peste 80% din populația SUA este de culoare albă, 66% dintre deținuții din închisorile de stat arestați pentru infracțiuni la regimul drogurilor sunt negri.

¹ Versiunea hispanică a termenului ghetto.

În prezent, la nivelul societății americane există o tendință de diluare a noțiunii de ghetou – aceasta desemnând (conform noilor tendințe) *o arie urbană întinsă, caracterizată prin sărăcie intensă*, noțiune ce înlătură trimiterile rasiale, caracterul acestei sărăcii, sensul istoric și conținutul social.

Conform noului context, ghetoul este perceput ca o formațiune socială “dezorganizată” ce trebuie analizată în întregime, în termeni de lipsuri și deficiențe, atât individuale, cât și colective, pentru a identifica principiile sale interne ce guvernează modul său specific de funcționare.

Administrarea justiției în comunitățile defavorizate

Aplicarea legii în comunități defavorizate de tip ghetou presupune cunoașterea tendințelor actuale de administrare a justiției, cu accentuarea elementelor de inovare și de apropiere de cetățenii onești care se află în postura de potențiale victime ale agresiunilor stradale sau ale infracțiunilor cu violență. Din această perspectivă, la nivelul specialiștilor consultați din cadrul structurilor de poliție, serviciului de probațiune, sistemului penitenciar și centrelor de prevenire, evaluare și consiliere antidrog, s-au evidențiat divergențele de aplicabilitate a diferitelor modele contemporane din sfera justiției. Astfel, sistemul de administrare a justiției a devenit în ultimele decenii obiect de studiu în cadrul politicilor publice elaborate și aplicate la nivelul statelor democratice. Analiza acestui domeniu presupune înțelegerea conceptelor fundamentale ale administrării justiției, precum și a modelelor care sunt utilizate pentru aplicarea legii.

Pentru a înainta în structurarea analizei referitoare la administrarea justiției în comunități defavorizate de tipul Ferentari, este binevenită o revizuire a obiectivului primar al procesului de administrare a legii. Cu alte cuvinte, care sunt valorile, problemele, dezbaterile predominante, politicile influente de-a lungul timpului, procesele și practicile care sunt responsabile pentru traseul sistemului de administrare a justiției. De asemenea, este necesar să se explice că procesul penal nu constituie o manifestare a dorinței subconștiente de a prinde, a judeca și a pedepsi infractori.

O trecere în revistă a principalelor perspective la aceste întrebări derivă din abordările teoretice elaborate de către H. Packer (1969) și M. King (1981). Fiecare perspectivă – modelul procesului echitabil, modelul controlului

criminalității, modelul bunăstării și reabilitării, modelul puterii (dominării) – va fi prezentată pe scurt mai jos pentru a fi deschisă câte o fereastră către ceea ce direcționează politicile și procesele din justiția penală.

Tabelul nr. 4: Modelele administrării justiției

Modelul procesului echitabil	• interesul pentru drepturile civile ale individului prin sublinierea nevoii pentru un proces judiciar care să fie corect; • stabilirea unei serii formale de reguli; • procesul penal nu ar trebui să beneficieze de propriile sale ilegalități, cum ar fi utilizarea probelor obținute ilegal; • stabilirea de politici și proceduri ce realizează un echilibru între drepturile acuzatului și puterea statului.
Modelul controlului criminalității	• represiunea tuturor comportamentelor criminale, indiferent de consecințele asupra drepturilor cetățenești; • poliția are puteri și libertăți extinse în a acționa pe cont propriu pentru stabilirea faptelor care diferențiază o persoană nevinovată de o persoană vinovată; • simplifică și asigură celeritatea procesului prin faptul că persoana acuzată este de acord cu vinovăția sa; • se recunoaște faptul că se pot înregistra greșeli de-a lungul eforturilor de a identifica persoanele vinovate pentru săvârșirea unei fapte penale, disfuncții motivate de obiectivul general de a reprima criminalitatea; • se apreciază că o probă credibilă este admisibilă în procesul penal, chiar dacă metodele prin care s-a obținut au fost necorespunzătoare.
Modelul bunăstării și reabilitării	• se resping conceptele de vinovăție și pedeapsă ca fiind fără semnificație, afirmând în schimb că infracțiunile reprezintă numai simple ocazii pentru intervenție socială; • reabilitarea acuzatului prin orientarea sa către normalizarea mentală și socială prin tratament, asigurarea unor condiții mai bune de locuit, securizarea slujbei etc.; • obiectivul primar al instituțiilor de administrare a justiției este de a colecta informații despre acuzat asupra problemelor cum ar fi istoria sănătății, familiei, nivelului educațional și circumstanțele sociale cu sprijinul cărora să se realizeze un diagnostic al comportamentului antisocial și să se recomande un tratament adecvat; • se înregistrează o reevaluare caracterizată prin propunerile de reformare sistematică și radicală a sistemului de administrare a justiției și prin promovarea măsurilor de protecție a publicului și de eficientizare a întregului sistem.

Modelul puterii (dominanței)	• legea penală reprezintă întruchiparea a ceea ce reprezintă inacceptabil sau intolerabil pentru majoritatea membrilor societății. Aceste idei au fost incluse în curente apărute în perioada 1965-1970 și se refereau la „noua criminologie”, „criminologia conflictuală” și „criminologia radicală”; • sistemul de justiție penală era definit ca o armă utilizată de către grupurile aflate la putere pentru a-și legitima și prezerva nu numai puterile economice/capitaliste prin menținerea diferenței de clasă, dar și diferitele forme de dominare sociopolitică, prin reprimarea anumitor tipuri de comportamente pe care le consideră a fi definite ca inacceptabile sau ilegale.
------------------------------	--

Sursa: Abraham, Nicolăescu, 2008.

Prezentarea modelelor de mai sus oferă un cadru de discuție incipient pentru analiza sistemului de administrare a justiției în comunitățile tip ghetou, tendință relativ nouă, promovată în societățile democratice în ultimele două decenii.

Tendențele de aplicare a justiției în comunitate, în special în acele zone cunoscute ca depozitare a unor probleme sociale grave, au cunoscut o perioadă de avânt în ultimii 15 ani, acest proces remarcându-se într-adevăr ca o alternativă fezabilă la formulele propuse de justiția tradițională. Asemenea demersurilor comunitare de administrare a justiției, noua formulă de exercitare a justiției s-a remarcat ca o formă de justiție terapeutică, fiind orientată în sensul rezolvării diferitelor tipuri de probleme (Rottman și Cassey, 2000).

Specifical zonelor tip ghetou și criminalitatea ridicată

În cursul anului 2011, pentru identificarea caracteristicilor specifice criminalității în zonele de tip ghetou din cartierul Ferentari, am avut în vedere ipotezele inițiale identificate în cadrul evaluărilor specialiștilor implicați în cercetare:

- infracționalitatea înregistrată oficial este percepută ca fiind mai ridicată în sectorul 5 (ce include zona Ferentari) decât în alte zone din București, iar actele săvârșite cu violență - mai frecvente;

- controlul social este fundamentat pe reguli informale, bazate pe conviețuirea dintre locuitorii zonei și bandele infracționale (asocierea cu liderii criminali informali este dorită);
- opoziția solidară a locuitorilor zonei, manifestată cu ocazia descinderilor poliției, reprezintă o formă de recunoaștere a altui sistem de justiție, fiind percepută ca o ingerință în viața comunității;
- apelarea la serviciile de ordine publică se realizează mai mult în momente de autoapărare și mai puțin pentru restabilirea ordinii și pedepsirea celor vinovați;
- există trei paliere ale sistemului de aplicare a legii: sistemul formal (poliția/jandarmeria), sistemul informal (bande) și sistemul perceput (latent);
- teama de criminalitate este mult mai ridicată decât în alte zone din București;
- contextul socioeconomic favorizează în mică măsură reabilitarea persoanelor liberate din penitenciare;
- absența educației civice, degradarea clădirilor și sărăcia accentuată constituie cauzele principale ale infracționalității săvârșite.

Criminalitatea constatată înregistrată în statisticile poliției

Din cauza aglomerării urbane, ca și a tentațiilor multiple pentru infractori, municipiul București și mai ales zonele rău famate ca Ferentariul, de exemplu, reprezintă o atracție deosebită pentru toți indivizii certați cu legea.

Din analiza datelor statistice puse la dispoziție de către DGPMB, aferente anilor 2008-2010, a rezultat că, după un regres la nivelul anului 2009, în anul 2010, numărul total de infracțiuni a crescut, o explicație posibilă fiind criza economică cu care s-a confruntat țara noastră, fiind demonstrat științific că, în situații de criză, rata infracționalității crește.

Deși, la nivelul anului 2010, s-a înregistrat un număr mai mare de infracțiuni comparativ cu ceilalți ani, totuși rata criminalității la 100.000 locuitori este mai mică față de anul 2009 (când s-a înregistrat cel mai mic număr de infracțiuni pentru intervalul analizat), aspect explicabil prin creșterea numărului de locuitori la nivelul capitalei. În conformitate cu Raportul anual al Direcției Generale a Poliției Municipiului București, în

anul 2010, 63% dintre infracțiunile constatate au fost de natură judiciară, 24,5% de altă natură și 12,5% de natură economică. Această structură a criminalității indică, prin preponderența criminalității judiciare, premise ale unui sentiment de nesiguranță relativ ridicat.

**Tabelul nr. 5: Numărul de infracțiuni
și rata criminalității în București**

Infracțiuni	2008	2009	2010
Total	32870	32563	39458
Din care:			
- infracțiuni economice	6130	7110	5751
- pe linie de judiciar	19343	18573	26607
- alte infracțiuni	7397	6880	7100
Rata criminalității /100.000 loc.	433,693	505,491	487,434

Sursa: DGPMB, 2011.

Analiza infracționalității la nivelul sectoarelor municipiului București evidențiază o creștere exponențială a numărului de infracțiuni la nivelul sectoarelor 1, 3 și 6 și o diminuare constantă a numărului de infracțiuni la nivelul sectorului 5. Interesant este faptul că percepția unei criminalități mai ridicate în sectorul 5 față de celelalte sectoare din municipiul București nu este validată de date înregistrate în ultimii 3 ani prin raportarea numărului de infracțiuni constatate în fiecare sector la infracționalitatea înregistrată în capitală, tabelul de mai jos prezentând, în mod sintetic, toate aceste aspecte.

Tabelul nr. 6: Infracționalitatea pe sectoare

	2008		2009		2010	
	Număr	Pondere % total	Număr	Pondere% total	Număr	Pondere% total
Sectorul 1	4795	18,88	4992	20,50	7176	21,77
Sectorul 2	3767	14,82	3447	14,15	4512	13,69
Sectorul 3	5621	22,13	5488	22,37	7136	21,65
Sectorul 4	4119	16,21	3617	14,85	5127	15,55
Sectorul 5	3157	12,43	2854	11,72	2462	7,47
Sectorul 6	3938	15,50	3949	16,21	6539	19,84
Total	25397		24347		32952	

Sursa: DGPMB, 2011.

Nu putem vorbi despre infracțiuni și rata criminalității fără a vorbi și despre numărul persoanelor cercetate în legătură cu infracțiunile constatate. În tabelul de mai jos, putem observa că și numărul persoanelor cercetate se situează pe același trend ca și numărul infracțiunilor constatate, respectiv o scădere la nivelul anului 2009, urmată de o creștere la nivelul anului 2010, situația prezentându-se în mod identic și în ceea ce privește repartitia pe sectoare¹ a acestor persoane (aceeași concluzie este reliefată și de ponderea persoanelor din sectorul 5 implicate în comiterea de infracțiuni în raport cu numărul total de persoane ce au comis fapte penale în ultimii 3 ani).

Tabelul nr. 7: Numărul persoanelor cercetate în legătură cu numărul infracțiunilor constatate

	2008		2009		2010	
	Număr	Pondere% total	Număr	Pondere% total	Număr	Pondere% total
Sectorul 1	3434	17,32	3553	19,17	3502	18,86
Sectorul 2	3184	16,06	2919	15,75	2890	15,56
Sectorul 3	4691	23,67	4126	22,26	4294	23,12
Sectorul 4	3077	15,52	2788	15,05	2481	13,36
Sectorul 5	2621	13,22	2228	12,02	2033	10,96
Sectorul 6	2810	14,17	2916	15,73	3368	18,13
Total	19817		18530		18568	

Sursa: DGPMB, 2011.

Reforma instituțională derulată la nivel național a cuprins și structurile de aplicare a legii în domeniul ordinii și siguranței publice, stabilind pentru acestea un nou cadru de acțiune, cu noi sarcini și responsabilități.

În acest context, și structurile de menținere a ordinii publice din cadrul sectorului 5 se află în proces de adaptare a funcțiilor, având în

¹ Diferențele numerice dintre totalul infracțiunilor/persoanelor constatate/cercetate și defalcarea acestora pe sectoare se datorează neevidențierii în cadrul celor două tabele a infracțiunilor constatate de către alte structuri (BPR, IGJR și IGPF).

vedere funcționarea Poliției Locale printr-o nouă schimbare legislativă adoptată la începutul anului 2011. Din perspectiva apropierei structurilor de poliție de problemele comunității, este important de semnalat faptul că există o colaborare deschisă la nivelul Poliției Comunitare și al secțiilor de poliție ce sunt arondate zonei Ferentari¹.

Creșterea exponențială, în ultimii ani, a fenomenului infracțional, în ciuda eforturilor susținute ale statului și societății civile, reprezintă un real pericol pentru dezvoltarea socială și afectează dreptul cetățenilor de a trăi în securitate. Deși structurile polițienești rămân în continuare esențiale pentru combaterea și prevenirea criminalității, cetățenii și comunitățile trebuie să devină din ce în ce mai vizibili(e) în domeniul atât de complex al ordinii sociale și al creșterii calității vieții.

Așa după cum afirmam mai sus, anumite zone prezintă un anumit potențial criminogen, din cauza sărăciei - iar zona Ferentari excelează la acest capitol -, promiscuității, unor mentalități preconcepute, slabei dezvoltări economice, lipsei de preocupare a autorităților pentru remedierea problemelor populației din aceste zone, lipsei serviciilor sociale și locurilor de muncă și tendinței de izolare socială a acestor persoane de către ceilalți membri ai comunității. Toți acești factori concură la crearea unui potențial profil criminogen pentru locuitorii unei anumite zone din cartierul Ferentari, zonă caracterizată de sărăcie și lipsă de securitate pentru cetățeanul de rând.

Înainte de a încerca o prezentare a programelor de reintegrare în societate a persoanelor aflate în evidența Serviciului de Probațiune de pe lângă Tribunalul București, considerăm a fi utilă o scurtă prezentare a istoricului și activității acestui serviciu.

Acesta s-a înființat ca structură aflată sub autoritatea Ministerului Justiției în septembrie 2001, după ce anterior, în București și alte orașe din România, au funcționat în perioada 1997-2001 centre experimentale de probațiune, care își propuneau pilotarea unor elemente specifice probațiunii în sfera justiției penale.

¹ Conform interviului derulat cu domnul Mihai Ciubotaru, director executiv al Poliției Comunitare din cadrul sectorului 5.

Prin actul legislativ care înființa serviciile de probațiune, la acea dată cunoscute sub numele de servicii de reintegrare socială și supraveghere, respectiv Ordonanța Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială a infractorilor și de supraveghere a executării sancțiunilor neprivative de libertate, se prevedea expres faptul că aceste servicii sunt înființate în vederea reintegrării sociale a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, menținute în stare de libertate, și a supravegherii obligațiilor stabilite de către instanța de judecată în sarcina acestora.

Fără a intra în detalii de ordin juridic, trebuie să specificăm faptul că, inițial, activitatea acestor servicii s-a pliat pe o serie de instituții de drept penal preexistente, respectiv suspendarea executării pedepsei închisorii sub supraveghere și măsura educativă a libertății supravegheate aplicabilă minorilor aflați în conflict cu legea penală. Specific acestor instituții este faptul că instanța de judecată instituia sau putea să instituie respectarea unor măsuri și/sau obligații de către persoanele astfel sancționate pe durata unui termen prevăzut de către legea penală.

Inițial, competența de a supraveghea respectarea acestor măsuri și obligații era încredințată de către legiuitor instanței de judecată (judecătorului însărcinat cu executarea pedepselor) sau altor instituții (în special organe de poliție). Apariția serviciilor de probațiune, corelată cu o serie de modificări legale succesive, a făcut ca, în momentul de față, aceste servicii să joace un rol esențial în punerea în executare a sancțiunilor penale mai sus-menționate.

Deci, analizând dispozițiile legale la care am făcut referire anterior, se remarcă faptul că, în elaborarea cadrului legislativ care guvernează activitatea acestor servicii în relația cu persoanele condamnate, s-a avut în vedere o intervenție care să aibă o dublă finalitate, pe de-o parte, reintegrarea socială a acestor persoane (aspect menționat de altfel în primul rând) și, pe de altă parte, supravegherea modului în care aceste persoane respectă măsurile și obligațiile impuse de către instanță.

În abordarea problematicii referitoare la programele de reintegrare în societate derulate de către serviciul de probațiune, trebuie să avem în

vedere faptul că acest concept de reintegrare socială este unul vast, dezbătut în literatura de specialitate și a cărui definiție a suferit și suferă în timp numeroase transformări, în funcție de evoluțiile sociale, politice sau ideologice, aflându-se într-o strânsă legătură cu nivelul de dezvoltare instituțională, cu mentalitățile și cu resursele materiale dintr-o societate.

În cadrul normativ care guvernează activitatea serviciilor de probațiune se specifică faptul că această activitate de reintegrare socială se face cu atragerea și implicarea comunității. Și de această dată, legiuitorul folosește un concept mult prea general, respectiv acela de comunitate, mai degrabă inadecvat față de realitățile societății românești, însă, analizând mai îndeaproape prevederile legale, remarcăm faptul că, atunci când discută despre comunitate, s-au avut în vedere instituțiile publice sau private din comunitate, precum și specialiști ale căror servicii pot fi accesate în vederea acoperirii nevoilor persoanelor aflate în evidența probațiunii.

***Supravegherea în stare de libertate a persoanelor
ce au săvârșit fapte penale – date statistice,
programe de reinserție socială și studii de caz***

Conform statisticilor Serviciului de Probațiune de pe lângă Tribunalul București, în anul 2009 s-au aflat în supravegherea acestuia un număr de 1364 de persoane. Din acestea, un număr de 365 de persoane proveneau din sectorul 5, iar din cartierul Ferentari figurau în supraveghere un număr de 215 persoane. În ceea ce privește infracțiunile pentru care acestea au fost condamnate, reținem faptul că 96 erau condamnate pentru comiterea infracțiunilor de furt și furt calificat, 38 pentru tâlhărie, 29 pentru deținere de droguri în vederea consumului, 17 pentru trafic de droguri. Din punct de vedere al vârstei acestora, 23 erau minori, 163 aveau vârsta cuprinsă între 18 și 25 de ani, 21 aveau vârste cuprinse între 25 și 35 de ani, iar peste 35 de ani se aflau în supravegherea serviciului 8 persoane din zona cartierului Ferentari. De asemenea, dintre aceste 215 persoane, 54 au probleme legate de consumul sistematic de heroină, în timp ce 25 dintre ele au raportat un consum episodic al acestui drog. Având în vedere severitatea dependenței pe care o induce heroina, a discuta despre un consum episodic pare a fi un eufemism. Din punctul de vedere al nivelului educațional, remarcăm faptul că 35 dintre aceste persoane sunt neșcolarizate, iar un abandon școlar în clasele primare a fost înregistrat în cazul a 47 dintre acestea.

Revenind la problematica acestui capitol, respectiv programe specifice de reintegrare în societate derulate de către Serviciul de Probațiune de pe lângă Tribunalul București, trebuie să menționăm faptul că în acest moment serviciul nu are un set de programe focalizat pe grupul-țintă al acestui studiu, respectiv persoanele care locuiesc în zona Ferentari.

La baza acestei realități se află în primul rând faptul că modul de organizare actual al serviciilor de probațiune face dificilă focalizarea eforturilor în lucrul cu o categorie restrânsă de beneficiari, respectiv cei aflați într-o anumită zonă, deoarece actuala competență teritorială a unui serviciu este echivalentă cu un județ (serviciile de probațiune funcționând pe lângă tribunale), iar în ceea ce privește cazul specific al Serviciului de

Probațiune de pe lângă Tribunalul București, acesta este competent teritorial atât pentru municipiul București, dar și pentru județul Ilfov. În aceste condiții, persoanele aflate în zona Ferentari sunt incluse, în funcție de nevoile și problemele cu care se confruntă, în programele pe care serviciul le desfășoară în mod curent, în relația cu toate persoanele aflate în evidența sa.

Serviciul de Probațiune de pe lângă Tribunalul București derulează la momentul actual patru programe structurate (trei de grup și unul individual). Apariția programelor structurate în lucrul cu persoanele aflate în probațiune este o caracteristică a curentului *What Works*, ale cărui baze au fost puse în Marea Britanie în anii '90. Teoria *What Works* a apărut pe fundalul unei crize a sistemelor de probațiune cunoscute sub denumirea de *Nothing Works*, iar specificul acesteia este dat de faptul că a pus bazele unei practici fondate pe probe.

În acest sens, încep a fi elaborate o serie de programe structurate, care pun la încercare gândirea, atitudinile și convingerile infractorilor, caracterizate prin: orientare spre deprinderi, abordări cognitiv-comportamentale, aptitudinea de a modela comportamentul prosocial, aport comunitar și un grad sporit de integritate a programului (Păsărică, Mitricuna, 2008, p. 324).

Un astfel de program este programul de consiliere individuală *Unu la unu*, un program a cărui idee centrală o reprezintă abordarea cognitiv-comportamentală, conform căreia schimbarea modului de gândire al infractorului determină o schimbare comportamentală a acestuia. În acest sens, pe durata a douăsprezece ședințe structurate în cinci module (gânduri, atitudini, motivație, obiective; rezolvarea problemelor; convingeri/discuția cu sine; empatia față de victimă; prevenirea recidivei), programul își propune să sprijine beneficiarii serviciilor de probațiune să stabilească obiective, să găsească soluții, să fie empatici, mai flexibili și să-și dezvolte gândirea bazată pe consecințe. În acest fel, beneficiarii devin capabili să renunțe la comportamentul infracțional, prin crearea unor modalități de a împiedica revenirea la vechile tipare de comportament (Vlad, Mihăilă, 2008, p. 330).

În strânsă legătură cu abordarea programului *Unu la unu*, se află programul *STOP – Gândește și schimbă!* Și acesta este un program care are la bază abordarea de tip cognitiv-comportamental, cu deosebirea că acesta este un program de grup. Programul este structurat pe durata a 10 ședințe (de obicei săptămânale) și se focalizează pe identificarea gândurilor și sentimentelor disfuncționale, încurajează gândirea alternativă și își propune să îl conștientizeze pe beneficiar asupra necesității schimbării comportamentului disfuncțional. Și acest program se caracterizează printr-un nivel ridicat de interactivitate între trainer și participanți.

Un alt program de lucru al Serviciului de Probațiune de pe lângă Tribunalul București, cu aplicare în cadrul sectoarelor capitalei (fără a exista o evidențiere specifică zonei Ferentari) este *Dezvoltarea abilităților sociale pentru minori* (DAS - minori), bazat pe principiile teoriilor condiționării operante, ale învățării sociale și autodeterminării. Acesta este un program de grup, cu un nivel ridicat de interactivitate între consilierii de probațiune și persoanele incluse, prin care sunt furnizate cunoștințe teoretice de către consilierii de probațiune, precum și corelarea acestora cu experiența de viață a beneficiarilor. Programul abordează 10 tematici, printre care comunicarea (non)verbală și modalități de reacție; decizii și negocieri; afirmare de sine etc. Astfel, programul își propune să susțină minorul să își definească rolul în cadrul familiei, să își gestioneze relațiile cu membrii familiei, precum și să își întărească capacitatea decizională. Totodată, programul urmărește să creeze un cadru prin care minorul să reușească să își îmbunătățească relațiile cu persoanele care formează grupul său de prieteni, să îi crească capacitatea de a rezista la presiunile anturajului, dar și să-i îmbunătățească capacitatea de exprimare a sentimentelor și să reușească să soluționeze situațiile de dezacord, fiind cunoscut faptul că, cel puțin în cazul minorilor, implicarea în activități infracționale este facilitată de dificultăți de relaționare și de incapacitatea de a exprima un refuz în cadrul grupului de egali.

Un ultim program, aflat în strânsă legătură cu cel precedent, îl reprezintă *Dezvoltarea abilităților sociale la majori* (DAS – majori). Programul își propune să îmbunătățească o serie de deprinderi (în număr de paisprezece) ale persoanelor aflate în conflict cu legea penală. Fiecare

dintre aceste deprinderi poate fi obiectul unui modul. Dintre modulele care fac obiectul programului, menționăm comunicare și ascultare; emoțiile și modul de a reacționa la o supărare, a face o critică; modul de relaționare cu autoritățile, dar și factori de risc și exprimarea supărării. Concluzionând, putem spune că programul își propune să pregătească beneficiarii serviciului de probațiune în vederea îmbunătățirii abilităților sociale, în funcție de nevoile fiecăruia. La baza acestui program se află teoria conform căreia comportamentul (social și personal) se învață, iar interacțiunea socială reprezintă contextul în care acesta se formează. De fapt, ne referim la teoria elaborată de către Albert Bandura, respectiv teoria învățării sociale. În privința modului practic prin care programul DAS – majori își propune să realizeze o schimbare comportamentală, un rol esențial îl reprezintă *jocul de rol*, care permite exersarea atât a comportamentului actual al beneficiarilor (potențial generator de riscuri), dar și a comportamentului model, cu scopul de a-l face pe beneficiar capabil să facă față provocărilor vieții de zi cu zi *într-un mod diferit*.

În general, în practica Serviciului de Probațiune de pe lângă Tribunalul București, persoanele sunt incluse în aceste programe pe baza obligației impuse de către instanțele de judecată. Astfel, instanța poate impune persoanelor condamnate încredințate supravegherii serviciului de probațiune să urmeze un program pe durata termenului de încercare, program stabilit de către serviciu în funcție de nevoile condamnatului.

Trebuie menționat faptul că, în acest moment, având în vedere caracterul recent al aplicării programelor în practica serviciului de probațiune, nu s-a efectuat o evaluare complexă a succesului unei intervenții bazate pe programe structurate. Cu atât mai mult, nu suntem în posesia unor informații cu privire la evoluția ulterioară finalizării acestor programe a unor persoane care locuiesc în zona Ferentari. Cu toate acestea, având în vedere specificul problemelor cu care acestea se confruntă, respectiv marginalizare socială, locuirea într-o zonă în care este foarte ușor accesul la droguri, dificultăți în accesarea serviciilor sociale, rata mare a infracționalității, problema care se pune este aceea în ce măsură asemenea programe sunt de natură a restructura personalitatea și abilitățile cognitive și rezolutive ale unei persoane al cărui *modus vivendi* se caracterizează

printr-un trai dus într-o zonă în care fenomenul de excluziune este o caracteristică a traiului cotidian.

Astfel, în literatura de specialitate din Marea Britanie, o critică importantă adusă programelor de timp cognitiv-comportamental a fost că programele recunosc importanța *contextului social* în care o persoană evoluează, totuși tind să diminueze importanța acestuia (Kathleen, 2006), în condițiile în care contextul social își pune amprenta asupra abilităților rezolutive și cognitive ale acesteia. Criticile acestor programe au vizat și ignorarea unor aspecte precum genul, diversitatea și etnicitatea (Shaw și Hannah-Moffat, 2006).

În afară de intervențiile structurate menționate anterior, bazate frecvent pe o obligație impusă de instanța de judecată, în practica Serviciului de Probațiune de pe lângă Tribunalul București se mai realizează și așa-numitele intervenții de asistență și consiliere, la cererea persoanelor condamnate. Concret, legea prevede faptul că persoanele aflate în supravegherea serviciilor de probațiune pot adresa acestora o cerere de asistență și consiliere în vederea acoperirii nevoilor cu potențial criminogen cu care se confruntă. Aceste nevoi pot fi de natură educațională, de formare profesională, de sprijin în stoparea consumului de substanțe (droguri, alcool), medierea relațiilor cu familia sau consilierea în vederea sprijinirii persoanei supravegheate să identifice soluții la problemele cu care se confruntă.

Deși până în acest moment nu s-a realizat în cadrul Serviciului de Probațiune de pe lângă Tribunalul București o evaluare a problemelor cu care se confruntă persoanele care locuiesc în zona Ferentari și care se află în evidențele serviciului, la nivelul practicii curente a serviciului, am remarcat faptul că, de cele mai multe ori, aceste persoane se *confruntă cu un complex de probleme*, multe dintre acestea aflându-se într-o relație de interdependență.

La aceasta se mai adaugă faptul că, de multe ori, multe din aceste probleme nu sunt conștientizate de către beneficiari sau sunt minimizezate, fiind considerate ca *un fapt normal* al vieții într-un cartier ca Ferentari. Cel puțin trei sunt problemele care, pentru un practician în domeniul proba-

țiunii, apar ca fiind definatorii pentru persoanele care au locuirea în această zonă.

Prima problemă este legată de adicții. Zona Ferentari este bine-cunoscută pentru traficul și consumul de droguri, în special heroină, asociate în plan penal cu comiterea de infracțiuni în vederea procurării sumelor de bani necesare achiziționării drogului (furturi, tâlhării) sau cu comiterea de infracțiuni la Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri (infracțiuni de trafic de droguri sau de deținere de droguri în vederea consumului).

Debutul în consumul de heroină are loc de multe ori la vârste mici (întâlnim persoane care au debutat în consum la vârste de 12-13 ani) și este facilitat de multe ori de accesibilitatea drogului în această zonă. Mai mult, dat fiind „renumele” pe care cartierul Ferentari și l-a făcut în lumea consumatorilor de heroină, zona este intens căutată și de persoane dependente care locuiesc în alte zone ale Bucureștiului, sporindu-se astfel posibilitatea contactului cu persoane dependente. Din punct de vedere al intervenției serviciului de probațiune, trebuie să menționăm faptul că în zonă există două structuri aflate în subordinea Agenției Naționale Antidrog, respectiv Centrul de Prevenire, Consiliere și Evaluare Antidrog și Centrul de Asistență Integrată a Adicțiilor, cu care serviciul colaborează în vederea includerii persoanelor dependente în cadrul programelor de consiliere și tratament pe bază de substitut. De asemenea, în cadrul serviciului se desfășoară programe de motivare a beneficiarilor, avându-se la bază în principal *tehnica interviului motivațional*. În condițiile în care însă beneficiarii locuiesc pe mai departe în zona Ferentari, recăderea în consumul de heroină are loc foarte repede, fiind însoțită de excluderea din program relativ la scurt timp, în condițiile în care există o cerere foarte mare pentru accesarea serviciilor celor două centre.

O altă problemă o reprezintă rata mare a abandonului școlar în zona Ferentari. Datele Inspectoratului Școlar al Municipiului București situează acest cartier pe o poziție de vârf.

Unul dintre motivele acestui fenomen este precaritatea resurselor materiale ale familiilor din zonă, care preferă să sacrifice viitorul educațional și profesional al copiilor pentru ca aceștia să poată fi folosiți la diferite activități gospodărești. Mai mult, nivelul educațional slab din familie face ca educația să nu fie privită ca o prioritate. Serviciul de Probațiune de pe lângă

Tribunalul București are o serie de colaborări cu unități școlare, dar și cu organizații neguvernamentale, în vederea includerii în programe educaționale a persoanelor din această zonă, care au probleme legate de nivelul scăzut al pregătirii școlare. În ultima perioadă se observă în practica serviciului și o tendință din partea instanțelor de judecată de a impune persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere a obligației de a urma un curs de învățământ pe durata termenului de încercare, consecința nerespectării acestei obligații putând-o constitui revocarea beneficiului suspendării și executarea pedepsei în penitenciar.

În strânsă legătură cu problema menționată anterior este problema instabilității profesionale. Lipsa unei calificări profesionale corelată cu problemele legate de lipsa abilităților privitoare la respectarea unui program de muncă și existența unor așteptări nerealiste din punct de vedere al câștigurilor raportat la aptitudinile efective ale acestor persoane face ca situațiile în care acestea se confruntă cu lipsa unui loc de muncă sau cu ocuparea unor locuri de muncă caracterizate prin incertitudine (zilieri în construcții, muncitori în spălătorii auto) să fie frecvente. În aceste condiții, deși serviciul de probațiune are încheiată o colaborare cu ANOFM a sectorului cinci, succesul înregistrat de persoanele aflate în evidența serviciului în ceea ce privește includerea într-un curs de calificare sau într-un program de găsim a unui loc de muncă este modest.

Aderarea României la UE a oferit posibilitatea accesării unor programe finanțate din fonduri structurale care oferă posibilitatea dobândirii unor calificări profesionale. Menționăm ca exemplu programul implementat de Ministerul Culturii pentru reabilitarea fostului han Gabroveni, care a asigurat cursuri de formare profesională și angajarea celor formați. Unii beneficiari (printre care locuitori din Ferentari) au eșuat în finalizarea acestui curs, ca urmare a problemelor de adicție, indisciplină sau a lipsei unei minime pregătiri școlare.

În practica serviciului de probațiune se remarcă faptul că, de multe ori, minorii și tinerii din această zonă, atunci când sunt trimiși în judecată, iar instanța îi încredințează supravegherii serviciului de probațiune, prezintă deja un *comportament infracțional structurat*. Conform legislației

penale din România, un minor nu poate fi tras la răspundere penală până la împlinirea vârstei de 14 ani. În aceste condiții, cvasiimpunitatea determină dezvoltarea unor adevărate cariere infracționale până la împlinirea vârstei de 14 ani, astfel încât măsurile de ordin penal luate după împlinirea acestei vârste de multe ori nu mai sunt de natură a-și atinge scopul. Mai mult, existența unor comportamente infracționale în familie face ca recursul la infracțiune să fie privit ca un fapt normal. În numeroase cazuri, părinții au suferit condamnări sau, la momentul evaluării, membrii familiei ispășesc pedepse privative de libertate.

În cazul minorilor, se semnalează frecvent situații de abuz prin neglijare. Este vorba de copii *în stradă*, care își duc un trai lipsit de supravegherea părinților, majoritatea timpului fiind petrecut în afara locuinței. În aceste condiții, copiii se asociază frecvent cu persoane cu comportament infracțional. Intervenția serviciului de probațiune este limitată, răspunsul acestor minori și tineri față de măsurile și obligațiile impuse de instanța de judecată fiind inexistent, înregistrându-se recidiva la scurt timp de la începerea procesului de supraveghere.

Studiul de caz nr. 1

P.Gh., în vârstă de 22 de ani, a fost condamnată pentru comiterea infracțiunii de trafic de droguri de mare risc la pedeapsa închisorii de 3 ani, cu suspendarea executării pedepsei sub supravegherea Serviciului de Probațiune București, pe un termen de încercare de 5 ani.

Trebuie menționat că, în timpul judecării acesteia, s-a solicitat de către instanța de judecată întocmirea unui referat de evaluare din partea serviciului de probațiune. Concluziile reieșite în urma evaluării realizate de către consilierul de probațiune au evidențiat faptul că inculpata provine dintr-o familie dezorganizată și are un nivel educațional redus - abandonul școlar în cazul acesteia a survenit după finalizarea a 4 clase și repetarea de două ori a clasei a V-a. Din familia persoanei condamnate se remarcă și alți membri cu istoric infracțional, tatăl și unul dintre frați fiind condamnați pentru furt calificat.

Infracțiunea pentru care era judecată se încadra în clasa infracțiunilor cu risc crescut pentru siguranța publică, iar inculpata ajunsese să comercializeze droguri la solicitarea concubinului ei, care era major și care se folosisese de faptul că aceasta, fiind la vârsta adolescenței, era o persoană mai ușor de manipulat. La momentul evaluării, Gh. nu era consumatoare de droguri, însă au fost identificați ca factori criminogeni: zona de locuit (cartier Ferentari – zonă foarte frecventată de consumatori și traficanți de droguri, o parte erau vecini de cartier, dar marea majoritate erau persoane din alte cartiere/zone ale Bucureștiului, care se perindau în cartier cu acest scop), precum și faptul că doi dintre frații acesteia erau consumatori sistematici de heroină. În urma efectuării unei vizite la domiciliu, s-a putut surprinde și mai bine acest din urmă aspect, întrucât, la bătăile în ușă ale consilierului, a deschis unul dintre frații acesteia care consumase droguri și care, în amabilitatea lui, a dorit să ne invite în casă; garsoniera era modest mobilată, persista un iz de igrasie, iar pe masa din mica bucătărie, alături de o pâine, erau așezate două seringi utilizate.

În urma condamnării definitive, P. Gh. a ajuns în supravegherea serviciului de probațiune care i-a adus la cunoștință măsurile și obligațiile impuse de către instanța de judecată, accentuându-se necesitatea de a nu mai intra în legătură cu fostul concubin și de a relua cursurile școlare (obligație impusă de către instanță). La solicitarea acesteia, consilierul de probațiune a intervenit în identificarea unei unități școlare cât mai aproape de casă, dar și în acordarea de asistență și consiliere cu scopul ca aceasta să poată conștientiza problemele cu care se confruntă și să identifice alternative la situații de risc criminogen. Din păcate, profilul inculpatei nu a permis includerea acesteia într-unul din programele individuale sau de grup din serviciu.

Pe parcursul termenului de încercare și până în prezent, deși i s-a acordat asistență și consiliere de o manieră intensivă și a fost susținută și în acoperirea altor nevoi de către consilierul de probațiune, inculpata, în lipsa unor modele pozitive în familie, dar și a unui suport din partea comunității, a avut o evoluție cu o turnură negativă.

În acest sens, menționăm că, deși a fost susținută de către consilier în operarea unor modificări semnificative pentru dezvoltarea sa ulterioară, cum ar fi continuarea studiilor și obținerea unui loc de muncă, inculpata a debutat în consumul de heroină, în prezent fiind consumatoare în mod sistematic, de mai bine de 6 luni. Argumentele debutului în consum („din curiozitate, prietenii”) denotă lipsa internalizării unui sistem de norme și valori prosociale, precum și impactul pe care îl poate avea mediul în care a crescut și în care a îmbrățișat o anumită subcultură.

În prezent, intervenția în lucrul cu persoana condamnată este orientată pe două direcții:

1. Urmarea unui curs de învățământ de către persoana condamnată, având în vedere faptul că a încălcat această obligație prin neterminarea cursurilor în primii doi ani din termenul de încercare, dar și cu scopul de diminuare a timpului liber pe care îl petrecea în compania persoanelor cu comportament adictiv.
2. Folosirea unor metode și tehnici specifice interviului motivațional cu scopul conștientizării de către aceasta a necesității urmăririi unui tratament de specialitate în vederea reducerii/stopării consumului de drog, dar și cu scopul creșterii motivației acesteia pentru schimbare.

De asemenea, pentru că este importantă o monitorizare a modului în care persoana condamnată respectă măsurile și obligațiile impuse, se menține legătura cu mama acesteia, singura persoană care în prezent nu este încarcerată (tatăl, frații și sora inculpatei sunt arestați în penitenciar), dar și cu instituții abilitate în orientare vocațională (foarte bună colaborare cu consilierul educațional de la Școala nr. 136, sector 5), dar și cu cele ce intervin din punct de vedere medical prin acordare de tratament și consiliere psihologică aflate din subordinea Agenției Naționale Antidrog (CEPCA).

Studiul de caz nr. 2

B.L., bărbat, în vârstă de 30 de ani, a fost condamnat pentru comiterea infracțiunii de deținere și trafic de droguri de mare risc la pedeapsa închisorii de 4 ani, cu suspendarea executării pedepsei sub supravegherea Serviciului de Probațiune pe un termen de încercare de 9 ani.

Persoana condamnată nu a fost evaluată anterior intrării sale în evidențele serviciului printr-un referat de evaluare prezentențial. La prima întrevvedere avută cu acesta, i-a fost adus la cunoștință că instanța de judecată a impus în sarcina lui respectarea unor măsuri și obligații, evidențiind faptul că, timp de 9 ani, în fiecare lună trebuie să desfășoare 8 ore de activitate neremunerată în folosul comunității. În acest scop, a fost identificată o unitate din subordinea Administrației Domeniului Public și Privat - Sector 5 și, având în vedere protocolul de colaborare dintre instituția respectivă și serviciul de probațiune, B.L. a fost integrat în colectiv și timp de câteva luni, până la apariția unor probleme de sănătate, acesta s-a prezentat și a îndeplinit cu succes activitățile propuse de către șeful echipei de lucru.

Din evaluarea întocmită la începutul procesului de supraveghere, s-a evidențiat faptul că acesta crescuse într-un mediu instituționalizat, iar în decursul timpului a dezvoltat o serie de relații cu persoane aparținând lumii interlope. Era neșcolarizat și, implicit, nu avea nicio calificare. De asemenea, nu s-a înregistrat o preocupare pentru desfășurarea unor activități lucrative, acesta fiind implicat în activități de intermediere a unor bunuri diferite, legalitatea procurării acestora fiind, de cele mai multe ori, pusă sub semnul întrebării. De asemenea, acesta, deși a fost condamnat pentru săvârșirea unei infracțiuni la regimul drogurilor de mare risc, nu a consumat niciodată heroină, recunoscând comiterea faptei și colaborând cu organele de urmărire penală în decursul procesului penal, justificându-și însă implicarea în activitatea infracțională prin prisma lipsei unui loc de muncă și a veniturilor insuficiente.

În ceea ce privește statutul marital, menționăm că acesta este implicat într-o relație de concubinaj cu numita G.T., care are doi copii dintr-o relație anterioară și care este și ea condamnată, în calitate de complice, în aceeași faptă, fiind în supravegherea serviciului de probațiune. Persoana supravegheată nu a locuit de la început în cartierul Ferentari, stabilindu-se în această zonă atunci când a început relația de concubinaj. Cei doi au un copil minor, L. fiind de acord să se ocupe și de creșterea celorlalți doi. În ceea ce privește relația de concubinaj a acestora, menționăm că B.L. a exercitat în mai multe cazuri violență verbală și fizică asupra concubinei, pe motiv că nu mai dorea să suporte crizele acesteia de gelozie. În acest sens, consilierii de probațiune le-au acordat acestora consiliere individuală, cu scopul de mediere a conflictelor și de îmbunătățire a abilităților de comunicare. B.L. a reușit să se autocontroleze, dar nu a renunțat la ideea

de a crede că, fiind bărbat, i se rezervă dreptul de a înșela și că preventiv poate să îi aplice soției sale „o palmă sau două”.

Legat de modul în care B.L. se ocupa de creșterea și educația copiilor, menționăm că acesta se ocupa cu comerțul de telefoane mobile în Piața Berceni și înregistra venituri care îi permiteau asigurarea unui trai decent. Pentru că nu fusese școlarizat și nu avea calificare, dorea ca cei trei copii să meargă la școală. Faptul că unul dintre copii a debutat în consum de heroină la vârsta de 13 ani, iar fata de 16 ani a fugit de acasă cu un bărbat căsătorit a constituit prilej pentru B.L. să o acuze pe G.T. de faptul că nu le-a asigurat o educație corespunzătoare, iar cele mai multe certuri debutau pe fondul acestor probleme.

În ceea ce privește argumentul pentru care fiul lui consuma droguri de la o vârstă foarte mică (12-13 ani), B.L. a susținut ideea că în cartierul Ferentari viața se împarte în două: consum de droguri și trafic de droguri, încercând în felul acesta să ofere și un motiv pentru care s-a implicat în fapta penală.

La nivel de intervenție, deși exista interes din partea consilierului ca serviciul să îl sprijine în orientarea sa vocațională, menționăm că B.L. avea o motivație scăzută pentru schimbare, iar faptul că respecta măsurile de supraveghere se datora temerii sale de a nu ajunge în penitenciar și de a-și pierde libertatea. Deși acesta avea o frecvență lunară, stabilită de către instanța de judecată și chiar dacă din fișa de întrevederi reiese că era interesat de respectarea măsurilor de supraveghere, acesta este încarcerat pentru comiterea unei infracțiuni similare celei pentru care a ajuns în evidențele serviciului (trafic de droguri). Concubina acestuia se află încă în supravegherea serviciului și consideră că B.L. nu mai avea oricum șanse de a se reintegra, întrucât avea să îl ajungă trecutul (prin asta sugerând că, odată ce se implicase în trafic de droguri și din moment ce locuia în continuare în zona Ferentari, nu mai avea cum să scape de influența persoanelor implicate în traficul de droguri).

Studiul de caz nr. 3

G.G., în vârstă de 21 de ani, a fost condamnat la 3 ani de închisoare pentru comiterea infracțiunii de trafic de droguri de mare risc, fiind încredințat supravegherii Serviciului de Probațiune pentru un termen de încercare de 6 ani.

Serviciul de Probațiune de pe lângă Tribunalul București nu i-a întocmit anterior un referat de evaluare. La momentul evaluării sale la începutul procesului de supraveghere, s-a evidențiat faptul că provine dintr-o familie dezorganizată, prin decesul mamei sale în anul 2003, tatăl prezentând o dependență de alcool și probleme medicale foarte grave (amputarea membrilor inferioare și TBC), fiind în acest moment imobilizat. De creșterea și educarea lui G.G. și a fratelui său mai mare avea să se ocupe bunicul în vârstă de 79 de ani. Inițial, condamnatul, până la vârsta de 11 ani, a locuit în cartierul Pantelimon, însă apartamentul din această zonă avea să fie vândut din motive financiare, familia mutându-se în cartierul Ferentari (Aleea Livezilor), mutare ce avea să coincidă cu apariția problemelor lui G.G. Astfel, acesta, pe fondul supravegherii reduse din partea bunicului, dar și al situațiilor de abuz fizic și psihic la care a fost supus de către tată, avea să abandoneze cursurile școlare, să adere la un grup de prieteni cu preocupări infracționale din zona Ferentari, pentru ca problemele sale să culmineze cu inițierea sa în consumul de heroină injectabilă. Faptul că G.G. a ajuns în această situație a fost facilitat și de problemele de natură psihiatrică ale acestuia (printre altele, condamnatul prezintă o ușoară întârziere mintală), corelate cu carențele educative și problemele de ordin rezolutiv ale acestuia. În cadrul evaluării inițiale, acesta a resimțit o mare deosebire dintre zona Pantelimon pe care familia a trebuit să o părăsească și zona Ferentari („acolo aveam prieteni buni, aici – în Ferentari n.n. – nu ai de unde să alegi”).

Intervenția serviciului de probațiune a fost îngreunată de faptul că instanța de judecată a stabilit o frecvență trimestrială de prezentare la sediul serviciului, fapt de natură a face destul de dificilă o colaborare cu G.G. Serviciul de Probațiune a încercat pe calea contestației la executare să determine instanța de judecată să lase la latitudinea serviciului stabilirea datelor întrevederilor cu persoana condamnată pe baza principiului riscului, însă cererea serviciului a fost respinsă. Cu toate acestea, serviciul a încercat o includere a lui G.G. în cadrul serviciilor existente în comunitate, pentru persoanele consumatoare de droguri. În acest sens, a fost contactat Centrul de Asistență Integrată a Adicțiilor – Sector 5 (CALA „Pericle”), care l-a evaluat pe condamnat și a decis plasarea acestuia pe o listă de așteptare, cu urgentarea cazului în momentul eliberării unui loc la tratamentul cu metadonă. Acest fapt, la care se adăuga motivația sa redusă pentru schimbare, l-a determinat pe G.G. să-și abandoneze obiectivul referitor la renunțarea la consumul de heroină, considerând că poate să se lase singur de droguri. Mai mult, în condițiile în care, prin hotărârea judecătorească s-a stabilit o frecvență trimestrială de prezentare la sediul serviciului, acesta avea să renunțe extrem de ușor și la respectarea acestei obligații impuse de către instanța de judecată. În acest context, serviciul a procedat la emiterea a două avertismente, persoana condamnată urmând a intra în procedura de revocare a suspendării sub supraveghere și executarea pedepsei în penitenciar.

Concluzii și recomandări din punctul de vedere al serviciului de probațiune

Având în vedere cele expuse anterior, în acest moment, Serviciul de Probațiune de pe lângă Tribunalul București nu are o viziune de ansamblu asupra fenomenului pe care îl reprezintă cartierul Ferentari. Informațiile deținute sunt de cele mai multe ori empirice, nefiind făcută o analiză aprofundată a contextului în care locuiesc și a profilului pe care îl prezintă persoanele aflate în evidența serviciului și care locuiesc în această zonă.

Cu toate acestea, un asemenea demers se impune a fi făcut, având în vedere necesitatea identificării celor mai bune metode de intervenție în practica cu această categorie de persoane. De asemenea, este necesară o evaluare și sumarizare a modelelor de bună practică dezvoltate în cadrul serviciului de probațiune.

Pe de altă parte, este cert faptul că problemele pe care le ridică locuirea în această zonă sunt complexe, rezolvarea acestora necesitând o implicare a unei multitudini de factori decizionali, serviciul de probațiune putând contribui, la rândul său, cu expertiza acumulată în decursul timpului.

Astfel, în acest moment, este evident faptul că o rezolvare a problemelor cu care se confruntă persoanele care locuiesc în cartierul Ferentari se poate realiza în cadrul unei strategii pe termen lung, care să adune la un loc instituții publice locale și centrale, organizații nonguvernamentale și alte structuri private și, mai ales, persoanele care pot reprezenta un factor de decizie sau de influență din zonă. În acest sens, nu trebuie să uităm că în zona Ferentari există create o serie de premise ale dezvoltării prin crearea instituției mediatorului - persoane care locuiesc în această zonă și care facilitează relația locuitorilor cartierului cu instituțiile educaționale sau sanitare.

Nu trebuie pierdută din vedere experiența acumulată de alte state confruntate cu problema ghetourilor și cu dificultățile generate de aceasta și care au identificat soluții.

O premisă a succesului o reprezintă și diversificarea serviciilor sociale, educaționale, medicale și de tratament al dependențelor, puse la dispoziția celor care au nevoie de ele.

Să nu uităm faptul că o parte a problemelor cu care se confruntă locuitorii acestei zone se datorează lipsei sau inadecvării serviciilor oferite. Și în strânsă legătură cu acest aspect, nu trebuie să ometem ceea ce criminologul Maurice Cousson (Cousson, 2005) susținea referitor la problematica prevenirii delincvenței: că instituțiile trebuie să aibă în acest domeniu o politică proactivă, în sensul de a interveni cât mai devreme atunci când o persoană se află într-o situație de risc, care o poate aduce în conflict cu legea penală. Din această perspectivă, atitudinea instituțiilor care așteaptă ca grupurile vulnerabile să facă primul pas spre accesarea serviciilor nu contribuie la rezolvarea problemelor, cu atât mai mult cu cât locuitorii ghetourilor nu cunosc aceste instituții și nu au exercițiul cooperării cu ele.

***Persoane condamnate în anul 2010, aflate în evidențele
Administrației Naționale a Penitenciarelor și care au
domiciliul în București***

Analiza statisticii privind persoanele condamnate la pedeapsa cu închisoarea ce au domiciliul în sectoarele municipiului București indică faptul că sectorul 5 înregistrează cel mai mare număr de deținuți aflați în penitenciare (276), aspect ce este în opoziție cu infraționalitatea constatată, conform datelor mai sus prezentate, sectorul 5 având cea mai mică pondere din totalul faptelor penale constatate în ultimii 3 ani.

**Tabelul nr. 8: Numărul de condamnați după gen și vârstă, pe sectoare,
în 2010**

	După sex		După vârstă (ani)					
	M	F	14-18	18-21	21-30	30-40	40-60	Peste 60
Sectorul 1 = 165	152	13	4	30	65	35	28	3
Sectorul 2 = 268	244	24	3	28	104	88	38	7
Sectorul 3 = 258	243	15	1	26	91	97	40	3
Sectorul 4 = 130	123	7	1	14	57	35	20	3
Sectorul 5 = 276	252	24	3	47	113	61	48	4
Sectorul 6 = 146	140	6	3	20	50	42	31	0
Total	1154	89	15	165	480	358	205	20
București	1243		1243					

Sursa: ANP, 2011.

În funcție de starea civilă, persoanele aflate în penitenciare cu domiciliul în sectorul 5 trăiesc preponderent în concubinaj (116) sau sunt necăsătorite (94), tendință ce se înregistrează și în celelalte sectoare din municipiul București.

Tabelul nr. 9: Numărul de condamnați după starea civilă, pe sectoare, în 2010

	Căsătorite	Necăsătorite	Concubinaj	Divorțate	Văduve
Sectorul 1	26	65	63	8	3
Sectorul 2	55	75	125	9	4
Sectorul 3	51	83	108	13	3
Sectorul 4	24	48	51	7	0
Sectorul 5	54	94	116	8	4
Sectorul 6	36	47	52	9	2
Total	246	412	515	54	16
București	1243				

Sursa: ANP, 2011.

În funcție de starea de recidivă, se constată că numărul persoanelor deținute din penitenciare cu domiciliul în sectorul cinci ce sunt fără antecedente penale (113) este apropiat de numărul persoanelor recidiviste din același sector (117), relativ similar altor sectoare. Din acest punct de vedere, se înregistrează o diluare a percepției privind „instalarea criminalității” în sectorul cinci și se conturează ipoteza unor condiții favorizante săvârșirii de infracțiuni de către persoane fără antecedente penale, ceea ce necesită implementarea unor acțiuni consistente de prevenire a criminalității.

Tabelul nr. 10: Numărul de condamnați după starea de recidivă, pe sectoare, în 2010

	Fără antecedente penale	Cu antecedente	Recidiviste	Minor
Sectorul 1	64	25	76	0
Sectorul 2	102	46	120	0
Sectorul 3	0	144	114	0
Sectorul 4	47	23	60	0

	Fără antecedente penale	Cu antecedente	Recidiviste	Minor
Sectorul 5	113	46	117	0
Sectorul 6	59	18	69	0
Total	385	302	516	0
București	1243			

Sursa: ANP, 2011.

Nivelul educațional al persoanelor domiciliat în sectorul 5 condamnate la sancțiuni privative de libertate indică o concentrare a ponderilor celor cu studii gimnaziale (112), primare (74) și analfabete (20), la această ultimă categorie supremația deținând-o sectorul întâi al capitalei (30 persoane).

Tabelul nr. 11: Numărul de condamnați după educație, pe sectoare, în 2010

	Analfabete	Primare	Gimnaziale	Profesionale	Liceale	Postliceale	Universitare	Școli militare
Sectorul 1	11	27	81	15	20	1	10	0
Sectorul 2	30	44	107	16	51	2	17	1
Sectorul 3	14	37	116	19	58	2	12	0
Sectorul 4	3	16	43	20	38	1	9	0
Sectorul 5	20	74	112	19	42	0	9	0
Sectorul 6	2	24	61	7	44	0	8	0
Total	80	222	520	96	253	6	65	1
București	1243							

Sursa: ANP, 2011.

În funcție de ocupație, persoanele încarcerate cu domiciliul în sectorul 5 al municipiului București se poziționează într-o relativă similitudine cu înregistrările aferente persoanelor ce au domiciliul în sectorul 1, particularizându-se printr-un număr foarte mare de persoane fără ocupație (215 persoane fără ocupație față de 134 în sectorul 1, sector aflat pe poziția secundă din acest punct de vedere).

**Tabelul nr. 12: Numărul de condamnați după ocupație,
pe sectoare, în 2010**

	Cu ocupație	Fără ocupație	Aflate în șomaj
Sectorul 1	31	134	0
Sectorul 2	165	103	0
Sectorul 3	190	68	0
Sectorul 4	41	89	0
Sectorul 5	59	215	2
Sectorul 6	54	91	1
Total București	540	700	3

Sursa: ANP, 2011.

***Persoane liberate în anul 2010, aflate în evidențele Administrației
Naționale a Penitenciarelor și care au domiciliul în București***

Analiza datelor privind situația persoanelor liberate din penitenciar în cursul anului 2010, domiciliat în București, din punct de vedere al criteriilor gen, vârstă, stare civilă, educație, ocupație și starea de recidivă, în funcție de sectorul de reședință, a relevat următoarele concluzii:

Din punct de vedere al genului și vârstei, ponderea acestor categorii de persoane este deținută de cele domiciliat în sectorul 5 (240 de persoane), la egalitate cu cele domiciliat în sectorul 3, dar sectorul 5 se evidențiază prin numărul mai mare de persoane cu vârste cuprinse între 21-30 de ani.

**Tabelul nr. 13: Persoane liberate după gen și vârstă,
pe sectoare, în 2010**

	După sex		După vârstă (ani)					
	M	F	14-18	18-21	21-30	30-40	40-60	Peste 60
Sectorul 1=131	122	9	3	12	56	37	22	1
Sectorul 2=216	199	19	2	24	96	58	32	6
Sectorul 3=240	227	13	2	14	96	86	39	3
Sectorul 4=143	139	4	0	7	62	46	25	3
Sectorul 5=240	224	16	1	30	106	63	40	0
Sectorul 6=159	149	10	2	18	58	48	33	0
Total București	1060	71	10	105	474	338	191	13
	1131							

Sursa: ANP, 2011.

Din punct de vedere al stării civile, majoritatea persoanelor domiciliat în sectorul 5 trăiesc în concubinaj sau sunt necăsătorite.

**Tabelul nr. 14: Persoane liberate după starea civilă,
pe sectoare, în 2010**

	Căsătorite	Necăsătorite	Concubinaj	Divorțate	Văduve
Sectorul 1	19	55	54	2	1
Sectorul 2	44	80	83	9	2
Sectorul 3	39	81	107	8	5
Sectorul 4	22	49	63	8	1
Sectorul 5	43	74	114	6	3
Sectorul 6	34	57	60	8	0
Total	201	396	481	41	12
București	1131				

Sursa: ANP, 2011.

Din punct de vedere al antecedentelor penale, respectiv al stării de recidivă, din tabelul de mai jos se poate observa faptul că sectorul 5 se situează pe locul 2, după sectorul 2, ca număr de persoane aflate la prima condamnare, deține primul loc la numărul persoanelor cu antecedente și locul al doilea ca număr de persoane recidiviste (după sectorul 3).

**Tabelul nr. 15: Persoane liberate după starea de recidivă,
pe sectoare, în 2010**

	Fără antecedente penale	Cu antecedente	Recidiviste	Minor
Sectorul 1	57	19	55	0
Sectorul 2	112	37	69	0
Sectorul 3	92	44	104	0
Sectorul 4	45	28	70	0
Sectorul 5	93	46	101	0
Sectorul 6	64	26	69	0
Total	463	200	468	0
București	1131			

Sursa: ANP, 2011.

Situația educațională se prezintă similar cu cea a persoanelor aflate în penitenciar, predominând persoanele cu studii gimnaziale (118) și primare (43).

**Tabelul nr. 16: Persoane liberate după educație,
pe sectoare, în 2010**

	Analfa- bete	Pri- mare	Gimna- ziale	Profesio- nale	Liceale	Postli- ceale	Univer- sitare
Sectorul 1	6	21	72	10	16	1	5
Sectorul 2	30	35	89	12	41	0	11
Sectorul 3	8	33	102	22	68	1	6
Sectorul 4	4	22	61	17	31	1	7
Sectorul 5	13	43	118	15	41	1	9
Sectorul 6	6	14	82	15	34	2	6
Total București	67	168	524	91	231	6	44

Sursa: ANP, 2011.

În funcție de ocupație, persoanele liberate din penitenciare cu domiciliul în sectorul 5 al municipiului București se poziționează într-o relativă similaritate cu înregistrările aferente persoanelor ce au domiciliul în sectorul 2 în ceea ce privește absența ocupației (148 de persoane fără ocupație în sectorul 5 față de 143 în sectorul 2).

**Tabelul nr. 17: Persoane liberate după ocupație,
pe sectoare, în 2010**

	Cu ocupație	Fără ocupație	Aflate în șomaj
Sectorul 1	38	92	1
Sectorul 2	75	143	0
Sectorul 3	185	54	1
Sectorul 4	42	101	0
Sectorul 5	92	148	0
Sectorul 6	71	88	0
Total	503	626	2
București	1131		

Sursa: ANP, 2011.

Faptul că atât la nivelul sectorului 2, cât și al sectorului 5 se înregistrează un număr relativ mare de persoane fără ocupație poate fi interpretat ca un argument în favoarea teoriei că lipsa unui loc de muncă și, implicit, a resurselor necesare subzistenței este generatoare de criminalitate.

Studii de caz privind persoane domiciliate în sectorul 5, aflate în detenție

Studiul de caz nr. 4

C.P.M. are 37 de ani și s-a născut la data de 05.05.1973, în localitatea Mediaș, din județul Sibiu. În prezent, se află în custodia Penitenciarului Giurgiu, unde execută o pedeapsă privativă de libertate de 9 ani, pentru infracțiunea de perversiune sexuală. Are un nivel educațional mediu, absolvind 12 clase. De asemenea, a dobândit calificarea profesională de tâmplar înaintea săvârșirii infracțiunii.

În 1998, C.P.M. a fost condamnat la 2 ani și 6 luni pentru săvârșirea infracțiunii de furt calificat, însă este eliberat condiționat după 1 an și 6 luni.

Infracțiunea de perversiune sexuală a săvârșit-o în seara zilei de 22.06.2002, când C.M.P. l-a forțat pe minorul S.M.A. să întrețină relații sexuale cu el. La momentul arestării avea domiciliul în București, sector 5.

Pe timpul detenției, a avut un comportament agresiv atât față de personal, cât și față de celelalte persoane deținute, fiind sancționat disciplinar de 15 ori pentru nerespectarea regulilor impuse pe durata executării pedepsei privative de libertate. În această perioadă, nu a menținut legătura cu mediul de suport, fiind vizitat sporadic de prieteni.

În vederea reinsertiei sociale, C.P.M. a participat la activități de evaluare psihologică, socială, educațională, activități sportive, de bibliotecă și la programul destinat persoanelor private de libertate cu conduită agresivă.

Pe parcursul executării pedepsei privative de libertate s-a caracterizat prin ambiție, egocentrism, având un slab autocontrol. S-a adaptat treptat la mediul carceral, făcând eforturi de cenzurare. Este atașat de trecut și are un nivel scăzut de dezvoltare intelectuală, cu ușoară deficiență mintală.

În ceea ce privește pregătirea pentru libertate a persoanei private de libertate, aceasta a executat fracția din pedeapsă pentru a putea fi liberată condiționat, însă, din cauza comportamentului oscilant din timpul detenției, liberarea, în aceste condiții, a fost amânată de câteva ori de instanța de judecată.

Studiul de caz nr. 5

G.G.A. are 34 de ani și s-a născut la data de 21.01.1977, în București, sectorul 5.

În prezent se află în custodia Penitenciarului Giurgiu, unde execută o pedeapsă privativă de libertate, de 7 ani, pentru una dintre infracțiunile prevăzute de Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri.

Are un nivel educațional mediu-scăzut (5 clase), neavând nicio ocupație/meserie. Este necăsătorit, însă are un copil minor împreună cu concubina sa.

La data de 03.06.1999 a fost condamnat la 5 ani de închisoare pentru săvârșirea infracțiunii de tâlhărie, pedeapsă din care i-a rămas un rest de 188 zile, fiind liberat condiționat.

În perioada 2003-2004, în repetate rânduri a vândut diferite cantități de heroină mai multor consumatori de droguri de pe raza municipiului București, a cumpărat și a deținut droguri în vederea consumului propriu. La momentul săvârșirii faptei, avea domiciliul tot în București, sectorul 5. Se impune a fi precizat că G.G.A. a fost urmărit local în vederea arestării.

Pe durata executării prezentei pedepse privative de libertate, a fost sancționat disciplinar de două ori pentru nerespectarea regulamentului de ordine interioară. Nivelul scăzut de dezvoltare intelectuală și carențele educaționale se datorează și consumului de droguri.

Nu a menținut legătura strânsă cu mediul de suport, fiind vizitat sporadic de soră, care l-a sprijinit din punct de vedere moral și material.

Pregătirea persoanelor private de libertate pentru revenirea în comunitate, după finalizarea sancțiunilor penale, este un proces ce începe din prima zi de detenție, se derulează pe toată perioada executorie și se intensifică la finalul acesteia. În vederea reintegrării sociale, a participat la activități de evaluare psihologică, socială, educațională, activități sportive, bibliotecă și la programul educațional „Prolib”, special conceput în scopul creșterii șanselor de incluziune socială.

S-a adaptat cu dificultate la mediul carceral, având potențial agresiv și autoagresiv, prezentând tendințe de izolare, având dispoziție depresivă - cu precădere trist, abătut, lipsă de încredere în alții, imaturitate emoțională.

Îndeplinește condițiile privind liberarea condiționată, din punct de vedere al fracției pedepsei executate, însă aceasta a fost amânată de două ori de instanța de judecată din cauza comportamentului manifestat pe perioada detenției.

Studiul de caz nr. 6

M.F. are 37 de ani și s-a născut la data de 21.09.1973, în București, sectorul 5.

În prezent, se află în custodia Penitenciarului Jilava, unde execută o pedeapsă privativă de libertate de 17 ani pentru săvârșirea infracțiunii de tâlhărie.

Are un nivel educațional mediu (9 clase), neavând nicio ocupație sau calificare. Este căsătorit și are 3 copii.

În perioada iunie 1996-februarie 1997, a săvârșit șapte infracțiuni de tâlhărie prin violență. La data de 25.10.1996, inculpatul, prin violență, l-a depozitat pe K.Q. – cetățean străin – care, din cauza loviturilor primite, a decedat la câteva zile. La momentul săvârșirii faptei, avea domiciliul tot în București, sectorul 5.

Persoana privată de libertate nu are antecedente penale, iar pe parcursul executării pedepsei privative de libertate a avut un comportament corespunzător, fiind recompensat de douăzeci și cinci de ori.

Pe durata executării pedepsei, a făcut eforturi susținute de reintegrare socială și de creștere a nivelului educațional, participând la programe specifice: tenis de masă, programe de educație civică, conferința ocazionată de „Ziua internațională a toleranței”, program destinat menținerii unei vieți active, curs de inițiere în folosirea computerului: operator introducere date, program de asistență „EU printre Oameni”, program de educație pentru sănătate. De asemenea, a participat la redactarea revistei secției, la activități religioase, a susținut un rol în cadrul festivalului de teatru „Exit II” și a participat la spectacolul organizat de Crăciun.

A menținut legătura cu mediul de suport, cu precădere prin intermediul vizitelor, fiind susținut moral și material de membrii familiei extinse (mamă, tată, văr, soție), precum și de alte persoane.

Pe timpul arestului preventiv, a încercat să se sinucidă, însă, ulterior, și-a schimbat această atitudine și a dovedit că are personalitate structurată, manifestând tendințe și aptitudini practice. Relaționează cu dificultate, deși are disponibilitate de comunicare.

Din punct de vedere al gradului de pregătire pentru libertate, M.F. a depus eforturi considerabile pentru reinserția sa în societate.

Percepția criminalității și sentimentul de teamă în comunitate

Concluziile sondajului PCRM efectuat în zona Alea Livezilor au evidențiat faptul că, în rândul populației din această zonă, instituțiile de

asigurare a siguranței și ordinii publice nu se bucură de încredere. Astfel, valorile cele mai mari sunt înregistrate pentru categoria „am încredere în foarte mică măsură” (jandarmerie 43,3%; poliția de sector 46,6%; poliția comunitară 52,1%). Jandarmeria și poliția de sector înregistrează în dreptul categoriilor „în mare măsură” și „în foarte mare măsură” valori de aproximativ 20%, iar poliția comunitară doar de 12%.

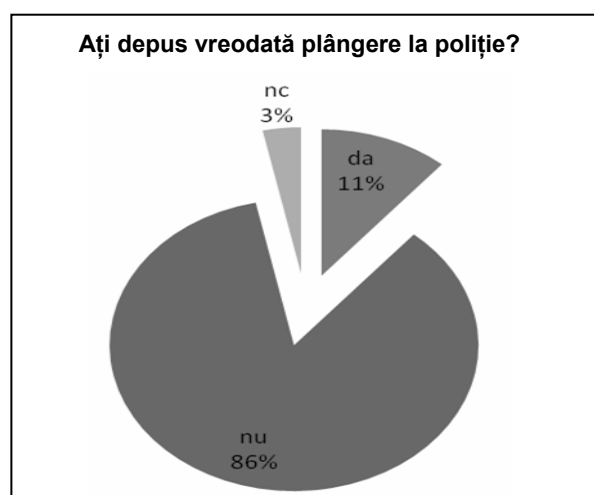
Tabelul nr. 18: Încrederea în instituțiile de ordine publică

Aveți încredere în:	În foarte mică măsură	În mică măsură	În mare măsură	În foarte mare măsură	NC / NR
Jandarmerie	43,3%	14,6%	22,5%	2,9%	16,7%
Poliția de sector	46,2%	15%	20%	0,4%	18,4%
Poliția comunitară	52,1%	17,1%	12,1%	0	18,7%

Sursa: Sondaj PCRM.

Din totalul respondenților, doar 11,2% au depus vreodată plângere la poliție.

Graficul nr. 2: Ponderea persoanelor care au depus plângere la poliție

Sursa: Sondaj PCRM.

Motivele pentru depunerea plângerilor la poliție au fost conflictele sau certurile cu vecinii, dar și lovirile sau alte violențe.

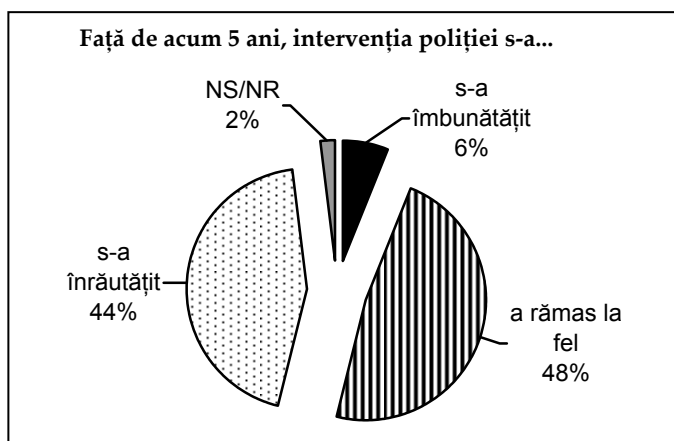
Tabelul nr. 19: Motive pentru depunerea plângerilor la poliție

Dacă da, pentru ce ați depus plângere la poliție?	DA	NC
Lipsa de politețe; conflicte cu vecinii - scandaluri, certuri	3,3%	96,7%
Loviri, violențe	2,1%	97,9%
Nerespectarea regulilor de circulație	0,0%	100%
Corupție	0,0%	100%
Arestări ilegale	0,0%	100%
Percheziții ilegale	0,4%	99,6%
Legitimări ilegale	0,4%	99,6%

Sursa: Sondaj PCRM.

În ceea ce privește percepția activității structurilor de poliție la nivelul zonei Ferentari, doar 14 persoane (5,8% din totalul respondenților) consideră că activitatea poliției s-a îmbunătățit față de situația de acum 5 ani, aproximativ 48% consideră că activitatea poliției a rămas la fel, iar 44% cred că aceasta s-a înrăutățit.

Graficul nr. 3: Percepția asupra activității poliției

Mai mult de jumătate dintre respondenți sunt nemulțumiți de activitatea poliției după semnalarea unei infracțiuni, doar 14% dintre aceștia declarându-se mulțumiți de acțiunile poliției în contextul semnalării unei infracțiuni.

Lipsa de cooperare a cetățenilor (67,5%) și slaba pregătire a polițiștilor (54,2%) sunt considerate principalele impedimente în desfășurarea activității poliției. Un procentaj important este înregistrat și în dreptul categoriilor rezervate găștilor de cartier (47,9%) și insuficienței mijloacelor materiale și financiare ale poliției (42,1%).

Tabelul nr. 20: Cauze care împiedică activitatea poliției

Ce credeți că împiedică activitatea poliției?	DA	NU	NC / NR
Găștile de cartier	47,9%	22,9%	29,2%
Lipsa de cooperare a cetățenilor	67,5%	7,1%	25,4%
Insuficiența mijloacelor materiale și financiare	42,1%	21,2%	36,7%
Pregătirea polițiștilor	54,2%	13,8%	32%

În ultimul an 11, persoane (4,6%) au fost victime ale săvârșirii unei infracțiuni, cea mai frecventă infracțiune denunțată fiind furtul. Alte tipuri de infracțiuni înregistrate sunt: violare de domiciliu, jaf armat, tâlhărie, amenințare și viol.

Tabelul nr. 21: Victimele infracțiunilor în ultimul an

În ultimul an ați fost victima săvârșirii unei infracțiuni?	Frecvență	Procent (%)
da	11	4,6
nu	216	90,0
nc	13	5,4
Total	240	100,0

Majoritatea respondenților consideră că trăiesc într-un cartier nesigur, apreciind că atât ei, cât și cunoscuții lor pot fi cu ușurință victima unei infracțiuni. Aproximativ 43% consideră că nu se pot deplasa în siguranță singuri ziua

prin cartier și 64% cred că noaptea este periculoasă o deplasare prin cartier. Viitorul este privit cu pesimism, pentru că atât infracționalitatea (75,4%), cât și consumul drogurilor (73,4%) sunt percepute ca fenomene în expansiune.

Tabelul nr. 22: Siguranța în cartierul Ferentari

În ce măsură, credeți că în cartier...?	În foarte mică măsură	În mică măsură	În mare măsură	În foarte mare măsură	NC / NR
Ați putea fi victima unei infracțiuni	14,6%	17,5%	17,5%	32,1%	18,3%
Un cunoscut ar putea fi victima unei infracțiuni	11,2%	10,8%	15%	36,7%	26,3%
Sunteți în siguranță când vă deplasați singur ziua prin cartier	11,2%	31,7%	32,9%	7,9%	16,3%
Sunteți în siguranță când vă deplasați singur noaptea prin cartier	40,4%	22,9%	13,8%	6,2%	16,7%
Va crește consumul de droguri	1,2%	0	11,7%	61,7%	25,4%
Va crește infracționalitatea	0,8%	0	10,4%	65%	23,8%

Sursa: Sondaj PCRM.

Majoritatea respondenților consideră că găștile de cartier sunt deasupra legii (60%), în timp ce doar 15% dintre cei intervievați sunt de părere contrară.

Jumătate dintre subiecți nu știu sau nu vor să răspundă la întrebarea referitoare la existența în cartier a mijloacelor de reintegrare în societate a unei persoane eliberate din penitenciar. Cealaltă jumătate a subiecților consideră în proporție de 41% că nu există astfel de mijloace, categoria celor care cred că există aceste mijloace de reintegrare înregistrând doar 9% din totalul respondenților.

Principalele obstacole invocate pentru procesul de reintegrare a unei persoane eliberate din penitenciar sunt caracteristicile negative ale zonei, influența exercitată de anturaj și greutatea cu care un om este capabil să-și schimbe comportamentul. Cei care au optat pentru răspunsul care presupune existența mijloacelor de reintegrare în societate și-au motivat

opțiunea prin puterea indivizilor de a-și îndrepta greșelile și de a profita de o nouă șansă oferită de societate (în acest caz, totul depinde de individ).

În același registru poate fi interpretat și procentajul mare de respondenți care consideră că pentru persoanele eliberate din penitenciar este mult mai mare probabilitatea de recidivă dacă acestea se întorc în cartier (45,8%). Opțiunea potrivit căreia șansa de a comite o nouă faptă penală nu este mai mare în acest cartier decât în altele a fost preferată de doar 2,1% respondenți.

Concluzii

Ca o primă concluzie desprinsă din cele mai sus prezentate, putem afirma că *reacția socială* față de această categorie de persoane ce provine din zonele sărace ale cartierului Ferentari este alimentată, ca și în cazul ghetoului american, de concepții represive, total disproporționate în raport cu pericolul social manifestat. Opinia publică s-a pronunțat deseori în favoarea represiunii dure, de izolare a acestora, dar probabil că această atitudine reprezintă doar reflexul convingerilor false că acești indivizi nu mai pot fi nicidecum recuperați social și nu există perspective de reintegrare. Schimbarea mentalităților și atitudinilor depinde, într-o mare măsură, de forța convingerilor care stau la baza lor. Iar convingerile sunt o funcție a informațiilor culese și acceptate și, bineînțeles, a experienței concrete proprii sau a unor prejudecăți. De aceea, o informare corectă a opiniei publice și a autorităților despre cauzele reale ale acestui tip de infracționalitate, ca și despre faptul că majoritatea acestor indivizi nu diferă deloc de ceilalți, considerați a fi normali sub aspect social, ar putea, cu siguranță, să transforme orientările atitudinale greșite într-o percepție a fenomenului care să corespundă adevărului și bunului simț. Pentru aceste motive, sensibilizarea opiniei publice în scopul aprecierii corecte a acestui fenomen și a consecințelor lui, precum și al valorizării oricărei ființe umane și al respectării drepturilor sale inalienabile este de mare importanță.

Din păcate, mentalitatea generală este, după cum s-a subliniat mai sus, de excludere prin izolare a acestei categorii, care apare în ochii opiniei publice ca fiind irecuperabilă din punct de vedere social. Deși total

exagerată, irecuperabilitatea absolută a persoanelor ce locuiesc în zonele sărace din cartierul Ferentari și care au comis fapte de natură penală, despre care se vorbește tot mai des, devine justificarea perfectă a atitudinii represive la adresa lor. Experiența lucrătorilor sociali este singura cale de a demonstra că nu putem vorbi de infractori neintegrabili social, singurul răspuns corect și eficient la această problemă fiind dezvoltarea și diversificarea mecanismelor sociale de prevenire și protecție. Comiterea unei infracțiuni de către o persoană ce trăiește în condiții mizere de viață trebuie considerată un semnal al absenței sau insuficienței protecției lui, și nicidecum o ocazie pentru un răspuns represiv.

Stigmatul social se reflectă, în egală măsură, și în politicile care tratează aceste persoane ca infractori irecuperabili. Deoarece aceștia săvârșesc infracțiuni, fiind deseori implicați în activități ilegale, viața lor nu este considerată de către opinia publică o alternativă viabilă de câștigare a existenței, iar ei sunt percepuți ca o continuă amenințare a ordinii sociale.

Nu trebuie să uităm faptul că, în orice sistem legislativ penal, este nevoie de un echilibru între pedeapsă și reabilitare, iar scopul principal al unui cod penal este controlul social. Succesul sau eșecul politicii penale este dat mai degrabă de “socializarea” infractorului decât de “moralizarea” acestuia.

În acest context, se impune o reformă în mentalitatea colectivă (a societății) față de victime și delincvenți, pentru a aprecia la justa lor valoare alternativele eficiente la pedeapsa închisorii, care permit păstrarea respectului de sine, tratează cauzele delincvenței și, nu în ultimul rând, permit reabilitarea și reintegrarea socială a infractorilor. Toate acestea sunt menite realizării reformei în justiție și obținerii de rezultate pozitive în intervențiile de natură juridică, asistență socială, acțiunile polițienești, închisoare și probațiune în beneficiul societății, experiența statelor moderne demonstrând nu numai valoarea noilor mentalități de umanizare a justiției, ci și eficiența și pragmatismul administrării justiției în comunitate.

Bibliografie

- Chambliss, William J., 1994, *Policing the Ghetto Underclass: The Politics of Law and Law Enforcement*, George Washington University.
- Cousson, M., 2005, *Prevenirea delincvenței*, București, Gramar.
- Fagan J., 1990, "Intoxication and Aggression", în M. Tonry, J.Q. Wilson, editors, *Drugs and Crime*, Chicago, IL, University of Chicago Press, pp. 241-320.
- Kathleen, K., 2006, "Dangerous thinking: a critical history of correctional cognitive behaviouralism", în G. Mair, *What Matters in Probation?* (pp. 53-89), Cullomton, Devon, Willan Publishing.
- Maurer, Mark, 1992, *Young Black Men and the Criminal Justice System: A Growing National Problem. The Sentencing Project*, Washington D.C.
- Michelle, Alexander, 2010, *The New Jim Crow: Mass Incarceration in the Age of Colorblindness*, the New Press.
- Miczek, K.A.; De Bold, J.F.; Haney, M.; Tidey, J.; Vivian, J.; Weertz, M., 1994, "Alcohol, drugs of abuse, aggression, and violence", în A.J. Reiss Jr., J.A. Roth, editors, *Understanding and Preventing Violence*, Washington, D.C., National Academy Press, pp. 377-570.
- Mihalache, Flavius; Botonogu, Florin; Stănescu, Simona Maria (coordonator), 2011, *Percepții și evaluări ale rezidenților asupra zonei Ferentari- Alea Livezilor*, raport de cercetare nepublicat, Policy Center for Roma and Minorities.
- Miller, Jerome M., 1996, *Serach and Destroy: The Plight of African American Males in the Criminal Justice System*, Alexandria, National Center of Institutions and Alternatives.
- Parker, R.N.; Cartmill, R.S., 1998, „Alcohol and homicide in the United States 1934–1995 — Or one reason why U.S. rates of violence may be going down”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 88(4), 1369–1398.

- Păsărică, R.; Mitricuna, B., 2008, "Colectare de date și diagnoză", în V. Schiaucu, R. Canton, *Manual de probațiune*, p. 316-328, București, Euro Standard.
- Sarah, Glyn, 2006, *Playing Ethnic CARD – politics and ghettoisation in London's East End*, online papers archived by the Institute of Geography, School of Geosciences, University of Edinburgh.
- Shaw, M.; Hannah-Moffat, K., 2006, "How cognitive skills forgot about gender and diversity", în G. Mair, *What Matters in Probation?*, pp. 90-121, Cullomton, Devon, Willan Publishing.
- Valdez, Avelardo; Kaplan, Charles D.; Curtis, Russell L. Jr., 2007, „Aggressive Crime, Alcohol and Drug Use, and Concentrated Poverty in 24 U.S. Urban Areas”, *American Journal of Drug Alcohol Abuse*, 33(4), pp. 595–603.
- Vlad, M.; Mihăilă, P., 2008, „Programul Unu la Unu (OTO)”, în V. Schiaucu, R. Canton, *Manual de probațiune*, p. 328-338, București, Euro Standard.
- Weiner, M.D. et al., 2001, „From Early to Late Adolescence: Alcohol Use and Anger Relationships”, *Journal of Adolescent Health*, 28(6), pp. 450-457.

Resurse internet

- ghetto - definition from the merriam-webster online dictionary - <http://www.merriam-webster.com/dictionary/ghetto>
- Ghettos: The Changing Consequences of Ethnic Isolation*, disponibil la http://www.bos.frb.org/economic/nerr/rr1997/spring/glsr97_2.htm
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Ghetto>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Venetian_Ghetto
- <http://www.etymonline.com/index.php?search=ghetto&searchmode=none>
- <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=GHETTO&defid=3109682>

TRAFIC ȘI CONSUM DE DROGURI – INTERVENȚII SPECIALIZATE ÎN ZONE DE RISC

*Victor NICOLĂESCU, Adrian Marcel IANCU,
Diana ȘERBAN, Daniela NICOLĂESCU*

Consumul de droguri, alături de trafic, reprezintă una dintre cele mai grave probleme sociale cu care se confruntă societățile contemporane. Considerat în majoritatea manualelor de criminologie și sociologia devianței ca „o crimă fără victime” care nu prejudiciază societatea, în ansamblul ei, ci doar indivizii implicați în consumul de droguri, acest fenomen reprezintă totuși o problemă socială acută, ce afectează sănătatea unei națiuni, cu consecințe economice, juridice, criminologice și medicale, sporind costurile legate de acordarea asistenței sociale și medicale și contribuind la amplificarea altor probleme sociale.

Din punct de vedere social, consumul de droguri are consecințe negative asupra potențialului productiv și reproductiv al membrilor societății, ca și asupra resurselor de sănătate ale acestora. De asemenea, consumul de droguri determină amplificarea traficului ilegal de droguri, ca o componentă a crimei organizate, în anumite zone rezidențiale favorizante. Legătura dintre criminalitate și consumul de droguri este biunivocă, în sensul în care persoanele care se droghează intră în conflict cu sistemul normativ și viceversa (Iancu, 2010).

Totuși, așa cum reiese din diverse studii, accesul facil la droguri pe piață nu are un rol principal în procesul de creare a dependenței, cu atât mai mult cu cât persoanele au cunoștințe despre efectele lor negative. Mult mai importanți sunt factorii de personalitate care acționează, astfel încât dependența față de drog este, mai degrabă, un simptom al unei anumite trebuințe de ordin psihologic decât simptomul unei boli. Diferitele studii și evaluări psihologice au arătat că, inițial, utilizarea drogurilor poate fi un mijloc de descoperire a identității individului, un mijloc de reducere a anxietății și a suferinței existențiale, de a rezolva diferite probleme personale și sociale, de a răspunde influențelor exercitate de grup. Acest mijloc este utilizat mai ales de către persoane ce trăiesc în zone de risc comunitar, caracterizate prin sărăcie, lipsa serviciilor și utilităților sociale, rata mare a populației cu studii școlare reduse și fără locuri de muncă, precum și de existența unor structuri organizaționale informale, de tip mafiot, ce concură instituțiile statului în aplicarea legii în ariile respective.

Alte explicații psihologice au evidențiat principalele trăsături de personalitate care pot favoriza dependența, dar nu s-a descoperit niciun tip de personalitate reprezentativ care să o poată implica. Cercetătorii de orientare freudiană consideră că istoriile de viață ale consumatorilor pot explica dependența de droguri. Astfel, s-a constatat că, în multe cazuri, absența din cămin a tatălui sau atitudinile rejective ale acestuia față de fiu se corelează cu dependența de drog. Alte studii au arătat că influența grupului de prieteni este decisivă în luarea deciziei de a consuma droguri, mai ales în perioada adolescenței. Rezultatele studiilor cu caracter psihologic arată că în fenomenul de consum/dependență nu există o singură cauză, însă realitatea a demonstrat faptul că în anumite zone unde predomină sărăcia și excluderea socială - semnificativ în acest sens este cartierul Ferentari din sectorul 5 - traficul și consumul de droguri sunt mult mai prezente decât în alte zone.

Indivizii expuși excluderii sociale, care de altfel pot fi considerați grup social dezavantajat, pot fi categorisiți în mai multe subgrupuri, în funcție de proveniența lor (din familii sărace, locuind în vecinătatea toxicomanilor sau dealerilor de droguri, persoane fără adăpost, migranți, persoane fără ocupație, copii și adulți în conflict cu legea, copii ce și-au

abandonat școala sau au fugit de acasă, copii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate etc.). Excluderea socială, ca și excluderea din familie și cercul de prieteni reprezintă pentru toxicomani un cerc vicios al adicției. Indiferent dacă este vorba despre un individ care are probleme, o persoană fără adăpost sau un copil al străzii, societatea trebuie să recunoască faptul că fiecare individ este o persoană importantă a sa și are dreptul să primească asistență și servicii în legătură cu educația, locul de muncă și beneficii sociale pentru a putea depăși/rezolva problemele (Iancu, 2006). În acest scop, conștiința publică trebuie să aibă un cuvânt greu de spus, însă, în condițiile specifice unor zone de tip ghetou cum este cartierul Ferentari, numit uneori “micul Bronx” și cunoscut ca un rai al traficantilor și consumatorilor de droguri, acest lucru pare aproape imposibil. De aceea, în cazul cartierului Ferentari, administrația publică trebuie să joace un rol primordial pentru asigurarea, în primul rând, a unui climat de ordine și siguranță publică, asigurarea unor condiții de viață decente pentru locuitorii din zonă și, nu în ultimul rând, pentru dezvoltarea economică a zonei și înlăturarea barierei artificiale ridicate de conștiința și opinia publică față de locuitorii acestei zone considerate rău famată.

Traficul de droguri în zonele de tip ghetou

Având în vedere caracteristicile ghetourilor în general și ale ghetoului american în mod deosebit (Valdez, Kaplan, Curtis Jr., 2007), observăm că, *in extenso*, anumite zone din cartierul Ferentari pot fi comparate cu aceste zone de sărăcie și criminalitate, numite, în limbajul comun, ghetouri¹. Plecând de la această premisă, studiul de față încearcă să facă o analiză a impactului drogurilor (trafic și consum) în zonele cu risc comunitar crescut, respectiv zone de tip ghetou, principalele considerente avute în calcul în analiza efectuată la nivelul zonei Ferentari fiind următoarele:

- implicarea persoanelor domiciliat în această zonă în activități ilicite de trafic de droguri este în creștere, prin izolarea relațională a comunității (accesul persoanelor străine este filtrat și anunțat);

¹ “Ghettos: The Changing Consequences of Ethnic Isolation”, disponibil la http://www.bos.frb.org/economic/nerr/rr1997/spring/glsr97_2.htm.

- copiii și tinerii sunt expuși traficului și consumului ilicit de droguri, în absența măsurilor preventive eficiente;
- serviciile administrației publice locale se rezumă la a limita și preveni consumul de droguri;
- cercul infracționalitate-droguri se consolidează în absența unor programe integrate de reabilitare atât a comunității, cât și a membrilor săi.

Traficul ilicit de droguri la nivelul municipiului București

Analiza datelor statistice relevă că aproximativ jumătate din faptele constatate la nivel național ca fiind comise sub influența drogurilor au fost înregistrate la nivelul municipiului București (Iancu, Nicolăescu, 2010), iar în ceea ce privește faptele de tâlhărie, majoritatea acestora au fost comise pe stradă, aspect ce ridică un semn de întrebare în legătură cu siguranța cetățeanului. Cifrele prezentate nu sunt mari, dar știm cu toții că există o cifră neagră a criminalității, care reflectă criminalitatea reală, există persoane care, deși au fost victimele unor infracțiuni, nu au depus plângere și, nu în ultimul rând, reamintim faptul că, la nivelul IGPR, nu există posibilitatea reală de evidențiere, în cadrul indicatorilor statistici, a tuturor infracțiunilor ce au avut drept factor favorizant consumul de droguri. De aceea înclinăm să credem că cifrele mai sus prezentate reprezintă, chiar și fără faptele incriminate de către Legea nr. 143/2000, doar vârful aisbergului criminalității asociate consumului de droguri. În ceea ce privește tipul de infracțiuni comise după cele prevăzute și sancționate de către Legea nr. 143/2000, care de altfel dețin și ponderea cea mai mare, pe locul secund se situează infracțiunile contra patrimoniului, respectiv furtul din locuințe, furtul din buzunare, geți, poșete și furtul din autoturisme și tâlhăria (Iancu, Nicolăescu, Frusinoiu, 2010).

Din analiza datelor disponibile la nivelul IGPR (Direcția Cazier Judiciar, Statistică și Evidențe Operative, IGPR, 2010) privind infracțiunile ce au avut drept factor favorizant drogul, săvârșite în intervalul 2006-2009, rezultă că aproximativ 75-80% dintre persoanele cercetate se regăsesc la nivelul municipiului București, respectiv în sectoarele 5 și 3. În ceea ce

privește infracțiunile constatate, în intervalul de referință, municipiul București deține o pondere de aproximativ 40-45%.

Astfel, conform datelor statistice ale poliției, la nivelul municipiului București, în anul 2008 au fost constatate un număr de 1.679 de infracțiuni la Legea nr. 143/2000, ceea ce reprezintă o creștere cu 33,78% față de anul 2007 (1.255 de infracțiuni), majoritatea acestora - 76,17% - reprezentând încălcări ale dispozițiilor art. 4 din legea sus-menționată, adică operațiuni de cumpărare și deținere de droguri pentru consum propriu.

În cursul anului 2008, sub aspectul săvârșirii de infracțiuni la regimul drogurilor, au fost cercetate de către parchete, în cauze soluționate, 4.426 de persoane, cu 3,74% mai puțin comparativ cu anul 2007, când au fost cercetate 4.598 de persoane, dar cu 110% mai mult față de anul 2006, când au fost cercetate 2.108 persoane, municipiul București detașându-se, într-o manieră clară, de restul țării cu o pondere de 55,81% (2.470 de persoane), urmat de Serviciul Teritorial¹ Cluj, la nivelul căruia au fost cercetate 288 de persoane, Serviciul Teritorial Craiova (187 de persoane), Serviciul Teritorial Alba Iulia (186 de persoane), Serviciul Teritorial Constanța (179 de persoane) și Serviciul Teritorial Timișoara (145 de persoane) (servicii teritoriale ale Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism – DIICOT, 2008). De asemenea, în cursul anului 2009, structurile specializate ale DIICOT (DIICOT, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție) au cercetat un număr de 4.922 de persoane pentru încălcări ale legislației la regimul drogurilor, ceea ce reprezintă o creștere cu 56,40% față de anul anterior, municipiul București având o pondere de 53,65% (2641 de persoane) din totalul persoanelor cercetate. Din cele 4922 de persoane cercetate în cursul anului 2009, 976 au fost trimise în judecată, ponderea la nivelul municipiului București fiind de 38,42%, adică 375 de persoane. Din totalul de 3111 învinuiți și inculpați netrimși în judecată, doar 914 persoane au fost cercetate pentru trafic de droguri.

¹ *Servicii teritoriale ale Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT).*

Conform datelor existente la nivelul Agenției Naționale Antidrog („Raport de evaluare 2009 privind stadiul realizării activităților prevăzute pentru anul 2008 în Planul de acțiune pentru implementarea Strategiei naționale antidrog, în perioada 2005-2008”), în cursul anului 2009, formațiunile de profil din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și al parchetelor de pe lângă cele 15 curți de apel au soluționat 2.906 cauze penale privind infracțiuni comise la regimul drogurilor și precursorilor, dintre care 2.141 la nivelul municipiului București, ceea ce reprezintă o pondere de 73,67% din totalul cauzelor soluționate.

În anul 2009, instanțele de judecată au dispus aplicarea pedepselor cu închisoarea pentru un număr de 676 de persoane (condamnate definitiv) pentru încălcări ale legislației la regimul drogurilor, din care 330 de persoane au fost condamnate la nivelul municipiului București (48,81%).

Din totalul de 676 de persoane condamnate definitiv, instanțele de judecată au dispus pentru 84 de persoane suspendarea condiționată a executării pedepsei (9 persoane la nivelul municipiului București - 10,11%) iar pentru 192 persoane (76 la nivelul municipiului București - 39,58%) suspendarea executării sub supraveghere.

În ceea ce privește sancțiunea aplicată, ponderea cea mai mare (152 de persoane) o dețin pedepsele privative de libertate cu o durată ce variază între 1 și 5 ani, urmate de cele cu o durată ce variază între 5 și 10 ani (148 de persoane). La nivelul municipiului București, ponderea este deținută de pedepsele cu o durată ce variază între 5 și 10 ani - 122 de persoane (din totalul de 330 de persoane condamnate), urmată de pedepsele cu o durată între 1 și 5 ani - 74 de persoane - și cele între 10 și 15 ani - 37 de persoane.

În unitățile de detenție subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor, la data de 31 decembrie 2008, se aflau 935 de persoane condamnate definitiv pentru infracțiuni prevăzute de Legea nr. 143/2000 pentru prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, cu modificările și completările ulterioare.

La nivelul celor două penitenciare - Rahova și Jilava - ce deservește municipiul București și, respectiv, județul Ilfov, numărul persoanelor cerce-

tate și condamnate pentru infracțiuni la regimul drogurilor se prezintă astfel:

Tabelul nr. 23: Numărul de persoane aflate în arest în penitenciarele din București pentru infracțiuni la regimul drogurilor

	2008		2009	
	Arest preventiv	Condamnați definitiv	Arest preventiv	Condamnați definitiv
Penitenciarul Jilava	139	78	0	142
Penitenciarul Rahova	51	243	358	102

Sursa: ANP, 2010.

În cursul anului 2008, organele de urmărire penală au solicitat serviciilor de probațiune¹ întocmirea referatelor de evaluare pentru 18 persoane cercetate în temeiul art. 2 (pentru trafic) din Legea nr. 143/2000, respectiv pentru 8 persoane cercetate pentru infracțiuni incriminate de art. 4 (pentru consum propriu) din legea menționată anterior.

De asemenea, în anul 2008, instanțele de judecată au solicitat referate de evaluare pentru 135 de persoane cercetate pentru infracțiuni prevăzute la art. 2 din Legea nr. 143/2000, respectiv 60 de persoane pentru fapte penale circumscrise art. 4.

În anul 2009, serviciile de probațiune au întocmit un număr total de 403 referate de evaluare – 276 pentru persoane cercetate în temeiul art. 2, respectiv 127 pentru persoane cercetate în temeiul art. 4. La nivelul municipiului București, Serviciul de Probațiune a întocmit un număr de 118 referate (29,28%), din care 100 de referate pentru persoane cercetate în temeiul art. 2, respectiv 18 pentru persoane cercetate în temeiul art. 4.

Este demn de remarcat faptul că, în cazul persoanelor condamnate pentru săvârșirea de infracțiuni la regimul drogurilor, aflate în suprave-

¹ Agenția Națională Antidrog – „Raport de evaluare 2009 privind stadiul realizării activităților prevăzute pentru anul 2008 în Planul de acțiune pentru implementarea Strategiei naționale antidrog, în perioada 2005-2008”.

gherea serviciilor de probațiune, se constată o creștere semnificativă față de anul 2008, de la 310 la 660 de persoane (422 de persoane pentru fapte prevăzute de art. 2, respectiv 138 de persoane pentru fapte prevăzute de art. 4 din Legea nr. 143/2000). Din totalul de 660 de persoane, 238 (36,06%) se regăsesc la nivelul municipiului București (209 persoane pentru fapte prevăzute de art. 2, respectiv 29 de persoane pentru fapte prevăzute de art. 4 din Legea nr. 143/2000). Pentru 201 persoane (73 la nivelul municipiului București) din totalul de 310 înregistrat la nivelul anului 2008, respectiv 401 (221 la nivelul municipiului București) în anul 2009 (primele 6 luni), s-au aplicat măsurile de supraveghere conform art. 86³, alin. 1, lit. a-d din Codul penal. Și în cazul persoanelor condamnate având obligativitatea urmăririi măsurilor de tratament sau îngrijire în scopul dezintoxicării (conform art. 86³, alin. 3, lit. a-f din Codul penal), se constată menținerea aceleiași tendințe ascendente, printr-o creștere în anul 2009¹ comparativ cu anul 2008, de la 101 persoane (40 la nivelul municipiului București) la 157 de persoane (74 la nivelul municipiului București).

În ceea ce privește tipul de infracțiuni comise după cele prevăzute și sancționate de către Legea nr. 143/2000, care de altfel dețin și ponderea cea mai mare, pe locul secund se situează infracțiunile contra patrimoniului respectiv furtul din locuințe, furtul din buzunare, genți, poșete și furtul din autoturisme și tâlhăria.

Consumul de droguri – amenințare la adresa comunității

Primele studii privind prevalența consumului de droguri în rândul populației (2003) au estimat numărul consumatorilor de heroină injectabilă din București la aproximativ 24.000 de persoane, ceea ce reprezintă 1% din totalul populației orașului. Consumul de heroină injectabilă este deosebit de îngrijorător, având în vedere consecințele dramatice pe termen mediu și lung asupra sănătății publice (creșterea incidenței HIV/SIDA, a hepatitelor A, B și C, a tuberculozei etc.) și a ratei infracționalității asociate traficului și consumului ilicit de droguri (Strategia națională antidrog 2005-2012, capitolul II, Reducerea cererii, www.ana.gov.ro).

¹ *Idem.*

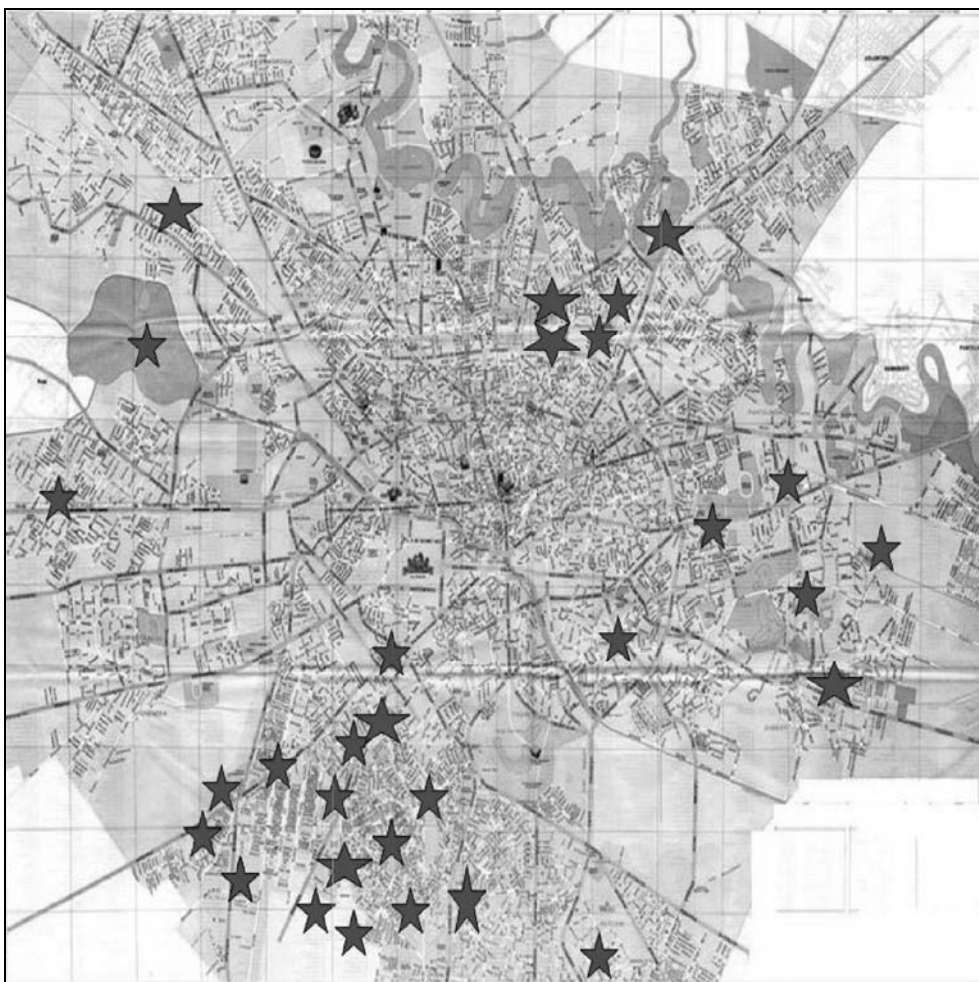
Cel mai recent studiu în populația generală (Raportul național privind situația drogurilor, 2008, ANA/Observatorul Român pentru Droguri și Toxicomanie, capitolul II. Consumul de droguri în populația generală și subgrupuri specifice, p. 19, disponibil la www.emcdda.europa.eu) relevă faptul că, la nivelul populației generale, cannabisul rămâne drogul cel mai consumat, urmat de ecstasy, heroină, halucinogene și cocaină. Distribuția regională a prevalenței de-a lungul vieții a consumului de droguri ilicite arată că în București și Transilvania cannabisul înregistrează cele mai ridicate proporții, fiind consumat pe întreg teritoriul țării, ecstasy este utilizat în toată țara, mai puțin în Dobrogea, cu proporții semnificative în București și Transilvania, heroina fiind consumată în București, Transilvania și Oltenia în proporții egale (0,2%). Amfetaminele și cocaina (crack sau bază) sunt utilizate numai în București (de 0,3% și, respectiv, 0,5% din populația capitalei cu vârste între 15 și 64 de ani).

Distribuția geografică a locului de deces pentru cazurile de deces ca urmare a consumului de droguri în București – 2008 (exceptând decesele survenite în spital) se prezintă după cum urmează:

Fig. 5. Distribuția geografică a cazurilor de deces cauzat de consumul de droguri în București - 2008

Spre comparație, iată cum arată harta în anii 2006-2007:

*Fig. 6. Distribuția geografică a cazurilor de deces
cauzat de consumul de droguri în București – 2006-2007*

Din analiza comparativă a celor două hărți, în anul 2008 se remarcă o răspândire mult mai uniformă comparativ cu anii trecuți, când zonele Rahova-Ferentari aglutinau mai mult de jumătate din cazuri.

***Servicii de asistență medicală, psihologică și socială
în comunitate. Centrul „Pericle” - studii de caz***

În anul 2008, conform datelor furnizate de Centrul Național pentru Organizarea și Asigurarea Sistemului Informațional și Informatic din Domeniul Sănătății din cadrul Ministerului Sănătății, la nivel național au fost raportate 3.165 de cazuri de admitere la tratament ca urmare a consumului de droguri. Aceste cazuri au fost raportate de un număr de 14 unități medicale din București și din țară.

În perioada ianuarie-septembrie 2009, numărul consumatorilor de droguri care s-au adresat Centrelor de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog (CPECA) și au beneficiat de asistență a fost de 1090 de beneficiari.

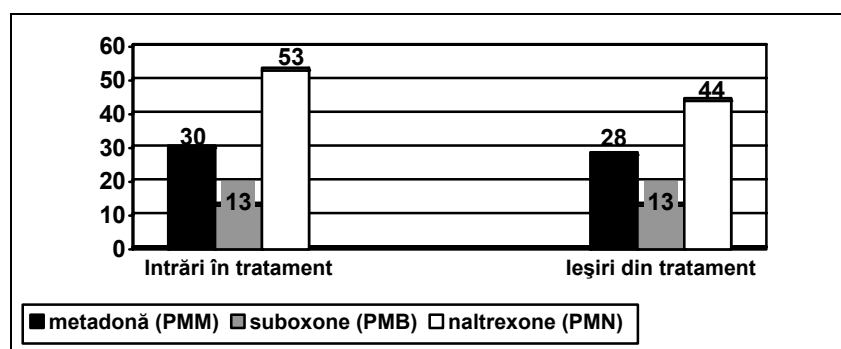
Serviciile comunitare integrate de prevenire și asistență a consumatorilor de droguri din sectorul 5 (Centrul de Prevenire, Evaluare și Consiliere Antidrog sector 5 și Centrul de Asistență Integrată în Adicții “Pericle”) constituie un model de răspuns la problema consumului de droguri și infracționalității asociate.

Ca exemplu de bune practici în domeniul prevenirii consumului de droguri, menționăm proiectul „Dependenți de libertate”, implementat în 2010, de către Agenția Națională Antidrog, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Sector 5, Poliția de Proximitate Sector 5 și Poliția Capitalei, prin Serviciul Prevenirea Criminalității. Obiectivul este informarea elevilor de gimnaziu, liceu și alți tineri, precum și a familiilor acestora și a comunității cu privire la efectele nocive ale substanțelor și plantelor „etnobotanice”, prin folosirea tuturor canalelor de comunicare către aceste categorii de populație, urmărindu-se schimbarea percepției false promovate de comercianții acestor produse.

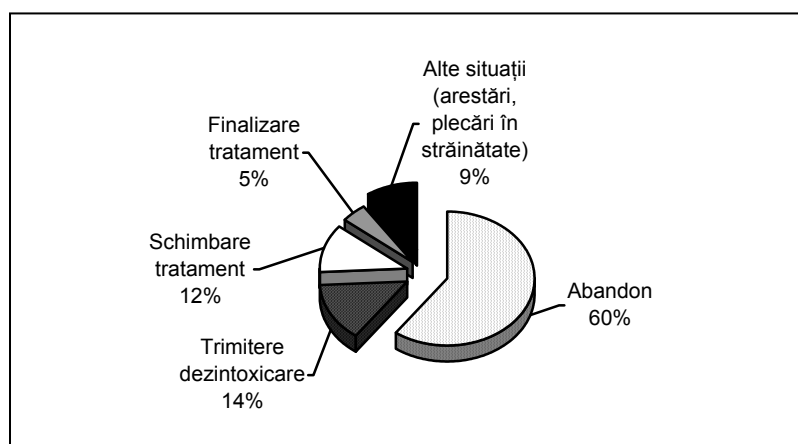
Beneficiari ai proiectului au fost un număr de 453 de elevi din opt școli generale (școlile generale 114, 136, 141, 146, 150, 135, 126, 130) și trei licee (Liceul Teoretic „Ion Babu”, Colegiul Tehnic Energetic și Liceul Teoretic „Dimitrie Bolintineanu”) din sectorul 5. De asemenea, au mai fost informate în legătură cu riscurile asociate consumului de substanțe noi cu efecte psihoactive („etnobotanice”) un număr de 56 de cadre didactice, precum și 50 de părinți.

În anul 2010, numărul de beneficiari aflați în evidența Centrului de Asistență Integrată în Adicții „Pericle” (aflat pe raza sectorul 5, în apropierea ghetoului) a fost de 174. Dintre aceștia, 166 au beneficiat de asistență integrată, inclusiv tratament medicamentos, iar 8 au beneficiat doar de intervenții psihosociale pentru consum de droguri. Totalul beneficiarilor admiși în programul de tratament medicamentos a fost de 96. Totalul beneficiarilor care au “ieșit” din programele de tratament medicamentos a fost de 85.

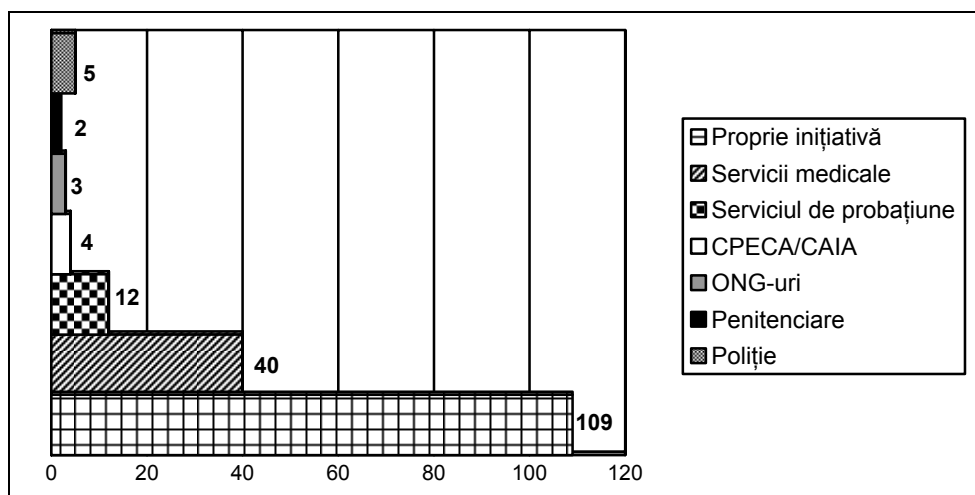
Graficul nr. 4: Beneficiari ai Centrului de Asistență Integrată în Adicții „Pericle”

Graficul nr. 5: Motivul “ieșirilor” din tratament

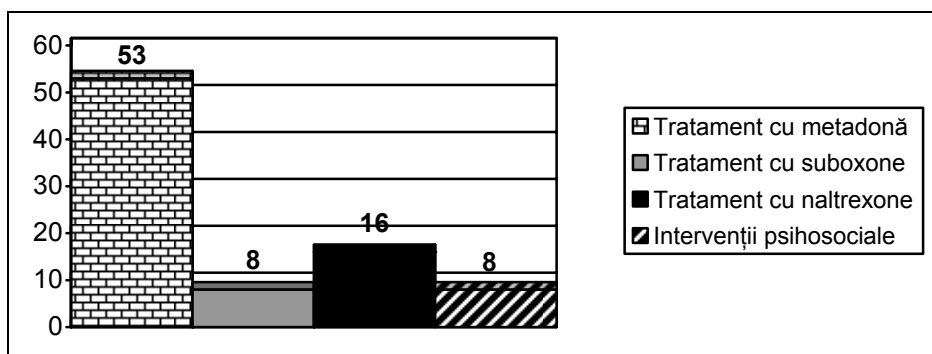

*Graficul nr. 6: Sursa de referire
a beneficiarilor în 2010*

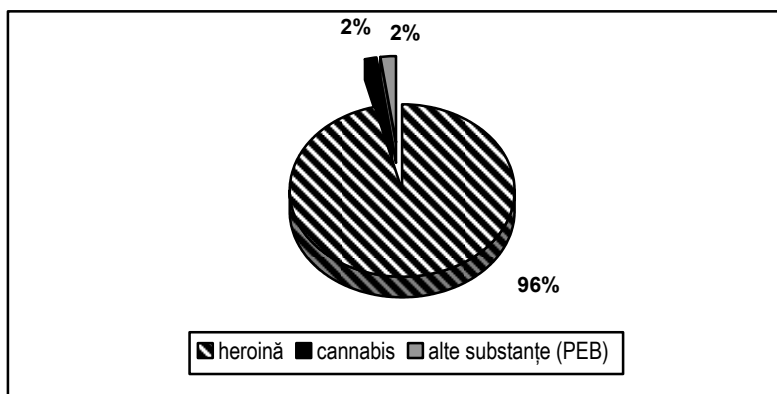
Totalul beneficiarilor aflați în asistență integrată în prezent este de 85.

*Graficul nr. 7: Totalul beneficiarilor aflați
în asistență integrată*

Principala substanță de consum este heroina (168 dintre beneficiari sunt consumatori de heroină), 3 consumatori de cannabis, 4 consumatori de alte substanțe (droguri legale, cunoscute sub denumirea de produse etnobotanice).

Graficul nr. 8: Ponderea drogurilor folosite

În anul 2010, s-a constatat o creștere alarmantă a numărului de beneficiari cu antecedente și istoric de consum de heroină care au început să consume droguri legale, cunoscute sub denumirea generică de produse etnobotanice (PEB).

Din totalul beneficiarilor, 24 au recunoscut consumul de PEB, până la sfârșitul anului abandonând tratamentul 19.

Servicii furnizate persoanelor consumatoare de droguri

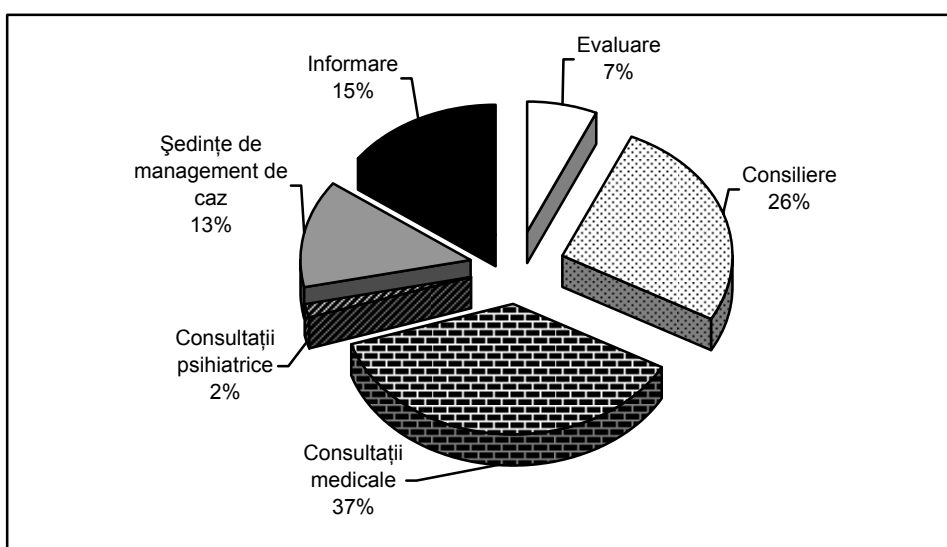
Celor 174 de beneficiari aflați în evidența CAIA „Pericle”, le-au fost furnizate următoarele tipuri de servicii:

- sesiuni de informare privind riscurile consumului sau privind alternativa la tratament: 1173;
- număr de evaluări medicale: 174;
- număr de evaluări psihologice: 174;
- număr de evaluări sociale: 174;
- număr de ședințe de management de caz: 1034;
- număr de sesiuni de consiliere psihologică: 1323;
- servicii de asistență socială: 739;
- consultații medicale: 2893;

- consultații psihiatrice: 134.

În cadrul serviciilor furnizate în cadrul CAIA Pericle, ponderea cea mai mare o dețin consultațiile medicale și serviciile de consiliere.

Graficul nr. 9: Ponderea serviciilor oferite persoanelor consumatoare de droguri, aflate în evidența CAIA "Pericle"

Servicii oferite aparținătorilor persoanelor consumatoare de droguri:

În evidența CAIA „Pericle” s-a aflat un număr de 74 de aparținători (părinți, rude, parteneri) cărora li s-au oferit servicii de:

- informare: 62 de ședințe;
- consiliere psihologică și socială: 34 de ședințe.

În luna noiembrie 2010, echipa de specialiști din CAIA împreună cu specialiștii Fundației pentru Ocrotirea Familiei și Copilului au realizat un studiu asupra îmbunătățirii calității vieții, odată cu intrarea în tratament, a beneficiarilor CAIA „Pericle” aflați în asistență integrată.

În acest scop, a fost administrat un chestionar prin care conceptul de îmbunătățire a calității vieții beneficiarilor aflați în tratament a fost operaționalizat pe șase mari dimensiuni:

- I. Situația școlară, vizând reinserția școlară a beneficiarilor care au abandonat studiile și/sau finalizarea studiilor întrerupte, ca urmare a escaladării consumului de droguri.
- II. Situația profesională, urmărind reinserția socioprofesională, precum și formarea profesională a beneficiarilor, odată cu intrarea în tratament.
- III. Relația cu familia, itemii măsurând îmbunătățirea relației beneficiarilor cu familia, ca o consecință directă a renunțării la consumul de droguri și a intrării în tratament.
- IV. Situația medicală, evaluând modul în care beneficiarii au reușit să se înscrie pe listele unui medic de familie și/sau să devină plătitori de asigurări de sănătate, ca urmare a intrării în tratament.
- V. Situația juridică, itemii măsurând gradul în care s-a redus infracționalitatea beneficiarilor asociată consumului de droguri, ca urmare a intrării în asistență integrată.
- VI. Aspecte psihologice legate de îmbunătățirea imaginii de sine, a autocontrolului, a interesului față de o viață sănătoasă și a relațiilor cu ceilalți, odată cu renunțarea la consumul de droguri și intrarea într-un program de asistență psihosocială și medicală.

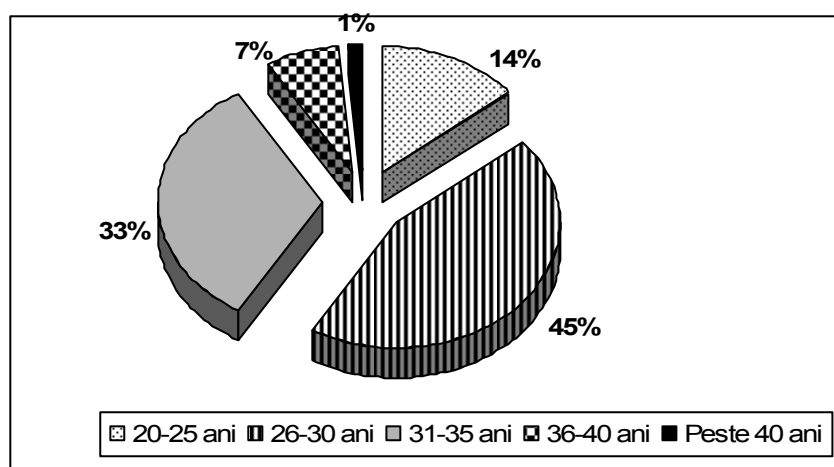
Populația inclusă în studiu a fost de 70 de beneficiari ai Centrului aflați în asistență integrată.

Profilul respondenților: 17% persoane de sex feminin, 83% de sex masculin, 45% aparțin grupei de vârstă 26-30 ani, 33% grupei de vârstă 31-45 ani, 14% grupei 20-25 ani, 7% grupei de vârstă 36-40 ani și 1% peste 40 ani.

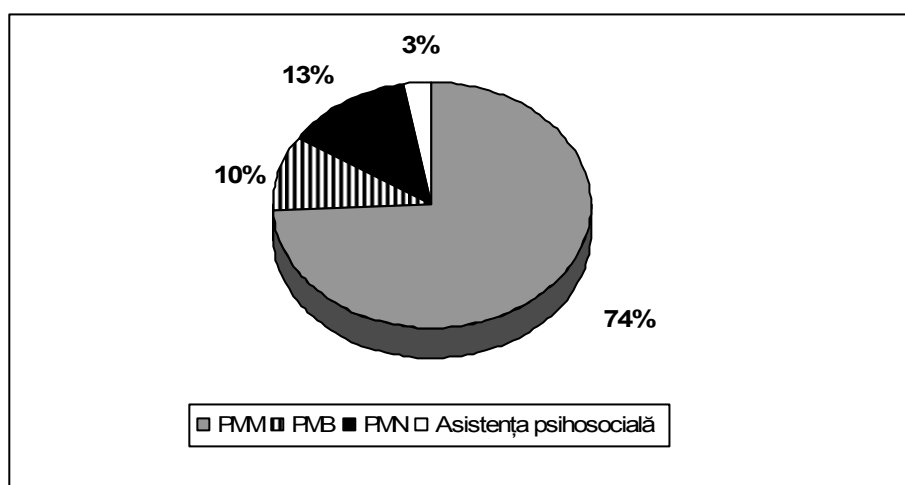
74% dintre beneficiarii respondenți sunt incluși în programul de tratament substitutiv cu metadonă (PMM), 13% în tratament cu naltrexonă

(PMN), 10% în tratamentul cu suboxone (PMB) și 3% au beneficiat exclusiv de servicii integrate psihosociale; 41% din eșantion sunt necăsătoriți, 37% sunt într-o relație de cuplu/parteneriat stabilă și 20% sunt căsătoriți.

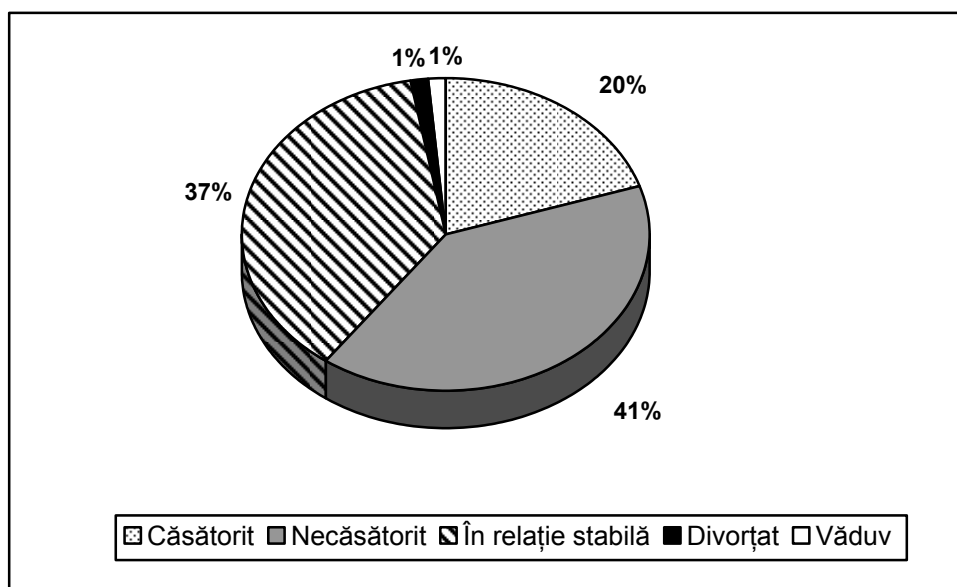
Graficul nr. 10: Distribuția beneficiarilor respondenți după variabila vârstă

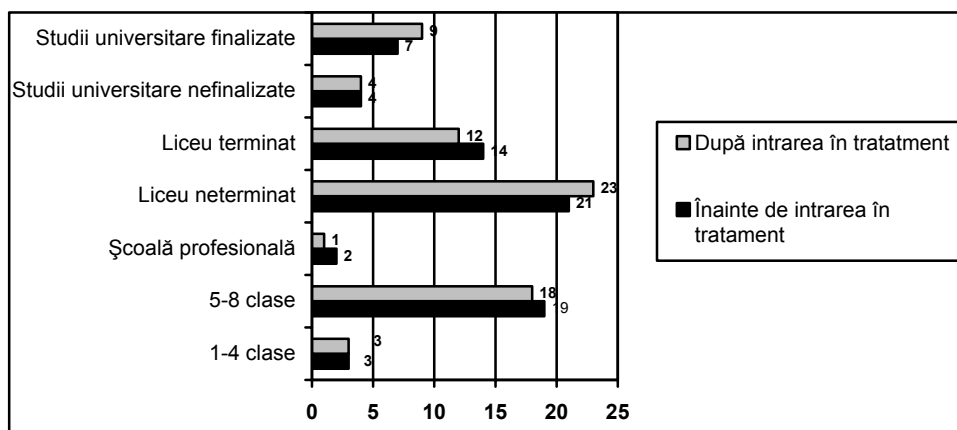
Graficul nr. 11: Distribuția beneficiarului după variabila tip de tratament

Graficul nr. 12: Distribuția beneficiarilor după variabila stare civilă

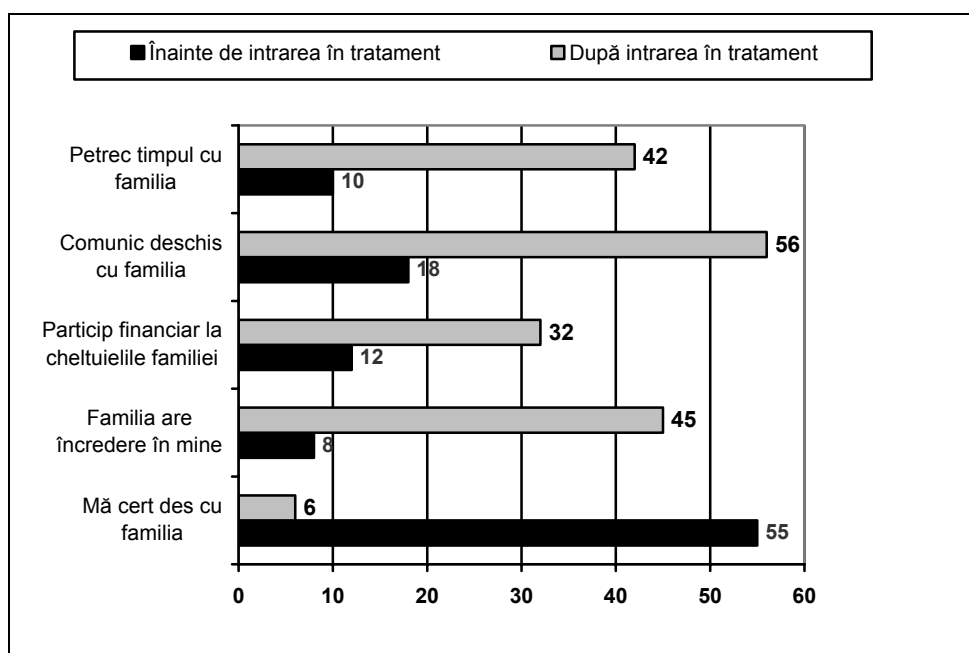
Graficul nr. 13: Situația școlară a beneficiarilor înainte și după tratament

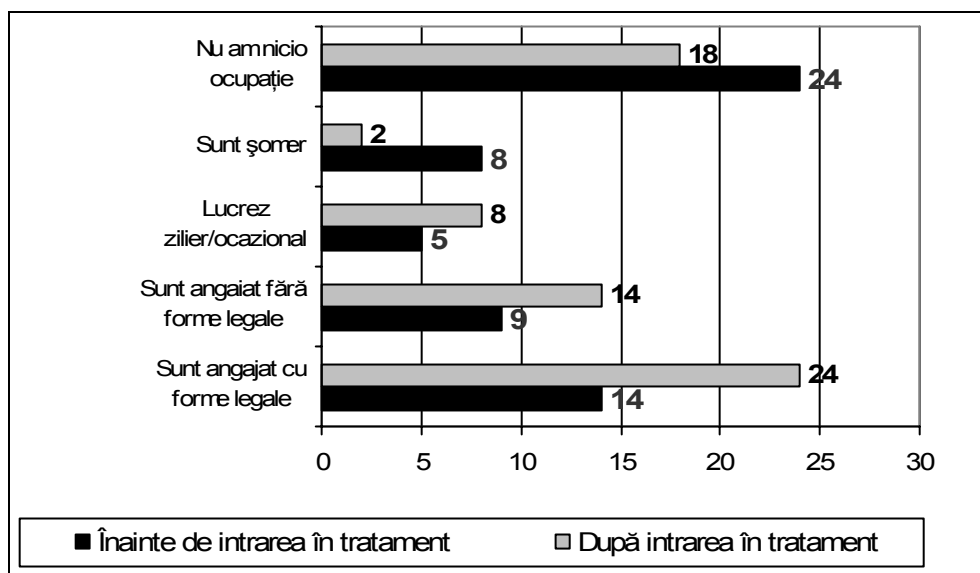
Începând cu luna octombrie 2010, activitatea asistentului social din CAIA și a psihologului din cadrul Fundației pentru Ocrotirea Copilului (FOC), în parteneriat cu Școala nr. 148, s-a concentrat în jurul demersurilor de integrare a beneficiarilor în învățământul de masă, în scopul finalizării anilor de studiu obligatorii și al obținerii atestatului de absolvire a opt clase.

În paralel, au fost făcute demersurile de reintegrare socioprofesională, prin consilierea socială a beneficiarilor în scopul dobândirii abilităților de redactare a unui curriculum vitae adecvat și de prezentare la un interviu de angajare.

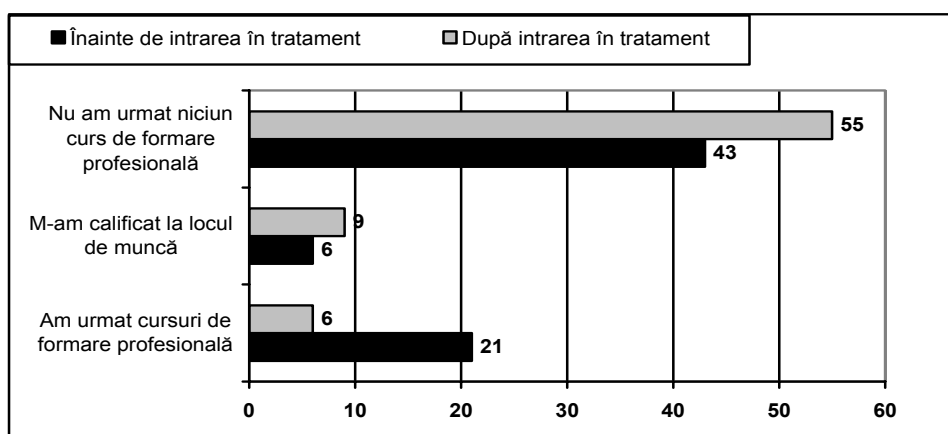
Graficul nr. 14: Relația cu familia a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament

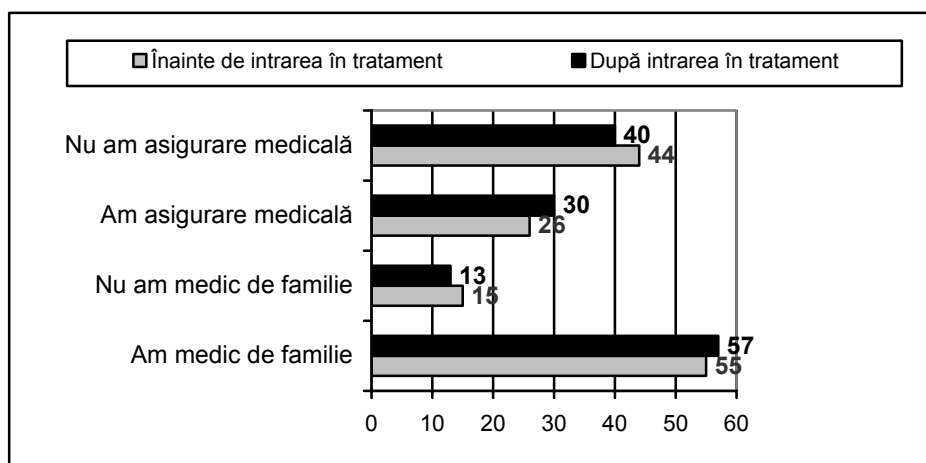
Graficul nr. 15: Situația profesională a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament

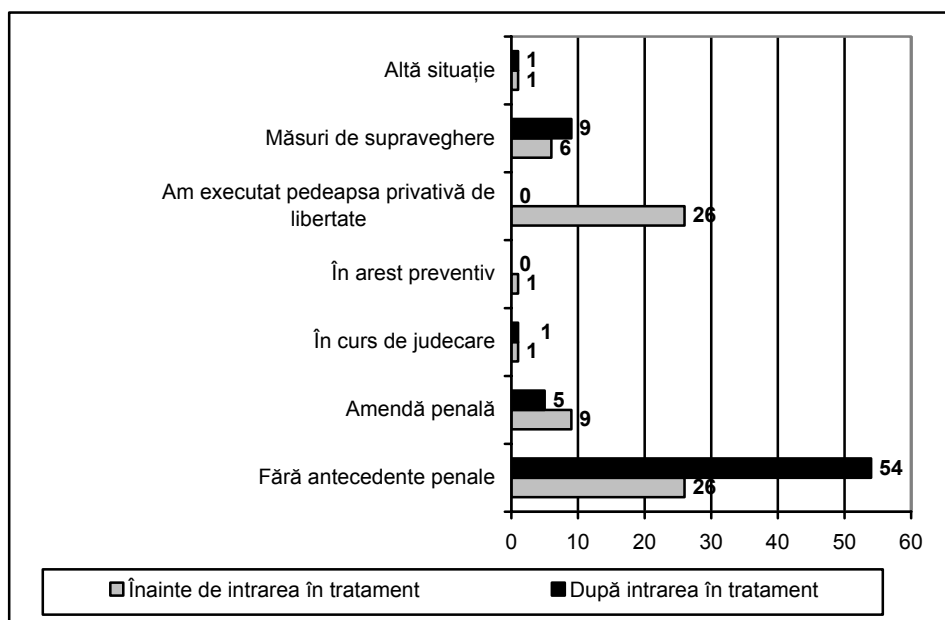
Graficul nr. 16: Formarea profesională a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament

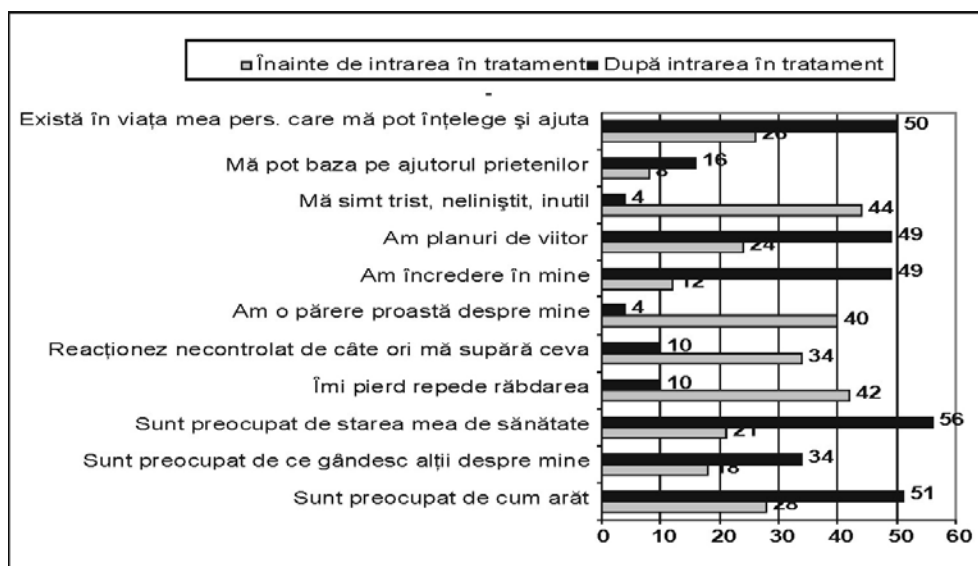
Graficul nr. 17: Situația medicală a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament

Graficul nr. 18: Situația juridică a beneficiarilor înainte și după intrarea în tratament

Graficul nr. 19: Autoevaluarea imaginii de sine și a eficienței interpersonale înainte și după intrarea în tratament

Prezentare de caz

Ș.A., 22 de ani, studentă la Facultatea Bioterra București, în anul I, aflată în evidența Spitalului Clinic de Psihiatrie X, revine la spital pentru o simptomatologie polimorfă determinată de sevrăjul la heroină: dureri osteo-musculare, frisoane, transpirații nocturne, vărsături, neliniște psihomotorie, insomnii, irascibilitate, dorința irezistibilă de a consuma droguri (craving).

Beneficiara declară că, după o perioadă de abținere de 9 luni, a reluat consumul de heroină, injectându-și ultima doză cu o seară înainte (prezintă semne de înțepături pe ambele brațe).

După cura de dezintoxicare intraspitalicească este referită CAIA „Pericle”.

Anamneza sociofamilială și profesională:

- a absolvit 12 clase; este studentă în anul I la Facultatea Bioterra București;
- nu este căsătorită;
- locuiește cu mama (operator Romtelecom), cu bunica și cu o soră mai mică vitregă (elevă);
- tatăl este plecat în Canada, fiind divorțat de mama ei. Mama este recăsătorită;
- fără venituri proprii;
- este de 3 ani consumatoare cronică de heroină (intravenos) și se droghează singură sau cu prietenul ei cu care se cunoaște de 8 ani;
- declară că nu a avut niciodată probleme cu poliția, dar a acumulat datorii mari la cei de la care cumpără heroină;
- a încercat de mai multe ori să renunțe la consum, dar, din cauza anturajului, nu a reușit (două perioade de abținere de 9 luni).

Personalitatea premorbidă:

- stare dispozițională de fond – ciclotimie;
- obiceiuri și atitudine față de norme – consumatoare de droguri (heroină de aproximativ 3 ani);
- nu respectă normele sociale;
- folosirea timpului liber – cu prietenul;
- pasiuni - filme, plimbări.

Examen psihiatric:

- *beneficiara este cooperantă, comunicativă. Orientată temporo-spațial auto și allo-psihic;*
- *prezintă facies mobil, mimică mobilă, privire vie, gestică normală în amplitudine, vestimentație îngrijită;*
- *relatează că a început să consume heroină în urmă cu 3 ani, în cantități variabile (cca 50 mg/zi): "primele doze le făceam ca să obțin plăcere, apoi continuam pentru că aveam cu cine; am avut două perioade de abținere de 9 luni";*
- *după ultima cură de dezintoxicare, pacienta a reluat imediat consumul de heroină intravenos, din cauza anturajului și a conflictelor familiale;*
- *dispoziție depresivă; insomnii, somn superficial, neodihnitor, iritabilitate, irascibilitate, toleranță redusă la frustrări;*
- *sentimente de inutilitate, de devalorizare, de neputință, de depersonalizare–derealizare;*
- *nu se constată prezența elementelor psihoproductive de tipul halucinațiilor, iluziilor și delirului;*
- *dificultăți de integrare în mediul sociofamiliar, tendință la izolare și solitudine;*
- *scăderea elanului vital și a randamentului util activităților cotidiene;*
- *capacitate de autoconducție păstrată. Conștiința bolii este prezentă.*

Buletin de analize toxicologice:

- *amphetamine 143,4 (pozitivitate 1000);*
- *barbiturice 65,3 (pozitivitate 200);*
- *benzodiazepine 0 (pozitivitate 200);*
- *metadonă 0 (pozitivitate 300);*
- *canabis 0 (pozitivitate 20);*
- *cocaină 0 (pozitivitate 300);*
- *opioace 99,9 (pozitivitate 2000).*

Diagnostic: Sindrom de dependență la opioace (heroină) pe fond de personalitate instabilă psihoemoțional în curs de structurare.

Terapie:

I. medicamentoasă:

- *tratament de substituție (Metadona) 12 cp/zi;*
- *decontracturant (Midocalm) 2 cp/zi;*

- *antispastice (No-spa, Algogalmin) 3cp/zi;*
- *anxiolitic (Alprazolam) 3 cp /zi;*
- *timostabilizator (Carbamazepina) 400 mg /zi;*
- *hipnotic (Rivotril) 1 cp seara.*

Intervenția psihoterapeutică cognitiv-comportamentală în grup (ședințe de prevenire a recăderilor).

Inițial are loc primul contact cu beneficiara, realizarea relației terapeutice; apoi urmează realizarea contractului terapeutic și explicarea modului în care acționează terapia.

Urmează:

1. Programul ședinței introductive:

- *formarea grupului; stabilirea regulilor de bază ale grupului;*
- *prezentarea modelului general de prevenire a recăderilor;*
- *prezentarea structurii generale a ședințelor;*
- *stabilirea obiectivelor individuale;*
- *prezentarea caietului de lucru și a sarcinilor pentru acasă; prezentarea și practicarea unui exercițiu de relaxare (imaginea clepsidrei);*
- *completarea chestionarului de evaluare.*

2. Programul ședinței I:

- *prezentarea unei tehnici de centrare a atenției;*
- *feed-back despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;*
- *introducerea și prezentarea balanței decizionale;*
- *realizarea unei balanțe decizionale a grupului privind consumul de heroină;*
- *stabilirea obiectivului;*
- *prezentarea sarcinilor pentru acasă;*
- *practicarea unui exercițiu de relaxare (respirația controlată);*
- *completarea chestionarului de evaluare.*

3. Programul ședinței II:

- *practicarea unei tehnici de centrare a atenției;*
- *feed-back despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;*
- *prezentarea temei situațiilor de risc, identificarea situațiilor de mare risc;*

- *alunecare vs. recădere;*
- *prezentarea conceptului de coping (strategii de a face față) și experimentarea strategiilor într-un joc de rol;*
- *prezentarea sarcinilor pentru acasă;*
- *practicarea unui exercițiu de relaxare (imaginea clepsidrei);*
- *completarea chestionarului de evaluare.*

4. Programul ședinței III:

- *practicarea unei tehnici de centrare a atenției;*
- *feed-back despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;*
- *realizarea unei analize funcționale a unei situații prezentate în grup;*
- *prezentarea temei «furia» și legătura dintre aceasta și consumul de heroină;*
- *analiză funcțională și analiză ABC pe o situație de furie;*
- *confruntarea gândurilor iraționale legate de furie și formularea unui gând rațional ca alternativă;*
- *strategii de a face față furiei;*
- *prezentarea sarcinilor pentru acasă;*
- *practicarea unui exercițiu de relaxare (imaginea clepsidrei);*
- *completarea chestionarului de evaluare.*

5. Programul ședinței IV:

- *practicarea unei tehnici de centrare a atenției;*
- *feed-back despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;*
- *introducerea temei „depresia”- discuție de grup pe această temă;*
- *analiză funcțională și analiză ABC pe o situație de depresie;*
- *confruntarea gândurilor iraționale legate de depresie și formularea unui gând rațional ca alternativă și experimentarea acestuia într-un joc de rol;*
- *strategii de a face față depresiei; prezentarea sarcinilor pentru acasă;*
- *practicarea unui exercițiu de relaxare (imaginea clepsidrei);*
- *completarea chestionarului de evaluare.*

6. Programul ședinței V:

- *practicarea unei tehnici de centrare a atenției;*

- *feed-back* despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;
- introducerea temei „anxietatea” - discuție de grup pe această temă;
- analiză funcțională și analiză ABC pe o situație de frică;
- confruntarea gândurilor iraționale legate de frică și formularea unui gând rațional ca alternativă și experimentarea acestuia într-un joc de rol;
- strategii de a face față fricii/anxietății;
- prezentarea sarcinilor pentru acasă;
- practicarea unui exercițiu de relaxare (respirația controlată);
- completarea chestionarului de evaluare.

7. Programul ședinței VI:

- *practicarea unei tehnici de centrare a atenției;*
- *feed-back* despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;
- introducerea termenului de “*craving*” (poftă/nevoie de consum); discuție de grup pe această temă (gânduri, emoții, senzații fiziologice, comportamente);
- prezentarea jurnalului de *craving*;
- analiza funcțională pe o situație de *craving*; strategii de a face față *craving*-ului;
- prezentarea sarcinilor pentru acasă;
- practicarea unui exercițiu de relaxare (respirația controlată);
- completarea chestionarului de evaluare.

8. Programul ședinței VII:

- *practicarea unei tehnici de centrare a atenției;*
- *feed-back* despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;
- introducerea termenului de “*presiune socială*” - discuție de grup pe această temă (experiențe de alunecare sub presiunea altor persoane);
- analiză funcțională pe o situație de *presiune socială*;
- strategii de a face față *presiunii sociale*;
- experimentarea lor într-un joc de rol;
- prezentarea sarcinilor pentru acasă;
- practicarea unui exercițiu de relaxare (respirația controlată);
- completarea chestionarului de evaluare.

9. Programul ședinței VIII:

- *practicarea unei tehnici de centrare a atenției;*

- *feed-back* despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;
- introducerea conceptului de „capcană psihologică”; discuție de grup pe această temă (experiențe de capcane psihologice);
- analiză funcțională pe o situație de capcană psihologică (capcane și erori de gândire);
- strategii de evitare a capcanelor;
- revizuirea planului de urgență în caz de alunecare;
- prezentarea sarcinilor pentru acasă;
- practicarea unui exercițiu de relaxare (respirația controlată);
- completarea chestionarului de evaluare.

10. Programul ședinței IX:

- practicarea unei tehnici de centrare a atenției;
- *feed-back* despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;
- identificarea surselor de stres din viață;
- principiile stilului de viață echilibrat;
- realizarea balanței trebuie vs. doresc;
- introducerea conceptului de „dependențe pozitive” - identificarea lor în grup;
- prezentarea sarcinilor pentru acasă;
- practicarea unui exercițiu de relaxare (respirația controlată);
- completarea chestionarului de evaluare.

11. Programul ședinței recapitulative:

- practicarea unei tehnici de centrare a atenției;
- *feed-back* despre atingerea/menținerea obiectivului în săptămâna anterioară;
- reluarea conceptelor prezentate; discuție de grup pe tema subiectelor abordate;
- oferirea de *feed-back* clienților (opinia asupra evoluției lor, asupra abilităților însușite);
- anticiparea viitoarelor situații de mare risc; formularea strategiilor de a face față acestora;
- prezentarea sarcinilor pentru acasă;
- practicarea unui exercițiu de relaxare (respirația controlată);
- închiderea ședinței;
- completarea chestionarului de evaluare.

Studiul evidențiază faptul că, prin intensificarea intervențiilor psiho-sociale și prin creșterea calității acestora, rezultatele asupra condiției sociale a beneficiarilor CAIA „Pericle” s-au îmbunătățit simțitor în perioada de referință, în următoarele arii:

- calitatea relației beneficiarilor cu familia, comunicarea, timpul alocat de familie beneficiarului, precum și participarea beneficiarului la bugetul familiei;
- situația profesională a beneficiarilor, prin creșterea numărului beneficiarilor care au un loc de muncă și care au urmat un curs de calificare în acord cu abilitățile/aptitudinile individuale, profilul educațional și piața muncii;
- situația medicală, prin creșterea accesibilității beneficiarilor la medicul de familie;
- situația juridică.

Percepția comunității privind traficul și consumul de droguri

Studiul efectuat a reliefat faptul că nu există nicio persoană care să considere că drogurile nu afectează zona: aproximativ 75% sunt convinși că drogurile au un efect negativ asupra zonei, iar 25% dintre respondenți aleg variantele de răspuns „nu știu” sau „nu răspund”.

Principalul aspect cu care este asociată prezența drogurilor în zonă este influența negativă pe care o au asupra copiilor. Alte explicații semnificative pentru impactul negativ al drogurilor sunt asociate cu sentimentul de frică și nesiguranță pe care acestea îl generează, precum și cu denigrarea numelui zonei.

Principalele trei cauze pentru care există droguri în cartier sunt: situația precară a zonei (78,8%), numărul consumatorilor (77,1%) și slaba intervenție a poliției (71,7%). Un rol semnificativ este asociat și activității dealerilor (70%).

Concluzii

Dacă sancționarea traficantului de droguri este o reacție normală a sistemului de justiție, sancționarea consumatorului pentru încălcarea actelor normative în vigoare devine, în condițiile unei aplicări rigide și orientate numai către efecte juridice, o adevărată greșală, cu consecințe grave atât pentru recuperarea individului în sine, cât și pentru întreaga societate.

Rolurile diferiților actori sociali din sistemul de justiție penală și al furnizorilor de tratament se modifică și se completează, permițând instanțelor să judece și să aprecieze, dintr-o perspectivă complexă, modalitatea de “recuperare socială” a consumatorului de droguri. Pentru a putea aprecia în mod constructiv și eficient modalitatea de intervenție, sancționare și/sau tratament al consumatorului de droguri, pentru asigurarea succesului în recuperarea psihică, socială și morală a acestuia, trebuie luat în considerare întreg setul de factori sociali, culturali și individuali determinanți, precum și problemele colaterale, cum sunt bolile mentale, problemele medicale de bază, bolile cu transmitere sexuală, lipsa unui domiciliu, deficiențele educaționale de bază, șomajul și nivelul de calificare, problemele maritale și ale familiei, precum și efectele pe termen lung ale abuzului fizic și sexual din copilărie.

Reacțiile față de infractorii dependenți de substanțe sunt dezvoltate pornind de la cadrul legislativ care este legat direct de controlul și de modul de sancționare al acestora, dar, în același timp, trebuie să recunoaștem tot mai mult că pedepsirea nu este suficientă și că este necesară punerea în aplicare a noilor strategii de intervenție educațională și de tratament, astfel încât această problemă să fie gestionată eficient. Cercetările demonstrează tot mai clar că măsurile singulare nu au eficiență în cazul infracțiunilor comise pentru consumul și sub influența drogurilor.

În țările industrializate, stadiul curent al cunoașterii publice despre infracționalitate și justiție ridică probleme serioase în ceea ce privește calitatea politicii penale. Publicul își manifestă frecvent insatisfacția privind politica penală și practica judiciară, având adesea așteptări incompatibile și

contradictorii cu rezultatele actului de justiție și, mai mult, acesta este slab informat despre infraționalitate și actul de justiție.

Desigur, există multe arii ale politicilor sociale în care opinia publică are concepții diferite sau nu este corect informată (sistemul de sănătate publică, sistemele de apărare națională etc.), dar acestea nu au același impact ca problemele legate de înfăptuirea actului de justiție. Sistemul de justiție penală depinde de încrederea publicului pentru a fi pe deplin eficient. Fără o încredere deplină în corectitudinea și eficiența sa, probabil că acesta ar înceta să mai funcționeze. Aplicarea legilor necesită consimțământul public, iar guvernele ignoră crizele de lipsă de încredere în justiție și pericolul pe care-l pot genera. De aceea, sistemul penal de justiție ocupă un loc unic în sectorul public, iar atitudinile publicului față de acest sistem necesită un răspuns special.

Dacă este slab informată, opinia publică poate conduce politicile în domeniu spre răspunsuri ineficiente sau incorecte privind criminalitatea. Politica penală este diferită de cea privind educația, sănătatea sau alte domenii ale politicilor sociale. Adesea, procesul este reactiv, politicienii conștientizând acest lucru când sunt dați afară sau nu câștigă alegerile dacă nu au răspuns în mod vizibil opiniei publice. Dar, cel mai adesea, aceștia sunt proactivi, exploatând neînțelegerile publicului privind unele așteptări, în scopul dezvoltării suportului electoral. Infraționalitatea este o sursă perenă de îngrijorare și toți politicienii care promit măsuri dure și decisive împotriva acesteia nu urmăresc decât obținerea de avantaje electorale, „populismul penal”¹ fiind un element definitoriu pe tărâmul politicii de mai mulți ani. Populismul penal se bazează pe lipsa de informație a publicului despre infraționalitate și justiție, iar politicienii onești sunt adesea dezavantajați dacă ceilalți sunt percepuți ca prezentând soluții la problemele criminalității.

Responsabilii pentru aceste stări de fapt sunt în primul rând sistemul judiciar, care are sau ar trebui să aibă interesul ca deciziile sale să fie bine

¹ Termenul de *populism penal* a fost adoptat de către mai mulți autori, fenomenul fiind definit și analizat în detaliu de către J. Roberts și M. Hough, în lucrarea „*Public opinion, crime and justice*”, 2002.

înțelese, iar în al doilea rând, cercetarea științifică la nivel comunitar. Mediul academic și cercetătorii guvernamentali trebuie să pună fundamentele cunoașterii criminalității și justiției, având obligația asigurării unor informații de calitate. Criminologii, în particular, ar trebui să fie interesați de asigurarea faptului că informațiile la care ei au acces sunt disponibile pentru toți cei care modelează sau constrâng politicile penale.

Influențarea opiniei publice în ceea ce privește sancțiunea necesită, în primul rând, o bună înțelegere a naturii opiniei publice și, în particular, a forțelor ce o pot influența. Înainte de a aștepta influențarea opiniei publice, trebuie să avem o viziune clară asupra a ceea ce este posibil și cum se poate realiza acest lucru. Conceptele-cheie trebuie să fie realiste și pragmatice; dacă vrem să influențăm natura politicilor în domeniul criminalității, trebuie să acționăm gradual, nu prin schimbări dramatice.

Forțele ce afectează politicile în domeniul criminalității ar trebui să fie tot timpul și de departe în afara influenței unui partid politic, pentru a fi pragmatice și a nu se exercita anumite influențe asupra lor.

Căile de influențare a opiniei publice depind în primul rând de înțelegerea dezvoltării atitudinilor publice față de pedeapsă, în al doilea rând, de înțelegerea punctelor-cheie ale influenței și, în al treilea rând, de intervențiile ce trebuie făcute efectiv pentru a influența cunoașterea sau atitudinea publică.

Prin complexitatea sa socială și infracțională, apreciem că zona Ferentari – ca zonă de risc comunitar – merită o atenție deosebită și necesită programe și intervenții speciale și specializate, atât în sensul reducerii criminalității și creșterii siguranței cetățeanului, cât și la nivelul atitudinilor și mentalităților în cadrul comunității respective, ca și în afara acesteia.

Bibliografie

Iancu, Adrian Marcel, 2010, „Traficul și consumul de droguri – amenințare la adresa ordinii publice”, în volumul lucrărilor Sesiunii internaționale de comunicări științifice *Internal Affairs and Justice*

in the Process of the European Integration and Globalization, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București, 13-14 mai.

Iancu, Adrian Marcel; Nicolăescu, Victor, 2010, „Infraționalitatea la regimul drogurilor. Studiu de caz: Municipiul București”, în volumul lucrărilor Sesiunii internaționale de comunicări științifice *Internal Affairs and Justice in the Process of the European Integration and Globalization*, Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București, 13-14 mai.

Iancu, Adrian Marcel; Nicolăescu, Victor; Frusinoiu, Paula Ștefania, 2010, „Traficul și consumul de droguri în Municipiul București – contextul actual pentru intervenții integrate la nivel comunitar”, *Buletin de informare și documentare*, nr. 2.

Mihalache, Flavius; Bottonogu, Florin; Stănescu, Simona Maria (coordonator), 2011, *Percepții și evaluări ale rezidenților asupra zonei Ferentari-Aleea Livezilor*, raport de cercetare nepublicat, Policy Center for Roma and Minorities.

Roberts, J.; Hough, M. (eds.), 2002, *Changing Attitudes to Punishment: Public opinion, crime and justice*, Cullompton, Willan Publishing.

Valdez, Avelardo; Kaplan, Charles D.; Curtis, Russell L. Jr., 2007, “Aggressive Crime, Alcohol and Drug Use, and Concentrated Poverty in 24 U.S. Urban Areas”, *American Journal of Drug Alcohol Abuse*, 33(4), p. 595–603.

Resurse internet

Administrația Națională a Penitenciarelor – www.anp.ro

Agencia Națională Antidrog – *Raport de evaluare 2009 privind stadiul realizării activităților prevăzute pentru anul 2008 în Planul de acțiune pentru implementarea Strategiei naționale antidrog, în perioada 2005-2008*, disponibil la www.politiaromana.ro.

Ghettos: The Changing Consequences of Ethnic Isolation, disponibil la http://www.bos.frb.org/economic/nerr/rr1997/spring/glsr97_2.htm.

Raportul național privind situația drogurilor, 2008, ANA/Observatorul Român pentru Droguri și Toxicomanie, capitolul II – „Consumul de droguri în populația generală și subgrupuri specifice”, p. 19, disponibil la www.emcdda.europa.eu.

Strategia națională antidrog 2005-2012, capitolul II, „Reducerea cererii”, www.ana.gov.ro.

ȘCOALA ÎN GHETOU

Florin BOTONOGU

Pentru a construi un cadru teoretic potrivit referitor la educația în zonele de ghetou, este nevoie să analizăm datele despre educație în comunitățile de romi (în Ferentari - Aleea Livezilor – romii constituie majoritatea) și despre educația în comunitățile sărace. După o scurtă introducere despre starea sistemului de educație în România, capitolul prezintă câteva date relevante despre educația în cele mai sărace comunități de romi. Apoi sunt analizate date despre performanțele obținute de școlile din sectorul 5 al capitalei și câteva date ce reies din sondajul PCRM aplicat în zona Aleea Livezilor.

Performanțele școlare ale elevilor nu sunt influențate numai de factori care țin de sistemul de educație. Am ales ca în acest capitol să prezint cu precădere date, urmând ca în partea a doua a cărții să fie prezentate câteva date despre situația familială și factorii din comunitate care influențează educația.

Educația în România

Spre deosebire de alte domenii sociale, educația s-a bucurat de o atenție specială din partea guvernului, fiind considerată o prioritate națională. Dincolo de dezbaterile despre finanțarea educației, salariile profesorilor, reorganizarea administrativă sau performanțele elevilor, educația este un domeniu extrem de important în zonele sărace, pentru că reprezintă singura șansă oferită copiilor de a ieși din cercul vicios al sărăciei,

de a “evada” din ghetou. De multe ori, școala este una dintre puținele instituții ale statului care este prezentă în astfel de cartiere. Implicarea ei însă în viața comunității este de multe ori foarte redusă, deși are un potențial mare de stimulare a părinților. Cercetarea de teren ne arată că numai un sfert dintre locuitorii din Aleea Livezilor consideră școala importantă în rezolvarea problemelor zonei. Acest lucru poate avea mai multe explicații: rolul și impactul scăzut al școlii, interesul scăzut al locuitorilor față de educație, existența unor probleme mult mai vizibile în cartier (droguri, gunoi, violență) sau a unor probleme cu efecte imediate (sărăcia severă).

Conform raportului MECS asupra stării sistemului național de învățământ în anul 2010¹, numărul copiilor cuprinși în ultimul an în sistemul de învățământ este mai mic cu 148,2 mii față de anul școlar anterior.

Aproape 80% din populația de vârstă școlară este cuprinsă în sistemul de educație, tendința din ultimii doi ani fiind descendentă. Există o diferență la nivel teritorial în ceea ce privește rata de participare în învățământul primar și gimnazial, mediul rural având o rată cu 20% mai mică decât mediul urban. Recomandarea raportului pentru ameliorarea acestei probleme este creșterea investițiilor financiare. Investițiile materiale nu sunt însă de ajuns. Există școli renovate în sate sau în zone urbane sărace, dar care au deficit de personal sau care prezintă o calitate slabă a actului de predare.

Speranța de viață școlară pentru un copil de 5 ani este de 16,4, mai mică în comparație cu media europeană de 17,3.

În perioada 2001-2009, durata medie de frecvență a învățământului primar și gimnazial, în ansamblu, a fost de 7,5 ani. Sunt constatate din nou decalaje semnificative între urban și rural.

O altă problemă, întâlnită și în zonele defavorizate, este numărul în creștere al copiilor din școală care depășesc grupele oficiale de vârstă corespunzătoare (10 ani pentru ciclul primar și 14 ani pentru ciclul

¹ <https://www.fundatiadinupatriciu.ro/uploaded/Raportul%20asupra%20sistemului%20national%20de%20invatamant%202010.pdf>.

gimnazial). Acest lucru se datorează debutului școlar întârziat și programelor de tip “a doua șansă”.

Rata de participare la învățământul obligatoriu de 10 ani este de 96,4%.

Rata de absolvire a clasei a VIII-a în 2009 a fost de 91,8%, cu un decalaj de 26% între urban și rural.

Procentul de participare a adulților de peste 25 de ani la educație și formare continuă (1,6%) a fost în anul 2008 de patru ori mai mic față de media în UE, numai 15% provenind din mediul rural.

După 10 ani în care rata abandonului a crescut (în anul 2007 a crescut cu peste 50% față de anul 2002), în anul școlar 2008-2009 s-a înregistrat o scădere, rata medie fiind de 1,7% (în ciclul primar și gimnazial). Din nou, diferențele sunt mari între mediul urban și cel rural.

Rata de părăsire timpurie a școlii în ultimii trei ani a fost de 17,3% în 2007, 15,9% în 2008 și 16,6% în 2009, această ultimă valoare situându-ne pe locul patru în UE, după Malta (36,8%), Spania și Portugalia (31,2%), deasupra mediei UE de 14,4%.

Evaluarea la testele naționale

La evaluările naționale de la sfârșitul clasei a IV-a făcute în anul 2007, au obținut calificativul “nesatisfăcător” 14,5% dintre elevi la limba maternă, 22,8% dintre elevi la științe și 8,8% dintre elevi la matematică.

Rata de promovare la evaluarea națională din clasa a VIII-a în anul școlar 2009-2010 a fost de 83,3% la limba română și 76,4% la matematică.

Datele din anul 2006 culese pentru programul de evaluare internațională a elevilor PISA situează România pe primul loc în UE la ponderea elevilor care se află la nivelul unu sau mai scăzut în domeniul citirii/lecturii (peste 50%). Un studiu al Comisiei Europene¹ din anul 2011 dezvăluie faptul că România și Bulgaria au procentul cel mai ridicat de elevi cu probleme în același domeniu (în jur de 40%).

¹ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130EN.pdf.

În ultimii trei ani, ponderea personalului calificat din învățământ se menține în jur de 98% pentru ciclul primar și 96% pentru ciclul gimnazial.

Unele discrepanțe care au apărut între rezultatele școlare raportate și rezultatele României la testele efectuate la nivel european au ridicat semne de întrebare cu privire la performanțele sistemului de învățământ.

Toți indicatorii arată decalaje destul de mari între mediul urban și cel rural. Tarele sistemului sunt extrem de vizibile nu numai în rural, ci și în zonele sărace urbane, în comunitățile de romi sau în ghetouri, multe dintre aceste zone fiind o combinație de urban și rural. Pentru a exemplifica acest lucru, vom prezenta în continuare concluziile unui studiu făcut în cele mai sărace 100 de comunități de romi din țară.

Educația în comunitățile de romi

Este cunoscut faptul că populația de romi este o populație tânără. Conform datelor furnizate de Open Society Foundation¹, la o populație estimată între 1 800 000 și 2 500 000 de romi în România, numărul copiilor sub 18 ani este estimat între 230 854 și 926 650, rezultând o pondere de 43,1%. Pe baza estimărilor obținute din date oficiale, dintre aceștia:

- 58,8% sunt cuprinși în educația primară, 31,7% sunt absolvenți ai acestui ciclu;
- 7,3% sunt cuprinși în ciclul gimnazial, 9,6% sunt absolvenți ai unei forme de învățământ de acest nivel;
- 1% sunt înscriși în învățământul terțiar, absolvenți sunt 0,7%.

Un studiu asupra celor mai sărace comunități de romi din România (Duminică, Ivasiuc, 2010) analizează calitatea educației la care au acces copiii romi. Principalele aspecte urmărite sunt: dotările materiale ale școlii, calitatea resurselor umane și formarea continuă a profesorilor, combaterea discriminării, abandonul școlar, repetenția, necuprinderea copiilor în sistemul de educație, părăsirea timpurie a sistemului.

¹ http://www.soros.org/initiatives/esp/articles_publications/publications/monitoring_2006_1218/table_2008.pdf.

Cercetătorii au demonstrat că cu cât crește numărul copiilor romi în școală, cu atât scade calitatea dotărilor (laboratoare de specialitate, sală de sport, existența unei biblioteci și numărul de volume).

Numărul cadrelor didactice calificate, de asemenea, scade odată cu creșterea numărului de copii romi din școală. Procentul de cadre didactice navetiste este de 60%, iar fluctuația cadrelor didactice în anul 2008-2009 era de 9,2%.

Numărul de ore de formare continuă a profesorilor este mai mic de 7 ori în școlile din aceste comunități. Cunoștințele profesorilor în ceea ce privește subiecte precum rasismul, discriminarea sau intoleranța sunt minime, mulți nefiind conștienți de prezența acestor fenomene în societate.

Studiul mai relevă și faptul că nu există o definiție agreată a abandonului școlar, ministerul și școlile folosind criterii diferite de definire a fenomenului. Din datele obținute din răspunsurile școlilor, abandonul se ridică la 6%, iar din cele obținute pe baza chestionarelor aplicate în comunitate, abandonul se ridică la 9%. De cele mai multe ori, strategiile de prevenire a abandonului (discuțiile cu familia) se aplică după ce copilul a abandonat școala și pleacă de la blamarea victimei.

Cauzele principale ale abandonului sunt sărăcia (44% dintre motive) și rezultatele proaste/repetenția (16%).

În școlile din comunitățile studiate, 76% dintre copiii care au abandonat școala sunt romi, lucru care tinde să confirme, în opinia autorilor, neadecvarea conținutului pedagogic și a strategiilor de predare la romi.

Din cauza sărăciei și a distanței mari față de școală, 2% dintre copiii romi nu au frecventat niciodată școala. Analizând cauzele pentru care cea mai mare parte dintre romi nu își continuă studiile după absolvirea învățământului obligatoriu, autorii relevă lipsa de modele din comunitate care au reușit în viață prin educație.

Cazuri de segregare la nivel de clasă sau școală sunt întâlnite în 31% dintre cazurile analizate. Schimbarea acestei situații nu este dorită nici de cadrele didactice, nici de părinții copiilor romi, nici de părinții copiilor ne-romi. Printre motive, se află și diferența de nivel de performanțe între clase/școli. De aceea, desegregarea trebuie acompaniată de măsuri de

creștere a nivelului educațional al copiilor romi și de educare a profesorilor și părinților în domeniul discriminării.

Concluziile studiului sunt că, contrar opiniei generale, nu slaba valorizare a educației în rândul familiilor de romi este principala cauză a performanțelor școlare modeste ale copiilor, ci alte fenomene din interiorul sistemului, precum segregarea, discriminarea, personalul necalificat și dotarea școlilor.

Educația în sectorul 5

Sectorul 5 este sectorul cu cel mai mare număr de elevi repetenți (anul școlar 2009-2010), atât la ciclul primar (159 de copii), cât și la ciclul gimnazial (386 de elevi). Are un număr mai mare de elevi premiați la olimpiadele internaționale (195) decât la olimpiadele naționale (102) (ISMB).

Analiza de mai jos surprinde atât școlile cu număr mare de romi, dar și școlile cu performanțe scăzute. Legătura dintre școală, romi și ghetou nu este una ușor de surprins, cu atât mai mult cu cât datele (chiar și cele oficiale) nu sunt mereu în congruență. În ceea ce privește atitudinile profesorilor referitoare la elevi, concluziile studiului realizat în cele mai sărace comunități de romi se aplică în mare parte și la zonele de ghetou.

Sursa datelor oferite mai jos este Inspectoratului Școlar al Sectorului 5. Grădinițele cu cel mai mare număr de copii romi sunt:

Tabelul nr. 24: Grădinițele cu cel mai mare număr de copii romi

Unitatea de învățământ	Nr. total copii	Nr. copii romi	Procent	Nr. copii vorbitori de limba romani	Procent copii vorbitori lb. romani
Grădinița nr. 54	359	67	18,66%	6	8,96%
Grădinița nr. 245	184	32	17,39%	4	12,5%
Grădinița nr. 53	220	30	13,64%	15	50%
Grădinița nr. 34	206	10	4,85%	0	0

Sursa: ISMB, 2011.

Tabelul nr. 25: Numărul de romi din liceele sectorului 5

Unitate de învățământ	Număr de romi	Procent
Colegiu Național "Gheorghe Lazăr"	28	2,50%
Liceul "Ion Barbu"	27	1,99%
Liceul "Ștefan Odobleja"	18	1,33%
Liceul "Dimitrie Bolintineanu"	28	1,47%
Colegiul Tehnologic "Grigore Cerchez"	27	1,93%
Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară "Dumitru Moțoc"	98	7,23%
Colegiul Economic "Viilor"	149	9,61%
Colegiul Tehnic Energetic	20	2,11%
Grup Școlar Industrial "Dimitrie Gusti"	10	0,54%

Sursa: ISMB, 2011.

Tabelul nr. 26: Școlile cu cel mai mare număr (oficial) de romi

Unitatea de învățământ	Număr total copii	Număr copii romi	Procent copii romi
Școala nr. 147	605	194	32,06%
Școala nr. 136	411	178	43,31%
Școala nr. 141	819	152	18,56%
Școala nr. 148	875	148	16,91%
Școala nr. 125	307	106	34,53%
Școala nr. 144	249	86	34,54%
Școala nr. 2	528	67	12,69%
Școala nr. 135	720	59	8,19%
Școala nr. 103	601	45	7,49%
Școala nr. 134	471	43	9,13%

Sursa: ISMB, 2011.

Ca de obicei, statisticile referitoare la numărul de romi trebuie privite cu rețineri. Fluctuația numărului nu are ca singură cauză metoda de identificare a romilor, ci și raportări diferite ale școlii.

Școlile cu cel mai mare număr de copii care au abandonat școala (sumă pentru ciclul primar și gimnazial) în ultimii patru ani sunt:

Tabelul nr. 27: Abandonul școlar în ultimii 4 ani

Unitatea de învățământ	An școlar								Total
	2006-2007		2007-2008		2008-2009		2009-2010		
	1-4	5-8	1-4	5-8	1-4	5-8	1-4	5-8	
Școala nr. 141	8	7	6	9	11	13	15	18	87
Școala nr. 143	10	13	6	15	2	11	0	5	62
Școala nr. 131	8	12	6	4	7	7	5	7	56
Școala nr. 125	6	5	3	3	11	17	5	3	53
Școala nr. 147	4	8	4	1	3	6	4	13	43
Școala nr. 130	4	7	11	8	3	0	1	0	34
Școala nr. 114	1	16	1	5	2	2	0	2	29
Școala nr. 103	4	6	4	5	3	4	1	0	27
Școala nr. 126	4	3	4	4	6	3	0	0	24
Școala nr. 134	0	0	2	4	2	8	3	1	20

Sursa: ISMB, 2011.

O primă observație care se poate face este că există decalaje mari chiar în primele 10 școli, diferența între primul și ultimul loc fiind de 67 de copii care au abandonat școala în 4 ani. Numai 5 școli din cele cu numărul cel mai mare de romi se află în tabel, dar acest lucru credem că se explică prin neraportarea tuturor cazurilor de abandon de către școlile cu număr mare de romi.

Pentru ultimul an luat în calcul (2009-2010), rata cea mai mare de abandon este de 4% pentru ciclul primar și 4,33% pentru ciclul gimnazial, mai mare decât dublul mediei la nivel național (1,7%).

O imagine relevantă asupra performanțelor școlare ale elevilor în sectorul 5 este dată de procentul de promovabilitate la examenul de capacitate, teze unice și evaluare națională. Clasificarea este făcută pe baza rezultatelor din anul școlar 2009-2010, iar pentru comparație am notat și rezultatele anilor precedenți.

Tabelul nr. 28: Promovabilitatea la examenul de capacitate, teze unice și evaluare națională

Unitatea de învățământ	2009-2010 (%)	2008-2009 (%)	2007-2008 (%)	2006-2007 (%)
Școala nr. 130	50	55	56	74
Școala nr. 136	56	79	79	36
Școala nr. 148	60	47	31	49
Școala nr. 147	61	74	74	59
Școala nr. 135	63	60	63	63
Școala nr. 125	65	47	70	50
Școala nr. 2	66	88	95	73
Școala nr. 144	67	63	100	44
Școala nr. 131	72	87	77	80
Școala nr. 115	75	82	67	38

Sursa: ISMB, 2011.

La acest capitol există un decalaj de aproximativ 30% între cel mai mic procent și media națională.

La ultima evaluare națională (2010-2011), la școala nr. 136, din 43 de elevi prezenți, numai 11 au obținut note de trecere (25,5%). În general, media la examenul de evaluare este mai mică cu două puncte decât media claselor V-VIII. Cea mai mare notă la evaluarea națională a fost 6,65, media claselor V-VIII a aceluiași elev fiind 9,47. Un singur elev a reușit să intre la un liceu teoretic, alți 20 fiind admiși la colegii tehnice sau grupuri școlare industriale. Rezultă o pondere mai mică de 50% care continuă cursurile după clasa a VIII-a.

Numărul de profesori titulari și suplinitori din școală ne poate da o imagine asupra calității actului de predare și asupra fluctuației cadrelor didactice. Dacă în cazul învățătorilor situația este mai bună, în cazul profesorilor există câteva școli în care numărul de suplinitori este aproape sau îl depășește pe cel de titulari.

Tabelul nr. 29: Numărul de profesori titulari și suplinitori

Unitatea de învățământ	Anul școlar 2009-2010		Anul școlar 2010-2011	
	Titulari	Suplinitori	Titulari	Suplinitori
Școala nr. 2	13	11	12	11
Școala nr. 115	2	13	4	11
Școala nr. 125	3	13	4	13
Școala nr. 132	10	19	4	21
Școala nr. 136	10	19	4	21
Școala nr. 144	3	13	4	13
Școala nr. 147	15	12	14	13
Școala nr. 148	15	22	15	18

Sursa: ISMB, 2011.

La nivelul municipiului București, 76,78% dintre posturile didactice sunt acoperite de titulari și 20,48% de suplinitori (ISMB, MECTS, 2010). În unele cazuri prezentate în tabel, acest raport se inversează.

Situația unităților de învățământ care desfășoară cursuri de tip “a doua șansă” (ADS) și “fără frecvență” (FR) în sectorul 5 este următoarea:

Tabelul nr. 30: Numărul de cursanți la ADS și FR

Șc. nr.	2006-2007			2007-2008			2008-2009			2009-2010			2010-2011		
	ADS	FR	tip	ADS	FR	tip	ADS	FR	tip	ADS	FR	tip	ADS	FR	tip
128	0	100	G	0	100	G	0	86	G	0	93	G	0	93	G
131	29	0	P	45	0	P	53	0	P	52	0	P	29	0	P
136	25	0	P	25	0	P	25	0	P	45	0	P	90	0	P
141	45	0	P	44	0	P	30	0	P	30	0	P	15	0	P
144	10	0	P	11	0	P	10	0	P	10	0	P	10	0	P
148	0	360	G	15	325	PG	10	325	PG	15	325	PG	15	240	PG
Tot.	109	460		140	425		128	411		152	418		159	333	

Nota: P = ciclul primar; G = ciclul gimnazial.

Sursa: ISMB, 2011.

O altă variabilă care trebuie luată în calcul în analiza școlilor din zonele defavorizate este depășirea vârstei corespunzătoare de înscriere la fiecare ciclu de învățământ. Iată situația din școala nr. 136 pe ultimii trei ani:

Tabelul nr. 31: Numărul de copii pentru ciclul primar

An școlar	Vârsta				
	7 ani	8 ani	9 ani	10 ani	11 ani
2008-2009	47	60	52	34	26
2009-2010	37	53	50	45	17
2010-2011	48	38	51	45	19
Total	132	151	153	124	62

Sursa: INS.

Observăm că cei mai mulți copii se înscriu la școală la vârsta de 8 și 9 ani, majoritatea în clasa a doua.

Tabelul nr. 32: Numărul de copii pentru ciclul gimnazial

An școlar	Vârsta					
	11 ani	12 ani	13 ani	14 ani	15 ani	16 ani +
2008-2009	42	50	49	43	17	8
2009-2010	30	50	50	41	14	10
2010-2011	35	39	47	44	32	10
Total	107	139	146	128	53	28

Sursa: INS.

În ceea ce privește situația copiilor care rămân repetenți, corijenți sau cu situația școlară neîncheiată, situația la școala nr. 136, pentru ciclul gimnazial, este următoarea:

Tabelul nr. 33: Numărul elevilor corijenți, repetenți și cu situația școlară neîncheiată

Clasa	Nr. copii cu situație neîncheiată/procent estimativ	Nr. copii corijenți/procent estimativ	Nr. copii repetenți/procent estimativ
a V-a	9 / 18%	13 / 26%	5 / 10%
a VI-a	10 / 20%	5 / 10%	0
a VII-a	8 / 16%	17 / 34%	1 / 2%

Sursa: Școala nr. 136.

Cifrele și procentajele au fost calculate pentru două clase pe an de învățământ, având un număr mediu de 25 de elevi, și sunt extrem de relevante pentru eficiența sistemului. Analizând procentele mari de elevi corijenți și repetenți din clasa a V-a, putem spune că trecerea de la ciclul primar la cel gimnazial se face resimțită. Cauzele pot fi calitatea educației primite în ciclul anterior, dar și capacitatea profesorilor de a lucra cu copiii.

La finalul acestei părți am agregat date despre numărul copiilor care abandonează școala și promovabilitatea la testele naționale pentru școlile cu cel mai mare număr de copii romi. Datele sunt valabile pentru anul școlar 2009-2010.

Tabelul nr. 34: Abandonul școlar și promovabilitatea la testele naționale, la școlile cu cel mai mare număr de copii romi

Unitatea de învățământ	Număr copii romi	Abandon școlar	Promovabilitate la teste naționale
Școala nr. 147	194	17	61%
Școala nr. 136	178	0	56%
Școala nr. 141	152	33	80%
Școala nr. 148	148	0	60%
Școala nr. 125	106	8	65%
Școala nr. 144	86	0	67%
Școala nr. 2	67	0	66%
Școala nr. 135	59	0	63%
Școala nr. 103	45	1	86%
Școala nr. 134	43	4	100%

Sursa: ISMB, 2011.

Rata de promovabilitate pare să confirme calitatea scăzută a educației în aceste școli. Ne exprimăm rezerve asupra acurateței datelor referitoare la abandon.

Date despre educație în zona Alea Livezilor

În urma sondajului efectuat de PCRM, rezultatele obținute sunt următoarele:

În 20% dintre gospodării se află persoane care au abandonat școala.

Analfabetismul este întâlnit în 10% dintre gospodării, numărul analfabeților adulți fiind mai mare decât cel al copiilor.

O pondere de 75% dintre copiii din ghetou învață la Școala nr. 136, școala cea mai apropiată. Principalele motive pentru care părinții și-au înscris copiii la altă școală sunt prezența drogaților, prezența romilor și nivelul scăzut de performanțe al școlii.

Majoritatea părinților s-au declarat mulțumiți de relația cu școala, principalele motive de nemulțumire fiind dotarea școlii și relația defectuoasă a școlii cu părinții.

Puțin peste 10% dintre părinți au declarat că nu își ajută deloc copilul la lecții. Motivele pentru care nu o fac sunt lipsa cunoștințelor necesare, lipsa timpului și faptul că sunt plecați toată ziua la serviciu. De asemenea, este posibil ca un alt membru al familiei să preia această sarcină. Aproape 15% dintre părinți au declarat că își ajută copilul la lecții atât timp cât are el nevoie.

Aproape jumătate dintre părinți sunt convinși că educația nu îi va ajuta pe copii să scape de sărăcie, în timp ce o treime dintre ei văd o legătură strânsă între educație și depășirea sărăciei.

Concluzii

Raportul asupra stării învățământului în anul 2009-2010 întocmit de ISMB și MECTS recunoaște existența unei legături între calitatea redusă a învățământului și zonele sărace: "Pe de altă parte, unele unități școlare situate în zone defavorizate, din cartiere marginase, întâmpină probleme deosebite în inițierea și menținerea legăturii cu comunitatea, fiind necesară intensificarea eforturilor făcute de școală pentru a-și sprijini elevii în continuarea studiilor."¹ Faptul că raportul subliniază rolul important al sărăciei spațiului, și nu al sărăciei individuale este demonstrat de existența unei referințe separate la condițiile materiale ale părinților: "Situația

¹ <http://www.ismb.edu.ro/Subpagini/stareainv.html>.

materială precară a părinților multor elevi are consecințe negative asupra interesului acestora față de școală. Prețul de multe ori ridicat al materialelor didactice, precum și al celorlalte mijloace necesare pentru parcurgerea anilor de școală (rechizite, caiete, ghiozdan etc.) reprezintă, de asemenea, o amenințare. Efectul acestor factori economici poate fi extrem de grav, de la dezinteres și absenteism ridicat (chiar în rândul elevilor de gimnaziu) până la abandonul școlar”¹.

Îmbunătățirea participării la educație și a calității oferite în școlile din ghetouri trebuie să devină o prioritate și pentru învățământul românesc. Majoritatea statelor din UE au dezvoltat un sistem numit “zone prioritare de educație”, sistem inițiat în Anglia în anul 1967 (UNICEF, 2006). El este aplicat în zone urbane periferice (adresându-se migranților, populației rurale stabilite în oraș și chiar romilor) și în zonele rurale defavorizate. Scopul programului este sprijinirea activităților educative în zonele unde sărăcia împiedică performanțele școlare. Programul a fost dezvoltat și în România. Principalele cauze pentru care programul nu a continuat au fost sprijinul slab acordat de autoritățile locale, lipsa de implicare a ONG-urilor și lipsa finanțării.

În conturarea unei strategii de intervenție sunt importante atât stabilirea unor obiective clare, cât și aplicarea unor metode inovative de adresare a unor probleme vechi. Prioritățile din acest domeniu pentru zonele defavorizate (inclusiv pentru zona inclusă în cercetare) sunt:

- reducerea analfabetismului;
- creșterea participării școlare;
- ameliorarea rezultatelor școlare;
- corelarea procesului de educație cu piața muncii pentru asigurarea unei integrări sociale;
- îmbunătățirea relației școlii cu părinții și cu comunitatea;
- creșterea calității procesului de predare, inclusiv înțelegerea de către profesori a unor noțiuni de bază despre interculturalitate și discriminare.

¹ *Idem.*

Pentru îndeplinirea acestor obiective, este nevoie de folosirea unor metode inovatoare de interacțiune și învățare a copiilor care vin din zone de ghetou. Condițiile de viață și cultura de ghetou au o influență vizibilă asupra copiilor și, dacă metoda de predare nu ține cont de lucrul acesta, rezultatele obținute vor fi slabe.

Un recent studiu al Comisiei Europene¹ arată că, în timp ce toate țările promovează măsuri de reducere a analfabetismului, pentru a avea rezultatele așteptate, aceste măsuri trebuie adaptate în funcție de grupul-țintă cărui ele i se adresează.

Acest obiectiv este abordat, printre alte organizații, și de Policy Center for Roma and Minorities, prin deschiderea unui Club de Educație Alternativă în Școala nr. 136. Dezvoltarea abilităților copiilor și recuperarea decalajului în educație, prin oferirea de diverse cursuri copiilor și ajutarea lor la teme, sunt combinate cu măsuri de stimulare a cetățeniei active în rândul părinților, prin implicarea lor constantă în activitățile clubului și ale organizației. În același timp, sunt implicați și factori de răspundere, precum autoritățile locale, MECTS și ceilalți actori din comunitate.

În zonele sărace, în special în ghetouri, educația are semnificație diferită față de cea considerată normală. Una dintre principalele probleme nu numai ale sistemului, dar și ale societății este aceea de a ști să "vândă" educația, în contextul sărăciei și al culturii de ghetou. Pentru ajustarea sistemului în așa fel încât să se adreseze în mod eficient copiilor din zonele defavorizate, este însă nevoie de investiții, atât materiale, cât și financiare.

Bibliografie

Duminică, G.; Ivăsiuc, A., 2010, *O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la o educație de calitate*, Editura Vanemond, București.

Fleck, G.; Rughiniș, C., coord., 2008, *Vino mai aproape - Incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*, București, Human Dynamics.

¹ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130EN.pdf.

Jigău, M., coord., 2006, *Program pilot de intervenție prin sistemul Zone prioritare de educație*, Editura Alpha MDN, București.

Mihalache, Flavius; Botonogu, Florin; Stănescu, Simona Maria (coordonator), 2011, *Percepții și evaluări ale rezidenților asupra zonei Ferentari-Aleea Livezilor*, raport de cercetare nepublicat, Policy Center for Roma and Minorities.

Sarău, G.; Radu, E., 2011, *Ghidul mediatorului școlar (pentru comunitățile de romi)*, Editura Vanemonde, București, citat din http://www.unicef.ro/&files/ghid_mediator_scolar.pdf.

Resurse internet

Comisia Europeană, 2011, *Teaching Reading in Europe: Contexts, Policies and Practices* (Alfabetizarea în Europa: contexte, politici și practici), citat din http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130EN.pdf.

ISMB, MECTS, 2010, *Starea învățământului, an școlar 2009-2010*, citat din http://www.google.ro/search?client=safari&rls=en&q=starea+invatamantului+2009-2010+ISMB&ie=UTF-8&oe=UTF-8&redir_esc=&ei=ujNCTqb_MsjGtAapxvG1Bw.

MECTS, 2010, *Raport asupra stării sistemului național de învățământ*, citat din <https://www.fundatiadinupatriciu.ro/uploaded/Raportul%20asupra%20sistemului%20national%20de%20invatamant%202010.pdf>.

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130EN.pdf.

http://www.google.ro/search?client=safari&rls=en&q=starea+invatamantului+2009-2010+ISMB&ie=UTF-8&oe=UTF-8&redir_esc=&ei=ujNCTqb_MsjGtAapxvG1Bw.

<https://www.fundatiadinupatriciu.ro/uploaded/Raportul%20asupra%20sistemului%20national%20de%20invatamant%202010.pdf>.

ALEEA LIVEZILOR, FERENTARI – STRUCTURĂ OCUPAȚIONALĂ MARGINALIZATĂ

Simona Maria STĂNESCU

Cu o populație estimată la un număr de aproximativ 10-12 milioane de persoane, romii sunt cea mai numeroasă minoritate etnică din UE, confruntată adeseori cu situații dificile¹. Capitolul explorează problematica ocupării forței de muncă în fosta zonă de blocuri pentru nefamiliști din Aleea Livezilor, cartierul Ferentari din sectorul 5 al municipiului București. Locul prezintă caracteristicile „zonelor populare denumite ghetou” (Stănculescu și Berevoescu (coord.), 2004). Capitolul analizează, așadar, impactul locuirii într-un ghetou din mediul urban asupra ocupării forței de muncă. Ipoteza de cercetare pe care dorim să o testăm este aceea că apartenența rezidențială la o zonă urbană marginală de genul ghetoului are impact asupra ocupării locuitorilor săi.

Declarația universală a drepturilor omului menționează dreptul fiecărei persoane la un loc de muncă (art. 23 (1) și la locuire (art. 25, par. 1). Analiza ocupării forței de muncă din rândul locuitorilor din zona Aleea Livezilor se înscrie în perspectiva considerării locuirii în condiții nepotrivite și insalubre ca o încălcare a unuia dintre drepturile umane de bază (Holmström și Karlbrink, 2001, p. 405-406). Un al doilea punct de plecare în analiză îl reprezintă cetățenia, în sensul de „utopie creatoare (...)

¹ „An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020”, 2011, p. 2.

care se străduie să depășească pasiunile etnice (...) să mențină raționalitatea unei organizări politice bazate pe justiție și pe ideea de libertate și egalitate” (Schnapper, 2000, p. 203).

Capitolul propune o trecere în revistă a principalelor concepte utilizate, o analiză a discriminării romilor, analiza ocupării în rândul romilor și prezintă studiul de caz privind profilul ocupării în zona Alea Livezilor din cartierul Ferentari.

În conformitate cu recomandările europene de a îmbunătăți ocuparea romilor și situația desegregării acestora¹, sperăm ca acest studiu să contribuie la îmbunătățirea ocupării grupurilor vulnerabile pe piața muncii.

Abordare conceptuală

Studiul pleacă de la premisa analizei zonei ca o comunitate complexă. Comunitatea este abordată clasic, atât din punct de vedere al spațiului fizic, cât și ca sistem social. În primul caz, comunitatea este *„un context cu caracteristici în primul rând spațiale, însă nu se poate reduce la atât”* (Precupețu, 2006). Plecând de la presupunerea că o comunitate teritorială *„este, de asemenea, o comunitate de status social și o comunitate de interese”*, trebuie ținut cont și de diversitatea locuitorilor și a situațiilor cu care aceștia se confruntă (Rughiniș, 2004).

Din punct de vedere al teoriilor ecologiei umane sau urbane ca *„descifrarea, descrierea și teoretizarea elementelor și regulilor care structurează spațiul urban”* (Gyongyi, 2007), capitolul îmbrățișează modelul de structură urbană *„keno capitalism”* al orașului postmodern, în contextul în care *„orașul este din ce în ce mai segmentat și exclusivist, unde trecerea dintr-o parte a orașului în alta devine din ce în ce mai problematică”* (idem). Această abordare este în linia cercetărilor inițiate de Școala de la Chicago (Precupețu, 2006).

Noul ghetou urban preia segregarea spațială, coroborând excluderea economică și spațială, ca *„arie în care spațiul și rasa sunt combinate să*

¹ Council of the European Union, *„Council Conclusions on Advancing Roma Inclusion”, 3019th Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs, Council meeting, Luxembourg, 7 June 2010, p. 5-6.*

definească și să izoleze un anumit segment de populație considerat «inferior» de către puterile dominante în societate” (Stănculescu și Berevoescu (coord.), 2004, p. 32). Structura economică a orașului, tipul de restructurare și efectul de vecinătate (Musterd, 2002, p. 2) reprezintă totodată principalii factori ai fragmentării sociale și ai integrării urbane.

Definiția ghetoului utilizată în capitol este următoarea: „cartiere foarte sărace, închise din punct de vedere social și cultural, de regulă populate de grupuri etnice” (Gyongyi și Laszlo, 2007). Așadar, „termenul ghetou (...) are o semnificație preponderent etnică și/sau rasială” (...) „ghetoul fiind atât izolat, cât și segregat” (Gyongyi și Laszlo, 2007). Din acest motiv și în lipsa unor studii referitoare la populația săracă ce locuiește în ghetourile urbane, analiza se va concentra pe problematica ocupării din perspectiva condițiilor precare de locuit și a populației de etnie roma.

Romii din România

Romii constituie una dintre cele mai vulnerabile minorități din România, iar „elementul care diferențiază profilul sărăciei dintre acest segment de populație și celelalte categorii constă, în fapt, în concentrarea ei spațială mai mare decât în cazul altor segmente de populație” (Sandu, 2005). Pe de altă parte, „segregarea diferitelor minorități etnice și rasiale” (Gyongyi și Laszlo, 2007) este responsabilă pentru formarea ghetourilor. Din aceste considerente, am optat pentru analiza problematicii ocupării din perspectiva locuirii în ghetou.

Atitudinea față de minoritățile etnice este determinată de structura populației: „o compoziție etnică omogenă a unei țări determină orientarea globală a populației spre o atitudine mai puțin tolerantă din punct de vedere etnic” (Tufiș, 2001). În România, principala problemă nu este „problema romilor ca romi”, ci „relațiile dintre o parte a populației de romi și populația majoritară” (Zamfir și Zamfir, 1993).

Similar Bulgariei, populația de etnie roma în România prezintă tendința de a locui în comunități preponderent cu populație roma (Tufiș, 2011, p. 154). La rândul lor, „circa 60% din totalul comunităților de romi sunt sărace, iar la nivelul acestora trăiește mai mult de 50% din totalul populației de etnie roma” (Sandu, 2005, p. 5).

Cât de discriminați sunt romii din România?

La nivelul statelor membre, discriminarea etnică este o problemă majoră cu care se confruntă minoritățile¹. Față de alte minorități etnice, precum populația africană subsahariană sau nord-africană, populația de etnie roma este cea mai expusă discriminării: „*fiecare al doilea respondent rom a fost discriminat pe motive etnice cel puțin o dată în ultimele 12 luni*”². La nivel european, romii au fost cel mai discriminați în: Republica Cehă (64%), Ungaria (62%), Polonia (59%) și Grecia (55%)³.

Un sfert din populația roma din România interviuată în 2009 a considerat că a fost discriminată cel puțin o dată în ultimul an în nouă domenii ale vieții de zi cu zi⁴. Aceeași valoare este înregistrată în cazul nord-africanilor în Franța și al albanezilor în Grecia. Comparativ, țara noastră se situează sub media europeană de 30%⁵.

Ca grup agregat față de alte minorități etnice, romii au înregistrat cea mai mare valoare a discriminării în domenii ale vieții cotidiene. Numărul mediu al domeniilor în care romii de la noi au fost discriminați este sub media europeană. Italia este țara cu cele mai mari valori ale discriminării cotidiene, în primul rând a românilor, urmați de cei din nordul Africii.

Romii ca grup agregat au suferit cele mai multe incidente de discriminare în ultimele 12 luni. România este sub media europeană.

¹ European Union Agency for Fundamental Rights, „EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey – main results report”, 2009, p. 6.

² *Idem*, p. 8.

³ *Idem*, p. 9.

⁴ Discriminare în căutarea unui loc de muncă; discriminarea la locul de muncă; discriminarea de către o agenție imobiliară sau un proprietar de locuință; discriminarea de către personalul din serviciile de îngrijire a sănătății; discriminarea de către personalul din instituțiile de furnizare a serviciilor sociale; discriminarea de către personalul din instituții de învățământ; discriminare la o cafenea, un restaurant, un bar sau un club de noapte; discriminarea în magazin; discriminare la bancă în încercarea de a deschide un cont sau a obține un împrumut.

⁵ European Union Agency for Fundamental Rights, „EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey – main results report”, 2009, p. 36.

Similar tendinței europene, majoritatea cazurilor de discriminare de la noi nu sunt oficial raportate (81% față de 82% media europeană)¹. Romii ca grup agregat nu raportează discriminarea întâmplată într-o cafenea sau un bar (93%), într-un magazin (92%) sau în căutarea unui loc de muncă (90%). Pe de altă parte, este raportată în primul rând discriminarea de la școală (31%), urmată la distanță considerabilă de cea de la bancă (18%) și muncă (16%)². Nu se raportează pentru că: „nu s-ar fi întâmplat nimic”, „nu sunt sigur(ă) cum să raportez”, „prea trivial” și „îngrijorarea față de consecințele negative”³. România are cea mai mică valoare atât a neraportărilor pentru că „nu s-ar fi întâmplat nimic”, cât și a celor care nu erau siguri cum să raporteze.⁴

Comparativ cu alte șase state membre⁵, 41% dintre respondenții din România consideră discriminarea pe baza originii etnice sau emigrării ca fiind foarte răspândită. Cu excepția Bulgariei (36%), țările au avut valori duble la această întrebare. Comparativ, România a înregistrat atât a doua cea mai mare valoare a considerării acestui fenomen ca inexistent, cât și cel mai mare procent al celor care nu pot spune dacă este răspândit.⁶ România a înregistrat valorile cele mai scăzute pe ultimele 12 luni pentru discriminarea pe baze etnice și pentru discriminarea în domeniile cotidiene. Ponderea de 10% pentru discriminarea din ultimii 2-5 ani a fost depășită doar de Bulgaria (8%)⁷. La o analiză detaliată a celor nouă domenii, discriminarea etnică la noi în ultimele 12 luni și în ultimii 2-5 ani s-a întâmplat căutând un loc de muncă, la muncă și în relație cu personalul medical. La polul opus, romii din România nu s-au simțit discriminați în

¹ *Idem*, p. 51.

² *Idem*, p. 52.

³ *Idem*, p. 55.

⁴ *Idem*, p. 164-165.

⁵ Bulgaria, Grecia, Polonia, Republica Cehă, Slovacia și Ungaria.

⁶ European Union Agency for Fundamental Rights, „EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey – main results report”, 2009, p. 156-157.

⁷ *Idem*, p. 161.

bancă sau de către o agenție imobiliară sau un proprietar de locuință¹. Slaba interacțiune a romilor pe aceste două domenii poate fi o explicație.

Discriminarea și ocuparea forței de muncă

La nivel european, ocuparea este principalul domeniu unde se resimte discriminarea, indiferent că se manifestă în căutarea unui loc de muncă sau chiar la locul de muncă². Comparativ, puțini romi din România au avut un loc de muncă sau își caută unul. Aproape o treime dintre respondenți au avut un loc de muncă în ultimii 5 ani față de media europeană a minorităților etnice, de 69%. Situația noastră este depășită doar de cea a romilor din Polonia³. La polul opus, 99% dintre cei din Europa Centrală și de Est au avut un loc de muncă în Irlanda. Totodată 35% din populația roma interviuată la noi își căuta un loc de muncă față de media europeană pe minorități etnice, de 55%. Cele mai mici valori au fost înregistrate în cazul rușilor din Lituania (18%) și al turcilor din Germania (22%). 95% dintre cei din Europa Centrală și de Est și 95% din populația africană din Malta își căutau un loc de muncă.

Ca valori agregate, romii prezintă cea mai slabă valoare medie (43%) a celor salariați. Principalele motive pentru care nu au găsit un loc de muncă sunt: „*nu sunt încă pe piața muncii*” (31%) și „*au căutat de muncă, dar nu au găsit*” (30%). Din punct de vedere al statusului ocupațional la momentul realizării interviului, valorile pentru romi sunt îngrijorătoare: aproape jumătate inactivi pe piața muncii, peste un sfert angajați și sub un sfert șomeri.⁴ Față de alte minorități etnice, romii au cei mai mulți șomeri, cel mai mic procent de angajați și cel mai mare procent de casnici (*homemaker*). La momentul cercetării, șomajul romilor din România era de 6% față de 12% media europeană a șomajului pe etnii.

Din punct de vedere al genului și al statusului ocupațional, 12% dintre femeile roma din România lucrau, față de media europeană pe

¹ *Idem*, p. 162.

² *Idem*, p. 6.

³ *Idem*, p. 38.

⁴ *Idem*, p. 40.

minorități etnice de 49%. O valoare mai mică a fost înregistrată doar de femeile aparținând minorității roma din Polonia (11%) și de femeile roma din Grecia (10%). Doar un sfert dintre bărbații de etnie roma din România lucrau, situându-se cu mult sub media europeană de 65%. Valoarea înregistrată la noi în țară este de altfel cea mai mică dintre toate statele membre.

Comparativ cu minoritățile etnice din alte state membre, romii de la noi sunt cel mai mult reprezentați în domeniul casnic/muncă neplătită: 71% dintre femeile roma față de media de europeană de 21% și 14% dintre bărbații roma față de media europeană de 1%. Femeile roma de la noi din țară se aseamănă cu cele roma din Grecia (70%). Femeile roma din cele două țări sunt departe față de femeile altor etnii din alte state membre. Pe locul trei, dar la o distanță considerabilă, sunt femeile africane din Malta, cu 46%. Bărbații romi din România sunt cei mai inactivi față de etniile din statele membre: 48% față de media europeană de 20%. Pe locurile următoare se situează cei din Polonia (42%) și cei ruși din Letonia (41%).

În statele membre, romii sunt grupul etnic cel mai discriminat atât în căutarea unui loc de muncă, cât și atunci când lucrează. Ca valori agregate pe etnii, 38% din populația roma în căutarea unui loc de muncă a fost discriminată cel puțin o dată în ultimele 12 luni. Totodată, 19% dintre romii care s-au declarat activi pe piața muncii au fost discriminați la locul de muncă. Romii se află printre primele zece locuri ale etniilor discriminate atât în căutarea unui loc de muncă (șase state în ordinea valorilor înregistrate: Ungaria, Republica Cehă, Grecia, Slovacia, Polonia și Bulgaria), cât și la locul de muncă (patru state: Grecia, Republica Cehă, Ungaria, Polonia). Situația romilor în România nu se numără printre acestea¹.

Ca obstacol în promovarea profesională în România, originea etnică prezintă cea mai mică valoare: 38%² în comparație cu alte șase state membre³. Comparativ, discriminarea romilor din România atunci când își

¹ *Idem*, p. 43.

² *Idem*, p. 158.

³ *Bulgaria, Grecia, Polonia, Republica Cehă, Slovacia și Ungaria.*

caută un loc de muncă este cea mai redusă în ultimele 12 luni și respondenții de la noi consideră în cea mai mare proporție că nu sunt discriminați pe această bază. Similar, la noi, discriminarea la locul de muncă este printre cele mai reduse forme de discriminare, totodată fiind și cea mai puțin raportată¹. Din punct de vedere sociodemografic, romii sunt discriminați în special sub 55 de ani și dacă sunt șomeri².

Ocuparea romilor

Problemele romilor din România sunt: ocuparea (în special din cauza dificultăților de a-și găsi un loc de muncă) și nivelul veniturilor (Sandu, 2005). Din punct de vedere al percepției populației roma față de cele mai importante probleme ale familiilor lor, constatăm o creștere a preocupării față de muncă. Conform sondajelor de opinie, problema „*lipsei locurilor de muncă*” a urcat de la locul cinci în 1998 (după lipsa banilor/sărăcia, sănătatea și probleme cu locuința) la locul doi în 2003. În ambii ani, principala problemă sesizată a fost „*lipsa banilor/sărăcia*” (Stelian, 2009), de asemenea, legată de ocupare.

Un stereotip privind romii care lucrează este că sunt leneși și nu vor să muncească. Cercetările arată că acest stereotip nu este fundamentat (Zamfir, Postill și Stan, 2001; Cace, Mărginean, 2002; Stănculescu și Berevoescu (coord.), 2004; Fleck, Rughiniș, 2008). Stereotipul este în contradicție atât cu atitudinea populației roma față de muncă, cât și cu efortul real depus în munca de zilieri, adeseori stigmatizantă (Florea, 2008). Familiile de romi își trimit copiii la muncă pentru a contribui la bunăstarea familiei, fiind pe deplin conștiente că acest lucru este ilegal și că își expun copii unei serii de pericole (Cace, Mărginean, 2002). Activitățile desfășurate de populația săracă roma, care nu reușește să intre formal pe piața muncii, „accentuează și mai tare sărăcia și marginalizarea, precum și stereotipul negativ, care alimentează lipsa de încredere a populației în acest grup etnic” (Zamfir, Postill și Stan, 2001). În plus, nu au asigurări de sănătate, nu

¹ European Union Agency for Fundamental Rights, „EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey – main results report”, 2009, p. 161-162.

² Idem, p. 165.

beneficiază de concedii de odihnă și nu au nicio șansă de a primi o pensie astfel încât, din punct de vedere al *„costurilor sociale ale reformelor economice, ei sunt principalii perdanți. Nu au pierdut cel mai mult, dar au pierdut și puținul pe care îl aveau, au și viitorul în pericol, au pierdut și la nivel de imagine, ajungând să fie etichetați drept «cei cărora nu le place munca», deci «își merită soarta»*”. (Stănculescu și Berevoescu (coord.), 2004, p. 184).

Din punct de vedere al profesiilor și ocupațiilor, datele din 1998 față de cele de la recensământul din 1992 indicau o preocupare a populației de etnie roma de a avea o meserie, dublarea numărului celor care dețineau o meserie modernă și creșterea ușoară a numărului celor care dețineau o meserie tradițională. Ca statut ocupațional, comparativ în cei doi ani, pe primul loc s-au situat cei fără lucru. Dacă în 1992 pe locul doi se situau cei salariați urmași de cei care desfășurau activități pe cont propriu, în 1998 lucrurile s-au schimbat. Pe locul doi după cei fără lucru s-au situat cei care au activități pe cont propriu, urmași de salariați (Duminică, 2006).

Statusul ocupațional al romilor din România se înscrie în teoria *„separării pieței muncii”*, conform căreia concurența economică joacă un rol în dezvoltarea antagonismului etnic în ocuparea predominantă în anumite meserii (Tufiș, 2001). Romii în România au *„tendința să monopolizeze un strat social caracterizat printr-un nivel scăzut de bunăstare, printr-un prestigiu destul de scăzut (deși există diferențe în modul în care diferitele grupuri de romi sunt percepute în funcție de stilul lor de viață) și prin ocupații „tradițional țigănești”, deși nu toți romii aparțin acestui strat și nici acest strat nu este alcătuit exclusiv din romi”* (Idem).

Ghetoul din Aleea Livezilor

Din punct de vedere etnic, locuitorii zonei Livezilor nu sunt exclusiv romi, dar aceștia reprezintă majoritatea. Totuși, similar unor cartiere asemănătoare (Zăbrăuți), cartierul este etichetat etnic în discursul public, iar locuitorii neromi sunt catalogați astfel chiar dacă afirmă că nu sunt (Rughiniș, 2004). Această realitate confirmă profilul ghetourilor întâlnite în mediul urban: *„populația ghetoului nu este complet omogenă din punct de vedere etnic, dar este omogenă din punct de vedere economic. Toți poartă stigmatul*

ghetoului și, adesea, trăiesc într-o intimitate nedorită” (Rughiniș și Florea, 2008). Discriminarea etnică a devenit un fapt obișnuit, indiferent de vârstă sau de numărul celor care sunt discriminați.

„- La școală au fost niște muncitori țigani care dădeau la zăpadă și, fiind foarte frig afară, că era iarnă, au intrat pe hol să se încălzească. Și bodyguardul i-a dat afară. Pentru ce? Nu pentru că au făcut ceva, ci pentru că erau țigani. Se simte original discriminarea. Sau vin la înscriere și auzi comentarii: Ia uite și ciorile astea vin să-și înscrie copiii” (focus grup cu locuitori din Ferentari, PCRM, 2011).

Aleea Livezilor are chiar o poreclă bine cunoscută de cunoscătorii zonei:

„- moldoveni-țigani-militari” (focus grup cu reprezentanți ai autorității publice, PCRM, 2011).

Spre deosebire de principalele caracteristici ale ghetourilor europene, zona analizată de noi nu include locuințe improvizate dar blocurile în care se trăiește sunt într-un grad avansat de deteriorare.

În cazul ghetourilor din România, *„din cauza creșterii semnificative a sărăciei (...), a liberalizării pieței imobiliare, precum și a lipsei de politici sociale în acest sens, categoriile defavorizate se retrag din ce în ce mai mult în zone ale orașelor unde infrastructura și calitatea locuințelor sunt îndoielnice”* (Gyongyi și Laszlo, 2007). Acesta este și cazul zonei Aleea Livezilor.

Istoricul zonei se pierde în negura timpului, dar este legat de activitatea întreprinderii Vulcan.

„- De când s-a înființat Vulcanul. Garsonierele au fost ale Vulcanului. Au fost construite de întreprinderea Vulcan. Eu locuiesc în zonă de vreo 15 ani, dar nu arătau în halul acesta. E cel mai afectat” (focus grup cu locuitori din Ferentari, PCRM 2011).

„- Toate blocurile astea au fost repartizate la timpul său cu chirie către forța de muncă a unor întreprinderi (focus grup cu reprezentanți ai autorității publice, PCRM, 2011).

Imaginea muncitorilor mutați în zonă singuri, în blocuri de nefamiliști, pentru a își câștiga un trai mai bun și abandonați apoi pare să fie firul roșu al istoricului zonei. Imaginea este completată de percepția vecinilor.

„- Blocul în care locuiesc eu are 46 de ani. A fost printre primele în cartier. Dar oamenii sunt de mai mult timp aici în zona Iacob Andrei. Bine, acum mai mult timp era o zonă curată, dichisită, cu oameni muncitori care lucrau. Veneau oamenii de unde veneau și se angajau și se mutau la garsoniere. Întâi erau nefamiliști, apoi locuiau și cu familiile lor. Și de la familii încoace a început toată nebunia. Zona s-a supraaglomerat, au început cu băutura, cu droguri. Situația asta este de mult, nu de ieri, de astăzi” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Deteriorarea zonei este presupusă a fi debutat pe la începutul anilor '90, în contextul aglomerării în locuire, al crizei economice și al creșterii șomajului.

„- Au venit foarte mulți. Blocurile care s-au degradat foarte tare...

- Degradarea s-a produs după '90.(...)

- Dându-se la ICRAL, o parte dintre ele au fost vândute. Fiind deja confort de categorie mică, au fost ieftine la cumpărare comparativ cu alte apartamente din alte zone: din Rahovei, din Șoseaua Alexandrei și așa mai departe. (...) toate apartamentele au fost puse în vânzare, nu numai alea. Și pe urmă a început fluctuația.

- Unele au fost cumpărate. Unele, prin anii '90, au fost trecute la ICRAL. ICRAL-ul a prăduit, că nu s-a vândut nimic legal; a luat o șpagă, l-a vândut la un țigan, ăla n-a mai avut bani și l-a dat pe acte de mână și între timp a fost părăsită” (focus grup cu reprezentanți ai autorităților publice, PCRM, 2011).

Conform metodologiei propuse de Sandu (2005) pentru identificarea comunităților sărace de romi, am selectat din indexul de cuantificare „Indexul sărăciei în comunitatea de romi” (Sandu, 2005), doi indicatori din trei dimensiuni. Pentru comunitatea de romi din zona Livezilor pe care o studiem, propunem analiza din perspectiva indicatorului „comunități de romi aflate lângă gropile de gunoi” din dimensiunea „Unde trăiesc?

(accesibilitatea) și a indicatorului „principala sursă de venit este venitul minim garantat sau activitățile ocazionale” din dimensiunea „Ce resurse au? (surse de venit)” (Sandu, 2005). Chiar dacă zona din Livezilor nu se află lângă o groapă de gunoi, putem considera gunoiul comasat între blocuri ca fiind un echivalent. De fapt, gunoiul reprezintă poate cea mai dificilă, vizibilă și nerezolvabilă problemă a zonei. Conform rezultatelor sondajului de opinie PCRM (2010), puțini respondenți păstrează gunoiul în saci menajeri pe care îi depozitează în locurile special amenajate. Majoritatea îl aruncă în spațiul dintre blocuri și stradă. O treime dintre respondenți aruncă gunoiul direct de pe geam. Direct corelate, principalele probleme sesizate de locuitorii din zonă sunt prezența gunoiului și a mirosului degajat.

Sprijinul instituțiilor

Zonele marginalizate din punct de vedere urban prezintă riscuri mari de excluziune de pe piața muncii. În funcție de regimul statului bunăstării, „un aspect crucial îl reprezintă măsura în care programele de educație și de ocupare a forței de muncă sunt accesibile celor mai slab calificați din forța de muncă” (Andersen, 2000). Analiza nivelului de școlarizare și de pregătire profesională ar sprijini adaptarea curriculei în vederea dobândirii unui nivel minimal acceptabil pentru a intra pe piața muncii. Deși datele sondajului realizat în zona Alea Livezilor evidențiază un număr relativ crescut de analfabeți în special în rândul adulților, la Școala nr. 136 nu au fost identificate programe educaționale dedicate acestora.

Locuitorii se simt neputincioși în raport cu autoritățile publice incapabile să răspundă favorabil doleanțelor lor.

„- Am fost la primărie, le-am spus că am patru copii, că lucrez pe 500 RON și eu, și soțul...minim pe economie și: «Nu se poate dragă, că ai carte de muncă». Am făcut actele pentru la școală să iau bursă de la copii, ei mi-au spus de la școală... Și când m-am dus mi-au spus că nu pot să mi-l dea pentru că depășesc cu 10 lei. Și atunci chiar că te lași păgubaș” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

„- Vreau să spun că de zona noastră s-a spus că e foarte mulți amărâți și... nu se poate face nimic... a încercat oameni cu carte să apeleze la primărie, la toate

să facă ceva, măcar cu curățenia. Și a zis că pentru noi nu există fonduri. (...) E prea multă mizerie, subsoale pline de apă, de mizerie, infecție... atâția copii care stă pur și simplu într-o infecție. Și primăria putea să facă ceva în genul ăsta nu doar să vină să spună votează-mă” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Sprijinul nu pare să vină din partea nimănui, așa că fiecare încearcă să se descurce cum poate mai bine.

„- Îți găsești de muncă numai dacă o iei din magazin în magazin sau dacă ai cunoștințe” (focus grup PCRM cu locuitorii din Ferentari, 2011).

Locuitorii zonei se văd nevoiți să ia aminte la „modelele de succes” ale zonei. Găsirea unor soluții inovante care frizează legalul a devenit o practică de supraviețuire.

„- Lucrezi la negru, iei o adeverință medicală, o duci la primărie și iei ajutor social” (focus grup PCRM cu locuitorii din Ferentari, 2011).

Eșecul demersurilor legale conduce la renunțarea treptată din partea locuitorilor. Ei preferă să găsească astfel soluții alternative în loc să aștepte neputincioși ceva din partea unor instituții care nu îi recunosc și care îi ignoră sistematic.

„- Noi nu avem apă, nu figurăm nicăieri cu apă, lumină, absolut cu nimic”.

„- Nici măcar nu te bagă în seamă, inclusiv la forțele de muncă” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Pe de altă parte, instituțiile acceptă tacit această nesolicitare, preferând să nu intervină, deși evidențele o cer. Efectuarea unor acțiuni doar pentru a fi bifate acutizează această situație. „Caravana ocupării”, programul AJOFM dedicat comunităților roma sărace, se derulează cu rezultate destul de modeste.

„- Au venit. Nu aveau decât 73 de locuri de muncă, care oricum nu s-au ocupat pentru că participanții nu aveau școala sau calificarea cerute. Nu s-a ocupat decât un loc de muncă pe șantier, muncitor cu picamărul” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Deși organizatorii caravanei din Aleea Livezilor au constatat un nivel scăzut educațional și profesional, nu a fost inițiată organizarea unui program educațional sau profesional adaptat nevoilor de cunoaștere și reducerii decalajului în favoarea locuitorilor din zonă. În plus, locuitorii nu regăsesc un real sprijin în modul în care AJOFM ar putea să o facă. Chiar și în cazul în care se apelează la autoritățile cu responsabilități în domeniu (AJOFM), rezultatele sunt slabe.

„- Mergi acolo, îți vorbește de parcă ai venit să furi ceva... te ia așa: «domnle da ce cauți aici, da nu ți-e rușine să intri așa? Afară domnle, așteaptă...» și nu e nimeni acolo. (...) Și spune că nu e de muncă... și nu-ți dă o repartitie că dacă mi-ar da o repartitie și aș pleca spre serviciu cu repartitie, cu recomandare, e altceva. Dar nu, te duci prima oară ca să vezi dacă vor să te angajeze... și dacă vor să te angajeze te duci înapoi și îți dă o repartitie... ce să muncească ei degeaba... ” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Din punct de vedere al profilului ocupării, zona analizată este o zonă de tip ghetou, dominată de *„ocupați pe piața oficială a muncii, ocupați informal și casnice de peste 40 de ani”* (Stănculescu și Berevoescu (coord.), 2004). Percepția locuitorilor din zonă confirmă acest profil ocupațional.

„- Nu stau miniștrii (...) la bloc de garsoniere! Muncitori cu meserii diverse. Și calificați, și necalificați. (...) Mai mulți șomeri” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Dependența locuitorilor săraci din zonă de sistemul de asistență socială reprezintă, în opinia locuitorilor din zonă, un factor blocant în căutarea unui loc de muncă. Primirea unor prestații sociale (în special venit minim garantat) sau accesul la anumite servicii sociale (cantină socială) sunt blamate.

„- Da, și poate că sunt oameni care chiar au nevoie de acel ajutor și lor nu le dă. (...) Să vedeți cum vin să ia ajutorul cu taxiul. (...)

- În bloc la noi cred că sunt 10 oameni care nu primesc, restul toți primesc. De asta și stau liniștiți acasă și nu muncesc. (...)

- Cei tineri nu prea lucrează, că nu le place munca... Duc adeverințe că sunt bolnavi și iau ajutoare” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Dificultățile de angajare pe piața muncii ale celor care locuiesc în zona Alea Livezilor din cartierul Ferentari se datorează și faptului că, din punct de vedere al intoleranței diferențelor la locul de muncă, Regiunea de dezvoltare București-Ilfov se situează pe locul doi la nivel național după Regiunea de dezvoltare Sud Muntenia. În plus, toleranța față de romi este cea mai scăzută. (Tomescu și Căce, 2011). Totuși, se constată o toleranță etnică mai mare în mediul urban față de cel rural (Tufiș, p. 104). Cu referire la domeniul economiei sociale, atât angajatorii, cât și angajații se declarau împotriva angajării unor noi colegi de etnie roma (Stănescu, 2010; Tomescu și Căce, 2011). Locuitorii care încearcă să se angajeze se lovesc frecvent de acest obstacol.

„- Ce spune? Nu te angajez că ești țigan” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Adeseori, găsirea unui loc de muncă în străinătate reprezintă principala strategie de emancipare a populației roma, principalul factor de schimbare pentru propria situație (Gabor și Rughiniș, 2008). Totuși o parte a celor care se întorc în comunitate după o experiență de muncă în străinătate sunt blamați.

„- Am văzut dintre cei care pleacă, oameni care chiar au revenit, au serviciu sau pleacă în afară... Chiar și romi care lucrează și duc o viață cinstită și au revenit...”

- Mie-mi spui? Cunos și eu din ăștia care au plecat în afară și s-au întors cu „zgărzi la gât” și cu ine. Vrei să-mi spui că au muncit cinstit?! Pe copii nu-i mai dau la școală pentru că au bani, iar când îi trimit la film, cheamă taxiul, că nu mai știu unde este stația de autobuz. Și înainte mâncau cornul cu lapte...” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Comparativ cu 2008, rata șomajului în 2010 s-a dublat, în timp ce *„evaluarea șanselor de obținere a unui loc de muncă indică o creștere a pesimismului și o situație asemănătoare cu cea a anului 1999”* (Mărginean, Precupețu, 2010). Rezultatele sondajului PCRM (2011) confirmă tendința pesimistă și în rândul populației care locuiește în Alea Livezilor.

Conform unei cercetări similare tot în Ferentari, dar într-un ghetou mai central și mai accesibil, Zabărăuți, copiii romi abandonează școala pentru a lucra ilegal în munci regulate sau sezoniere. Principalii factori responsabili sunt: sărăcia familiei și modelele culturale (Cace, Mărginean, 2002). Totuși locuitorii din zonă realizează importanța școlii și efectul pe care îl are absolvirea unei forme de învățământ asupra șanselor de a găsi un loc de muncă.

„- Ne trebuiesc locuri de muncă și pentru asta trebuie educație. Este un cerc vicios. Dar totul pornește de la educație”.

„- Dacă nu avem un loc de muncă, adică nu avem nicio facilitate” (focus grup cu locuitorii din Ferentari, PCRM, 2011).

Conform sondajului de opinie desfășurat de PCRM (2011) în zona Aleea Livezilor, din punct de vedere educațional, locuitorii au un grav deficit de educație, ceea ce estimăm că are și va continua să aibă un impact negativ asupra găsirii și păstrării unui loc de muncă. Mai puțin de jumătate dintre respondenți au absolvit doar clasele V-VIII, înregistrându-se un număr extrem de redus de persoane care au studii superioare. Au fost înregistrate și cazuri de locuitori care nu au absolvit nicio școală sau doar primele patru clase. O cincime dintre gospodăriile incluse în eșantion au un membru care a abandonat școala.

Aceste răspunsuri trebuie analizate din perspectiva capitalului biologic al zonei. Rezultatele sondajului arată că respondenții se încadrează majoritar ca vârstă în segmentul populației active, cele mai bine reprezentate categorii fiind cele cu vârsta între 35 și 45 de ani. Din perspectiva componenței gospodăriilor, dar și a statutului ocupațional al adulților din gospodăria, majoritatea gospodăriilor analizate sunt compuse din doi adulți și puțin peste jumătate au în componență cel puțin un adult care lucrează.

Conform sondajului de opinie PCRM (2011), cei care lucrează sunt în general angajați ca muncitori necalificați. Puțin peste jumătate dintre respondenți declară că au o calificare, în timp ce sub un sfert au un loc de muncă stabil. Principalele probleme cu care se confruntă la angajare

locuitorii zonei sunt: apartenența la etnia roma, nivelul scăzut de educație și lipsa generală a locurilor de muncă.

Problemele persistă chiar și în condițiile găsirii unui loc de muncă. Jumătate dintre respondenți declară că salariul reprezintă principala sursă de venit pentru ei. Totuși angajații care locuiesc în zonă fac parte din categoria salariaților săraci: 70% dintre respondenți declară că au venituri lunare sub 10 milioane, insuficiente pentru plata întreținerii, a medicamentelor sau a costurilor pentru creșterea copiilor.

Condițiile insalubre de locuit, accesul dificil la servicii de sănătate, faptul că o parte dintre locuitori nu sunt înscriși la un medic de familie, în condițiile în care banii nu le ajung nici pentru medicamente, ridică semne de întrebare asupra perioadei de recuperare a capacității de muncă a unui lucrător bolnav care locuiește în zonă.

Problemele întâmpinate în locuirea în ghetou (murdărie, izolație proastă, șobolani, înghesuială), pe fondul unui nivel scăzut de educație, îngreunează procesul învățării continue pe tot parcursul vieții, element-cheie în autoperfecționare și ascensiunea profesională.

Concluzii

Aproape toți respondenții își asumă faptul că locuiesc în ghetou, considerând Aleea Livezilor drept ghetoul cel mai reprezentativ din Ferentari. Instituțiile pe care locuitorii le consideră cele mai active sunt dispensarul și școala, la polul opus situându-se poliția și primăria. Această evoluție dinamică se desfășoară în contextul autopercepției locuirii în zonă ca efect al unor situații nefericite, necontrolabile de către respondenți. Totodată, respondenții consideră că principalul motiv de mutare în cartier este sărăcia.

Conform etapelor autogeneratoare ale procesului de ghetoizare în spațiul urban (Henderson și Ledebur, 1972, în Gyongyi și Laszlo, 2007), una dintre fazele de început este cea a discriminării pe piața forței de muncă. Ultima etapă, cea de izolare și autoizolare, reflectă incapacitatea locuitorilor și a celor cu responsabilități în domeniu de a rezolva situația și de a promova incluziunea socială a grupurilor vulnerabile. Acutizarea situației

„va presupune costuri uriașe de reinserție și reintegrare” (Gyongyi și Laszlo, 2007). Din această perspectivă, rezultatele sondajului PCRM (2011) evidențiază atingerea unor faze avansate de asumare tacită și acceptare a abandonului din partea tuturor celor cu responsabilități în domeniu.

Într-o mare măsură, profilul ocupării forței de muncă a locuitorilor din Aleea Livezilor din Ferentari se înscrie în direcțiile generale ale problematicii ocupării în rândul romilor.

Locuirea în ghetou influențează procesul de inserție pe piața muncii. Problemele sociale întrepătrunse ale locuitorilor din ghetou (condiții insalubre de locuit, acces la sănătate, nivel scăzut de educație) reduc șansele de a găsi un loc de muncă și influențează negativ păstrarea locului de muncă adeseori greu găsit.

Cercetarea a validat ipoteza că ocuparea locuitorilor este influențată de apartenența la o zonă marginalizată din punct de vedere urban. Cu alte cuvinte, marginalizarea urbană are un impact direct asupra marginalizării ocupaționale.

Bibliografie

Andersen, John; Hovgaard, Gestur; Soeren, H. Jensen, 2000, „The politics of ambivalence and gambling in Copenhagen”, în *The Scandinavian Studies Track*, Roskilde University, Department of Social Sciences, 2001.

Cace, Sorin; Mărginean, Ioan; Arpinte, Daniel; Băican, Eugen; Ilie, Simona; Marin, Flavia; Moisă, Florin; Preoteasa, Ana Maria; Surdu, Laura; Surdu, Mihai, 2002, *Copiii romi care muncesc și familiile acestora – caracteristici socioculturale și condiții de viață*, Editura Ro Media.

Cace, Sorin; Preoteasa, Ana Maria; Tomescu, Cristina; Stănescu, Simona Maria (coordonatori), 2010, *Legal și egal pe piața muncii pentru comunitățile de romi – diagnoza factorilor care influențează nivelul de ocupare la populația de romi din România*, Fundația Soros România.

- Costin Stelian, Dana, 2009, *Copiii romi între supraviețuire și succes*, Editura Expert.
- Duminică, Gelu (coordonator), 2006, *Accesul romilor la servicii sociale – realități și tendințe în anul 2005*, AMM Design, Cluj Napoca.
- Fleck, Gabor, 2008, „Ocuparea forței de muncă”, în Gabor Fleck și Cosima Rughiniș (editori), *Vino mai aproape – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*.
- Florea, Ioana, 2008, „Atitudini și așteptări de la viață”, în Gabor Fleck și Cosima Rughiniș (editori), *Vino mai aproape – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*.
- Gyongyi, Pasztor, 2007,, „Structură urbană”, în Cătălin Zamfir și Simona Stănescu (coordonatori), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Editura Polirom.
- Gyongyi, Pasztor; Laszlo, Peter, 2007, „Ghetou și ghetoizare”, în Cătălin Zamfir și Simona Stănescu (coordonatori), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Editura Polirom.
- Gyongyi, Pasztor; Laszlo, Peter, 2007, „Segregare socială și spațială”, în Cătălin Zamfir și Simona Stănescu (coordonatori), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Editura Polirom.
- Mărginean, Ioan; Precupețu, Iuliana (coordonatori), 2010, *Calitatea vieții în România 2010*, Editura Expert.
- Mihalache, Flavius; Botonogu, Florin; Stănescu, Simona Maria (coordonator), 2011, *Percepții și evaluări ale rezidenților asupra zonei Ferentari-Aleea Livezilor*, raport de cercetare nepublicat, Policy Center for Roma and Minorities.
- Musterd, Sako, 2002, *Social exclusion and segregation: neighbourhood effects*, cursul 7 din cadrul masterului on-line „EUREX – European online seminar on urban transformations, poverty, spatial segregation and social exclusion”.
- Precupețu, Iuliana, 2006, *Strategii de dezvoltare comunitară*, Experts Projects.

- Rughiniș, Cosima, 2004, *Cunoașterea incomodă – intervenții sociale în comunități defavorizate în România anilor 2000*, Editura Printech, București.
- Rughiniș, Cosima; Florea, Ioana, 2008, „Cine sunt romii?” în Gabor Fleck și Cosima Rughiniș (editori), *Vino mai aproape – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*.
- Rughiniș, Cosima; Florea, Ioana, 2008, „Probleme legate de locuințe”, în Gabor Fleck și Cosima Rughiniș (editori), *Vino mai aproape – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*.
- Sandu, Dumitru, 2005, *Comunitățile de romi din România – o hartă a sărăciei comunitare prin sondajul PRORPMI*, Banca Mondială, București, iulie.
- Stănculescu, Manuela Sofia; Berevoescu, Ionica (coordonatori), 2004, *Sărac lipit, caut altă viață!*, Editura Nemira, Biblioteca de Sociologie.
- Stănescu, Simona (coordonator), 2010, *Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată*, disponibil www.mmuncii.ro.
- Tufiș, Paula, „Structură socială și etnicitate”, 2001, în *Sociologie românească*, 1-4.
- Zamfir, Cătălin; Postill, Kyoko; Stan, Ruxandra, 2001, *Economia informală în România*, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.
- Zamfir, Cătălin; Zamfir, Elena, 1993, *Țiganii între ignorare și îngrijorare*, Editura Alternative.
- *** Comisia Europeană, 2010, *Proposal for a Council Decision on guidelines for the employment policies of the Member States, Part II of the Europe 2020 Integrated Guidelines*.
- *** Comisia Europeană, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2011, *An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020*.

- *** Council of the European Union, 2010, *Council Conclusions on Advancing Roma Inclusion*, 3019th, Employment, Social Policy Health and Consumer Affairs, Council meeting, Luxembourg, 7 June.
- *** Cuvânt introductiv în Gabor Fleck și Cosima Rughiniș (editori), 2008, *Vino mai aproape – incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de azi*.
- *** *Declarația universală a drepturilor omului*, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin rezoluția 217 A (III) din 1 decembrie 1948.
- *** European Union Agency for Fundamental Rights, 2009, *EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey – main results report*.
- *** „Fact Sheet no. 21 - The Human Right to Adequate Housng”, în Leif Holmström și Lena Karlbrink (coordonatori), *„United Nations Human Rights Fact Sheets*, no. 1-27, publicat de Raoul Wallenberg Institute, Lund, Sweden, ediția a șaptea, 2001, p. 401-430.
- *** *Integrated European Platform for Roma Inclusion Road Map* (30 June 2010), 2010.
- *** „Prejudecăți și toleranță la locul de muncă în România”, în Cristina Tomescu și Sorin Cace (coordonatori), *Studiu asupra fenomenului de mobbing și a unor forme de discriminare la locul de muncă în România*, Editura Expert, 2011.

Partea a II-a

FAȚA NEVĂZUTĂ A CRIMINALITĂȚII

Valeriu NICOLAE

Droguri

Consumul de droguri în cartierul Ferentari este deja o problemă bine-cunoscută. Acest fenomen este vizibil mai ales în zona Aleea Livezilor, unde seringile celor care se droghează pot fi găsite atât pe stradă, cât și în scările blocurilor.

Vârsta la care începe consumul de droguri este foarte mică. Există copii în vârstă de 8 ani care sunt consumatori de droguri. Am avut ocazia de a vorbi cu un copil în vârstă de 10 ani care a fost nevoit să se injecteze în zona pubiană, deoarece avea toate venele cicatrizate. Un număr ridicat de tineri își injectează drogurile în gât, deoarece au brațele pline de cicatricile seringilor.

Bărbații săraci (majoritatea celor din Ferentari dependenți de droguri sunt foarte săraci), în special adolescenții și cei aflați într-o stare decrepită, adună seringile uzate, colectează cu atenție resturile de substanță și pregătesc din acestea o nouă doză pe care și-o injectează.

De asemenea, femeile se prostituează cu scopul de a-și procura necesarul de droguri. Am vorbit cu o adolescentă în vârstă de 12 ani, consumatoare de droguri, care s-a prostituat mai bine de jumătate de an doar pentru a-și asigura dozele de droguri.

Există și cupluri dependente de droguri; de multe ori, partenerul de sex masculin este implicat în furturile de lucruri mărunte (portofele, telefoane mobile), în timp ce femeile se prostituează, fie pe strada vecină, fie pe centura ocolitoare a Bucureștiului.

Părinții consumatori de droguri (aceste cazuri sunt destul de rare) își abuzează propriii copii pentru a avea acces la droguri; de cele mai multe ori, părinții își forțează copiii să cerșească, să fure sau să vândă produse furate sau de contrabandă (în special țigări). Uneori, abuzul devine extrem. În urma unei discuții purtate cu o prostituată minoră, reieșea cât se poate de evident faptul că tatăl ei, un condamnat multiplu, o forța să se prostitueze cu scopul de a-și asigura procurarea drogurilor.

Sunt și consumatori de droguri care se ocupă cu vânzarea stupefianțelor. Numărul acestora nu este atât de ridicat pe cât s-ar fi așteptat, ca urmare a nevoii de protecție a traficantilor de droguri.

Există o ierarhie clară a traficantilor de droguri. Cei care distribuie droguri consumatorilor de stupefiante, cu scopul de a le vinde, sunt locuitori ai cartierului Ferentari. Lumea lor este extrem de violentă, iar amenințările cu moartea sunt folosite cu scopul de a speria orice încercare de a-i turna pe unii dintre acești dealeri. Mai presus de aceștia, există unii traficanti cu o mai mare putere de influență și cu legături aparent strânse. Zvonurile de pe stradă spun că un număr mare al oamenilor care au dispărut din cartier au fost uciși. Într-o anumită situație particulară, zvonul de acest fel s-a dovedit a fi fals, deoarece un tânăr presupus a fi fost ucis s-a reîntors din Italia.

Pe stradă, drogurile cele mai utilizate sunt heroina (pachete de o slabă calitate, sub formă de bile mici, care, de cele mai multe ori, nu conțin heroină, ci mai degrabă ciment folosit pentru a izola pereții) și metadona.

În ultima vreme a existat o explozie a „drogurilor legale”, vândute la „Magazinele de Vise” care mișună prin cartierul Ferentari.

Există o rată scăzută a consumatorilor de droguri din Ferentari care sunt admiși pentru a urma un program de reabilitare în centrele de specialitate. Uneori, cei care se prezintă în asemenea centre sunt trecuți pe o listă de așteptare, care poate dura până la trei săptămâni.

În cadrul comunității, există o rețea de ajutor destul de surprinzătoare, care încearcă să-i ajute pe cei dependenți de droguri sau pe copiii acestora. În cele mai multe cazuri, rudele apropiate ale persoanelor

dependente de droguri acționează astfel încât îi trimit pe aceștia la închisoare pentru trafic de droguri. Intrând în închisoare, de cele mai multe ori în arest de lungă durată, acest lucru este perceput de cei mai mulți ca o modalitate sigură de a obține potențiali consumatori de droguri.

Prostituție

Prostituția din ghetou rămâne, din păcate, una dintre cele mai puține alternative ale adolescentelor de a ieși din sărăcia extremă în care trăiesc. Există multe cazuri în care minorele vor accepta să li se ofere 200 de euro pe lună pentru a se prostitua, doar pentru a scăpa de viața din ghetou. Un caz particular este cel al unei fete care locuiește cu mama și cu trei frați, dispunând de un salariu (cel al mamei) de mai puțin de 120 de euro pe lună. Pentru ea, 200 de euro plus cheltuielile de a trăi oferite de un proxenet sunt văzute ca o șansă de aur.

Există un număr de proxeneți care sunt cunoscuți ca făcând trafic cu fetele din cartierul Ferentari în Italia, Franța, Spania și Marea Britanie. Estimez că majoritatea fetelor se duc cu ei în aceste locuri în mod voluntar.

Într-o situație particulară, o adolescentă de 13 ani a fugit de acasă pentru a se prostitua într-un alt oraș din România. În momentul în care am reușit să o localizăm și să o forțăm să se reîntoarcă acasă, aceasta a fost indignată, fiind impresionată de standardele de viață pe care i le oferea proxenetul.

Prostituția este una dintre cele mai ușoare soluții pentru cele mai multe dintre tinerele fete și pentru cele care au un aspect fizic plăcut. De cele mai multe ori, aceste fete vor deveni consumatoare de droguri. Adesea, dependența este facilitată de proxenet.

Un alt fenomen întâlnit în Ferentari este cel al "băiatului iubăreț sau îndrăgostit" (lover boy). Băieți tineri care arată bine insistă pe lângă tinerele fete și le obligă să se prostitueze. Tânăra acceptă acest lucru cu scopul de a-și "salva" băiatul sau în ideea de a aduna bani pentru a se căsători cu acesta și pentru a avea un loc al lor.

Prostituția face parte din viața de ghetou. Prostituatele nu se confruntă cu același stigmat ca în cazul comunităților tradiționale sau normale. În ghetou există intersecții semnificative între droguri, furturi și prostituție.

Cele mai multe dintre prostituate doresc să migreze, considerând că banii pe care i-ar putea obține în Europa de Vest ar putea să le garanteze siguranță și o viață prosperă.

Abuzul prostituatelor din Ferentari este un fenomen foarte frecvent. Violurile și bătăile violente fac parte din viața lor.

Furturile

În Ferentari, furtul se interconectează foarte mult cu consumul de droguri și sărăcia. Am văzut de multe ori grupuri de tineri care veneau din mall-uri cu obiecte furate.

Spargerile de mașini, apartamente, magazine mici, precum și furtul în autobuze, metrou sau în alte zone aglomerate (precum piețele) sunt aspecte ale vieții de zi cu zi pentru cei mai mulți tineri din cartierul Ferentari și pentru majoritatea covârșitoare, dependentă de droguri.

În general, furturile nu au loc în cartier, ci în zonele mai dezvoltate din apropierea cartierului Ferentari.

Există un număr mare de documente de identitate care sunt returnate de hoți poliției. Ca și în cazul prostituției și al drogurilor, poliția zonală pare să fie mai degrabă preocupată de menținerea statu-quo-ului și mai puțin de soluționarea problemelor existente.

Subiectele de discuție privind fenomenul corupției în rândul polițiștilor sunt adesea întâlnite printre locuitorii din Ferentari - cei mai mulți dintre ei sau dintre rudele acestora au recunoscut că știu polițiști care acceptă mită.

Violența

Violența este o realitate întâlnită la scară largă. Violența domestică este mai degrabă o chestiune uzuală decât una excepțională. Copiii sunt

deseori implicați în bătăi între ei sau cu alte grupuri de copii din cartier sau din altă parte.

De multe ori, copiii cu care am lucrat se băteau în parc, ca reacție la cuvintele denigratoare adresate de alți copii.

A învăța cum să se lupte bine reprezintă o chestiune ce ține de statusul bărbaților din cartier.

Închisoarea

Cei mai mulți oameni din ghetou privesc închisoarea într-un mod cu totul diferit față de opinia majoritară. Închisoarea este privită ca o experiență neplăcută, dar, în același timp, imperativă. "Închisoarea te face om" - este ceea ce am auzit de cele mai multe ori.

În rândul oamenilor din ghetou, acceptarea închisorii este mai degrabă o chestiune normală, având în vedere faptul că majoritatea dintre ei au rude apropiate care sunt sau au fost în închisoare.

De asemenea, închisoarea este văzută ca o modalitate de dezvoltare a legăturilor utile în lumea interlopă sau ca un mijloc de a face trafic cu droguri.

ALTE ASPECTE SOCIALE IMPORTANTE

Florin BOTONOGU

Educația

În afară de problemele care țin de sistemul de educație, există trei mari factori care influențează performanțele școlare ale copiilor din ghetou: școala/profesorii, părinții și mediul.

Atitudinea profesorilor față de copiii din ghetou este puternic influențată de prejudecățile față de romi: copiii romi sunt indisciplinați și greu de educat (chiar needucabili), nu pot obține performanțe, părinților nu le pasă de educație, nu respectă profesorii, nu frecventează școala pentru că se căsătoresc timpuriu și exemplele pot continua. Performanțele școlare slabe sunt puse în general pe seama etniei și a mediului.

Din luna octombrie a anului 2010, *Policy Center for Roma and Minorities*, în parteneriat cu Școala nr. 136, a deschis un Club de Educație Alternativă în incinta școlii. Conștienți de problemele mari ale copiilor în domeniul educației, membrii organizației și-au propus să folosească metode alternative pentru dezvoltarea abilităților de învățare ale copiilor. Astfel, sunt oferite diverse cursuri atractive pentru copii (teatru, dans, fotbal, filmare, lucru manual etc.) sau participă la cursurile organizate de alte instituții (taberele de creație organizate de Muzeul Satului), în schimbul participării lor la activitățile de tip after-school (unde se fac temele pentru acasă) și al implicării părinților în educația lor. O mare parte din activitatea din acest club este dedicată recuperării cunoștințelor pe care copiii care sunt într-o anumită clasă ar trebui să le stăpânească (cazul

copiilor din clasele de gimnaziu care au dificultăți în citirea unui text sau în rezolvarea unor operații matematice simple). În timp ce majoritatea profesorilor din școală se plâng de comportamentul și capacitatea elevilor de a învăța, profesorii invitați în club să țină diverse cursuri nu văd diferențe majore între copiii de aici și alte grupe de copii. Ceea ce este important în relația cu copiii este modul în care profesorul reușește să le atragă atenția și să îi stimuleze să învețe materia. Este nevoie de atragerea în școlile din apropierea ghetourilor a profesorilor care știu să facă acest lucru. Ca în multe alte părți ale lumii, profesorii vin în școlile din cartierele rău famate pentru a căpăta experiență sau din lipsă de alternative, existând o mare fluctuație a cadrelor.

În ceea ce îi privește pe părinți, lucrurile sunt într-un fel similare. Este nevoie de metode de a-i atrage lângă școală și de a-i determina să colaboreze mai mult cu profesorii. Convingerea că educația nu ajută prea mult la ieșirea din starea de sărăcie este destul de răspândită și printre părinți. Sunt puțini cei care participă la ședințele cu părinții, de obicei vin părinții copiilor care obțin rezultate bune la învățătură. Ajutorul dat la teme și timpul acordat de părinți copiilor depind, de asemenea, de mai mulți factori. Mulți dintre ei nu sunt lângă copii din motive diverse: munca în străinătate, timpul foarte mare pe care îl petrec la serviciu, părinți aflați în detenție. O parte dintre părinți nu au cunoștințele necesare pentru a-i ajuta pe copii la școală. În alte cazuri, atenția părinților este îndreptată în fiecare zi spre probleme care țin de supraviețuirea economică a familiei. Spațiul joacă, de asemenea, un rol important, aglomerarea fiind o piedică foarte importantă în concentrarea copiilor la efectuarea temelor. O parte dintre părinți au nevoie de sfaturi pentru educarea copiilor, mai ales la vârsta adolescenței, când mediul își pune o amprentă deosebită asupra comportamentului copilului.

Cultura de ghetou nu încurajează foarte mult frecventarea școlii. Recunoașterea în ghetou nu vine în urma funcției sau studiilor, iar exemplele de succes pentru copii sunt cei care reușesc indiferent de mijloace. Este important pentru copii să petreacă cât mai mult timp în afara acestui spațiu (sunt copii care au ieșit rar din ghetou și nu au ieșit deloc din București) și este importantă oferirea unor exemple de succes din afara ghetoului.

Motivele pentru care copiii nu frecventează școala sunt dintre cele mai diverse: de la reședința ilegală a familiei în zonă și dezinteresul total al familiei (nu de puține ori, monoparentale) la rezultatele slabe obținute în mod repetat, anturaj sau atracția obținerii de venituri.

O inițiativă laudabilă este derularea cursurilor de tip „a doua șansă”. Istoriile de familie ale celor care frecventează aceste cursuri sunt, de obicei, complexe și includ elemente precum abandonarea familiei de către un părinte, droguri (folosite sau vândute de ei și/sau de părinți), părinți aflați la închisoare și violență domestică. Întâlnim la aceste cursuri și părinți ai căror copii merg la (uneori la aceeași) școală.

De exemplu, R.P. (32 de ani) urmează cursurile de tip „a doua șansă” pentru că părinții ei nu au trimis-o la școală. La momentul interviului, pe lângă aceste cursuri, avea o slujbă și urma încă alte două cursuri de formare profesională. Datorită experienței personale, pune mare accent pe educația celor doi copii ai săi. Este conștientă că, fără o diplomă de absolvire a învățământului obligatoriu, nu poate obține o slujbă bună.

După primii 3 ani, A.P. (15 ani) a abandonat școala, mama se află acum în detenție, iar când s-a înscris la „șansa a doua” în clasa a treia i-a fost foarte greu pentru că nu știa să citească. Motivația pentru care urmează cursurile acum este că mergea pe stradă și nu știa să citească panouri, afișe, iar lucrul acesta îi dădea un sentiment de inferioritate față de ceilalți adolescenți.

C.D. (12 ani) trăiește cu bunica, care l-a și înscris la „șansa a doua”. Părinții sunt divorțați, tatăl nu se interesează prea mult de copil, iar motivațiile pentru frecventarea școlii sunt „să învăț carte” ca „să ajung cineva”.

Dincolo de aspectele negative, există în această zonă părinți extrem de interesați de performanțele copilului la școală, elevi care obțin note mari la învățătură sau elevi care urmează cursurile unui liceu și care locuiesc în ghetou. Diferența între notele mari obținute la școală și rezultatele la testările naționale este mare, cei mai buni situându-se puțin peste nota de trecere. Există un decalaj mare și între nivelul real și cel la care ar fi trebuit să fie elevii, ceea ce denotă ușurința cu care elevii sunt promovați în anul

școlar următor. Uneori, doar un comportament de “copil cuminte” poate asigura o notă de trecere.

Rolul mediatorului școlar în asemenea comunități este foarte important. Acesta face legătura între școală și părinți, consiliază atât părinții, cât și copiii și reușește, cu ajutorul diferitelor ONG-uri, să desfășoare diverse proiecte sau activități împreună cu copiii. Din păcate, numărul lor în București scade, principala problemă fiind cea a finanțării. În cartea *Ghidul mediatorului școlar (pentru comunități cu romi)* (Sarău, Radu, 2011), Elena Radu, mediatorul școlar din Școala nr. 136, își împărtășește experiența sa și descrie câteva studii de caz relevante.

Sănătatea

În Aleea Livezilor există un risc ridicat de îmbolnăvire de hepatită, TBC, HIV/SIDA. Drogurile injectabile reprezintă un risc nu numai pentru consumatori (care pot folosi în comun aceeași seringă), dar și pentru întreaga comunitate, seringile fiind foarte vizibile în locurile publice, ușor accesibile copiilor.

Un alt factor important de risc îl reprezintă gunoiul neridicat și aruncat pe lângă bloc (direct din casă) sau în locurile publice. Condițiile insalubre de locuit, subsolurile inundate ale blocurilor, prezența șobolanilor, problemele cu apa și canalizarea contribuie, de asemenea, la riscul crescut de îmbolnăvire.

Mulți dintre locuitorii acestei zone nu își plătesc asigurările de sănătate și nu beneficiază de serviciile unui medic de familie sau de alte servicii medicale. În condițiile subfinanțării sistemului, accesul locuitorilor din zonă la servicii medicale va fi din ce în ce mai dificil.

Există în comunitate ONG-uri care dezvoltă diferite programe în domeniul sănătății, printre care și un program prin care utilizatorii de droguri injectabile sunt încurajați să schimbe seringă veche cu una nouă.

Intervenții în Ferentari - Alea Livezilor

Există mai multe ONG-uri care au oferit și încă oferă servicii în zona Ferentari-Alea Livezilor. Ceea ce ne interesează în cadrul acestui studiu este viziunea lor asupra modului în care trebuie abordate problemele din zonă, acest lucru reieșind din proiectele dezvoltate. Principalele proiecte care au fost sau sunt derulate au ca activitate principală:

- programe de preșcolarizare;
- centru de zi - un spațiu amenajat de obicei în interiorul școlilor, unde copiii își fac temele și participă la diverse alte activități de educație alternativă;
- consiliere pentru găsirea unui loc de muncă;
- înființarea unui atelier de croitorie;
- centru de asistență pentru consumatorii de droguri;
- proiecții de film pe diverse teme;
- amenajarea spațiului public (în comunitate sau în curtea școlii);
- participarea copiilor în diferite tabere/cantonamente;
- dezbateri despre problemele și resursele urbane;
- asistarea materială a familiilor/copiilor;
- ateliere de educație nonformală;
- oferirea de seringi noi în schimbul celor folosite/consultații medicale.

Intervențiile ONG-urilor au fost și sunt foarte mult centrate pe educație și copii. Chiar dacă copiii înscriși în aceste programe au rezultate (nu abandonează școala, au rezultate școlare acceptabile), situația în acest moment este una dezastruoasă. Principala problemă a intervențiilor ONG-urilor

este sustenabilitatea. Majoritatea au fost făcute cu fonduri de la donatori externi, dar, după anul 2007, numărul acestora s-a redus semnificativ. Acum principala sursă de finanțare pe termen lung rămân fondurile structurale.

Pentru obținerea unor rezultate pe termen lung și a unui impact în comunitate, este nevoie de implicarea mult mai mare a autorităților locale și centrale, care, prin programe multianuale de finanțare, să poată genera o schimbare la nivelul performanțelor școlare, care să contribuie pe termen lung la o schimbare a atitudinii părinților și a copiilor față de educație.

Principala intervenție a autorității locale în zonă este legată tot de educație, constând în renovarea Școlii nr. 136.

Protecția copilului și asistență socială

Conform datelor furnizate de DGASPC sector 5, rata abandonului în zona Ferentari-Aleea Livezilor este estimată la 5-10%. Numărul copiilor care se află în evidențele acestei instituții cu măsură de plasament este de 38, dintre care 21 se află în plasament familial, 15 la asistenți maternali și 2 în centrul rezidențial.

Un număr de 165 de copii beneficiază de alte tipuri de servicii, precum consilierea copilului sau a familiei la care se află în întreținere, alte servicii de suport.

Există și asistenți maternali în această zonă. Unul dintre ei are domiciliul în Aleea Livezilor și alți 6 pe Calea Ferentari.

Au fost instituite măsuri de protecție la familii din zonele de ghetou pentru 39 de copii, după cum urmează:

- 13 familii cu domiciliul în strada Zăbrăuțiului;
- 5 familii cu domiciliul în Aleea Livezilor;
- 4 familii cu domiciliul în Calea Ferentari;
- 9 familii cu domiciliul în strada Iacob Andrei;
- o familie cu domiciliul în strada Tunsu Petre;
- 5 familii cu domiciliul în Aleea Imașului;

- 2 familii cu domiciliul în Aleea Stogu.

Un număr de 15 copii beneficiază de măsuri de protecție ca urmare a faptului că părinții lor se află în detenție. Nu sunt înregistrate cazuri de părinți care s-au întors din penitenciar și au cerut revocarea măsurii de protecție.

Situația familiilor sărace care primesc o formă de ajutor social din partea primăriei este următoarea:

1. Persoane cu handicap și indemnizații:

- Aleea Imașului - 53 de persoane;
- Strada Imașului - 19 persoane;
- Strada Livezilor - 20 de persoane;
- Aleea Livezilor - 184 de persoane;
- Intrarea Livezilor - 6 persoane;
- Aleea Stogu - 39 de persoane;
- Bdul Pieptănari - 23 de persoane;
- Strada Iacob Andrei - 159 de persoane;
- Strada Tunsu Petre - 103 persoane;
- Strada Zăbrăuțiului - 67 de persoane;
- Calea Ferentari - 196 de persoane.

Numărul total este de 869 de persoane.

2. Dosare pentru alocație de susținere a familiei, acordată familiilor cu venituri de până la 370 lei/persoană:

- Strada Livezilor - 3 dosare;
- Bdul Pieptănari - un dosar;
- Strada Iacob Andrei - 9 dosare;
- Strada Tunsu Petre – un dosar;

- Strada Zăbrăuțiului - 10 dosare;
- Calea Ferentari - 3 dosare.

3. Numărul de beneficiari ai venitului minim garantat este de 40 de familii, după cum urmează:

- Aleea Imașului - 2 dosare;
- Aleea Livezilor - 9 dosare;
- Aleea Stogu - un dosar;
- Bdul Pieptănari - 5 dosare;
- Strada Iacob Andrei - 7 dosare;
- Strada Tunsu Petre - 5 dosare;
- Strada Zăbrăuțiului - 10 dosare;
- Calea Ferentari - un dosar.

Această statistică ne arată clar faptul că, contrar opiniei generale, foarte puține familii din ghetou beneficiază de venitul minim garantat.

4. Numărul de familii care beneficiază de alocația pentru familii monoparentale:

- Strada Iacob Andrei – 55 de familii;
- Aleea Livezilor - 43 de familii;
- Strada Tunsu Petre - 16 familii.

5. Numărul de familii care beneficiază de alocații suplimentare (venitul net pe membru de familie nu depășește salariul minim net pe economie):

- Strada Iacob Andrei - 16 familii;
- Aleea Livezilor - 13 familii;

– Strada Tunsu Petre - 3 familii.

Comparat cu numărul locuitorilor din aceste zone, statisticile nu confirmă mitul că cei mai mulți dintre ei trăiesc din ajutoarele oferite de stat.

ÎN LOC DE CONCLUZII

Florin BOTONOGU

Problema ghetourilor nu este una ușoară pentru niciun guvern și nicio autoritate locală.

Țări precum Franța și Anglia, care nu au neglijat această problemă, s-au confruntat în ultimii ani cu revolte din partea tinerilor care locuiesc în acest tip de comunitate, iar prețul plătit de ambele țări nu a fost unul mic. România, deși se confruntă cu o creștere a numărului săracilor și cu un risc real de creștere a numărului de ghetouri, continuă să ignore această problemă. Ea este lăsată în totalitate în grija autorităților locale, care, de cele mai multe ori, sunt incapabile să găsească soluții sustenabile. Mai mult, soluțiile găsite duc de multe ori la încălcarea unor drepturi fundamentale și la expunerea locuitorilor la diverse riscuri.

Acest studiu este unul exploratoriu, care încearcă să descrie ghetoul din cât mai multe puncte de vedere. Scopul său principal nu este acela de a oferi soluții, ci mai degrabă de a descrie principalele unghiuri din care ar trebui să privim ghetoul (altfel decât am fost obișnuiți să o facem) și domeniile în care ar trebui stimulată intervenția.

Pentru a construi o politică eficientă care să se adreseze locuitorilor din ghetouri, este nevoie, în primul rând, de voință politică, apoi de o cunoaștere temeinică a fenomenului în România și, nu în ultimul rând, de resurse.

Relațiile dezvoltate de politicienii români cu ghetoul nu au dus la o îmbunătățire substanțială a condițiilor de trai pentru locuitorii acestor zone. O abordare sustenabilă a problemei ghetourilor poate să nu fie în

concordanță cu agenda unor politicieni, din mai multe motive (reacția votanților majoritari, nevoia de a fi reales, necesitatea unor fonduri mari pentru dezvoltare).

Este nevoie de o politică la nivel național pentru a adresa problema ghetourilor?

În primul rând, este nevoie de o politică pentru a adresa problema locuirii în sărăcie în România. Ghetoul nu este singurul tip de locuire în sărăcie, așa cum nici romii nu sunt singurul grup defavorizat care locuiește în ghetou. Estimările aproximative ale cercetătorilor depășesc un milion de cetățeni români care locuiesc în condiții nedemne.

Un alt motiv este acela că, de multe ori, autoritățile locale încalcă drepturi fundamentale ale omului sau metodologiile de intervenție agreate la nivel internațional. Lipsa unor legi clare și a unor sancțiuni semnificative în cazul încălcării lor le dă prilejul multor primari să creeze comunități segregate etnic, să înconjoare blocurile cu ziduri înalte sau să evacueze forțat comunități întregi.

Condițiile de locuire sunt în cea mai mare parte sub standardele minime acceptate, iar performanțele școlare în aceste zone sunt dezastruoase. Accesul la bunuri și servicii este și el îngrădit. Așa cum am subliniat, chiar stigmatul cu care este asociată zona reprezintă o piedică importantă în combaterea

excluziunii sociale. Existența unor astfel de pungi de sărăcie afectează întreaga societate, pentru că acestea au o influență negativă, asupra societății. Cartierul Ferentari este renumit pentru traficul de droguri și criminalitate, fenomene care-i afectează în mare parte și pe locuitorii din afara ghetoului.

Ministerul de resort este preocupat de această problemă și are deja o metodologie de intervenție în comunitățile afectate de degradare fizică și

excluziune socială. Până acum, au fost făcute puține eforturi pentru aplicarea ei, dar sperăm ca ministerul să țină cont de ea în intervențiile viitoare. Pe lângă formularea unei politici, principala provocare în acest domeniu o reprezintă absorbția fondurilor structurale (în principal, a fondului european de dezvoltare regională) care permit intervențiile asupra locuirii în zonele defavorizate.

Priorități pentru viitor

În ceea ce privește intervenția, nu ne situăm în paradigma soluției unice. Fiecare comunitate are specificul ei. Prima problemă de intervenție este începutul. Provocarea este de a găsi punctul în care, dacă se intervine, se obține maximum de rezultate. Motorul intervenției poate fi reprezentat de biserică, școală, ONG sau altă instituție. Însă orice intervenție trebuie să țină cont de un cadru de politici sociale și de locuire, care, în România, este foarte general, iar aplicarea lui este neglijată. Din acest motiv, nu de puține ori, nu numai sănătatea, dar și viața oamenilor din locuințele sărace este pusă în pericol.

- Priorități pe termen scurt

Prima problemă este cea a deficitului de cunoaștere. Comunitățile care se confruntă cu locuirea în sărăcie sunt foarte diverse, iar o clasificare a lor ne-ar ajuta să creionăm modele generale de intervenție. Prima greșală în intervenție este că nu se face o programare a etapelor intervenției. De cele mai multe ori, se construiesc case fără să se consulte comunitatea în prealabil, fără a le asigura legătura cu orașul sau accesul la servicii sociale.

Culegerea de date de la nivel local și centralizarea lor la nivel județean ar ajuta foarte mult la realizarea unei strategii de dezvoltare a județului bazate pe date obținute din teren. O hartă a locuirii în sărăcie atât la nivel local, cât și la nivel județean ar constitui cea mai bună fundamentare pentru prioritățile de investiții ale resurselor venite de la bugetul de stat sau din fondurile structurale.

O altă prioritate pe termen scurt este cea de a face cunoscută această problemă. Dincolo de prejudecățile societății față de ghetouri, foarte puțini oameni care iau decizii administrative și puțini politicieni sunt interesați de mecanismele care declanșează fenomenele negative cu care este asociat ghetoul. Blamarea locuitorilor acestor zone este, în general, răspunsul preferat de cei mai mulți.

Evacuările forțate reprezintă un fenomen îngrijorător în România, în primul rând pentru că duce, de obicei, la formarea de comunități segregate, care au toate șansele ca, în timp, să se transforme în ghetouri. Sunt și cazuri în care persoanelor evacuate nu li se oferă o locuință alternativă. O legislație mult mai clară în domeniu ar diminua acest fenomen.

- Priorități pe termen mediu

Pilotarea și crearea unor modele de intervenție de succes în mai multe tipuri de comunități sărace/ghetouri sunt absolut necesare pentru o politică de succes. Astfel de proiecte trebuie să fie sustenabile pe o perioadă îndelungată, iar rezultatele și impactul lor trebuie să fie foarte clar cuantificate. Fie că este vorba de domeniul educației sau al sănătății, este nevoie de cât mai multe tipuri de proiecte de succes pentru diverse tipuri de comunități care locuiesc în sărăcie. Pilotarea metodologiei de intervenție a Ministerului Dezvoltării va crea un model pentru toate etapele de intervenție, de la consultarea comunității până la modul în care sunt proiectate locuințele.

Dezvoltarea de resurse umane specializate în locuirea în sărăcie este esențială pentru reușita oricărui tip de intervenție. Fără o înțelegere profundă a fenomenului, vom ajunge la aceleași soluții care sunt aplicate astăzi. De la studenți la lucrători în administrația publică, de la reprezentanți ai ONG-urilor până la cercetători, este nevoie de oameni calificați pentru a studia și înțelege aspectele multiple și diferite ale locuirii deprivată. Crearea unor organisme la nivel central și local care să promoveze cercetarea și cunoașterea acestor zone va duce la adoptarea unor soluții eficiente pe termen lung.

- Priorități pe termen lung

Crearea unei politici pentru a adresa locuirea în sărăcie, precum și a mecanismelor de implementare a ei reprezintă singura modalitate de a diminua fenomenul. Un set legislativ care să adreseze cât mai multe probleme legate atât de locuință, cât și de oamenii din aceste cartiere este absolut necesar pentru o dezvoltare sustenabilă la nivel local.

Găsirea unor metode inovative de a adresa locuirea în sărăcie (altele decât construirea de locuințe sociale) va duce la prevenirea răspândirii acestui fenomen.

Soluțiile pentru locuințele din ghetou se împart în două mari categorii: relocarea cetățenilor (cu dărâmarea blocurilor) sau renovarea clădirilor. În ceea ce privește structura socială și celelalte fenomene asociate, este nevoie de o intervenție de lungă durată și soluții sustenabile.

ANEXĂ

CHESTIONAR

Chestionar nr.	Cod operator	Verificat de:
Data: / / 2010	Ora începerii:	Ora finalizării:

Bună ziua

Sunt, operator de interviu pentru un studiu realizat de către Centrul de Politici pentru Romi și Minorități, având ca temă condițiile de trai în acest cartier. Cercetarea are ca scop culegerea de date pentru ca intervențiile asociațiilor și primăriei în această zonă să dea rezultate.

Dvs. ați fost ales la întâmplare, ca într-o loterie; ne interesează situația și părerea dvs., dar nu vom folosi numele. Vă rugăm să ne acordați aproximativ 20 de minute pentru a ne răspunde la câteva întrebări. Răspunsurile dvs. sunt importante pentru reușita proiectului!

Răspunsurile dvs. nu le vom comunica decât echipei de cercetare și sunt folosite exclusiv pentru prelucrări statistice.

Vă mulțumim pentru colaborare!

Informații generale despre gospodărie

1. GO1 În gospodăria dvs. trăiesc:

1. ...copii, din care: ... sunt la grădiniță ...merg la școală merg la liceu
2. ...adulți, din care: ... lucrează nu lucrează... sunt pensionari
sunt șomeri..... sunt în concediu maternal

2. GO2 În familia dvs. sunt persoane fără acte de identitate (certificat de naștere sau CI)?

1. Da 2. Nu → salt la 4 98. NȘ 99. NR

3. GO3 Dacă da, câte persoane din gospodăria dvs. nu au acte de identitate?

1.persoane fără certificat de naștere, din carecopii șiadulți
2.persoane fără carte de identitate
3.persoane cu carte de identitate provizorie

4. GO4 Care este situația dvs.: banii (răspuns multiplu):

1. Nu îmi ajung pentru cheltuielile de zi cu zi	☐	4. Îmi ajung doar pentru hrană	☐
2. Nu îmi ajung pentru plata întreținerii	☐	5. Îmi ajung doar pentru hrană și medicamente	☐
3. Nu îmi ajung pentru medicamente	☐	6. Îmi sunt de ajuns	☐
4. Nu îmi ajung pentru copii	☐	7. Altceva	☐

Percepția zonei

5. PE1 Ce zone din cartierul dvs. considerați că sunt ghetouri?

.....

.....

6. PE2 Dvs. locuiți în ghetou? 1. Da 2. Nu 98. NȘ 99. NR

7. PE3 Ce instituții vă ajută în rezolvarea problemelor?	În foarte mică măsură	În mică măsură	În mare măsură	În foarte mare măsură	NȘ	NR
1. Școală						
2. Biserică						
3. Primărie						
4. Dispensar						
5. Poliție						
6. ONG-uri						
7. Alta						

Educație

8. ED1 În gospodăria dvs. sunt persoane care au abandonat școala?

1. Daadulți.....copii 2. Nu 98. NȘ 99. NR

9. ED2 În gospodăria dvs. sunt persoane care nu știu să scrie și să citească?

1. Daadulți.....copii 2. Nu 98. NȘ 99. NR

10. ED3 Aveți copil care merge la școală (cl. I-VIII)?

1. Da 2. Nu → salt la 15 98. NȘ 99. NR

11. ED4 La ce școală învață copilul dvs. ?	Școala nr. 136		Alte școli decât 136 → salt la 12
	Da → salt la 13	A învățat la 136, dar s-a mutat → salt la 12	
1. Primul copil			
2. Al doilea copil			
3. Al treilea copil			
4. Al patrulea copil			
5. Al cincilea copil			

12. ED5 Dacă nu, de ce nu învață la Școala nr. 136? (vă rugăm explicați)

.....

13. ED6 Cât de mulțumit sunteți	Foarte nemulțumit	Nemulțumit	Mulțumit	Foarte mulțumit	NȘ	NR
1. De școală						
2. De cadre didactice						
3. De laboratoare						
4. De orar						

13. ED6 Cât de mulțumit sunteți	Foarte nemulțumit	Nemulțumit	Mulțumit	Foarte mulțumit	NȘ	NR
5. De materiile predate						
6. De învățătoare / diriginte						
7. De comitetul de părinți						
8. De ceilalți elevi						
9. De activitățile recreative						

14. ED7 Cât timp pe zi îl ajutați pe copilul dvs. la lecții? (vă rugăm explicați)

1. Deloc, pentru că
.....
2. Sub o oră, pentru că
.....
3. Cât are nevoie, pentru că
.....

15. ED8 Credeți că educația copiilor din zonă le va fi de ajutor? (vă rugăm explicați)

1. Da, deoarece
.....
2. Nu, deoarece
.....

Sănătate

15. SA1 Câte persoane din gospodăria dvs. NU au medic de familie?
.....persoane

16. SA2 Dvs. sau un membru al familiei dvs. merge la doctor?	Niciodată	Rar	Des	Foarte des	NŞ	NR
1. Pentru medicamente						
2. Pentru consult						
3. Pentru tratament						
4. Pentru altceva						

17. SA3 Ce influenţează starea de sănătate?	În foarte mică măsură	În mică măsură	În mare măsură	În foarte mare măsură	NŞ	NR
1. Condiţiile de locuire						
2. Sărăcia						
3. Gunoiul						
4. Accesul la servicii de sănătate						
5. Drogurile						
6. Hrana						
7. Altceva						

Locuire

18. LO1 Înainte de actuala locuinţă, dvs. aţi locuit:

	Da	Nu	NŞ	NR		Da	Nu	NŞ	NR
1. Cu chirie la stat					5. Ca proprietar cu acte de mână				
2. Cu chirie la proprietar					6. Fără acte				
3. Cu subînchiriere					7. La părinţi				
4. Ca proprietar cu acte legale					8. Altă situaţie				

19. LO2 În prezent, dvs. locuiți:

	Da	Nu	NȘ	NR		Da	Nu	NȘ	NR
1. Cu chirie la stat					4. Ca proprietar cu acte legale				
2. Cu chirie la proprietar					5. Fără acte				
3. Cu subînchiriere									

20. LO3 Ce utilități / facilități are locuința dvs.?

	Da	Nu	NȘ	NR		Da	Nu	NȘ	NR
1. Apă rece					10. Televizor cu antenă proprie				
2. Apă caldă					11. Televiziune cu cablu				
3. Gaze					12. Încălzire cu calorifer				
4. Curent electric					13. Încălzire cu reșou				
5. Aer condiționat					14. Încălzire cu aerotermă				
6. Calculator					15. Mașină de gătit (care?).....				
7. Internet					16. Yale cu închidere în mai multe puncte				
8. Radio									
9. Gratii					17. Alte utilități				

21. LO4 Din ce an ați venit să locuiți în zonă? Din anul

22. LO5 Înainte de a locui în zonă, unde ați locuit?

.....

23. LO6 De ce ați venit să locuiți în zonă? (vă rugăm explicați)

.....

.....

23. LO7 Unde aruncați gunoiul menajer? (vă rugăm explicați cum îl țineți în casă, cum îl transportați și unde îl puneți)

.....

.....

24. LO8 Ce probleme aveți cu locuința?	Da	Nu	NȘ	NR
1. Îngheșuială				
2. Lipsă de siguranță (nu este ușă, spargeri, vecini violenți)				
3. Murdărie (pereți, pardoseală, tavan)				
4. Instalații defecte (electric, apă, canal, gaz)				
5. Miros (de unde?)				
6. Paraziți (pureci, păduchi, gândaci)				
7. Altă problemă				

25. LO9 Care este cea mai mare problemă a dvs. cu vecinii? (vă rugăm explicați)

.....

.....

26. LO10 Starea generală a locuinței dvs. este:

foarte proastă	☐	proastă	☐	bună	☐
----------------	--------------------------	---------	--------------------------	------	--------------------------

Vă rugăm explicați:

.....

Ocupare

27. OC1 Ce calificare aveți dvs.?

.....

28. OC2 Câte persoane din gospodăria dvs. au o calificare?

29. OC3 Câte persoane din gospodăria dvs. au un serviciu stabil?

30. OC5 Care sunt/au fost principalele dificultăți la angajare?

.....

.....

31. OC4 Cum vă vedeți viitorul profesional? (vă rugăm explicați)

.....

.....

.....

Bună guvernare

32. BG1 Dvs. obișnuiți să:	Da	Nu	NȘ	NR
1. Să mergeți la vot				
2. Să mergeți la ședințele scării de bloc				
3. Să vă consultați cu vecinii pentru decizii legate de bloc				
4. Să păstrați scara curată				
5. Să vă întâlniți cu prieteni (unde?)				

33. BG2 În timpul dvs. liber, ce vă place să faceți? (vă rugăm explicați)

.....

.....

.....

34. BG3 Ce vă place la zona în care trăiți? (vă rugăm explicați)

.....

.....

35. BG4 Care sunt principalele trei lucruri care vreți să se schimbe în Alea Livezilor?

1.
2.
3.

36. BG7 Cine ar putea să ajute la rezolvarea problemelor:

	Da, prin...	Nu	NȘ	NR		Da, prin...	Nu	NȘ	NR
1. Primăria					5. Școala				
2. ONG-urile					6. Biserica				
3. Dvs.					7. Altceine- va				
4. Toți locui- torii									

37. BG8 Dacă aveți nevoie de ceva, cine vă ajută? (răspuns multiplu)

1. Mă ajut singur	☐	4. Familie (soră, frate)	☐	7. Vecinii	☐
2. Părinții mei	☐	5. Prietenii	☐	8. De la biserică	☐
3. Părinții soției (soțului)	☐	6. ONG-uri	☐	9. Altceineva	☐

Siguranța cetățeanului

40. SC1 Aveți încre- dere în:	În foarte mică măsură	În mică măsură	În mare măsură	În foar- te mare măsură	NȘ	NR
1. Jandarmerie						
2. Poliția de sector						
3. Poliția comunitară						

41. SC2 Ați depus vreodată plângere la poliție?

1. Da 2. Nu → salt la 43 98. NȘ 99. NR

42. SC3 Dacă da, pentru ce ați depus plângere?	Da	Nu	NȘ	NR
1. Lipsa de politețe, conflicte cu vecinii – scandaluri, certuri				
2. Loviri, violență				
3. Nerespectarea regulilor de circulație				
5. Corupție				
7. Arestări ilegale				
8. Percheziții ilegale				
9. Legimitări ilegale				
10. Alt motiv				

43. SC4 Față de acum 5 ani, apreciați că intervenția poliției:

s-a înrăutățit	☐	a rămas la fel	☐	s-a îmbunătățit	☐
----------------	--------------------------	----------------	--------------------------	-----------------	--------------------------

44. SC5 Cât de mulțumit sunteți de poliție după semnalarea săvârșirii unei infracțiuni?

mulțumit	☐	nemulțumit	☐	NȘ/NR	☐
----------	--------------------------	------------	--------------------------	-------	--------------------------

45. SC6 Ce credeți că împiedică activitatea poliției?	Da	Nu	NȘ	NR
1. Găștile de cartier				
2. Lipsa de cooperare a cetățenilor				
3. Insuficiente mijloace materiale și financiare				
4. Pregătirea polițiștilor				
5. Altele				

46. SC7 Credeți că sunt găști de cartier ce sunt deasupra legii?

1. Da 2. Nu 98. NȘ 99. NR

47. SC8 În ultimul an ați fost victima săvârșirii unei infracțiuni?

1. Da 2. Nu → salt la 49

48. SC9 Dacă da, vă rugăm menționați infracțiunea:

.....

49. SC10 În ce măsură credeți că în cartier....?	În foarte mică măsură	În mică măsură	În mare măsură	În foarte mare măsură	NȘ	NR
1. Ați putea fi victima unei infracțiuni						
2. Un cunoscut ar putea fi victima unei infracțiuni						
3. Sunteți în siguranță când vă deplasați singur ziua prin cartier						
4. Sunteți în siguranță când vă deplasați singur noaptea prin cartier						
5. Va crește consumul de droguri						
6. Vor crește infracționalitățile						

50. SC11 Drogurile afectează zona în care trăiți? (vă rugăm explicați)

1. Da 2. Nu 98. NȘ 99. NR

.....

51. SC12 În opinia dvs. din ce cauză sunt droguri în cartier?	Da	Nu	NȘ	NR
1. Activitatea dealer-ilor				
2. Numărul consumatorilor				
3. Slaba intervenție a poliției				
4. Slaba intervenție a jandarmeriei				
5. Situația precară a zonei				
6. Altă cauză.....				

52. SC13 În opinia dvs., o persoană eliberată din penitenciar ce revine în cartier are la dispoziție mijloace de a se reintegra în societate? (vă rugăm explicați)

1. Da 2. Nu 98. NȘ 99. NR

.....

53. SC14 O persoană liberată din penitenciar ce revine în cartier are șanse mai mari decât în alte cartiere să săvârșească o nouă faptă penală?

1. Da 2. Nu 98. NȘ 99. NR

Date sociodemografice

SD1 Sex: 1. Masculin 2. Feminin **SD2 Vârsta:**ani împliniți

SD3 Ultima școală absolvită:

1. Nicio școală	☐	3. Clasele V – VIII	☐	5. Facultate	☐
2. Clasele I - IV	☐	4. Clasele IX - XII	☐	6. Master	☐

SD4 Stare civilă:

1. Căsătorit	☐	3. Concubinaj	☐	5. Văduv(ă)	☐
2. Necăsătorit	☐	4. Divorțat(ă)	☐		

SD5 În familia dvs. de unde vin banii?

1. Din salariu	☐	3. De la părinți / socri	☐	5. De la prieteni / vecini – din împrumuturi	☐
2. Șomaj	☐	4. Ajutoare de la stat	☐	6. Altă sursă:.....	☐

SD6 Veniturile dvs. lunare sunt:

1. Până în 2 milioane lei vechi	☐	3. Între 5–10 milioane lei vechi	☐
2. Între 2–5 milioane lei vechi	☐	4. Peste 10 milioane lei vechi	☐